

نه ته وه له ناو چو وه کان

نوسینى
هارون په حیا

وه رگيرانى
شاهوؤ عومهر عارف

چاپى په كهم
۲۰۱۰

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

نه ته وه له ناوچووه كان

بلاوکراوهی خانمی چاپ و بلاوکردنهوهی چوارچرا

زنجیرهی (۲۹۹)

ناونیشان / سلیمانسی - سهرهتای شهقاسی مهولهوی - بهرامبهه پالاس

موبایل ناسیا ۰۷۷۰۱۵۷۵۰۶۷ - سانا ۰۷۵۰۱۱۲۸۳۸۸

نرخس (۴۵۰۰) دیناره

نه ته وه له ناوچووه کان

نوسینی

هارون یحیی

وهر گپړانی

شاهو عومهر عارف

ماڦس له چاپدانه وده ي پاريټراوه يو خانده چاپ و بل و كرده وده ي

چوارچرا

ناو ي كټب : نه نه وه له نا و جووه كان

نوسبنى : هارون بڅي

وهر گټراني : شاهو عومهر عارف

ناپ وهه له بر : نه ند با جه زا غه فور

دېزاېن و بهرگ : فمهاد

شوټنى چاپ : چاېمه نه ي چوارچرا

سالى چاپ : ۲۰۱۱

نوره ي چاپ : چاېي به كم

نېراژ : ۱۰۰۰

له كټبخانه گسټبه كان زماره ي سياردنى (۱۳۶۵) سالى ۲۰۱۰ م

يټدراوه

پیشکشه

- به دايك وياوكم ويراكانم
- به هاوسه ره به و هفاكهم كه هه ميشه هاندمرى چاكهم بووه
- به و ماموستايه ي كه سه ره تا ده ستى گرتم خوم به هه رزاري ده زمانم
- به هه موو شه يدايانى ريگه ي راستى بي جياوازي
- به هه موو نه و كه سانه ي خوشه ويستن لام

پيشه كى وه رگير

سوپاس و ستايشى بئى پايان بؤ پموره ردى گارى جيهانيان، وه درودو سه لاميش بؤ سر گياني پينغه مبهري نازيز موحه محمد (درودى خوى لسمر بييت) وه بؤ سر يارو ياورانى تاروؤى دوايى. زؤر تكمال پؤؤانه ليره و لموى چمندين به سرهاتى كوؤن و نورمان بيستوه له گمؤن شو چيرؤكه قورنانيانى كه باس له نه تموه كاني پيشو ده كات، نه گمر سرنج له به سرهاتى شو نه تموه له ناوچوانه بددين ده گينه تموى كه هيچ نه تموه يه كه پيؤستى به ابرؤك يان پشتيوانيك نه بييت كه هاو كار يان بكات، به لام له كاتيكدا كه شو نه تموانه پشتيان له حه قيقه تى ژيان كرودو شوين رنپهوى ناراستى خزيان كوؤتن شو كات خوى گورهش دوچارى نه هامه تى و ده ردى سر يان ده كات.

خوينه رى به ريزم

شم كتيبى كه له به رده ستدايه يه كيتكه شو كتيبىه پر به ايانى نوسرى به تواناى توركى (هارون عى) كه زؤرؤك له كتيبىه كاني ناو براو وه رگير اونه ته سر زمانه كاني دنيا، بؤيه منيش به باشم زانى شم كتيبىه هارون عى وه رگير پمه سر زمانى شيرينى كوردى تا وه كو رؤنه كاني گه نه كمى پئى ناشنا بكم و هاوكات كتيب خانى كورديشى پئى ده ولهمند بييت: شم كتيبىه باس له چؤنيمه تى له ناوچوانى نه تموه كاني پيشو ده كات، وه باس له ر استيانه ده كات كه قورناني پيرؤ وهك دواين پديامى خوايى بؤ مرؤفايمه تى هيناويمه تى، ليره وه گرنگى شم بابه تانمان بؤ ده رده كه مويت كه له ناوه رؤكى شم كتيبىه دا هاتوه بؤيه پيؤستمان به موه نرو رنپه رؤك هيه بؤ تيرامان له حه قيقه تى به سرهاتى شو نه تموانه تى پيش خؤمان، وه بيؤگومان قورنانش وهك مه وسوعه يه كى به رفراوان ليوان ليره

لەرەھەندى مېژۇرى و كۆمەلەيتى و دەرونى و زانستى و ھتد...، لەم كىتەبدا بەراوردىكى ئەقلى و زانستى لەنەتوان تەواى ئەم بەسەرھات و چىزكانە دەكات كەلە كىتەبى تەنە جىجىياكانەمۇ دەگىرەنمۇ و بەبەرورد لەگەن ئەم چىزكانەى كەلە قورئانى پىزۇدا باسكاران، پاشان نوسەر زۆرەجوانى وەلامى ھەمۇ ئەم ھەلەنە دەداتەمۇ كە داروین لە تىۆرەكەيدا باسى لىۆە كەدووە.

خوینەرى بەرپىزم ئەم كىتەبى كەلەبەردەستدایە برىتە لەنە بەش كە سەرجمەیان باس ئەم چىزكانە دەكات كەلە قورئانى پىزۇ تەواى تەنە جىجىياكان و داستانە ئەفسونەبەكانى زۆرەك لەنەتەمۇكانى دونیادا ھەن، پاشان بەشەكى تەبىئەتەشە تەرخان كەدووە بۆ بەدزەختەنەمۇەى ئەم ھەلەنەى كە داروینى پىندا تىپەرى. لىرەدا ئەمە ماوە بلىم كە داواكارم خەوى گەورە بەبەزەبى خۆى ئەم خەرمەنە كەمەى لىۆەرگرتەم وە بىكەتە مایەى لى خۆشەبۇنى گونەھەكەتم، وەدەمەبەت زۆر سەپاسى ئەمكەسانە بكمە كەمەمەشە یارمەتیدەرم بوون لەھەر كارەكى چاكەدا ئەگەر تەنەبا بە وشەبەكى بچوكەش بویتت بەتەبەت بەرپىزم نىبراھىم جەعفەر وە ئەمىدەوارم لەداتەتوودا بەخەرمەنەبەكى تەرەو بىتمەو خەزمەتەن.

شاھۇ عومەرعارف

۲۰۱۰/۲/۱

بۆ خوينەر

ھۆكارتك لېشىت ديارىكردن و تىرخان كوردنى بەشىكى تايىت بەرووخانى تىزرى داروين ئىمويە كە ئىم تىزىرە بىچىنە و ياسايەك پۈككەخات كە تىكپاي فەيلەسوفە بى باۋېر گومپراكان پشتى پى دەبىستىن، جالموكاتىموي كە داروينىەكان نكولى حەقىقەتى بون دەكەن وەلەلەيكى تىرىشە نكولى حەقىقەتى بونى خوا دەكەن، زۆرىك لە خەلكى پشتيان كىرەو لە نايىنەكانيان ياخود كىوتىنەتە گومان و دودولى لەسرىبونى بەدپەيتىنەر لە ماۋى ئىم سەدۈچل سالىمى داۋىيەدا. لەبەرنەو بەتالكرەنەو و پوچەلكردنەو ئىم تىزىرە شتىكو ئاين پىئوستى كىرەو لەسرىمان، وە بەرپرسيارىتەكەشە دەكەوتتە سىرشانى ھەرىكە لە ئىمە.

وە بۆ ئىمويە ھەلىك. ئەمەيتىنەو بۆ خوينەر كە زىاد لەم كىتەبى ئىمە بۆ ئىتتەو لەبەرنەو بىرمان لەو كىرەو كە بەشىك تايىت بەكەن كەپوختى ئىم بابەتى تىدا باس بەكەن. تىراۋى بابەتە ئىمانىەكانى راقە كىرەو كە ھەموو ئىم كىتەبانە لە خۇيانى گىرتەو ئىمويە لە سىر تىشىكى ئايمەتە قورئانىەكاندا كە بانگەشى خەلكى دەكەن بۆلە پەيامى خواۋ ژيان لەگەن واتاۋ ماناكانىدا. وە ھەروەھا تىراۋى ئىم بابەتەنەشى راقە كىرەو كە پەيوەستى بە ئايمەتە قورئانىەكان بە شىتەيەك كە ھىچ گومان و پىرسىار گەلىكى نە ھىشتەو تەو كە بەھۇش و بىرى خوينەردا بىت، وە بەشىۋازىكى ناسك و دەستەۋازەيەكى ئاسان كەنوسەرلە كىتەبەكانىدا پشتى پى بەستەو، خوينەران دەتوانن لە ھەموو چىنەكۆمەلايمى و ئاستەزانستىەكان دا سووديان لى وەرىگىن و لىيان تى بەگەن.

ئىم شىۋازە ئاسانە لەنوسىندا وادەكات لە خوينەر كە ئىم كىتەبە لەيەك دانىشتندا بۆ ئىتتەو، تىنەتە ئىمانەش كە بىرايان بەبوارە پۇجانىەكان نىم پەتياۋ دەكەنەو دەكەنەو ژىرنەو راستىانەو كە ئىم كىتەبانە لەخۇيانىان گىرتەو، وەناشتوانن ئىمويە

که برویان پینی ده‌بیت بیشارنموه. خرنمر ده‌توانیت نم کتیبمو کتیبه کانی دیکمی نوسر بخوئینتتموه به‌شپوه یه‌کی جیا یاخودله نیوان مشت ومیره به‌رفراوانه‌کاندا، به‌لام نه‌وانمی نارزه‌زومهندی نمون که سوودمهن‌دین لینی نموه له مشت و مپرکردندا سوودیکی باش بۆ خو‌یان به‌ده‌ست ده‌هینن، چونکه نموکاته نموانه ده‌توانن بمو سروشته‌یان زیاتر شو‌رپبنه‌وه به‌نزمونی کسانمی ترداو به‌مخولیا‌ی‌می خوشیان هه‌یانه وتوریز بکن له‌باره‌ی نمو نزمونانمی به‌ده‌ستیان هیناوه بۆ کسانمی تر.

نهمه‌روپرای نموه‌ی که به‌شداریکردن له خوئندنه‌وو پیشاندانی نم کتیبانه که له‌بهر په‌زامهن‌دی خوا نوسراون خو‌ی بۆخو‌ی به‌خزمدت کردنی تاین داده‌نریت. لم کتیبدا راستیه‌کان به‌شپوازیکمی تمواو رام و هینانه سمریار پیشاندراره، له‌بهر نموه به‌موکه‌سانه ده‌لین که ده‌یانمویت تاین بگه‌ی‌هننه کسانمی تر نموه له‌پراستیدا نم کتیبه یارمندی و کۆمه‌کیه‌کی گموره‌یان پیشکمش ده‌کات. نموه‌ی به‌سوود پیوسته بۆ خرنمر نموه‌یه که دیراسه بکات له‌سمر چند نمونه‌یک له‌م کتیبانه که له‌کو‌تایی کتیبه‌کدا باس کراوه و همن، تاوه‌کو به‌چاوی خو‌ی نم هدمه‌چهنه‌ییبه که‌تم سمرچاوه ده‌وله‌مهن‌دانه به‌بابه‌ته تاینه به‌سوود به‌نرخ و به پیزه‌کان پیشکشیان کردوه بینیت، لم کتیبمو کتیبه‌کانمی تری نوسردا بیرو‌بو‌چونی که‌سیتی نوسر یان نموقسه کردنانمی که پشت به کتیبه گومان لیکراوه‌کان ده‌بستن وه‌یاخود شپوازیکمی لیل و په‌نهانی له پیشاندانی بابته نه‌یاره‌کاندا وه‌یان پیشاندانیکمی خراب که کاریکاته سمرگومان و دوودلی وه‌بیتته مایمی لادان له‌بپرکردنموه تیراماندا همرگیز په‌یدا نابن.

دەربارەى نوسەر

ھارون یەحیا کە ناوی خوازراوی نوسەر لە سالی ﴿١٩٥٦﴾ لە ئەنقەرە لە دایک بوو، دواى ئەوى خۆبەندى سەرەتایی وناوەندى لە ئەنقەرە تەواوە کات، خۆبەندى نادابى لە زانکۆى ﴿معمار سنان﴾ لە زانکۆى ئەستەنبول خۆبەندو، وە لە ھەشتاکانى سەدەى رابردوودا دەستى کردوو بە دەڕکردنى کتیبە سیاسى و ناینیەکان. ھارون یەحیا نوسەریکی بەناوبانگو ناسراوە بەوى لە نوسینەکانیدا داڕوینییەکان پوچەڵ دەکاتو، وە ئەمۆش پێشان دەدات کە پەيوەندى راستەوخۆیان بە تایدۆلۆژیای خۆبەندى تێکدەرە ھەبە. ناوی خوازراوی لە ھەردوو ناوی ﴿ھارون﴾ وە ﴿یەحیا﴾ پێک دێت ئەمۆش بەیادى دوو پەيامبەرو پێغمەبەرى خاوەن ئەزمون کە ھەردووکیان دژ بە کوفرو بێ بروایى دەجەنگین، بەلام لە کاتیکیدا مۆزى پێغمەبەر لەسەر بەرگەکەى دەردەکەوت وە نیشانەیک بۆ پەيوەست بوونى واتا مانای ئەم کتیبانە کە لە خۆیانى گرتووە ئەمۆش بەدانانى ئەم مۆزە.

مۆزەکەى پێغمەبەر تاماژە بوو دەکات کە بەراستى قورئانى پێرز دواين کتیب و پەيامى ئاسمانیە، وە پێغمەبەرمان ﴿موحەممەد (درودى خواى لى بیت)﴾ دواينى پێغمەبەرمانە. وە نوسەر لەبەر پۆشناى قورئان و سوننەتدا مەبەست و ئامانجى بریتىە لە پوختن و ریشە کێش کردنى بنەساکانى بێ باوەرى و ھاوێ بۆ ﴿خودا﴾ بریاردان لە بناغمو بنچینەیانمو، وە بۆ پوچەڵ کردنمو ھەموو ئەو بانگەشانی کە بزوتە نەیارەکانى تاین لەسەرى وەستان، بۆ ئەوى کۆتا ووشەى حدیقەت و راستى بکاتە بانگەشە بۆکراوى خۆى، وە ئەم مۆزەش کە کتیبەکانى بێ مۆزکراوە دادەنرێت لە برى ئاشکرا کردنى ئەم ئامانجانەى تێکرای کتیبەکانى

نوسر بدهوری يهك ئامانچ و مەبەست دا دەسپۆننمە ئەمەش گەياندننى پەيامى قورئانە بەتەمەواى خەلكى، وەھانىيان دەدات لەسەر باوەر ھىنان بە خوار وە بىرکردنەمە تىپرامان بە بابەتە ئىمانىيەكاندا و وەھمروەھا بىرکردنەمە لە بونى خوارى بەدەيھىنەرى پەرسەراو و پۆزى دواىي. كەتتەبەكانى ھارون يەھيا چەنەتە ناو كۆزكى جەماوەرەو بەفراوانى بەشپۆيەك كە لە ھىندەوہ تا ئەمەرىكا ئارەزوومەندانىتىكى زۆريان ھەيە، وەدەگاتە ولاتى ئىنگلتەرا و ئەندەنوسيا و پۆلەندا و بۆسنە و بەرازىل و ئىسپانيا، وە لە راستىدا ھەندى ئە كەتتەبەكانىشى وەرگىراون بۆ سەرزمانەكانى فەرەنسە و ئىنگلىزى و ئەلمانى و پورتوگالى و ئوردى و عەرەبى و ئەلبانى و پروسى و ئەندەنوسى.

ئەوئى راستى بىت ئەم كەتتەبەنە بەسودن و كارىگەريان لەناو جەماوەردا زۆرە بۆ بانگ ھىشت كۆردنى كەسانى بى بىرا بۆلای باوەر بە خوارى تاك و تەنھا. وە ھمروەھا بۆ بەھىز كۆردنى باوەرى ئىماندارانىش، جاشىتواى ئاسان و قايل كەر كە ئەم كەتتەبەنە لەخۆيانىيان گرتووە، دەست مايمو ئەبھامىتىكى باشيان ھەيەو كارىگەرى خىراو قولىشىيان لەسەر خۆنەم ھەيە، مەھالە لەسەرھەر خۆنەمەك ئەم كەتتەبەنە بھۆننىتەمە وەبە شپۆە يەكى راستىش بىر ئە ناوەرۆكەكانىيان بەكاتەمە دواجار قايل بىت بەھەر جۆرە فەلسەفەيەكى مادى گەرايى، وەئە گەر كەسەك مايتتەمە پارىزگارىيان ئى بەكات ئەمە ئەدەرەوازەيەكى سۆزدارىيمەيە، چەنكە ئەم كەتتەبەنە ئەم جۆرە فەلسەفانە لە بناغەمە پوچەن دەكەنەمە، وەئە راستىشدا تەمەواى ئەم نايدۆلۆژيانەي كە نكولى بونى خوارى گەورە دەكەن ئەمەرى بەتال بونەتەمە، وەچاكوگەورەيى ئەمەيش دەگەرىتتەمە بۆ كەتتەبەكانى ھارون يەھيا. گومانى تىدا نىە كە ئەم تايبەتەندىانە بۆ دانايى و پرونى قورئانى پىرۆز دەگەرىتتەمە، وە ئامانچى نوسەرىش لە پشت ئەم كەتتەبەنەمە ئەمەيە كە خزمەتى ئەم كەسانەبكات كە دەگەرىن بەدەواى پىنگى راست و گەيشتن بە پەروەردگار، ئەك ئەمەي مەبەست

تیایدا بدهست هیتانی نازناو یان ناو بانگ دهرکردنیت ، سوره‌رای نموش هیچ نامانجیکی مادی له پشت بلاؤکردنموی تم کتیبانمونه نیه. وه له بمر رۆشنایی نم پاستیاندها نمواندی هانی کسانێ دیکه ددهن لهسر خۆیندنموی تم کتیبانه که چارودلیان ده‌کنمونهو رنگی به‌ندایمتهی کردن بز خوی تاک و تنه‌ایان پی پیشان ددهن، نموانه خزمه‌تیک پیشکش ده‌کنن که به‌هیچ نرخ و به‌هایهک مهنه‌نده‌ناکریت.

له‌لایه‌کی تریشمونه گواستنموی نمو کتیبانهی که جزیرک له گومان و پارایی نمیبوه هۆشی خۆینمردا دروست ده‌کات، وه مرۆفیش به‌رو ناو گیتراوی نایدۆ لۆژیا کان ده‌بات، وه کاری گهری نموتۆشی ناییت له‌لابردنی گومان له‌سر دلێ مرۆفه‌کان کات و ههول به‌فیژ دانه، به‌لام نموی کپرون و ناشکرابه له‌م کتیبانه‌دا نمویه که کاریگهری گهری لای خۆینمرد جی نه‌هیتتوه، نه‌گهر سهرنج بده‌یته توانای نه‌ده‌بی نوسر زیاترمه‌به‌ست له‌ فوتاندنیانه که‌ههولتی بۆده‌دا، نموی گومان ده‌کات له‌مه‌دا ده‌توانیت خۆی بز خۆی بیبینیت که به‌راستی تاکه مه‌به‌ست و نامانجی کتیبه‌کانی هارون یه‌حیا روه‌خان و له‌ناوبردنی کو فرو بی باوه‌ریه و گرنگی دان و خۆتهرخان کردنی به‌رزو بلند کردنموی به‌ها بالاکانی مرۆفایه‌تیه. پیوسته‌ تاماژه به‌وه بکه‌ین که نمو بارودۆخه ناهه‌موارو خراپه، وه‌نو مملانی یه‌ که‌جیهانی ئیسلامی له‌مه‌مرۆماندا تیایدا ده‌ژی و پیوه‌ی ده‌نالینتی جگه له‌ته‌نجامی دور کومتنمه‌ له‌ دینی خوی گهره و روه‌کردنه نایدۆ لۆژیای بی باوه‌ران هیه‌چی ترنیه، نه‌مه‌ش کۆتایی پی نایه‌ت مه‌گهر به‌گهرانه‌وه بۆلای پرۆگرام و به‌رنامه‌ی تیمان و باوه‌رو وازه‌یتان له‌و به‌رنامه‌و پرۆگرامه گومرایانه، وه رۆشتن روه‌و به‌هابالاکان و دروشمه قورنانه‌کان که خاوه‌ن و دروستکهری بوونمهر پیشانی داوین تاوه‌کو ببیته ده‌ستوروه به‌رنامه بۆمان، وه به‌سهرنج دان له‌و بارودۆخه خراپه‌ی که روه‌و ویران بوون و کاولکاری ده‌پرات، نموه پیوسته له‌سهرمان وه‌ک

نمریکت نه بجمی بدین نه گمرنا... له راستیدا له کاتی گونجاری خزیدا بینی ناگهین. زیاده پرهی ناگهین نه گمر بلتین برهمه کانی هارون یه حیا توانیریمتی همموله مپیره کان بگرتت، وه به یارمستی خوی گموره تم کتیبانه هۆکارک دهبن تاره کو نه تموه کانی سدهی بیستم بگن به ناشتی و دادپهروهی و به ختموهی که قورناتی پیژ پهمانی داره.

کاره کانی نوسهر نه مانه ی له خوگر توه

النظام الماسوني الجديد، اليهودية والماسونية، الكوارث التي جرتها الداروينية على العالم، الشيوعية عند الألبوش، الايديولوجية الدمية للداروينية : الفاشية، الاسلام يرفض الارهاب، اليداخفية في البوسنة، وراء حوادث الارهاب، وراء حوادث الهولوكوست، قيم القرآن، الموضوعات ١، ٢، ٢، ١، سلاح الشيطان : الرومانسية حقائق ١، ٢، الغرب يتجه الى الله، خدعة التطور، أكاذيب التطور، الأمم البائدة، لأولي الالباب، انهيار نظرية التطور في عشرين سؤالا، اجابات دقيقة على التطورين، النبي موسى، النبي يوسف، العصر الذهبي، اعجاز الله في الألوان، العظمة في كل مكان، حقيقة حياة هذا العالم، القرآن طريق العلم، التصميم في الطبيعة، بذل النفس ونماذج رائعة من السلوك في عالم الحيوان، السرمدية قد بدأت فعلا، خلق الكون، لاتجاهل، الخلود و حقيقة القدر، معجزة الذرة، المعجزة في الخلية، معجزة الجهاز المناعي، المعجزة في العين، معجزة الخلق في النباتات، المعجزة في العنكبوت، المعجزة في البعوضة، المعجزة في نحل العسل، المعجزة في النملة، الأصل الحقيقي للحياة، الشعور في الخلية، سلسلة من المعجزات، بالعقل يعرف الله، المعجزة الخضراء في التركيب الضوئي، المعجزة في البروتين، أسرار DNA.

كتيبه كانى نوسه ر بؤ مندالآن

﴿ايها الأطفال كذب داروين !، عالم الحيوان، عظمة السماوات، عالم اصد قائفك الصغار، النمل، النحل يبني خليته بانقان، بناء الجسر المهرة، القنادس﴾

به رهمه كانى ديكه ي نوسه ر كه بابده ته قورنائيه كانى

له خو گرتوه

﴿المفاهيم الأساسية في القرآن، القيم الأخلاقية في القرآن، فهم سريع للايمان ٣،٢،١ ، هجر مجتمع الجاهلية، الماوى الحقيقي للمؤمنين : الجنة، القيم الروحانية في القرآن، علوم القرآن، الهجرة في سبيل الله، شخصية المناقطين في القرآن، أسرار المناق، أسماء الله، تبليغ الرسالة والمجادلة في القرآن، المفاهيم الأساسية في القرآن، اجابات من القرآن، بعث النار، معركة الرسل، عدو الانسان المعلن : الشيطان، الوثنية، دين الجاهل، تكبر الشيطان، الصلاة في القرآن، أهمية الوصي في القرآن، يوم البعث، لاتنس أبدا، أحكام القرآن المنسية، شخصية الانسان في مجتمع الجاهلية، أهمية الصبر في القرآن، معارف عامة من القرآن، حجج الكفر الواهية، الايمان المتكامل، قبل أن تتوب، تقول رسلنا، رحمة المؤمنين، خشية الله، كابوس الكفر، النبي عيسى آت، الجمال في الحياة في القرآن، مجموعة من جماليات الله ١-٢-٣، مدرسة يوسف، الاقتراءات التي تعرض لها الاسلام عبر التاريخ، أهمية اتباع كلام الله، لما ذا تخدع نفسك، كيف يفسر الكون القرآن، بعض اسرار القرآن، الله يتجلى في كل مكان، الصبر والعدل في القرآن، اولئك الذين يستمعون الى القرآن﴾.

سوره تا

ذَلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْقُرَىٰ نَقُصُّهُ عَلَيْكَ مِنْهَا قَائِمٌ وَحَصِيدٌ ﴿١٠٠﴾ وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلِيَكُنْ ظَلْمُوهُمْ أَنْفُسَهُمْ فَمَا أَغْنَتْ عَنْهُمْ آلِهَتُهُمُ الَّتِي يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ لَمَّا جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ وَمَا زَادُوهُمْ غَيْرَ تَتْسِيلٍ ﴿١٠١﴾

هود (١٠١/١٠٠) واته ﴿نوهی که باسکرا

هندیک بو له هوالی نو شارو شاروچکانه، بزت ده گپرنموه، هندیک له شارو دیهاتانه ماون و هندیکی تری بهتموای ویران بوون. نیمه سته مان لینه کردن و بهلکو همرخویان سته میان له خویان کرد، نوسا نو پرسترا وانه یان که له جیاتی خوا هاواریان لی ده کردن، فریای هیچ شتیکیان نه کهوتن کاتیک فرمانی پمروه دگاری تو هات، هیچیان بز زیاد نه کردن جگه له تیاچوون نه بیت ﴿. خوی پمروه دگار ناده میزادی به دیهیناوه و رۆج و لاششی پی به خشیووه، وه زویشی بز فراهم هیناوه تاوه کو له سر بهرنامه یکی دیاریکراو له سمری پروات، پاشانیش ده میرنیت بز نوهی سرله نوی بیگه پرنیتموه بز لای خوی، خوی پمروه دگار ناده میزادی به دیهیناوه و خۆشی زاناره بهوی که به دیهیناوه، وه که ده فرموت

أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ﴿١٠٢﴾ الْمَلِكُ (١٤)

واته ﴿مهگر خوا نازانیت کینی دروست کرده وه و چونی دروست کرده، له کاتیکدا نوزاته وردکارو به سوزو ناگابه ﴿. شاره زای کردو هه مو پیندا ریستیه کانی بز ناماده ساز کرد، له بهر نوه یه کم نامانجی سهره کی که مرۆشی له پیناودا ده ژیت برتیه له بندایمتی کردنی خوی بالاده ست و به گموره زانینی و پهنا بز بردنی، وه هه مان هۆکار بوو که په یامی پوخت و پاک و بینگورد

هاته کایوه هاوکات نیگای خوایی که مؤفایدتی له ریگهی پیغهمبهرانوه (سهلامی خوا یان لسمر بیئت) بۆیان ده نیرا بریتی بووله ریتیمی ره ها بۆ ناده میزاده. قورئانی پیرویش دواین کتیبه ناسمانیه کانه و نمو نیگاییه که هیچ گوزان و لادانیکیشی بهسردا نایهت.

جاله بمر نموه نیمه همرومان بهرپرین لهور گرتن و شوین کموتنی وهک بهرنامه یه کی نه گۆرو جیگیر وه له ههمان کاتیشدا پیوسته پابه ند بین بهرپیارو تمواری ورده کاریه کانیشیموه، چونکه تاکه ریگایه که بۆ پرگار بونمان له دونیا و دوا پرژدا، وه له لایه کی تریشموه نیمه پیوستمان به لیکۆلینموه و تیروانینیکی ورده هیه له مانا ناوه پرۆکی قورئانی پیرو بۆ له ودا که بۆمان داده ریژیت، خوای پهروه دگار له قورئانی پیرو دا بۆمان باس ده کات که مه بهست له وهی و نیگای قورئان ریتیمی خه لکه بۆ بیرکردنموه و تی فکرین، وهک ده فرمویت: هَذَا

بَلَّغُ لِلنَّاسِ وَلِيُنذَرُوا بِهِ- وَلِيَعْلَمُوا أَنَّمَا هُوَ إِلَهُ وَاحِدٌ وَلِيَذَّكَّرَ أُولُو

الْأَلْبَابِ ﴿٥٢﴾ ابراهیم (٥٢): واته: ﴿نه م (قورئانه) راگه یان دنیکه

بوخه لکی به گشتی تابه هۆیه وه وریا بکرینه وه و نا مؤژگاری پی وه ریگرن، بۆ نه وه ی بزانه بینگومان نه وزاته خوایه کی تاک وته نه یه، ﴿هه وه ها بۆ نموه یه که﴾ خا وه نی بهر هۆشه کان یاده وه ری وه ریگرن و تیفرکن (له هه وئی نه وه دا بن خوریشیان خه لکیش له سزای دۆزهخ رزگاریکه ن) ﴿.

به دلتیاییموه چیرۆکه کانی رابردو که شوینموارتیکی گهوره یان له قورئاندا تۆمار کردوه لهو پابه ته قورئانیه گرنگانه که پیوسته وردبینموه لییان و سرغییان بدین و بیریان لی بکه ینموه، وه نمو رابردوانهش نمو گهل و نهتموانه که زۆر بهیان پیغهمبهره کانیا ن به درۆ خسته تموه که په یامیان بۆ هیتان، وه ته نانه ت

دوژمنایه‌تیشیان له‌گه‌لدا ده‌کردن، وه نمو گمل و نمتوانمش لمبر خۆ به‌گموره زانین و مل نعدان بۆ راستیه‌کان شایسته‌ی نمو سزایه بوون که به‌هۆیه‌وه خوای گموره له‌سهر رووی زه‌ویدا له‌ناوی بردن و نه‌یهیشتن . قورئانی پیروز کاتیک ئه‌حواله‌ته وێران‌کاریانه‌مان بۆ باس ده‌کات بۆ ئه‌وه‌یه بیسته پهن‌دو نامۆژگاری بۆ نمتوه‌کانی داها‌توو، نهمه‌ش له‌ ئایه‌تی (٦٦) سو‌ره‌تی (البقره) دا به‌تمو‌وه‌تی ده‌رده‌که‌ویت که له‌تۆله‌و سزای نمو کۆمه‌له‌ جوله‌که‌دا دا‌به‌زی که پشتیان له‌ خوای گموره‌ کردو یاخی بوون وه‌ک : **فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا**

وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٦٦﴾ البقره (٦٦)

واته : ﴿جانمو کۆمه‌له‌ی که سزاکه‌یان ئه‌وه بوو که کردمان به‌ مه‌یوون تاوه‌کو ببینه پهن‌دو عیبه‌ت بۆ ئه‌وانه‌ی که : هاو چه‌رخ‌ی رووداوه‌که بوون و بۆ ئه‌وانه‌ش له‌ دوا‌ی ئه‌وان دین، هه‌روه‌ها کردمانه نامۆژگاری بۆ‌خو‌اناس و پارێزکاران﴾. لهم کتێبه‌دا چه‌ڕوکی هه‌ندێ له‌نمتوه‌کانی رابردوو پێشان ده‌ده‌ین که به‌هۆی پشت هه‌ل‌کردنیان له‌ خوای گموره‌ تیا‌چوون و فه‌وتان . هۆکاری دوهم که‌وای کرد به‌م کاره‌مان هه‌ستین بێر کردنه‌وه و پامانه له‌و رووداوه‌ کاول‌کار یانه‌ی که به‌سهر نمو نه‌توانه‌دا ها‌توو هه‌م‌ویش پێشان‌دانی رواله‌ته‌ ده‌ره‌که‌یه‌کانه بۆ ئایه‌ته‌کانی قورئان که باس لهم روودا‌وانه ده‌که‌من که‌به‌سهر ئه‌م جیهانه‌ماندا ها‌توو که تیا‌یدا ده‌ژین. وه‌هه‌روه‌ها ده‌رخه‌ستنی راستیه‌کانی قورئانیشه و خوای په‌روه‌رد‌گاریش له‌ په‌یامه‌ پی‌رۆزه‌که‌یدا بۆ‌مان باس ده‌کات که هه‌ماو نیشه‌انه‌کانی له‌ جیهاندا دیارن وه‌ده‌واته‌رت بیه‌ترین، وه‌ک ده‌فه‌رمو‌ویت **وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ سُبْحَانَ آيَاتِهِ**

فَتَعْرِفُونَهَا وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾ الفهل (٩٣) واته : ﴿بلی

(الحمد لله) سوپاس و ستایش بۆ خوا، له تاینده یه کی نزیکدا ههموو به لگمو نیشانه کانی خۆیتان نیشان ده دات و ده یانناستوه (که ههموی ده ستکارو به دیهیتراوی خوایه)، بینگومان پهروهردگاری تۆ غافل و بی ناگانیه لهو کارو کرده وانهی که نهجمی ده ده ن. له راستیشدا زانین و شارهزا بوون نم نایه تانه و دیارکردنیان یه کیکه له پرتگه سه ره کیه کان که به ره و نیمان و باهر ده تبات .

ده تانین بلین : کمزۆریه پووداوه کانی کاولکاری که قورئانی پیۆۆ بۆی باس کردوین ههموویان ناشکراو دیاری بهر چاوان بوون و ده تانین دیاریان بکهین، چاکو خستنه پو و پشکیننی ته مانهش بۆ شوینه وارانسه کان ده گه پیتمه، له م باسه شاندا هندی له شوینه واری نمو حالته ویرانبوانهی که قورئانی پیۆۆ باسی لیه کردوون و پیشان ده دهین. سه رنج بده که هندی لهو نه تهوانهی که له قورئاندا ناماژه یان پی کراوه ته و او له م کتیبه دا پۆشن نه کراونه تمه، چونکه قورئانی پیۆۆ شوین و کاته کانیانی پیشان نه داوه به لکو ته نه ا. به کورتی ناماژه ی کردوه به یاخی بوونی نمو نه تهوانه له خوا و پیغه مبه ره کانی. وه له نه جمی گو مپایشاندا خوا ی گه ره له ناوی بردون، نه مهش بۆ نه وه یه بیته بانگه شه بۆ خه لکی تاره کو له م پووداوانه په ندو نامۆژگاری وه ر بگرن. وه تاما نجی شمان له پیشاندانی هه مو و نمو سزاو تۆلانی که له م پووداواندا توشی نه تمه و کان بوون بۆ نه وه یه بیته په ندو نامۆژگاری بۆ نه م که سانه ی که په ندو نامۆژگاری وه ره گرن.

پیشہ کی

﴿نہ تہوہ کانی پیشوو﴾

الَّذِينَ يَأْتِيهِمْ نَبَأُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَقَوْمِ إِبْرَاهِيمَ وَأَصْحَابِ مَدْيَنَ وَالْمُؤْتَفِكَةَ أَتَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانُوا لِيُظْلَمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٧٠﴾ التوبه (۷۰). واتہ:

﴿نایا نوانہ ہوائی گرنگی قومہ کانی پیش خویان پی نہ گہیشتوہ (بتایبہتی) قومی نوح و عاد و ثہ مود، قومی نیبراہیم و نیشتہ جینکانی مدین (قومی شوعیب) ہموہا رہفتار نرم و بی رہوشتہ کان (قومی لوط) ، جاہممو نمر نہتوانہ پیغہمبیرہ کانیان بہلگو نیشانی ناشکرایان بز ہیتان، جابہراستی و نہبیت خوا ستمی لیکردن، بہلکو نوانہ خویان ستمیان لہ خویان کرد﴾. ہرلہ سمرتای دروست بونی نادرہ میزاد و دروستکراوہ کاندایا پورہ ردگار لہ رنگی پیغہمبیرہ کانیوہ پدیامی بز ناردون، ہندی لہو نہتوانہ پدیامہ کدیان پدہسند کردوہ و وریان گرتوہ لہمان کاتیشدا گل و نہتوانیکیش ہبوون رہتیان کردوہتوہ، ہندی جاریش کمینہدیک لہنہتوہ و گہلہ کان پدیامہ کدیان و ہرگرتوہ و شوین پیغہمبیرہ کدیان کمتون، بہلام زورہشیان رہتیان کردوہتوہ و نہیان رستوہ. لہراستیشدا نہم زورہنہدیش تہنہا بہدہر زخستہنہوہ پیغہمبیرہ کانیانہوہ نموہستان، بہلکو دوچارای نازارونہشکہنہ و قسہ پیوتیش بوہتوہ، زورچار بہتومتی شیتی و درزنی و جادوگری و فریو خواردو نازردہ یان کردون، تمناتہ سمر کردہی ہندی لہو ہوزو نہتوانہش ہولئی کوشتیان داون.

جادوکاری و داخواری لہو پیغہمبیرانہش لہگل و نہتوہ کانیان جگہ لہبارہی

هینان به خوی تاك و تنها و گویایه‌تی کردنی فرمانه‌کانی هیچی ترنبووه،
به‌شیتازتك كه داواي مال و سامانی دوونیا‌شیشان لی نه‌کردون، تنانته
له‌کاتیتکدا قومسه‌که‌یان وه‌لامی بانگه‌وازه که‌شیان نه‌داونه‌توه رقیان لی
هده‌ته‌گرتون، تنها‌کارتيك كه نه‌جامیان دابیت بانگه‌شیتت کردیان بووه بز لای
ناینی راست و دروست. وه‌له‌گه‌ل شوین که‌توه‌کانیاندا ژیانیتکی نو‌توو جی‌اوازیان
ده‌ست پین ده‌کرد دور له‌ کۆمه‌لگا‌گومرا‌که‌یان . وه‌ره‌نگدانوه‌یه‌ك هه‌یه بز تیمه
له‌ چپژکی شو‌ع‌یه‌ب و‌گه‌له‌که‌یدا (که‌ هاوه‌لانی مدینه‌منن) و‌ حمزه‌تی شو‌ع‌یه‌ب
نیررا بویه‌ سوریان نه و‌ په‌ یوه‌ ند یه‌ی که‌ با‌سمان کرد له‌ نیتوان هر پیغه‌ مبه
رتك و‌ نمو کۆمه‌ لگا‌که‌ یه‌ی که‌ نمو پیغه‌ مبه‌ره‌ بوی ره‌ وانه‌ کراوه، پیده‌ چیتت
کار‌دانوه‌ی هو‌زه‌ که‌ی شو‌ع‌یه‌ب بو‌یتت بو‌بانگه‌وازه‌که‌ی که‌بانگه‌شیتت کردیان
بوو بولای باوه‌ره‌ینان به‌ خواو داد‌په‌روه‌ری کردن له‌ پی‌وانمو کیتشانه‌دا که
به‌ناوبانگ بون به‌ترازوبازی، وه‌نمو رتگه‌یه‌ی که‌ کۆتایان پینه‌هینا درتو ده‌بیتتوه
له‌ روانگه‌ی نایه‌ته‌ پی‌رزه‌ کانوه :- * وَاللّٰی مَدِيْنٌ اَخَاهُمْ شُعَيْبًا ؕ قَالَ يَنْفِقُوْمُ
اَعْبُدُوْا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِّنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُ ۗ وَلَا تَنْقُصُوْا اللّٰمِزَاتِ وَالْمِيْزَانَ ؕ اِنّٰی
اَرٰنَكُمْ يٰحٰزِرٍ وَاِنّٰی اَخَافُ عَلَیْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ مُّحِیْطٍ ﴿٢٠﴾ وَیَنْفِقُوْمِ اَوْفُوْا
اَللّٰمِزَاتِ وَالْمِيْزَانَ بِالْقِسْطِ ۗ وَلَا تَبْخَسُوْا النَّاسَ اَشْیَآءَهُمْ وَلَا تَعْتَدُوْا
فِی الْاَرْضِ مُفْسِدِیْنَ ﴿٢١﴾ بَقِیْتُ اللّٰهَ حَمِیْرٌ لَّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِیْنَ ؕ وَمَا اَنَا
عَلَیْكُمْ بِحَفِیْظٍ ﴿٢٢﴾ قَالُوْا یٰشُعَیْبُ اَصْلُوْتُكَ تَأْمُرُكَ اَنْ نَّتْرَكَ مَا یَعْبُدُ
اَبَاؤُنَا اَوْ اَنْ نَّفْعَلَ فِیْ اَمْوَالِنَا مَا نَشْتَوُا اِنَّكَ اَنْتَ الْحَلِیْمُ الرَّشِیْدُ ﴿٢٣﴾ قَالَ
یَنْفِقُوْمِ اَرۡءَیْتُمْ اِنْ كُنْتُ عَلٰی بَیِّنَةٍ مِّنْ رَبِّیْ وَرَزَقْنِیْ مِنْهُ رِزْقًا حَسَنًا وَمَا اُرِیدُ اَنْ

أَخَالِكُمْ إِلَىٰ مَا أَنْهَيْكُمْ عَنْهُ ۚ إِن آُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ ۗ وَمَا
 تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ ۗ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ﴿٨٤﴾ وَيَقَوْمِ لَا تَحْمِلْنَكُمْ حِقَابَ أَنْ
 يُصِيبَكُمْ مِثْلُ مَا أَصَابَ قَوْمَ نُوحٍ أَوْ قَوْمَ هُودٍ أَوْ قَوْمَ صَالِحٍ ۚ وَمَا قَوْمَ لُوطٍ
 مِنْكُمْ بِبَعِيدٍ ﴿٨٥﴾ وَأَسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ ۚ إِنَّ رَبَّ رَحِيمٌ وَدُودٌ
 ﴿٨٦﴾ قَالُوا يَا شُعَيْبُ مَا نَفَقَهُ كَثِيرًا مِمَّا تَقُولُ وَإِنَّا لَنَرُّكَ فِيْنَا ضَعِيفًا ۗ وَلَوْلَا
 رَهْطُكَ لَرَجَمْنَاكَ ۗ وَمَا أَنْتَ عَلَيْنَا بِعَزِيزٍ ﴿٨٧﴾ قَالَ يَقَوْمِ أَرْهَطِي ۗ أَعَزُّ عَلَيْكُمْ
 مِنَ اللَّهِ وَاتَّخَذْتُمُوهُ وِرَاءَكُمْ ظَهْرِيًّا ۗ إِنَّ رَبِّي بِمَا تَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴿٨٨﴾ وَيَقَوْمِ
 أَعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَاتِبِكُمْ ۖ إِنِّي عَمِلٌ ۗ سَوْفَ تَعْلَمُونَ ۖ مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ مُّخْرِجِهِ
 وَمَنْ هُوَ كَذِيبٌ ۗ وَأَرْتَقِبُوا إِنِّي مَعَكُمْ رَقِيبٌ ﴿٨٩﴾ وَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا
 شُعَيْبًا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا وَأَخَذَتِ الَّذِينَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةَ فَأَصْبَحُوا
 فِي دِئَرِهِمْ جَثِيمِينَ ﴿٩٠﴾ كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا فِيهَا ۗ أَلَا بُعْدًا لِّمَدْيَنَ كَمَا بَعَدَتِ
 ثَمُودُ ﴿٩١﴾ هُودُ (٨٤-٨٤)

(٩٥). واته : ﴿بُولای خه لکی مه دینیش برای و کسی خویان (شرعیب) مان به
 پیغمبرستی په وانه کرد، نویش وتی : نهی خزمه کامم بندایدی تی خوا بکن، هیچ
 خوایدکی ترتان نیه جگه لرو، همروها کممو کوپیش مه کن له پیوانو
 کیشاندا، بدرستی من به چاک ده تانبینم و رزق و ریزیشان باشو له خوشیدان،
 بینگومان من ده ترسم نه گمرو له فه رمانی خوا ده رچن نیوه توشی سزای پوزتک
 بین که گمارزتان بدات و لیتی رزگارنه بن. نه ی قه وم و خزمه کامم، باپیوانو

کیشانه تان تیرو تمواویت و به دادپه روه رانه نهجامی بده ن، شت ومه کی خه لکی که م نرخ مه کهن (فیلیان) لی مه کهن و خراپه کاری مه کهن له زویدا و تو وی خراپه مه چیتن. نه وه ی خوی گه وره بو تان ده هیلتیتوه له قازانج حه لا لی کردوه بوتان، نه وه چاکتره له زورتکی چه را م نه گه ر ئیوه نیمان دارین منیش لیپرسا و نیم به رامبه ر ئیوه (به لکو حه ق و را ستیتان پی را ده گه یه نم)

خه لکه که وتیان : نه ی شوعدیب ئایا نوزوه که ت فه رمانت پینده کهت فه رمانت پینده کات که نیمه واز بهینن له وه ی باووپیرانمان په رستویانن، یاخود له ماژ و ساماناندا به ناره زووی خویمان چیمان بویت بیکه یین و به راستی تو زور هیمن و خا وه ن ژیریت ؟! شو عه یب، وتی : نه ی قه وم و خزمه گانم هه وایم بده نی نه گهر مستان بیینی و بوتان ده رکه وت که له سه ر به رنا مه یه کی رتک و پۆ شمن له لایین په روه ردگارمه وه و همرله لایین خوشیه وه پزق و پۆزی جوان وباشی داومه تی، منیش نامه ویت قه ده غه ی شتیکتان لی بکهم، که چی خوم وه ک ئیوه نه که م من هیچم نا ویت ته نها چاک سازی نه بییت، به گویری توانام ریکه خستنی کارم بدهستی کس نیه بدهستی خوانه بییت پشت ربه نام هدریه بیهستوه و همربولای ئه ویش ده گهرتموه. نه ی قوم و خزماتم ناکوکی ر دژایه تیتان له گه ل مندواتان لیته کات (ئهو تاین و بیروباوهری هیتارمه له لایین خواوه به دروی بزائن) جائهوکاته ئه وه ی توشی هو زی نوح و هود و صالح بوو توشی ئیوهش بییت، خو هو زی لو ط لیتهانوه زۆردورنیه. داوای لینخوش بونیش له پهریه ردگارتان بکهن و واز بهینن له تاوان و خراپه کاری و پاشان بگهرتموه بولای-خوا، بینگومان په روه ردگاری من زۆر به بهزی و میهره بانه، زۆر به سوژو دلوانه. خزماتی ناله بار وتیان: نه ی شوعدیب، نیمه تیناگهین له زۆریه ئه یاسانه ی که تو ده یلیت، نیمهش به راستی به لواز ده بیینن له ناو خویماندا

(واده‌زاین ناتوانیت بهره‌نگاری نم هممو خه‌لکه بکه‌یت، نهمی توباسی ده‌که‌یت پیوستی به‌هیتزو توانایه‌کی زرده‌یه) و خۆته‌گمر خزمه‌کانت نه‌بویه به‌ردبارنمان ده‌کردی، وه‌نهییت تزه‌یچ تواناو ده‌سته‌لاتیکت هه‌ییت به‌سمرماندا.

شوعه‌یب وتی نمی هۆزو‌خزمانم تایا کس وکارم به‌لای ئیوه به‌تواناو ده‌سته‌لات دار تره له‌خوا؟! له‌کاتیکدا نمو‌زاته تان فرامۆش کردوه و گوی ناده‌ن به‌فرمانه‌کانی، به‌راستی په‌روه‌رد‌گرم ناگا داره به‌وی ئیوه نه‌نجامی ده‌ن. نمی هۆزو خزمانم ئیوه‌کاری خۆتان بکه‌ن چه‌نده تواناتان هه‌یه، منیش کاری خۆم له‌سمر به‌رنامه‌ی خۆم نه‌نجام ده‌ده‌م، له‌مه‌ودوا ده‌رده‌که‌ویت و ده‌زانن کی سزای بزدیت و سه‌رشۆری ده‌کات کیش درۆزنه، ئیوه چاره‌پێ بن به‌راستی منیش له‌گه‌لتاندا چاره‌پێم. کاتیکیش فرمانی ئیسه‌هات بزتیا چونیان، شوعه‌یب وتوانمی به‌ویان هینا بو له‌گه‌لتیدا به‌ هۆی به‌زه‌یو لوتفی خۆمان بزگارمان کردن و ده‌نگر نرکه‌ی تیاچون تاوان کارو بی پرواکانی گرتوه‌و جاهه‌مویان له‌شوین و جینگه‌ی خۆیاندا تیاچون و به‌چۆک داهاتن له‌به‌ره‌به‌یاندا. هه‌روه‌ک له‌وی نه‌ژیا بن، ناگادارین، وه‌ک مه‌دیهن له‌وله‌لاتر بجیت هه‌روه‌ک شه‌ هوو له‌وله‌لاترچوو. نامۆزگاری یه‌کتریان ده‌کرد به‌ (به‌رد باران کردنی شوعه‌یب) له‌ کاتیکدا هیچ تاوانیکی نه‌بوو جگه له‌وی بانگی ده‌کردن بۆ بزگی چاکه، تاره‌کوو خوی‌گموره سزای داباران به‌سمریانداو تز له‌ی لی کردن و له‌ناوی بردن وه‌ک چۆن له‌ نایه‌ته‌کانی پیرۆزه‌کان نامازه‌یان پێ کردوه، نهمه‌له‌کاتیکدا که هۆزو نه‌تموه‌که‌ی شوعه‌یب تنها نمونه‌ی له‌ ناوچوون نین، به‌لکو به‌پێچه‌وانوه، وه‌ک چۆن له‌ نایه‌ته‌کانی قورئاندا له‌سمر زاری شوعه‌یبوه هاتوون که له‌گه‌ل هۆزه‌که‌یدا ده‌دوا که گه‌ل و نه‌تموه‌یه‌کی زۆر له‌پێشدا هاتوون بۆ مه‌دیهن خوی گموره له‌ناوی بردوون، وه‌هه‌روه‌ها هۆزو نه‌تموه‌یه‌کی زۆری دیکه‌ش له‌ دوایانه‌وه هاتوون به‌ هه‌مان شتیه‌ تیا چوون و له‌ناو براون. له‌لایه‌ره‌کانی داهاتووماندا هه‌لده‌ستین به‌پێشکه‌شکردنی وه‌سفیک

بۆكۆمەلگا، لەناوچوو، دەگەن سەرباس و شوێنەوارە كانیان لەقورئانی پێرژدا وەسفی ئەم كۆمەلگایانە بەدەریژی هاتوو، بەشێوەیەك نایەتەكان بانگی خەلكی دەكەن بۆ ئەوەی بێبەكەنەوه و تاگادارین لەوسازییە كە ئەوانە پیتی گەیشتن لێرەدا دەبیت ئەو بزاین كە قورئانی پێرژ بەشێوەیەكی تاییبەتی سەرخەمان بۆ ئەوە پراوە كێشێ كە زۆرینە زۆری ئەم ئەتموانە لەو پەڕی شارستانی پێش كەوتن، ئەوانین ئەم نایەتەدا ئەم تاییبەت مەندیه پزەش بەكەنەوه كە ئەم ئەتمووە لەناوچوانە پێ جیادەبیتەوه كە دەفەر مویت: ﴿ئێمە چەندەها هۆزو ئەتمووە پێش ئەوانمان لەناو بردوو، كە ئەوان لەمان بەدەستەلاترۆ بەتوانا تریبون..

خۆ ئەوان بەشارەكان و شوێنەوارەكاندا گەراون و تێپەریبون، تايە هیچ دەریاز بوونێك لەسزاكانیان بەدی كەرد ؟﴾. ئەوانین ئەم نایەتەدا كە باسمان لێوە كەرد دووسیفەتی ئەم هۆزو ئەتموانە وەرگیرین، یەكەمیان ئەو هۆزو ئەتموانە زۆر بەهێز بوون، ئەمەش ئەوە دەگەینێت كە خاوەنی پزەبێتێکی سەربازی بەهێز بوون، و ئەوانیویانە دەسەلاتی بەهێز لەسەر زەویدا داخەزێنن.

سیفەتێکی تریان : ئەوەیە كە ئەم ئەتموانە توانیویانە چەند شارێکی گەورە بونیاد بنێن كە بەهونەری شارستانیان خەلكی تەماشاكەر سەرسام بكەن. لەپراستیدا ئەم دووسیفەتە بەناوبانگە كە لە شارستانیەتی تازەدا كە جیهانیکی شارستانی پوون و گەشاهە لەسایەتی تەكنیك كاری زانستی پێشكەوتوو بونیاد ناوه و چەندین ولاتی دامەزراو و شاری گەورە دروست كەردوو، لەگەڵ ئەوەشدا نكولی بوونی خۆی گەورە دەكات و لە یادیشی چوو ئەوە كە هەموو ئەو پێش كەوتن و گەشە سەندنە نەدەبوو بەهاتبایاتەدی ئەگەر توانای خۆی گەورە لەگەڵ نەبایە، ئەگەرنا ئەو شارستانیەتانی كە ئەتمووە لەناوچوو، دەگەن بونیادیان نابوو پزەگاریان نەدەبوو لەوێرانبوون چونكە لەسەر ئینكاری و نكولی كەردنی خۆی تاك و تەنها وەستا بوو، ئەو ئەنایەتەكانی قورئانی پێرژدا باس كراون، كەواتە كۆتایی ئەم شارستانیەتە

نوی یهش هیچ جیوازیه کی نیه له گه گن شارستانیه ته گانی پینشودا نه گمر له سمر درۆ و خراپه کردن له سمر زهویدا دامه زرا بیته. وهژماره به که له روداو و ترانیوه کان که قورئانی پیروز باسی ههندیکیانی کرده سهملیتراون، نهویش له پرتگی گه پان و پشکنینی شوینهواره کانهوه که زاناکانی چمرخی تازه پنی ههستاون، وه دۆزینهوهی نهم شوینهوارانهش ده بنه به لکه له سمر بوونی نهو روداوانه کی که له قورئانی پیروزدا باسیان لیهو کراوه، نهوه ده سهملیتن که ده بیته له پیتش هاتنی نهم روداوانه دا ناگادار کرابنهوه، وه که چون چهنه دین جار له چه یه که تورئانیه کاندآ وینا کراون، خوی گه وه له تابه ته کانیدا فرما نمان پی ده کات و ده فرموت : قُلْ یَسِیْرُوا فِی الْأَرْضِ ثُمَّ أَنْظِرُوا کَیْفَ کَانَ عَنقِبَةُ الْمَکْدِیْنِ ﴿۱۱﴾ الانعام (۱۱). واته :

﴿پینان

بلی : بپلن و بگه پتن به سه ره ویدا و پاشان ته ماشا بکه ن و سه رنج به دن، بزانه سه رته نجامی نهوانه کی به رنامه کی خویان به درۆزانی چون بووه (چیمان به سه ر هیتان) ﴿۱﴾. وه ههروه ها ده فرموت : وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رَجَالًا نُوحِیْهِمْ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ ۖ أَفَلَمْ یَسِیْرُوا فِی الْأَرْضِ فَیَنْظُرُوا کَیْفَ کَانَ عَنقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۖ وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَیْرٌ لِّلَّذِیْنَ اتَّقَوْا ۖ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿۱۱﴾ حَتَّىٰ إِذَا اسْتَعِیْسَ الرُّسُلُ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ قَدْ كُذِّبُوا جَاءَهُمْ نَصْرُنَا فَنُحِیْ مِنْ ذُنُوبِهِمْ وَلَا یُزَادُ بَاسُنَا عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِ ﴿۱۲﴾ لَقَدْ كَانَ فِی قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِّأُولِی الْأَلْبَابِ ۗ مَا كَانَ حَدِیثًا یُفْتَرَىٰ وَلَکِنْ تَصْدِیْقَ الَّذِی بَیْنَ یَدَیْهِ وَتَفْصِیْلَ كُلِّ شَیْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ یُّؤْمِنُونَ ﴿۱۳﴾ یوسف

(۱۰۹-۱۱۱). واته ﴿ئینه که سه مان نه نار دوه له پیتش تیدا جگه له پیاوانیک که

هه‌لمان بژاردوون له خه‌لکی شارو شوئنه‌کان و نیگیان بۆ ده‌نیرین (تاپه‌یامی
 ئیمه به‌روونی بگه‌یه‌نن) ئایا نه‌گه‌راون له‌زه‌یدا، تاته‌ماشاشا بکه‌ن و سه‌رنج به‌ده‌ن که
 چۆن بوو سه‌ر ته‌نجامی ته‌وانه‌ی پێش ته‌مان (کاتیک یاخی بوون) بێگومان
 جینگو رینگو خانوو به‌ره‌ی به‌هه‌شت له‌قیامه‌تدا چاک‌تره‌ بۆ ته‌وانه‌ی که‌ خوا ناس
 بوون و پارێزگاریان کرده‌وه، ئایا ته‌وه‌ عه‌قل و ژیریتان ناخه‌نه‌کار؟! (ئه‌ی
 پێغه‌مبه‌ر (درودی خوای لی بیته) وامه‌زانه‌ که‌ ته‌م رینگه‌یه‌ به‌گوول و گوولزار
 چینه‌راوه، به‌لکو پره‌ له‌ناخۆشی و نازار و گه‌یشته‌وته‌ راه‌ده‌یک که) : هه‌تا بگره
 کاتیک پێغه‌مبه‌ران تووشی ناو می‌دی و بی هیوایی ده‌بن و گومانی واده‌بن که
 به‌راستی ته‌وان (به‌رنامه‌که‌یان) به‌درۆ زه‌نراوه، ته‌وه‌ ئالموکاتی بی هیواییه‌دا،
 سه‌رکه‌وتنی تایبه‌تی ئیمه‌ یان بو‌دیت، ته‌وسا، ته‌وه‌ی به‌انه‌وێت و شایسته‌ بیته
 رزگاری ده‌که‌ین، چاکه‌س نیه‌ به‌توانیته‌ ته‌وه‌ی ته‌وه‌و ته‌وه‌ی ئیمه‌ له‌که‌سانی تاوانبار
 و تاوانکار بگێرته‌وه‌ و به‌ر په‌رچی به‌داته‌وه‌ . سوێند بیته‌ به‌خوا به‌راستی له‌سه‌ر
 گوژه‌ شته‌ و به‌سه‌ره‌اتی پێغه‌مبه‌رانه‌دا په‌ندو ئامۆژگاری هه‌یه‌ بۆ که‌سانی ژیره
 هۆشه‌ند، وه‌نه‌بیته‌ ته‌م قورئانه‌ قسه‌و باسێک بیته‌ هه‌له‌به‌ستارو بیته‌، به‌لکو به‌راسته
 ده‌انه‌ری ته‌وه‌یه‌ که‌له‌ پێش خۆبه‌وه‌ هاته‌وه‌ (ته‌ورات و ئینجیل) و په‌وه‌نکه‌روه‌ و
 جیا‌کردنه‌وه‌ی هه‌مووشتیکی پێسته‌ له‌ناینده‌، رێنمویی و په‌حه‌تیشه‌ بۆ
 که‌سانیک باوه‌ ده‌هینن. ته‌وه‌تا چه‌ندین نمونه‌ی ژیره‌ی و لیته‌اتوویی نه‌ته‌وه‌کانی
 پێشوو هه‌ن که‌به‌هۆی سه‌ر پێچی کردن و گوێ نه‌دانه‌ فرمه‌انه‌کانی خوا له‌ناو بران،
 وه‌ته‌م نمونه‌شم ته‌وه‌مان بۆ ئاشکرا ده‌که‌ن که‌ ناده‌میزاد چه‌نده‌ لاوازو بی
 ده‌سته‌لاته‌ له‌به‌رامبه‌ر به‌دیته‌نه‌که‌یدا. له‌لاپه‌ره‌کانی داهاته‌ودا باسی ته‌م نمونه‌
 ده‌که‌تین به‌پێی زنجیره‌ می‌توویی و کاتیه‌کانی.

به‌شی‌یه‌که‌م‌توفانی‌نوح

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ قَالَتْ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا فَأَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ وَهُمْ ظَالِمُونَ ﴿١٤﴾ العنكبوت (١٤). واته: ﴿سوند

به‌خوا‌نیمه - نوح - مان‌په‌وانه‌کرد‌بۆ‌سمر‌قوم‌و‌هۆزه‌که‌ی،‌هه‌زار‌سال‌په‌نجا‌که‌م‌له‌ناو‌ی‌اندا‌مایه‌وه،‌سهرته‌نجام‌لافارو‌زریان‌هه‌موویانی‌پیتجایه‌وه‌له‌کاتیکدا‌نومان‌ستم‌کار‌بوون‌﴿.

قورنانی‌پیرۆز‌چیرۆکی‌زریانه‌که‌ی‌نوح‌مان‌بۆ‌ده‌گیریتته‌وه،‌که‌زۆر‌به‌ی‌فهره‌نگه‌کانی‌جیهان‌به‌شیتوه‌یه‌کی‌به‌رفراوان‌باسی‌لیتوه‌ده‌که‌ن،‌وه‌تایه‌ته‌کانی‌قورنایش‌به‌دریژی‌باسی‌هه‌لویتستی‌هۆزه‌که‌ی‌نوح‌و‌چۆنیته‌ی‌به‌ره‌تست‌کارانه‌ی‌نه‌و‌قه‌مبو‌گوئی‌نهدان‌و‌گالته‌پینکردنی‌نامۆژگاریه‌کانی‌نوح‌پینغه‌مبهر‌بوون‌ده‌کاتمه‌وه،‌وه‌هه‌روه‌ها‌باسی‌چۆنیته‌ی‌په‌داوی‌توفان‌و‌زریانه‌که‌مان‌بۆ‌ده‌کات.‌خوای‌په‌روه‌ردگار‌نوح‌پینغه‌مبهری‌نارد‌(سه‌لامی‌خوای‌لی‌بیته)‌بۆ‌سمر‌هۆزو‌نه‌ته‌وه‌که‌ی‌تاوه‌کو‌ناگاداریان‌بکاتمه‌وه‌چونکه‌گومراو‌سهرلی‌شیتاو‌بوون‌و‌هاو‌به‌شیشیان‌بۆ‌خوای‌تاک‌و‌ته‌نها‌بریارده‌دا.‌وه‌هه‌روه‌ها‌ناگاداریشیان‌بکاتمه‌وه‌که‌ته‌نها‌به‌ندایه‌تی‌و‌خوا‌په‌رستی‌بۆ‌خوای‌تاک‌و‌ته‌نها‌بکه‌ن‌و‌دوو‌رکه‌ونه‌وه‌له‌و‌سهرکیته‌ی‌و‌یاخی‌بوونه‌یان،‌جا‌نوح‌(سه‌لامی‌خوای‌له‌سه‌ریته)‌چه‌ندین‌جار‌هۆزو‌نه‌ته‌وه‌که‌ی‌ناگادار‌ده‌کرده‌وه‌و‌نامۆژگاری‌جوانی‌پیشکه‌ش‌ده‌کردن‌و‌داوای‌لی‌ده‌کردن‌که‌ته‌نها‌گوته‌رایه‌لی‌فه‌رمانه‌کانی‌خوای‌گه‌وره‌بن،‌وه‌هه‌روه‌ها‌نه‌ته‌وه‌و‌هۆزه‌که‌شی‌له‌خه‌شم‌و‌سزای‌خوای‌گه‌وره‌ده‌ترسانده‌به‌لام‌به‌پیتجه‌وانه‌وه‌هۆزو‌نه‌ته‌وه‌که‌ی‌زیاتر‌سهرکیشته‌ر‌ده‌بوون‌و‌به‌ر‌په‌رچی‌نوح‌پینغه‌مبهریان‌ده‌دایه‌وه‌(سه‌لامی‌خوای‌لی‌بیته)،‌تاوای‌لیته‌ات‌گومرا‌بوون‌و‌له‌به‌ری‌په‌رستی‌خوای‌گه‌وره‌

هاربهشیان بۆپر باردهدا وشتانیکى تریان دهپهرست، نهوتایا نهتهکانی قورنای
 پیوژ لهسهرتی (المؤمنون) دا نهم بارو دۆخهمان پی پیشان دهدا وهك دهفرمویت
 : وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَقَالَ يَنْقُورِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِن إِلَهِ غَيْرُهُ
 أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٢١﴾ فَقَالَ الْمَلَأُوا الَّذِينَ كَفَرُوا مِن قَوْمِهِ مَا هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ
 يُرِيدُ أَن يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَنْزَلَ مَلَائِكَةً مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي
 ءَابَائِنَا الْأُولَىٰ ﴿٢٢﴾ إِنَّ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ بِهِ جِنَّةٌ فُتَرَضُّوا بِهِ حَتَّىٰ حَبِثَ ﴿٢٣﴾
 قَالَ رَبِّ أَنْصُرْنِي بِمَا كَذَّبُونِ ﴿٢٤﴾ المؤمنون (٢٣-٢٦). واته: ﴿سوتند

بیت بینگومان نهمه نوح پیغهمبرمان رهوانه کرد بۆ سهرقومهکهی، جا پیی وتن
 : نهی قوم و گهلهکهه ههر خوا بیهرستن، چونکه هیچ خواهیهکی تریان نیهجهگهلو،
 نایا خۆتان لهخشم و قینی ناپارێزن؟! جائهوانهی که بی باوهر بوون لهدهستهی
 دهستهلاتداری قومهکهی وتیان :

(گویی بۆ مهگرن) نهم پیاوه ههر کهسیکی وهك ئیوه، زیاتر نیه، دهیویتی خۆی
 بکاته گهورهتان!! نهگهر خوا بیوستایه پیغهمبریک بنیتریت نهوه فریشتهی
 دادهبزانده، ئیهمه نهم ههوالهمان له باوو باپیرانی پیشووه نهیستوهه. نهمه
 جگهلهوهی که پیاویکه شیتی سهری لیداره، هیچی تر نیه، کهواته تامارهیهک
 مۆلتهی بدن و وازی لی بهیتن : (یان کۆل دهوات، یان دههریت).

نهوسا نوح ووتی : پهروهردگارا، سهرکوتنم پی بهخشه چونکه برهوان پی
 نهکردم. جاههر وهك چۆن نایهته پیوژه کانی قورنان ناماژهیان پی کرد بهو
 شیویه گهوره و سهردارانی هۆزهکه تۆمهتی نهشیاریان خسته پال حهزرتی نوح
 (سهلامی خوی لی بیت) بهوی که داوای گهروهیی و پلهپایه و سهروهت و سامان
 دهکات، ههولیان دا نهوهی بهسهردا بهسملینن که نهم پیاوه شیت. وهپیریاری

نموشیاند که بزمایه‌یک مزلتی بدن و وازی لی بهینن وه له ژیر فشاری خویاند بیهیننموه. بم پیی یه خوی پموره‌گار نوح پیغمبیری ناگادار کرده‌وه و همالی دایه که به‌دنیاسیموه سزای بی بروایانی قومه‌کمی ده‌دات و بروادارانش رزگار ده‌کات. وه‌کاتیک ماره‌ی دیاری کرای توفانه‌که نریک بویه‌وه و کانیه‌کانی زوی تعین و له‌گه‌ل بارانه چوپره‌کدا گیشتن به‌یک بژنموی توفان و زریانه گوره‌که دروست بییت، خوی پموره‌گار به نوح پیغمبیری فرمرو : فَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ أَنْ اصْنَعِ الْفُلَّكَ بِأَعْيُنِنَا وَّوْحَيْنَا فَإِذَا جَاءَ أَثْرَانَا وَفَارَ التَّنُورُ فَاسْتَلْنَا فِيهَا مِنَ كُلِّ زَوْجٍ بَئْتَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَن سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ مِنْهُمْ ^ط وَلَا نُخِطِبُنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ مُغْرَقُونَ ﴿٢٧﴾ الْمُؤْمِنُونَ

(٢٧). واته : ﴿له‌همووجزرتك جووتيتك سوار بکه، هه‌روه‌ها خاروخیزانت جگه له‌وانه‌ی که‌پیشتر بریاری غمق بوونیان له‌سمر‌دراوه﴾. له‌راستیدا ته‌واری نه‌وانه‌ی که‌له‌سمر نه‌و زویه‌دا بوون به‌کوپه‌کمی نوحی شموه (سه‌لامی خوی له‌سمر بییت) غمق بوون که‌وای گومان ده‌برد په‌نایه‌ک په‌یدا ده‌کات له‌یه‌کیتک له‌شاخه نریکه‌کانی ده‌روبه‌ری تاوه‌کوله‌و زریانه بیپارزیت، به‌لام زریان و توفانه‌که ته‌واری قومه‌کمی گرت و له‌ناوی بردن، جگه له‌و که‌سانه‌ی که‌ه‌زرتی نوح (سه‌لامی خوی لی بییت) له‌سمر که‌شتیه‌که‌ه‌لی‌گرتبون، جا‌کاتیک زوی وشک بویه‌وه‌وَقِيلَ يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكَ وَانَسَمَاءِ أَقْلِي وَغِيضَ الْمَاءِ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَاسْتَوَتْ عَلَىٰ السُّجُودِ وَقِيلَ بَعْدًا لِّلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٤٤﴾ هُود (٤٤) نیت‌ناوه‌که پدچوو وه

زریانه‌که‌ش کزایی پیهات، که‌شتیه‌که‌ش له‌سمر کیتی، جودی وه‌ستاو له‌نگه‌ری گرت هه‌روه‌ک قورناتی پی‌وزیش ناماژه‌ی پی‌ده‌کات. لی‌کۆلینموه و به‌ودا‌اچوونه

سرچاوه‌کانموه، یاخود گورتزانموه بدهله، یان ده‌توانین بلیین : به‌هوی نیت و مدهستی خراپوه بووه، لیکولموره‌وه‌کان نموه‌یان ناشکرا کردووه که‌تاکه چیرۆکینک توکمه و یه‌کگرتوو بیت له‌نیتوان تیکرای چیرۆکه‌کاندا و باسی توفانه‌کی نوحی نیاییت. وه‌له‌گه‌ل نموه‌مور جیا‌وازیانه‌شدا له‌سهرینه‌مای هه‌مان رووداو برنیاد نراییت نمو چیرۆکه‌یه که قورنانی پیروز گیراویه‌تیموه و باسی ده‌کات .

نوح پیغه‌مبه‌ر و توفانه که له‌قورنانی پیروزدا

باسی زریانه‌کی نوح (سه‌لامی خوی لی بیت) له زۆرینک له‌نایه‌ته‌کانی قورناندای باسکراوه، وه‌به‌پیتی زنجیره‌ی رووداوه‌کان نایه‌ته‌کانی بو ده‌هینینه‌وه .

نوح پیغه‌مبه‌ر بانگی گه‌له‌که‌ی ده‌کات بو سه‌رئایینی

راست و دروست

نَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَقَالَ يَنْقُومِ آعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنِّي غَيْرُهُ
إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٥٩﴾

الاعراف (٥٩). واته : ﴿سوریند به‌خوا به‌راستی نیتمه —نوح— مان په‌وانه کرد بو سه‌رقومده‌کی، جانه‌ویش پیتی وتن : نه‌ی گه‌ل و هوزم تیره هه‌ر خوا به‌په‌ستن، چونکه جگه له‌وزاته خویه‌کی ترتان نیه، به‌راستی من ده‌ترسم له‌پۆژنکی گموره‌دا تووشی به‌لاوسزایه‌کی زۆر سه‌خت بین إذ قال هُم اُخُوهُم نُوْحُ اَلَا تَتَّقُوْنَ ﴿٥٩﴾
إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿٦٠﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا ﴿٦١﴾ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِن
أَجْرٍ إِن أَجْرِي إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦٢﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا ﴿٦٣﴾

الشعراء (۱۰۶-۱۱۰). واته: ﴿كَاتِيكَ -نوح - ی. بویان پیی وتن : باشه نموده تیره لهخوا ناترسن. پارێزگار نابن؟! بپراستی دلنیا بن کهمن فرستاده یه کی ئهمین و دلسۆزم بۆ تان... کهوابوو لهخوا بترسن و فرمان ببرداری من بکهن... من داوای هیچ جزره پاداشتیکتان لئ ناكهم لهسهری، من تمنها پاداشتی خۆم لهپهروهه دگاری جیهانه کان دهخوازم. همیشه لهخوا بترسن و فرمان ببرداری من بن...﴾.

﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ أَفَلَا تَتَّقُونَ﴾

﴿المؤمنون (۲۳). واته : ﴿سوتند بیته بینگومان ئیمه -نوح - پیغه مبرمان رهوانه کرد بۆ سهرفهومه که ی، جاییی وتن : ئهی قهوم و گهلم ههر خوا بپههستن، چونکه هیچ خوایه کی ترتان نیه جگه لهو، ئایا خۆتان لهخهشم و قینی ناپارێزن ؟!﴾

نوح پیغه مبهه رگه له که ی به سزای سهختی خوایی

ناگاداره کاته وه

﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ أَنْ أَنْذِرْ قَوْمَكَ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ (۱)

نوح (۱). واته : ﴿به پراستی ئیمه -نوح - مان رهوانه کرد بۆ لای قهومه که ی، فرمانمان پیتدا که : قهومه کهت بیدار بکههوه پیتش ئهوه ی سزایه کی به ئیتش یه خه یان پی بگرت﴾. حمزه تهی نوح (سهلامی خوای لئ بیت) ده فمهریت :

﴿فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَنْ يَأْتِيهِمْ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّقِيمٌ﴾ (۳۹) هود

(۳۹). واته : ﴿جالدها تهو داهه زانن کئ سزایه کی بۆ دیت که په سزای بکات، پاشان له قیامه ته دا دووچار ی سزایه کی بمرده وام و همیشه ده بیت﴾ وهه مهروه ها

دهنرمویت : ﴿ أَنْ لَا تَقْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمِ الْقِيَامِ ﴾ (ن) ﴿ هود (۲۶) . واته : ﴿ جگه لهخوا (کس و هیچی تر نه پهرستن) چونکه من بپرستی دترسم سزای رزژیکی به نیش یه خهتان پی بگریت (همموتان لهناو بچن) ﴾ .

به درو خسته وهی گه له که ی نوح

﴿ قَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرُّكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴾ (اعراف (۶۰) . واته : ﴿ دهستی دهسلات داری قومه کی و تیان بپرستی نیمه تو له نیوان گومرایه کی ناشکرادا دهینین !! ﴾ . ﴿ قَالُوا يَنْتُوخُ قَدْ جَدَلْتَنَا فَأَكْثَرْتَ جِدْلَانَا فَإِنَّا بِمَا تَعِدُنَا إِن كُنْتَ مِنَ الصّٰدِقِیْنَ ﴾ (هود (۲۲) . واته : ﴿ خه لکه که و تیان : نمی نوح بپرستی زدر له سوری چویت و زیاد له پیوست بپریره کانی و شپره قسه ت له گه لدا کردین نهو سزایه مان بو بهینه که هپره شی پیده کیت و همهیشه باسی ده کیت و ده مان ترسینی پیی ، نه گمر تو له راست گویانیت ﴾ . ﴿ وَبَصَّعُ الْفُلْكَ وَكُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأٌ مِنْ قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ قَالَ إِن تَسْخَرُوا مِنَّا فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنْكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ ﴾ (هود نایه تی (۲۸) . واته : ﴿ نوح یش دهستی کردبه دروستکردنی که شتیه که ، هر جارتک تاقمیک له هوزه کی به لایدا تیده بپرین ، گالته بیان پی ده کرد ، (نوح) وتی : نه گمر نیسته نیوه گالته نیمه ده کمن ، نهو بپرستی نیمهش رزژیکی دیت گالته به نیوه بکهین وه ک چون نیوه گالته به نیمه ده کمن ﴾ . ﴿ فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُرِيدُ أَنْ يَفْضَلَ عَلَيْكُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَنْزَلَ مَلَائِكَةً مَّا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي آبَائِنَا الْأَوَّلِينَ ﴾ (ن)

إِنَّ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ يُدْعَىٰ جِنَّةً فَتَرْتَبِّصُوا بِهِ ۖ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٢٥﴾ ﴿المؤمنون (٢٤-٢٥)﴾. واته
 :«جانه وانده ی که بیّ بابه وه ربوون له ده ستمی ده سهلاتداری قوممه کمی وتیان:
 (گویی بومه گرن) نه م پیاره همرکمیستی وهک نیتویهو زیاترنیه، ده بیویت خوبی
 بکاته گه ورهتان !! نه گرخوا بیورستایه پیغهمبرنک بنیرتت نموه فرشتهی
 داده بزاند نیمه نم هوالممان له بارو بایرانی پیشوهه نه بیستوه نمه جگه
 لهوی کمپاریکه شیتی لسمری داره هیچی ترنیه، کمواته تاماوه یدک موله تی
 بدن و وازی لی بهینن (یان کول ده دات یان ده مریت) ﴿﴾ ﴿كَذَّبَتْ قَوْمٌ قَوْمٌ
 نُوحٍ فَكَذَّبُوا عَبْدَنَا وَقَالُوا مَجْنُونٌ وَازْدُجِرَ ﴿١﴾﴾ ﴿القمر (٩)﴾. واته: «پیش نمانیش
 قومی نوح پروایان به بندهی بهرتری نیمه نه کرد و وتیان : شیتته، زورش پیایدا
 هه شاخان و دژایمی کرا ﴿﴾.

به سووک زانینی بی باوه رانی قهومی نوح بو نه وانده ی شوین نوح پیغهمبر که وتبون (سهلامی خوی لی بیت)

**﴿ فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا نَرْنَكَ إِلَّا بَشَرًا مِثْلَنَا وَمَا نَرْنَكَ
 آتِعَكَ إِلَّا أَلْذِيكَ هُمْ أَرَادُوا لَنَا بَادِيَ الرَّأْيِ وَمَا نَرَىٰ لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ بَلْ
 نَظُنُّكُمْ كَاذِبِينَ ﴿٢٧﴾﴾** ﴿هود (٢٧)﴾. واته : «جانهو ده سته ده سهلاتداری کمی
 باره ربوون له موزی نوح وتیان : نیمه تز تنها وهک یدکیت له خومان ده بینین و
 نایینن نه وانده ی شوینی تز کورتون جگه له وانده ی که هژار و داماره کاتمانن و
 دوربین نین و ژیریان کممو سادهن، همروه ها نایینن نیتوه هیچ شتیکی زیاترتان
 بهسر نیمه دا همیتت به لکو نیمه واگومان ده بین نیتوه دروزنن ﴿﴾ ﴿ قَالُوا

أَذْمِنُ لَكَ وَاتَّبَعَكَ الْأَرْذَلُونَ ﴿١١٣﴾ قَالَ وَمَا عَلِمِي بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١١٢﴾ إِنَّ حِسَابَهُمْ
إِلَّا عَلَىٰ رَبِّي لَوْ تَشْعُرُونَ ﴿١١٣﴾ وَمَا أَنَا بِطَارِدٍ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٤﴾ إِنَّ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿١١٥﴾ ﴿
الشهراء (۱۱۱-۱۱۵)﴾. واته: ﴿هندی له دهمدارانی قومده کی) و تیان: تیمه چون
باوه رلهبهرخاتری توبهینین، له کاتیکدا که کسانای همژاروداماو شونتت کمتوون
انوح وتی: جامن جوزام نوان چ کاروکرده وه یه کیان نه نجام ده دا (من بانگم
کردن بو نیمان و بروایان هیناوه) حساب و لیپرسینهویان
تنهالهسریپهروردگاری منور لسهسرهکسی ترنیه، نهگه ر ههست و هوشیاریتان
ههده... من همرگیز نیمانداران دهرناکم و(دلیان نائیشینم) ههکو من تنهها
بیدارکه ره وهیهکی ناشکرانه بیت هیچی ترنیم﴾.

ناموژگاری خوی گه وره بو نوح که وا دلتهنگ نه بیت

﴿وَأَوْحَىٰ إِلَيْنَا نُوحَ أَنَّهُ لَنْ يُؤْمِنَ مِنْ قَوْمِكَ إِلَّا مَنْ قَدْ آمَنَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا
يَعْمَلُونَ ﴿٣٦﴾ هُوَ ﴿٣٦﴾﴾. واته: ﴿سهره نجام وهی و په یامی خوا ره وانه کرا
بو نوح که چاک بزانه بهراستی همرگیز کسی ترپروا ناهیتیت له قومده کهت جگه
لهوی که بهراستی بروای هیناوه، کهوایو خهفته بارمه به بوکرده وه ناشیرین و
ناپهسندانهی نه نجامیان ده دا﴾

پارانه‌وهی نوح (سه‌لامی خوای لی بیت)

﴿ فَأَفْتَحَ بَيْتِي وَبَنَّهُمْ فَتَحًا وَجَّيًّا وَمَنْ مَعِيَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴾ (۱۱۸) ﴿ الشعراء (۱۱۸).

واته : ﴿ کمواته داواکارم سمرکوتنم پی ببه‌خشیت به‌سوربانداو دهروم لی بکه‌یتموه

و خۆم وئیماندرانی یاوه‌ریشم بزگار بکه‌یت﴾. ﴿ فِدَاعًا رَبَّهُ أَتَى مَقْلُوبًا فَأَنْصَرَّ ﴾ (۱۰)

﴿ سوره‌تی القمر نایه‌تی (۱۰). واته : ﴿ نمریش دوا (۹۵۰) سالان هاناو هاواری

بۆ په‌روه‌دگاری بردو وتی : خواجه : به‌راستی من شکستم خواردوه و سمرکوتنم

پی ببه‌خشه﴾. ﴿ قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا ﴿ ۵ ﴾ فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَاؤِي إِلَّا فِرَارًا ﴿ ۶ ﴾

﴿ نوح (۵-۶) واته ﴿ دوا سده‌ها سالان بانه‌گواز نوح سکالانی کردو وتی

په‌روه‌دگارا من به‌شوو به‌رژ بانگی قوم و گه‌له‌که‌مم کرد بۆ یه‌کتا په‌رستی.

که‌چی بانه‌گوازه‌که‌ی من هیچی زیاد نه‌کرد : تنه‌ها پاکردنیان نه‌بیت﴾. ﴿ قَالَ رَبِّ

أَنْصُرْنِي بِمَا كَذَّبْتَنِي ﴿ ۶۱ ﴾ ﴿ المؤمنون (۲۶). واته : ﴿ نوسا نوح وتی

په‌روه‌دگارا سمرکوتنم پی ببه‌خشه چونکه به‌روایان پی نه‌کردم﴾. ﴿ وَلَقَدْ نَادَيْنَا

نُوحًا فَلَنِعْمَ الْمُجِيبُونَ ﴿ ۷۵ ﴾ ﴿ الصافات (۷۵) واته : ﴿ بی‌گومان نوح

هاناو هاواری بۆ هینانین، نیمه‌یش چاکترین فریاد په‌سینگ بووین که به‌هانا و

هاواریه‌وه چووین﴾.

دروست کردنی کهشتی

﴿ وَأَصْنَعُ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيُنَا وَلَا تَخْطِبْنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ مُّعْرِضُونَ ﴿٣٧﴾

﴿ هود (٣٧) واته ﴿کهشتیهک دروست بکه بهچار دیری و فرمانی نیمه، (کاتی توفانه که) تکامان لی نه کهیت بزئوانهی لسنووری راستی دهه چون و تاوانبارن، چونکه به راستی نوانه بریاری خنکاندن و تیا چونیان بز دراره ﴿ تیا چونوی قهومی نوح (سه لامی خوا لی بیت) به توفان

﴿ فَكَذَّبُوهُ فَأَجْنَبْنَاهُ وَالدِّينَ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ وَأَغْرَقْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا إِنَّهُمْ

﴿ كَانُوا قَوْمًا عَمِينَ ﴿٦٤﴾ الاعراف (٦٤) واته : ﴿دوای (٩٥٠) سالن هملن و کوشش همبرنامه که یان بدرز زانی و بروایان پی نه کرد، جا نیمش خویرو نومیاندارانهی که له گه لیدا بوون له کهشتیه که دا بزگارمان کردن و نوانهی بروایان نه هینا به نایت و فرمانه کائمان نومی زریانه که مان کردن، چونکه به راستی نوان گه لیتی کویرو ناینا بوون (له ناستی راستیه کاندان) ﴿ ثُمَّ أَغْرَقْنَا

﴿ بَعْدَ الْبَاقِينَ ﴿١٣٠﴾ الشعراء (١٣٠) واته : ﴿پاشان دوای نوان همچی مایهوه (له خه لکه گو مپرا که) نومی ناری زریانه که مان کرد. ﴿ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ

﴿ قَوْمِهِ فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا فَأَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ وَهُمْ ظَالِمُونَ ﴿١٤﴾ العنكبوت (١٤) واته : ﴿سوتند به خوا نیمه نوح مان ره وانه کرد بز سر قوم رهوزه کمی، همزار سالن په نجا کم له ناویاندا مایهوه، سره نجام لافا ووزریان هدموویانی پی نچایهوه له کاتی که دا نوان سته مکار بوون. ﴿ فَكَذَّبُوهُ فَجَبْنَاهُ وَمَنْ

مَعَهُ فِي الْفُلِكِ وَجَعَلْنَاهُمْ خَلْقًا وَأَعْرَفْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَأَنْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُذْذَبِينَ ﴿٧٣﴾ ﴿ يونس (٧٣) واته : ﴿ كهچی بانگموازه که بیان بدر زانی، نینجا نیمش نوح و هممو نوانمی که له گه لیدابو له که شتیه کدا بزگارمان کردن و کردیشمانن به جینشین و هممو نوانه مان نوقمی رهینل و زریانه که کرد که پروایان به نایمت و فرمانه کانی نیمه نه بو، نینجاته ماشاکو سه رنج بدو بزانه سه رنجامی نو که سانه چون بو که بیدار کرا بوونه و هوشیاران پی درابو.﴾

تیاجوونی کوره کهی نوح (سه لامی خوی لی بیت)

قورنانی پیژذ نو و تووویژهی که له نیران نوح و کوره کهیدا له قوزناغه سه رتاییه کانی توفانه کدا پرویدا بو مانی ده گیزتته وه : ﴿ وَهِيَ تَجْرِي بِهِمْ فِي مَوْجٍ كَالْجِبَالِ وَنَادَى نُوحٌ ابْنَهُ وَكَانَ فِي مَعْزِلٍ يَا بُنَيَّ ارْكَبْ مَعَنَا وَلَا تَكُنْ مَعَ الْكَافِرِينَ ﴿٤٢﴾ قَالَ سَأُوۡىٓ اِلٰى جَبَلٍ يَّعِصِمُنِي مِنَ الْمَآءِ ۗ قَالَ لَا عَاصِمَ الْيَوْمَ مِنْ اَمْرِ اللّٰهِ اِلَّا مَنْ رَّحِمَ ۗ وَحَالَ بَيْنَهُمَا الْمَوْجُ فَكَانَ مِنَ الْمُغْرَقِينَ ﴿٤٣﴾ هود (٤٢-٤٣) واته : ﴿ که شتیه کهش ده بیدن به ناو شه پزی وه که چیادا، نوح بانگی کرده کوره کهی (نوه بیان که بی باور بو) له شونیککی چه په کدا گپی خوارد بوو پینی وت : بۆله گیان له گهل نیمه دا سواربو له گهل بی باور پاندا مبه، کوره کهی وتی په ناته مبه لای نو چیا بو ده سپاریزتت لهم زریان و ناوه نوح وتی : نه مرچ هیچ په نا دهرتک نیه له تۆله و خه شمی خوا کس بیاریزتت مه گمر که سیک خوا خوی ره جی پی بکات، نهوسا (دوای نه و توو ویژه) شه پزی ناو دای به نیتوانیاندا و جا چو ره پیزی خنکاوه کانه وه.﴾

رِزْكَارِ بُوونِي بِرُوَادَارَانِ لِهٖ تَوْفَانِهٖ كِهٖ

﴿ فَأَجْبَنَهُ وَأَصْحَبَ السَّفِينَةَ وَجَعَلْنَاهَا آيَةً لِلْعَالَمِينَ ﴿١٥﴾ ﴾ العنكبوت (١٥)
 راته : ﴿ نَمُو كَاتِه نِيْتَرِ نَمُوْمَانِ رِزْكَارِ كَرْدِ هَارِيَّ لِهٖ كَمَلَنْ هَمَمُو سَمْرَنَشِيْنِهٖ كَانِي
 كَمَشْتِيَهٖ كَمَدَا وَ نَمُو رُوودَاوُو كَمَشْتِيَهٖ مَانِ كَرْدِهٖ بَهٗ لَكِهٖ وَ نِيْشَانِهٖ بُوْ هَمَمُو لَا يَكِ وَ
 هَمَمُو نَمُوْدِهٖ كَانِ ﴾ ﴿ فَأَجْبَنَهُ وَمَنْ مَعَهُ فِي الْفَلَكِ الْمَشْحُونِ ﴿١١٩﴾ ﴾ الشعراء (١١٩)
 راته ﴿ نَمُوْسَا نِيْمِهٖ خُوِي وَ هَمْرُجِي لِهٖ كِهٖ لِيْدَا بُوونِ رِزْكَارِ مَانِ كَرْدِ لِهٖ كَمَشْتِيَهٖ بَارِ
 هَمَلَكِرِهٖ كَمَدَا ﴾ .

سَرُوْشْتِي مَادِي بُوْ تَوْفَانِهٖ كِهٖ

﴿ فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ بِمَاءٍ مُّطَهَّرٍ ﴿١١﴾ وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا فَالْتَقَى الْمَاءُ عَلَى أَمْرٍ قَدْ
 قُدِّرَ ﴿١٢﴾ وَجَعَلْنَاهُ عَلَى ذَاتِ الْوَجْهِ
 وَدُسْرٍ ﴿١٣﴾ ﴾ القمر (١١-١٣) راته :
 ﴿ نَمُوْسَا نِيْتَرِ نِيْمِهٖ دِهٖ رُوَازِهٖ كَانِي نَاسْمَانْمَانِ هَارِيَّ لِهٖ كَمَلَنْ نَارِيَكِي خُوْرِدَا كَرْدِهٖ وَهٖ
 هَمَمُو زَهْرِيْشْمَانِ كَرْدِ بَهٗ كَانِيَاوُو نَاوْمَانِ لِيْ هَمَلَقَوْلَانْدِ، نِيْتَرِ نَارِي نَاسْمَانِ وَ زَهْرِي
 بَهٗ تَهٗ قَدِيْرُو وَيَسْتِي خُوَا بَهٗ يَكِ كِهٖ شِخْتِنِ، بَهٗ رَاسْتِي بِرِيَارِي لِهٖ سَمْرِ دَرَابُو، نَمُوْسَا نُوْحِ
 مَانِ لِهٖ سَمْرِ چِهَنْدِ تَهٗ خَمْتُو بَزْمَارِيَكِ هَمَلَكِرْتِ (مِهٖ بَسْتِ كَمَشْتِيَهٖ كِهٖ يَهٗ) ﴾ ﴿ حَتَّىٰ
 إِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُوْرُ قُلْنَا أَحْمِلْ فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجَيْنِ آتَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَنْ
 سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ وَمَنْ آمَنَ وَمَا آمَنَ مَعَهُ إِلَّا قَلِيلٌ ﴿٤٠﴾ ﴾ هود (٤٠-٤١) راته : ﴿ نَمِ كِيْتَشِيَهٖ
 اَللّٰهُ يَجْرِيْنَهَا وَ مَرَسْنَهَا اِنَّ رَبِّيْ لَغَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿٤١﴾ ﴾ هود (٤٠-٤١) راته : ﴿ نَمِ كِيْتَشِيَهٖ
 بَهٗ رُوْدِهٖ وَ اَمِ بُوُو هَمَتَا نَمُو كَاتِهِي بِرِيَارِ مَانِ هَاتُوُو فِرْمَانِ دِرُچُوُو (بَهٗ لِهٖ نَاوِ بَرْدِنِي بِيْ

باوهره‌کان) لمتنوره پر ناگره‌کموه ناو فواری کرد (که‌نموه نیشانه‌ی تۆله
 خواویه‌که‌بوو) نه وسا وتمان : نه‌ی نوح له‌همموو نیرو می‌ یه‌ک دوان هه‌لبگره
 له‌که‌شتیه‌که‌دا و ما‌ل و خیزانت، جگه له‌وانه‌ی پیریان له‌سەر دراوه توشی تۆله
 بین به‌هۆی بی باوهریانموه، ئه‌وانه‌ش هه‌لگره که‌باوهریان هیناوه (شایانی باسه)
 که‌سیش بروای به نوح نه‌کردو له‌گه‌لیدا نه‌بوو جگه له که‌سانیک‌ی کم نه‌بیت. نوح
 وئی : سوارین و برۆنه ناوکه‌شتیه‌کموه، به‌ناوی خواویه برۆشتن و وه‌ستانی،
 بینگومان په‌روه‌ردگارم زلر لی خۆشبووه و زلر به‌به‌زییه ﴿ قَاوْحِيْنَا اِلَيْهِ اِنْ
 اَصْنَعِ الْفُلْكَ يَا عَيْنَانَا وَوَحِيْنَا فَاِذَا جَاةَ اَمْرُنَا وَفَاَرَ التَّخْوُرَ فَاَسْأَلُكَ فِيهَا مِنْ كُلِّ
 زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَاَهْلَكَ اِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ مِنْهُمْ وَلَا تَخْطِئْنِي فِي الَّذِيْنَ ظَلَمْتُمْ
 اِيْتَهُمْ مَّغْرُقُوْنَ ﴿ ٢٧ 〉 الْمُؤْمِنُوْنَ (٢٧) واته : ﴿ نینجا نیتمش ناگادارمان کرد که
 که‌شتیه‌که دروست بکات له‌زیرچاودیری و نیگای نیتهدا، جاهه‌رکاتیک فرمائی
 نیتهدا، په‌روه‌که فواری کردو ناوی لی دهرهات، نه‌وه له‌همموو جوړیک
 جوتیک سواریکه، هه‌روه‌ها خاووخیزانت جگه له‌وانه‌ی که‌پیشتر بریاری غه‌رق
 بوئیان له‌سەر دراوه، جاده‌ریاره‌ی ئه‌وانه‌ی که ستمه‌یان کردو (باوهریان نه‌هینا)
 لیم مه‌پاږیره، چونکه به‌راستی ئه‌وانه هه‌موو نوقم کراون (له‌زیرانه که‌دا) ﴿.

وهستانی که شتیه که له سهر بهرزاییه کی سهر زهوی

﴿ وَقِيلَ يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكِ وَيَسْخَمَاءِ أَقْلِي وَيُغِيصِ الْمَاءُ وَفُصِيَ الْأَمْرُ وَأَسْتَوَتْ عَلَى الْجُودِيِّ وَقِيلَ بُعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿١١﴾ ﴾ هود (٤٤) واته : «پاشان فرمان درا بهزوی : ناوه کمت بارو بیچیت بناختدا، نهی ناسمان : توش بابهس بیت و باران مهبارتنه، نیتر ناوه که پوچور، فرمانیش بدریکی وتماوی نهمام درا، که شتیه کش لهسرکیتی جودی وهستار لهنگری گرت و وترا : دهک دوری له بهزهیی خوا و تیاچوون بز بهری ستمکاران».

لایه نی ناراسته کراو له رووداوی توفانه که

﴿ إِنَّا لَمَّا طَفَا الْمَاءُ حَمَلْنَاكَ فِي الْجَارِيَةِ ﴿١١﴾ لِنَجْمَلَهَا لَكَ تَذَكْرَةً وَمِمَّا أَدْنَىٰ رِعِيَةٍ ﴿١٢﴾ ﴾ الحاقة (١١-١٢) واته «بهراستی نیمه کاتیک ناو له سنور دهرچوو (له کاتی توفانه کی نوح دا) نیه مان له کشتیدا هه لگرت (باووبایهانی نیهه). تاییکه یینه یادگاری و بیدار کهرهه بز نیهه و له گرتی بگرتت نهوگرتیانهی هوشمندن».

پیاوه لدانی پهروردگار بو نوح (سهلامی خوی لی

بیت)

﴿ سَلَّمَ عَلَىٰ نُوحٍ فِي الْعَامِينَ ﴿٧٩﴾ إِنَّا كُنَّا لَمُبْرِنِينَ ﴿٨٠﴾ إِنَّهُ مِن عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿٨١﴾ ﴾ الصافات (٧٩-٨١) واته «سلالوسر نوح له لایه ن سهرجهم نیماندارانهه لههمووکات و شوینیکدا. بهراستی نیمه نابو شنبویه پاداشتی چاکه کمران دهه یینهه، بهراستی نهو له بننده نیمانداره کانی نیمه یه».

نایا کاره ساتی توفانه که جیهانی بوو یاخود ناوچه بی

نواندی کما بانگه شه بز نکولی کردنی پوودانی زریانه که ی نوح ده کمن، لپراستیدا هلوئستیان لم نکولی کرده یاندا گزینی پوودانی زریانه که یه لباریکوه بز دزباریکی تر، وههروه ها نکولی نهوش ده کمن که زریانه که همووجیهانی گرتیبتهوه، هروهک لپراستیشدا تمبهستیان لم نکولی کرده بز تهر پووداوانه هره جوژه پووداویک که باس لوزیان وتوفان ده کمن بزیده درؤختنهوی قورئان ونهواسانه یه که له قورئاندا باسیان لئوه گراوه. لپراستیدا چیرۆکی توفان که له قورئاندا هاتوه سه نهوشی که له دستکاری وگوزین بزگاری بویت سبایه له وداستان و به فسانانی توفان که به شیوهی جیاوازه تمورات ولعزیزیک له کلتور و فرهنگنی نهتمه کانی دیکدا هاتون، وهله به شیک له پیتهج نهفساره که موسادا هاتوه (که یه کیکه له پیتهج کتیبه سهره تایسانی عهدهی کون) ده لئ توفانه که ی نوح جیهانی بوو وهتموای جیهانیسی داپوشی بوو، تمه جگه لهوی قورئانی پیوز ز هیچ ناماژه یه کی بهمه ندادوه، به لکو به پیتهچوانهوه نایمه کانی قورئان باس لهوه ده کمن که تم زریانه ناوچه یه کی دیاری کرای داپوشی بوو همووجیهانی نه گرتیو یهوه، وه لپراستیشدا تم زریان و توفانش تنها هزو نهتمهوی نوجی نوقم کرد که نوح پیته ممبر (سدلامی خوی لی بیت) ناگاداری کردن، جاله فرمانی دره چون و یاخی بوون، وه بهوه زیوه شایستهی سزاتولئی سهختی خوایی بوون. کاتیک سرنجی باسه کانی عهدهی کون و قورئانی پیوز دده دیت و لئی ده کولیتوه تم جیاوازیه بهرون و اشکرا ده بییت.

عهدهی کون (لهماوه میژویدا که دوچارئ زوریک له زیاد کردن و گوزانکاری به بهتمه به شیوه یه که وهک وهی و نیگایه که پناک پشتی پی نابستریت)، وابهم

شیوه‌ی موه‌سفی سمره‌تای تزفانه‌کمان بز ده‌کات : (خوای گموره ناده‌میزادی بینی که خراپه‌ی لسمرزه‌ویدا زژر بووه، وه‌هرچی نمندی‌شمو بیو بزچوونی ناودتی هیه لوه‌یه‌که همموپژژتک شهره‌نگیزو‌خراپه‌کار بیته، نموسا خوای گموره زیزبوله‌وی کهمرژژ به‌کارنکی نه‌گوجاوه‌مستاوه نموسادتی یمزدان پریبوله‌داخ و وتی لومرژژمی که دروستم کردوو لسمرزه‌ویدا له‌گه‌ل تمواوی ناژه‌ژ و نموانی به‌سمرزه‌ویدا ده‌پژژن و تمنانه‌ت بالنده‌ی ناسمانه‌کانیش ده‌سپ‌مویه و لمناویان ده‌بم، چونکه خفه‌ت ده‌خوم کوما من به‌کارم هیناون، جا نوح له‌چاوه‌کانی یمزداندا‌فرو نیعمه‌تی بینی). به‌لام له‌قورتانی پی‌ژژدا نایه‌ت‌کان نموه پژشن ده‌که‌نموره که‌ته‌نهامومسی نوح تیاچوون نه‌ک تینکرای جیهان، همروه‌ک چون هود پی‌نغمه‌سبر بز قومسی عاد به‌تمنها نیررا، وه ساله‌یش بز شه هود، وه‌له‌گه‌ل تپواری نموه پی‌نغمه‌سبرانه‌ی که‌له‌پیش پی‌نغمه‌سبری نی‌سلام (موحه‌مه‌د) (درودی خوای لی بیته) به‌تایبته بز قومه‌کانیان نیررا بوون، بمو شیوه‌یه‌ش نوح پی‌نغمه‌سبر (سه‌لامی خوای لی بیته) تمنها بز قومه‌که‌ی خوی نیرراوه، وه‌نمو زریان و تزفانه‌ش تاییته بوو به‌تیاچوونی نموه قومه‌ نه‌ک هوزو نه‌تموه‌کانی تر، نموه‌تا خوای گموره ده‌فهرمویت : **وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿۲۵﴾** **أَنْ لَا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمِ أَلِيمٍ ﴿۲۶﴾** هود (۲۵-۲۶) واته

: ﴿سوتند به‌خوا به‌پراستی نیمه نوح مان نارد بز لای قوم و خزمه‌کانی، پتی وتن : بیگومان من بز نیره داچله‌کیننرتکی ناشکرام (نه‌گور له‌فهرمانی خوا ده‌رچن تووشی سزا ده‌بن، خو نیره باش من ده‌ناسن) که‌جگه‌له‌خوا ((کس و هیچی تر)) نه‌پهرستن، چونکه من به‌پراستی ده‌ترسم سزای پژژنکی به‌نیش یه‌ختان پی بگریته ((همموتان له‌ناو بچن))﴾. وه‌به‌پراستی نموه قومه‌ی که‌تیاچوون نموانه بوون که سوکایه‌تیاان به‌په‌یامی پی‌نغمه‌سبر ده‌کردوو سوور بوون لسمرزه‌سری‌نچی کردن و بی

فرمانی خوی گموره بوه تایته کانی دواتریش به لگن بز نمه : ﴿ فَكَذَّبُوهُ فَأَجَبْنَاهُ وَالَّذِينَ مَعَهُ فِي الْفُلِكِ وَأَغْرَقْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا عَارِفِينَ ﴾ (۶۴) الا هوائ (۶۴) واته: ﴿(دوای نوسدوو پدغا سال همول و کوشش) همیره نامه کیان بدرزانی و بروایان پن نه کرد، جا نیمش خوی و نوئیماندارانی له گه لیدا بون له کشتیه کدا رزگارمان کردن و نموانی بروایان نهیتنا به تایته و فرمانه کاتمان نوقی زیرانه کمان کردن، چونکه برآستی نموان گه لیتی کوئیرونابینا بون، له ناستی راستیه کاند)﴾ ﴿ فَكَذَّبُوهُ فَجَبْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ فِي الْفُلِكِ وَجَعَلْنَاهُمْ حُلُوفًا وَأَغْرَقْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَأَنْظِرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُذْرِبِينَ ﴾ (۷۳) یونس (۷۳) واته : ﴿که چی بانگموازه کیان بدرزانی، نینجا نیمش نوح و همور نموانی که له گه لیدا بون له کشتیه کدا رزگارمان کردن و کردیشمانن به جیشین و همور نموانه مان نوقی رهیل و زیرانه که کرد که بروایان به تایته و فرمانه کانی نیمه نمبو، نینجا تماشا بکو سرنج بده و بزانه سرته نجامی نوکسانه چون بو کبیتدار کرابونموه و هوشیاریان پیندرا بو)﴾ همروه ک چون قورنای پیلز همواتمان پنده دات که پوره دگار هیچ هوزو نتمویه که له ناو نابات همتاوه کو له خویان پیغمبریکیان بز رهوانه نه کات، جاتیچا چونه کش تنها کاتیک پورده دات که له ناو قومده کدا پیغمبریک هبیت که ناگاداریان بکاتوره، خوی گموره له سورته (القصص) دا ده فرموت : ﴿ وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَىٰ حَتَّىٰ يَبْعَثَ فِي أُمَمٍ رَسُولًا يُلْقُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا وَمَا كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرَىٰ إِلَّا وَأَهْلُهَا ظَالِمُونَ ﴾ (۵۹) القصص (۵۹) واته: ﴿پوره دگاری تز هیچ ولات و شاریکی کاول نه کرده، تاله پایته خسته که پیدا

پینهمبیرتکی نه ناردییت که نایته گانی نیمه یان به سردا بخوینیتتهوه، ونه بییت
نیمه شارو ولاتانمان کاول کردییت بهی هۆ، مه گمر کاتیک نه بییت که دانیشتهوانی
سته مکار بوون.

کواته خوی گوره هیچ هۆزو نه تمهویهک له ناونابات همتاوه کو له خزیان
پینهمبیرتکیان بۆ نه نیریت بوه نوح پینهمبیر (سهلامی خوی لی بییت) وهک
پینهمبیرتک هات بۆ قومدهکی تاوه کو ناگاداریان بکاتمهوه، له بهرتمهوه خوی
پهروهرگار هیچ هۆزو نه تمهویهکی تری له سهردهمی نوح دا له ناو نه بردهوه نه گمر
پینهمبیری بۆ رهوانه نه کردبن.

لهم نایه تانهدا نه توانین لهوه دلنیا بین کمزیرانه کی نوح (سهلامی خوی لی بییت)
جیهانگیری نه بووه به لکوتنهها ههریمیک گرتوه تمهوه، له راستیدا نه وه لکۆلتره
شوینهوار ناسانه که له ناوچه شوینهواره کاندایان نه جامداوه نهویهان
دهر خستوه که پیوسته نه شوینهواره ناوچهی زیرانه که بییت که له داهاتودا باسی
ده کهین و پیشانی دهدهین، گومانی تیدانیه زیرانه که گشتگیره بووه و تیکرای
جیهان نوقم بکات، به لکو کاره سات و رووداویکی گه و ره بوو که له سهریه شیک
له ناوچهی دولتی دوو رووباردا پوویداوه.

تایا تیکرای نازوله کان له سهر که شتیبه که هدلگیر بون

تدفسیره کانی نینجیل برویان وایه که نوح پتغمبیر (سلامی خوی لی بیت)

هلرچی نازوله کهدله مسر پرووی زه ویدا خشتیبه مسر که شتیبه کوله کتل خویدا بون

بم شیوه پیش تیکرای نازوله کان له مقوفان بزگاریان بروه بلینی تم چیر که

بزگاری بون خوی نازوله له ساینی استوج بروه (سلامی خوی لی بیت)

چرتکه هلرچی بلسلر زوریدا دیر وشت به همسور جزوه کافسوره له سهر که شتیبه که کوی

کردنوه. نموانی که پاریزگاری له بیو رایه ده کن هدلیت پرووی بون

پرسیار گلی جیاواز بون له تموه کفنا کزکن له کتل بیورا کهداندا، جاتمو پرسیناری که

دینماز اوهر بریتی یه لهوی: چون خوار دنیان بهو همسور گیان له بیره دانه له مسر

کشتیبه کدا؟ ره چون له یه کتری جیایان کرده و نه تموه له کویدا دنوست؟ وه لاسی

نممش مه حاله پرسینار تنکی دیکوی تریش که گرنگیه کی نو توشی نیه نمویه:

چون توانرا همسور نازوله کان له کیشوره جیاوازه کاند کز بکنتموه، هلر له کینغیزی

نومسرا لیموه فاره کو گامیشی نمسرتکی؟ وه بده لای نغمه شدا پرسینار تنکی تر دیرت:

چون توانرا که نازوله زهراویه کان بگرن وه ساز و ووشلک، یه نازوله دینمیه کان

؟ چون توانرا لهو ژینگه سروشتیه یاندا جیایان بکنتموه تاتمو کاتمی زریانه کمتواو

بو؟ نممه پرسینار گهلینکن کمرووی پرووی (عهده کی کزن) دهنموه، له قورنانی

پیرزدا شتیکی بم شیوه یه مان نیه که ناماژ، بیره بکن که همسور نازوله کانی

سوزوی له مسر کشتیبه کدا هل لگیرابن، وه چون له پیشدا تینینی نموه مان کرد

که گیشاو و زریانه که له ناوچه یه کی دیار یکراد، پرویدا، له بیره نموه نم نازوله لانی

که له مسر کشتیبه کدا هل لگیرابن نموانه بون که لهو ناوچه یه دا بوونیا همبوو

به تاییبیت نارچه می هوزونتموه کمی - نوح - (سلامی خوی لی بیت).

له کتل نموده شدا نمستم نیه نه گمر تیکرای نم نازوله لانی که لهو ناوچه یه دا ده ژین

کۆ بکرتنوه، لپراستیدا نارههته لاسر نوح (سهلامی خوی لئی بیئت) و نهو
 بروداره کهمی کهلهگهتیدا بوون بپۆن بگهزین بههممووشوینیکدا بۆنوهی
 لههممو نپرو می یهکی ناژهتهکان کۆ بکنهوه کهلهچوار دهوریاندا بوون، وههوهش
 ناچیتته نهقلهوه کهبتوانریت ههچی جۆری میروو ههیه کۆ بکرتنوه، یاخود
 بتوانریت نپرو می لیهکتر جیابکرتنوه ! لهبهرتهوه نهوهی لپراستیهوه نزیکه
 نهویهکه نوح پیغمبهر (سهلامی خوی لئی بیئت) ههستاره بهکۆ کردنهوهی نهو
 جۆره ناژهلانی که هۆگرن وکۆکردنهویان ناسانه وهک مهرومانگار ووشترونسپ
 ونهوناژهلانی لهواندهچن، چونکه نهه جۆره ناژهلانه پیوستن بۆ بویناد نانهوهی
 ژبانیکی تازه و نوێ لهواناچهیدا کهبههزی زریانوه ژمارهیهکی زۆری مهرومالات
 تیا چووبن. خاتیکی گرنگی تر لیرهدا نههیه : هیکمهتی خوی کهفرمانی کرد
 به نوح (سهلامی خوی لئی بیئت) کهلههممو جۆریک جوتیک ههنگریت وهنهم
 هیکمهت و داناییه لهوهدا دردهکهویرت نهو جۆرانهی کۆکردوه که پیوستن بۆ
 بویناد نانی ژبانیکی تازه و نوێ لهوای زریانهکهوه، نهک پارێزگاری کردن
 لهپهگزی ناژهلان کهلهکاتیکدا زریانهکه جیهانی نهبووه، جالهبهر نهوه شتیکی بهو
 شیوه بهناوی تیاچوونی پهگزی ناژهتهکان نههاتوه، لپراستیدا پنده چیت
 کهزۆریک لهناژهتهکانی دهرووبهری ناچهکه دوا کۆتایی هاتنی زریان و گیتارهکه
 هاتبته ناچهکهوه، کهواته خالی گرنگ و سههکی بابهتهکه نههیه کهژبانیکی
 تازه نوێ لهوای زریان و ترفانهکه لهو ناچهدا. بویناد بیئت، وهلهپیناوه بهدهست
 هیتانی نهههشدا بوو ناژهتهکان کۆ کرانهوه.

ئاۋەكە تاج بەرزايىهك گەشت ؟

بابىتىكى تىرى پۈدۈۋى زىيانەكە كەقسو باسى لىسەرە ئىۋىيە : ئايا ئارەكە شاخەكانى داپۇشى ؟ قورئانى پىرۇز ھىۋالمان دەۋاتى كە كەشتىيەكە لىدۋى زىيانەكەۋە لىسەر (جۈدى) داگىرسايىۋە، ۋە (جۈدىش) ناۋى شاخىكى دىارى كراۋە، ھىرچەند ۋشى (جۈدى) لىزمانى ىمرەبىدا بەماناى (شۈئىنى بەرز) دىت، لىبەر ئىۋە دەبىت خۇمان بى ئاگا نەكەين لىۋى كە بەدروستى بزائىن كە جۈدى لىقورئانى پىرۇزدا باسكراۋە ئامازە نىيە بە شاخىكى دىارى. كراۋ، بەلكو لىپراستىدا ئامازەيە بۇئىۋى كەشتىيەكە لىسەر شۈئىنىكى بەرزدا لىنگىرى گرتۋە، ھىۋەھا ئىم ۋاتايە بۇ (جۈدى) بەماناى ئىۋە دىت كە ئاۋەكە تائاستىكى دىارى كراۋ گەشتىۋە، بەلام نەگەبىشتىۋەتە ئىم تاستى كە لى لوتكىى شاخەكەدا بىت، كىۋاتە ئىتۋان بلىين كەلە پاستىدا گىژاۋو زىيانەكە. تىۋاۋى زىۋى ۋ شاخەكانى نەگرتۋەتەۋە ۋ دىنەپۇشىۋە ۋەك چۇن لى (ىھەدى قەدىم) دا ھاۋتۋە، بەلكو ئاۋچەۋ ھىرئىكى دىارى كراۋى داپۇشىۋە.

ئاۋچەۋ زىيانەكەۋى نوح (سەلامى خۋاى لى بىت)

رايان دانارە كە دۆلەكانى ئاۋچەۋ دۆلى دوو پىۋىار بىرىتە لى ئاۋچەۋ زىيانەكە، چۈنكە لىئاۋچەۋىدا بىتس كىۋتوۋ تىرىن شارستانىيەتەكان كە لىمىژۋودا ناسراۋو بىۋن ھاۋنەتە بىۋن، ئىمەجگە لىۋى كەشۋىنەكەۋى لىنئىۋان ھىردوۋو پىۋىارى دىيلە ۋ فۋرات داپە ۋادەكات كەئىمە ئاۋچەۋ زىيانەكەۋە بىت، ۋە بىتدەبىت بلىين كىبىۋنى ئىم دوو پىۋىارە گەۋىيە يەكىك بىۋ بىت لىۋپالتىرانەۋى كە بىۋىنە ھۇى پىۋدانى زىيانەكە، چۈنكە بۇى ھىيە ئىم دوو پىۋىارە ھەلچىۋىن ۋ ئاۋچەكەيان نوقم كىرەبىت. ھۇىكى دىكەش بۇ دانانى ئىم ئاۋچەۋىيە كە ئاۋچەۋ زىيانەكەيە

هۆكاری میژووویه لمراسیدیدا لمرۆماری زۆرێك لهو شارستانیانی که بهم ناوچهیدا هاتوون چمنده لگننامهیهك دۆزراوه توه که باس لمرۆیانیک دهکات که لهو ناوچهیهی ژێر ئار غستوه، لههمان کاتداوتراره لهو شارستانیانیتهانی کهتیاجرونی هۆزهکمی نوح یان بینوووه بیران لهوه کردوهتوه و بهپیتوستیان زانیوه کهئهم پروداوه تۆماریکمن، چۆن زویانهکه پروداوه ئهخامهکمی بهکوی گهیشته، لێرهدا دهبینن که زۆریه لهو داستان و چهژگانهی لهو شارستانیانیتهانه هیناریانه لهو چهژگ و داستانان شوین و ناوچهی زویانه کهیان دیاری کردوه لههمان چهژگدا، وهشوتنهوار ناسهکانیش پالپهستی ئهم قسانهیان کردوه، سهملاندویانه کهزریانیکمی گهوه لهم ناوچهیدا پروداوه، لهلاپههکانی داهاتوماندا لهوهدهبینن کهماوهیهك لهم ناوچهیدا شارستانیتهکانی ئی داپراوه و نهماوه، وهلهماوهی ههلهکندنێ شوینهوارهکاندا شوینهواری گهوهی ئهم کارهساته دهکوتن کهلهناوبران.

شوینهوارناس و ههلهکۆلهرهکان لهناوچهی دۆلی دوو پرۆباردا لهوهیان دهوختهوه کهئهم ناوچهیه دووچاره زۆرێك لهکارهساتهکان بووهتوه تومیش لهئهخامی نمرولافارانیهی کهبههۆی ههردوو پرۆباری دیخه و فوراتوه ههلساون، بۆ وینه : یهکێک له سالتیهکان کهله سهردهمی (ئیبین) ی فرمانهروای شاری (ئور) دابوو که کۆتوتهخواری دۆلی دوو پرۆباروه وهلهنزیکه ههزارهی دووهمی پیتش زایندا بهسالتی ((دوای زویان ناودهبریت کهلهنیتوان ناسمان و زویدا سنورهکانی لابرده))¹ وهلهسهردهمی خامورای بابلیشه، واته سالتی (١٧٠٠) پیتش زاین، سالتیک ههیه ناماژیهی پێ دهکریت تومیش سالتیک بهر له نوقم بوونی شاری (ئیشونا) بهزیرانی زیان بهخشی ناودهبریت. لهسهدهی دهیهمی پیتش زایندا و لهسهردهمی (ئبوموکین

ملکس مالوان ، نظرة جديدة في طوفان نوح (ع) ، العراق ٤ - xxvi ، ٤ ، ١٩٦٤ ، صفحه ٦٦

تابال) ی فرمانرواها زریانیکی گموره لشاری بابل پوویدا^۱، وه لهدوای هاتنی حذرتهی عیسا شدا (سهلامی خوای لی بیت)، واته لسهدهی ههشت و نۆ و ده و یانزه و دوازته ی زاینیشدا ناوچه که دوچار ی لافاری گموره بوویوه، وه لسهدهی بیستیشدا لسهاله کانی (۱۹۲۵-۱۹۳۰-۱۹۵۴)^۲. دا بهم شیهیه پوودا و پوویدا، نهوی پاستی بیت که تم نارچهیه ههمیشه جینگمی لافار بووه، بیگومان پیته چیت وهک چون لفقورثانی پیروزیشدا باس کراوه که تم نارچهیه تووشی زریانیکی گموره بووه و خه لکه کشی تیاچوون.

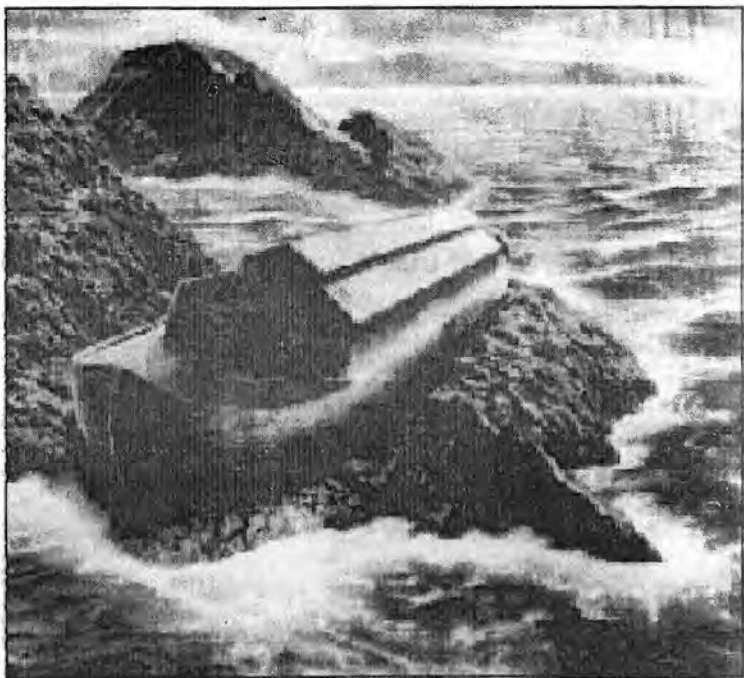
به لنگهی شوینه واری بۆ تۆفانه که

لهم پۆژگاری نهم پۆشماندا رنکوت نیه نه گمز بگهین به شۆنه واری نمو نهمه وانهی که له قورثانی پیروزدا باسی تیاچوونیانی بۆ کردوین، وه به لنگهی شۆنه واراناسیسمان پیش کش ده کات و ده فمومیت همرکاتیک نهمه ویهک کتوپر لهماوچووبن نهوکات توانای گهران به دوای شۆنه واری بۆ ماوه یاندا زیاتر ده بیت، وه همرکاتیکیش نهمه ویهک لهنهمه وکان به شیهیه کی کتو پر دیارنه مابن، نهوه زۆرجار به هۆی کاره سانه سروشتیه کان و یاخود کۆچی لهماکاوه جندگموتیرانکاریه گانه بووه، نهوسا شۆنه واری تم نهمه وانه به شیهیه کی باشت پاریزاور ده بیت، وه له کاتیک کورتیشدا ههموو نمو که له یه لانهی که له ژانیانی پۆژانه یاندا به کاربان هیناون ده بن به ژیر خاکه وه، وه بز ماوهیه کی دورو درۆ لهدهستی مرۆ ده پاریزرت تاوه کو لهدوایدا دهر به نتریت و زانیاری زیاترو گرنگی پاردوو پیشان بدات. بهم شیهیه تواترا زۆریک له شۆنه واره کانی تۆفانه کی نوح له پۆژگاری نیستاماندا ناشکرا بکرت، و پرای بهوی که تۆفانه که سی سده پیش

^۱ المرجع السابق

^۲ موسی المی سیخ، جذور القرآن، المعهد القديم والمعهد الجديد في سومر، استنبول: کیناک ۱۹۹۶.

زاین پوویداوه، له گهڼ تموهدا نهم زریانه کۆتاییه کی خیرای بۆ شارستانیه تیکی
 تعوار دانا، بۆ تموی له شوینیدا شارستانیه تیکی نوێ دروست بییت، وهبم
 شیوه یهش تواتراره همزاران سال پارێزگاری له شوینهواره کان بکرت تاره کو تیکرایی
 جیهان ناگادار بکرتتوه.

وینه ی زریانه گه ی نوح

وه له کاتی گهران و پشکنینی شرتنهواری تۆفانه کهدا ژماره یه کی گهره

لهه لکۆلێمران دەستیان کرد بە پشکنینی جینگای تۆفانه که که دهگهڕێته دۆلی دوو رووبارهوه، وه له کاتی گهڕان و بهدوادا چوینان شوێنوواری تۆفانه که بیان دۆزیوه که چوار شاری سههرکی له ناوچه یهیدا داپۆشی بوو، وه بهشیویهکی تایبهتیش نهم تۆفانه به تۆفانیکی وێرانکار داده نریت وه نهم شارانهش که داپۆشراون به گهورهترین شاری (دوو رووبار) ههژمار دهکرتن که بریتین لهشارهکانی (ئور، ئیریک، کیش، شوریاک) وه تهاوی نهم شوێنوواری هه لکه نراوانهش به لگهن له سههر تهوی که نهم شارانه بهشیکی به فرهاوان بوون بۆ ئه زریانه وێرانکاری که له ههزاره ی سێ یه می پیش زایندا روویدا.

سههرتا دهچینه ناو ئه هه لکه ندهنانهی که له شاری ئوردا جێ به جێ کرا لهپهشتترین شوێنوواریک دۆزرایوه دهگهڕێتهوه بۆ یه کێک لهو شارستانیانهی که له کاتی هه لکۆلێنیاندا له شاری ئوردا نه نجام درا که له ئه مهڕماندا پیتی ده لێن (تل المقییر) میژوو که ی دهگهڕێتهوه بۆ ههزاره ی حوتهمی پیش زاین، بهو پیتیهی نه شینگه یه کێکه له شارستانییه کۆنهکان تهوی. پاستی پیت شاری (ئور) شوێنی نهشته جێ بوونی زۆریک له شارستانییه تهکان بوون که بهو ناوچه یهیدا هاتوون، پشکنین و لیکۆلێنهوه شوێنوواریهکانیش لهم ناوچه یه دهکرتنه به لگه له سههر تهوی که نهم ناوچه یه دا پرا نیکی سهختی به سهردا هاتوه به هۆی زریانیکی گهروهوه، وه شارستانییهکانی تریش له دوا ی ئه وه دهکوتن، (ر، ه، هول) که له مۆزه خانه یهکی بهریتانیدا بوو ههستا به یه کم هه لکه ندهن لهم ناوچه یهیدا، وه (لیونارد وولی) یش بهریرسیارتهی و بهدوادا چوونی کاره که ی (هول) ی گرتنه نهستۆ، ئه و ههستا به سههره رشتی کردنی شوێنوواری هه لکه نراوهکان که پهشت له لایم مۆزه خانه ی بهریتانیا و زانکزی بنسلفانیاه ریگ خرابوو، هه لکه ندهن کهان که (لیونارد وولی) پیتان ههستا و که دهنگدانوه یهکی گهروه ی جیهانیان به هۆیانهوه پیتی بهردهوام بوون له سهالهکانی (۱۹۲۲ ههتا ۱۹۳۴)، وه ناوهراستی

بیابانیش که کموتوته نیتوانی بهغداد و دورگی عمره بیومه بوویویه شانوی نم
 هه لکنندنانه. وهیه کهمین کس کشاری (توری) دززیومه، نعتومه یک بوون
 لهباکوری دزلی دور پویاره وه هاتبوون ناوی خویان نابوو (عییدین) وه لهسه رتاره
 نامانج له هه لکنندنانه نه وه بوو زانیاری تهواو لهسر نهو نعتومه و هوزه
 کزیکریتومه، گزفاری (Rea ders Digest) بهم شیتوی خواروه وه سفی
 هه لکنندنه کانی (وولی) کردوه : (وولی) به دززیومهی گزپی پاشاکانی نور زدر
 خوشحال بوو کاتیک به خاکنازه کهی شوینماری گزپی پیاره گهوره کانی سۆمیری
 هه لدا یوه و گزپی که ته که بووش ده رکوتن وه له قولایی په نجا پی بره و خواروی
 پهرستگا که مشوه ریزکی درتژ له گزپی پیاره به ریزه کان ده رکوتن.
 وه له گزپه کانی شدا گنجینه یه کی راسته قینه ش ده رکوت، که له راستیدا پر بوون
 له جام و کاسی گرانبهها وه : (قوری و قاپ و قاچاغی باش و که لویه لی برزنی
 سه سفره و خوان). که له موزاییک و بهردی لازورد دروست کرابوون، وه نهو لاشانهی
 که توشی رزین هاتبوون به زیو چوار دهره درابوون، وه نامیری گیتاریش
 به دیوار کانه ده بیهران، له یاده وهریه کانی د نوسیویه تی : (هممو نه مانه له یهک
 ساتدا پویان دا) وه بهدوی هه لکنندنه کاند چوین که گومانه کانی لابرده،
 راسته وخز له ژیرزه ویدا گزپیکمان دززیومه که ده گهریتومه بز یه کیک له پاشاکان
 وه له گمژ چینی که له تختهی خه لوزی و ژماره یه کی گهوره له تابلوی قوریش هه بوون،
 که نه خشی لهسر هه لکنرا بوو که زدر له پیشت بوو لهوانه ی که له ناو
 گزپه کانداده ژزانومه. وه به پتی سروشتی نهو نوسراوانه که له سه ریان تزمار کرابوون
 میژوه که یان بز هزاره ی سیته می پیش زاین ده گهریتومه، بهم شیهه دو سه ده یان
 سی سه ده له گزپه کان له پیشته. هه رکات هه لکنندنه کان زیاتر قول بیتموه
 پاشماوه جیوازه کانی شوینمواره کان زیاتر دهره کهوتن، نه مه گزپی پاشاکانه
 له شاری نوره که گزپی پاشاو پیاو ماقولان و سه ردارانی سۆمیری تیندا نیتراوه،

لینکۆلترهوهکان ژمارهیهک گهڤینهی هونهری باشیان پهیدا کرد وهک : شمشیر و نامیری مۆسیقا، شوینهواره هونهریهکان کهلهنالتون و بهودی بهنرخ دروست کراون. جۆرنکی گرنکی تری لی بوو وهک : تۆساره میژویهکان به شیتوژنکی زۆر چاک بهرۆچوونی بهرز تیاياندا لهسهچهند. تابلۆیهکی لهقورپ دروست کراو. وههروهها لینکۆلترهوهکان لهشاری نور دا چهند. نوسیننکیان دهست کهوت کههمان ناوی تیدا بوو کهلهلیستی پاشاکانی (نور) دا بوو، تهناهندت ناوی یهکهمین دامزرتنهری خیزانی پاشایهتی (نور) یان دۆزیهوه، (وولی) نمو راستیهی بۆ دهکهوت کهنهم گۆرانه میژوهکهیان بۆ بیتشر لهخیزانی فرمانهروای (لاور) دهگهریتسهوه. واته گهیشه نمو نهجامهی کهلهپیش شاری نور دا شاریکی گهری تر ههبوه، دوای وردیینی بۆ نهم شوینهواره (وولی) بریاری بهردهوام بوونی دا لهههلهکنهکنی چالهکان دا کهزیاتر قول بیتسهوه بۆ ژیر نهم گۆرانه، وه کرێکارهکان بهتهندازهی مهتریک چوونه ناوقولایسهکان لهژیر خستهکاندا که گۆرپابوون بۆ قورپ، دهستیان کرد بهدهرهینانی کهل و پهل و شت و مهکهکان پاشان لهپرنکدا ههمووشتیکیان وهستاند.

(وولی) نوسیوهتی : لهوشینه هیچ کهل و پهل و قاپ و قاچاغ و ژمارهی قورینهکان نهمان. بهلکو تهنها قورنکی پالته ماوه که ناو دايمالتیهوه. (وولی) لهههلهکنهکنیدا بهردهوام بوو، وهدوای تپپهر بوونی ۲،۵ مهترو لهچینی قورپ پالته، ههلهکنهکنان بهردهوام بوو بۆ زیاتر قولبوونهوه، وهله پرنکدا کرێکارهکان چهندنامیرو کهل و پهلیکیان دهست کهوت کهله بهودی ریکخهر دروست کرابوون وه میژوهکهشی دهگهریتسهوه بۆ کۆتایی چاخی بهردین.

طولنداره دژزواره‌کان نموه ده‌سملین که
 روپانه‌کی نوح لده‌شتایه‌کانی دژلی دوو روبرده
 رویداوه، که نم ده‌شتایانه شیرازیکی جیوازیان
 هه‌بوه وک نموهی نیستا هه‌به، نم هیله باریکی که
 له‌رنه‌کی سرموده‌دا گراوه نامازه به‌وه ده‌کات که
 سووری نیستای نم ده‌شتایانه‌به، به‌لام به‌شیکسی
 گه‌روهی که له‌دواوهی نم هیله باریک‌هویه له‌راستیدا
 له‌پستادا به‌شیکسی گه‌وره له‌دوریا پیکه ده‌شیتیت.

وه‌له‌دوای تمار بوونی کاره‌کان که پاکردنموهی قوپه‌که بوو ناشکرا بوو که لم
 قولاییدا شاریکی داپوشراو هه‌به، وه‌شوتنموازه‌کان به‌لگن له‌سر نموهی
 کمزریانیکی گه‌وره لم نارچه‌یدا رویداوه، هه‌روه‌ک شیکاره وردینه‌کان ناماژه‌یان
 به‌چینیکی زور نمستور له‌قویری خاویزین کردوهه (Fullers earth)، وه‌نممش
 به‌لگه‌به له‌سر نموهی کمزریانیکی ترسناک بووه که رویداوه و بووه‌ته‌مایه‌ی نموهی
 کشارستانیه‌تی سۆمهر له‌ناو ببات و بیسرتوه، وه‌بم شیتوه‌یش داستانی
 گلگامیش و چه‌ژکی زریان و توفانه‌کی نوح یه‌کده‌گرنموه له‌بیریکی قوتی
 سرده‌شتایه‌کانی دژلی دوو‌رووبار^۱. شیکاره وردینه‌کان ده‌ریان خستوهه که
 نیشتی نم قوپه‌که له‌ئزیر نم بان و ته‌پانه‌ی شاری تودا پرووده‌دن له‌ته‌نجامی نم
 زریانه گه‌وره‌یوه بووه که شارستانیه‌تی سۆمهری کۆنی له‌گه‌ل خۆی پامالیوه،
 له‌بهرتموه له‌راستیدا داستانی گلگامیش و چه‌ژکی نوح لم ده‌روا‌یه‌دا که له‌ئزیر
 بیابانه‌کانی دژلی (دوو‌رووبار) دا شاراونته‌وه و یه‌ک ده‌گرنموه. (ماکس مالوان
 - Max Mallowan) له‌سر بیرو بۆ چونه‌کانی (لیو نارد وولی-

^۱ فیرنر کیلار، الانجیل کتاریخ، اثبات کتاب الکتب، نیویورک، ویلیام مورو، ۱۹۶۴ الصفحات
 ۲۵-۲۹

Leonard Wolley) که همستا بو هه لکمندنانه ده یگتیرتتموه : تم پارچه قوربه گوره یه که لهماوی یهک سرده هدا دروست بووه ناکرئ ته لئین له نهجمای کارساتی زریانیکی گوره وه بووه، وهک چۆن (وولی) وه سفی دۆخی زریانه که ده کات کشاری (توری) سۆمیری به شاری (عبید) ه وه گری دهدات، که دانیشتوانه که یاهاتبون بده کارهیتانی کهل و پهلکانی پاشماوی ئاوه که، بو پی یعی که شویتنواوی زریانه گوره که یه^۱، لهماوه توه دهره که ویت کشاری تور یه کیکه لوه ناوچانهی که کاری گهر بوون به زریانه گوره که، (وورنر کیلر) گرنگی تم هه لکمندنانه مان که له پیتشدا باسکرد بز شی ده کاتمه و ده لئ: تم پاشماوانی که له دۆخی قوربی ژیره و یاندا له هه لکمندنی شویتنواره کاندا دهر که و تن به لگن لهمار بوونی پوره وای زریانیکی لهماوچه که دا^۲.

پاشماوی شویتنواره ناسهکان که نیونارد وولی له دهشتاییه کانی دولی دوو رویاردا نه نهجمیدا دهریانه گسته، که $\frac{2}{5}$ ماهر له چینی توری سووره بوو لهم جیگایه دا بوونی هه یه. رای زۆرینه نه وه یه که لهم چینه نه ته زویه لئ: توری سووره بوو پیک هاتوه که له گه ل ناوی زریانه که دا هه لگن پراوو وه له ته وای جیهاندا لهم نمونه یه نیه مگهر له ژۆر دهشتاییه کانی دولی دوو رویاردا نه بیت، نه مهش به لگه یه کی ته واره که ده یسه بیتیت که زریانه که ته نها له دولی دوو رویاردا رویداوه.

شاری دووم کوشونمواری زریانه گموره کئی هدلگرتووہ شویش شاری (کیشی سؤمیریہ) کہ تممیرۆ به (تل الاحمیر) دناسری، وه بهیپی سمرچاوه کۆنه کانی سؤمیری، نم ناوچه بيش همرله بیه کم نهوی فرمانرۆه ایدیتیدا سربه خۆ بووه لهدوای زریانه کموه^۱. همره ها سهارهت به شاری (شورباک) یش کده کورتته خواری دۆلی (دو پوویار) ه وه که تممیرۆ به (قل الفهرة) ناوده بریت، که شونمواری زریانه گموره کئی تیدا درکوتووہ، هه لمتی شونموار ناسه کانیش لم ناوچه بیدا (تیرک شیدت) بوو که له زمانکۆی بنسلفاتیادا لهنیوان ساله کانی (۱۹۲۰-۱۹۳۰) دا به پرتوبه برایمتی ده کرد، نم هه لکنندنانش سهرتای دروست بوون و گه شه سندنی شاره کئی پیشاندا که له پیش (۲۰۰۰-۳۰۰۰) ساژ ده بوو له پیش زایندا. وه شونمواری نم شارهش له دۆخه جیاوازه کانی هه لکنندنه کاندا پوون و دیار بوو، سی دۆخ له نیشته جیکانی دریز ده بنهوه بۆ دواین ساته کانی میژوو، وه تهنانهت سیهم نهوی فرمانرۆه واکانی شاری نوور له ساله کانی (۲۰۰۴-۲۱۱۲) پیش زاین) زۆریی نمو پشکینه دیارانه دارو پهردوی نومالانن که شتوبه کئی پتموو به هیزیان هیده، له گه ل نومتابلۆ سؤمیریانی که توماری نیداری و لیستی وشه کانی هه لگرتووہ، تاماژه به کۆمه لگایه کئی زۆر پیتشکوتوو ده کهن که له کۆتایی هزاره ی چواره می پیش زایندا درکوتووہ^۲.

خالیکی زۆر گرنگ لیژدها نهویه : له سالانی (۲۹۰۰-۳۰۰۰) پیش زاین زریانیکی به هیزو گموره لم شاره دا پوویدا، وه بهیپی تاماژه کئی (مالوان) (شیدت) گه شتووته قولایی (۳-۴) متهر له ژیرزویه وه، لهوی دۆخیک له خۆلی زهردی دۆزیوه توه (که به هژی پوودانی زریانه وه پیدابوه)، که نم دۆخمش له قووپو خۆل پینک هاتوه نزیکتره لم ناسته می که تاسان بیت بییته خۆلی که له که

^۱ کیش، دائرة المعارف البريطانية الصغيرة مجلد ۶ الصفحة ۸۹۳
^۲ شورباک، دائرة المعارف البريطانية الصغيرة مجلد ۱۰ الصفحة ۷۷۲

بوو... (شیدت) پیتناسی نم دزخه تینکه تمیه ده کات که له قووو خۆل پیتک هاتوو
 بریتیه له پاشاوهی سردهمی شانشین، (شیدت نمسر) بوو و سنی کردوو که له
 لیکوه هاتوو که سرچاوه کهی پوو باره، و په یوستی کردوو به زریان و تۆفانه کهی
 (نوح) وه (سلامی خوی لی بیت) ^۱.

لماوهی نو هه لکولیتانه له شاری (شوریاک) دا. شۆنمواری زریان به ده رکوتن که
 میژوو کهی ده گهریتوه بۆ نزیکه (۲۹۰۰-۳۰۰۰) ی پیش زاین، که واته نهم
 نیه که شاری شوریاک پیش وه که تهاوی شۆنمواری شاره کانی دیکه دوو چاری زریان
 هاتییت ^۲. دواين شاریش که دوو چاری زریان بویت شاری (نیریک) ه، که تمهیش
 نهمر پیتی ده لاین (تل الورقة) هه وه که شاره کانی تر نم شارهش دزخیک له قوپی
 زریانه که میان دهرخستوه، که میژوو کهی ده گهریتوه بۆ ساله کانی (۲۹۰۰-
 ۳۰۰۰) ی پیش زاین ^۳. وه که تهاوی که زانراوه هه روو پوواری دیکه و فورات
 دۆلی (وو پوو بار) له باکووه بۆ باشوو دهبزن، و پینه دیت له حالتی پوو دانی
 زریانه که داتم دوو پوو باره هه تسابن و له گه ل چمند سرچاوه کهی تری تاویدا
 لافاریان دروست کردیت، و تاره کانی زویش له گه ل تاری ناسماندا په کیان گرتیت
 و بوو بیتمه مایمی تهاوی زریانه که پوودات، و تهرانی پووزیش نم

و سمنان بۆ ده کات و ده نهمریت : ﴿فَفَنَحْنَا اَبْرٰهٖمَ وَاِسْمٰهٖمَ وَاِسْمٰهٖمَ وَاِسْمٰهٖمَ ﴿۱۱﴾ وَفَجَرْنَا
 الْاَرْضَ عِبْرًا لِّاَلْفِ اَلْمَآءِ عَلٰٓی اَمْرٍ قَدُّوْرٍ ﴿۱۲﴾﴾ القمر (۱۱-۱۲) واته ﴿نهمسا نیر
 نیمه دهروازه کانی ناسمان هه پوئ له گه ل تارنکی خوردا کردوو، هه موو زویشمان
 کرد به کانیو نوامان لی هه لولاند، نیر تاری ناسمان و زهوی به تمه دپوو وستی

^۱ مکه مالوان، فترة السلالة الحاكمة المبكرة في وادي الرافدين، التاريخ القديم ۱ - ۲، كامبردج
 : ۱۹۷۱ صفحة ۲۳۸
^۲ جوزيف كامبيل، علم الاساطير الشرقية صفحة ۱۲۹
^۳ Bilim ve utopya، تموز ۱۹۹۶، ۱۷۶، صفحة ۱۹.

خوا بهیك گهیشتن، بهراستی بریاری لیسر درابوو. کاتیک یك بهدوای یهکی پالنمیری زیرانهکان تاوتوی دهکین، نموده درده کموت که نموده دیارده یهکی سروشتی یه، بهلام نموی کده بیته مورعجیزه نمده یه که هموو نم پرودوو کارساتانه له یهک کاتدا پرویانداوه، وهلدوای ناموژگاری و ناگادار کرده نموه کانی نوح پیغمبر (سلامی خوی لی بیت) نم کارساتانه پرویان داوه. بهلگه کان ذهریان خستوه که دواین توژینموه دهرکراوه : نمویه کنواچمی زیرانه که به پیویری زوی (۶۰۰) کیلومتره بریاری باکوور بهرو باشوری داپوشیوه نمده نموه ده گه بیستی که زیرانه که تموای دهشتایه کانی دۆلی (دوو پرویاری) داپوشیوه، نگبر بهوروی سرنجی رنکخستنی شاره کانی (تور و نیریک و شورباک و کیش) بدین که شورتنوازی زیرانه کیان هه لگرتووه و بییا نموه دیاره، نموه مان بز درده کموت که هموو نم شارانه ده کمونه نم رنک یهوه، وه بم شیویه پیده چیت زیرانه که تیکرای نم شارانه و دهور به بریانی گرت بیتهوه، له گم نممه شدا ده بیت بی تاگانمین لموی که پیکهاتمی زوی ناسی نموکاتمی دهشتایه کانی دۆلی دوو پرویار له گم نمپرماندا تمواو جیاوازه، نموکاتدا هموزی پرویاری فورات به ناراستمی رۆژ ههلاتموه بوو بهلادانیکی گوره وهک لموی که نمپر ههیه، نم رپروهش. هاوتاو یه کسانه له گم نموهیلمی که بهرو شاره کانی (تور و نیریک و شورباک و کیش) دهرات، وه له گم تهقین و دهرچونی کانی و چمه کانی زوی و ناوی ناسماندا پرویاری فوراتیش ههلساو لاناوی بهریاکرد و ناوی پرویاره کش بهرووی نو چوار شاره دا رۆشت که لیسر رنکاکه یدا بوون و خاپوو کالی کردن و تیکیدان.

نہوئاین و شارستانیانهی که باسی زریانه کهیان کردوه

چیژیکی ترفانهکی نوح (سهلامی خوی لی بیت): لای هممو گهل و نمتوه کانی جیهان ناسراوه، لمریگی پیغمبرانهوه (سهلامی خویان لی بیت) کهبه ناینیکی راست و دروستوه هاتون، له گهل نموی که دست کاری کراوه و گزراوه بز داستان و چیژکه کان که له نمویه کهوه بز نمویه کی تر گوازاره نموه و زیاده بیان خستوه تمسری و باسه کانی خراب کراون و شیوتیراون، خوی گموره خهلکی له چیژیکی نوح و قومه کی ناگادار کردوه نموه نموی لمریگی پیغمبران و کتیبه کانیوه که بز زرتک له نمتوه و هوزه کانی نارده تاره کو ناگاداریان بکاتوه و بیته پندووناموژگاری و ترسینمز بزبان، وه هممو جارتک ده که شیتوتیراوه و دستکاری واتای راستی کراوه و چیژیکی توفان گزراوه بز داستان و چیژکه خه یالیه کان. قورنای پیژژ تا که سرچاوه یه که که بهی دست کاری کردن ماوتوه، و ده که کانی هاویران له گهل نو پشکنین و لیکولینمونه هه لگوزراوانمو تیوره برهم هینراندها، تنها قورنان ماوتوه به پاریزراوی و بهی نموی هیچ دستکاریه بگریت له تنها پیته کیشیدا. لمبر نموی خوی پروردگار له هممو دستکاری و گزراونکاریه پاراستویه تی، وه که ده فرمویت : ﴿ إِنَّا عَسَنُ نَزَلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَنَظُّونَ ۝۹ ﴾ (الهمز ۹). واته : ﴿ به راستی نیمه قورنمان دابزاندهوه و بیگومان هه نیمش پاریزگاری لی ده کهین ۹. بم شیتویه خوی پروردگار قورنای پاراستوه. له دوا این برگی نم به شده چیژیکی توفان پیشان دههین و ده یهینه روو نموی له زرتک له شارستانیانه تانه و (عهدی قدیم و عهدی جدید) که پیوایدت کراون، نمه له گهل نو هممو دستکاریه گموریهی که لیتی کراوه.

تۆفانی نوح له عه‌هدی قه‌دیما

تورات ئو کتیبه راستیه که دابزیوه‌تەسەر موسا پیغمبەر (سه‌لامی خوی ئی بیت) له‌استیدا به‌تیپەر بوونی کات له‌لایهن رێبهرانی یه‌هوده‌وه شیونراوه و ده‌ستکاری کراوه. ئەمەسه‌باره‌ت به‌تواوی ئو په‌یامانه‌ش که دواي موسا پیغمبەر بۆ نه‌وه‌کانی ئیسرائیل نێراون. هیچ شتیکی تێدا نه‌ماوه‌ت‌وه ده‌ستکاری نه‌کرا‌ییت و نه‌شیونرا بیت، له‌بره‌ت‌وه ئەمه پالمان پتوه ده‌نیته ک‌وه دابنێن تورات په‌یوه‌ندی به‌توراتی سه‌ره‌کیه‌وه پ‌چ‌ر‌ن‌راوه. ئه‌وه‌ندی زیاتر کتیبیکی میژویه کتیبیکی پ‌و‌ژ‌ی ناسمانی نیه، زۆر ناسان نه‌ترانین تییینی ئو پیتج (ئه‌سفارانه) و شته‌ژبه‌یه‌که‌کان به‌کین که له‌باسی تۆفاندا ر‌ی‌و‌ای‌ه‌ت کراون و شیونراون تیا‌ی‌دا، ئەمه جگه له‌بوونی هندی لیک چونیش له‌گه‌ڵ ر‌ی‌و‌ای‌ه‌ته‌کانی قورئان له‌هه‌ندی به‌ش و ئەسفارانه‌دا. به‌پیتی ر‌ی‌و‌ای‌ه‌تی عه‌هدی قه‌دیم : خوی گ‌م‌ره ه‌و‌الی دابه نوح (سه‌لامی خوی ئی بیت) که ه‌ژ‌و نه‌ت‌وه‌که‌ی له‌ناو ده‌بات جگه له‌بر‌و‌اداران، چونکه زوی پ‌ر‌پ‌و‌و بووله خراپ‌و سته‌م‌کاری، له‌بره‌ت‌مه فه‌زمانی کرد به‌دروست کردنی که‌ش‌تیه‌ک و به‌د‌ر‌ژی ه‌و‌الی پ‌ی‌دا که‌چ‌ۆن به‌م کاره هه‌ستیت، ه‌م‌وه‌ها فه‌زمانی پ‌ی‌دا که‌له‌گه‌ڵ خ‌و‌ی‌دا خ‌ی‌زان‌ه‌که‌ی و ه‌م‌رس‌ مندال و ئافره‌ته‌کانی هه‌لب‌گ‌ریت، وه‌له‌ه‌م‌ر گیاندارت‌ک‌یش دو‌د‌انه له‌نێرو می‌ یان هه‌لب‌گ‌ریت وه‌له‌گه‌ڵ هه‌ندی خ‌ۆ‌را‌ک‌یشدا .

دواي حوت پ‌ژ‌ژ کاتیک واده‌ی تۆفانه‌که هات، کانی و چه‌مه‌کانی زوی ته‌قین و ده‌رگا‌کانی ناسمانیش کران‌وه به‌ لێزمه باران، وه‌تۆفانیکی گ‌م‌ره پ‌و‌ی‌دا و هه‌مووشتی‌ک نو‌قم و ژێر ئاو ک‌م‌وت، ئەم تۆفانه‌ش چ‌ل شه‌و پ‌ژ‌ژی خایاند، که‌ش‌تیه‌که له‌سه‌ر ئا‌و‌دا گ‌و‌ژه‌ی ده کرد که تین‌ک‌رای شاخ و به‌رزاییه‌کانی دا پ‌ۆ شیبوو، به‌م شیوه‌یه‌ش هه‌موو ئه‌وانه‌ی که نوح له‌که‌ش‌تیه‌که‌ی‌دا هه‌تی گ‌رت‌بوون

پژگاریان بو، وهئوانمش مابوونموه بهئای زریانه که خنکان و نوقمی ئاوه که بوون، بارانه کمش دوای زریانه که که چل شموو چل پژیی خایاند وهستایموه، وهزهویش له دوای (۱۵۰) پژیی ئاوه که هی ههژ لووشییموه و قوتی دا. له دوای تموش وهله پژیی حهقهی مانگی حموئدا، که شتیبه که له سر شاخهکانی (ئارارات) دا لهنگیری گرت و وهستایموه، ئوسا نوح چهند جارێک کۆتریکی ههژداو ناردی ئاوه کو بیینی و بزانییت که ئاوه که تمواو بووه و ووشک بووه ئموه یان نا، وهله کاتیکیدا بز جاری کۆتایی کۆتره کهی ناردو نهگه پرایموه بزوی ده رکموت که ئاوه که نهماوه و ووشکانی پهیدا بووه، خوای گورهش فرمانی پیکرد که خۆیو ئومانمی له گه لیدان له که شتیبه که دابهن و بلاو بنموه به سر زهویدا. یه کیتک لهو دژواره دیارانمی که په یوهندی بهم چیرزکوه هدیبه له عهدهی قهیدیدا نهوده قهیده. که ئموه نوسخمی (یاهووه) دا هاتوو، که ده لئی: «خوای گوره فرمانی کرد به نوح که حوت گیانله بیری نیرو می هه ل بگریت که پیی ده لئین (الفضیفة) واته پاک و پوخت، وههروه ها لهو هاوسرانهش که پیی ده لئین (الوسخه) واته پیس نهمش دژیمو ده قهیده که له سره وه دا باسمان کرد، ههروه ها ئموه زانیاریانهشی که ده رباری مارهی توفان و زریانه کمشه جیاوازه، ئموه تا له پریوایتمی (یههوید) دا هاتوو که بهرز بوونموه ئاوه که چل پژیی بهر دهوام بوو، ئهمه له کاتیکیدا له پریوایتمی (لیمان) دا ده لئی (۱۵۰) پژیی بهر دهوام بوو.

نهمش به شتیبه که لهو برگانمی که توفانی نوح مان بز ده گه پریتموه له عهدهی قهیدیدا به پیی پریوایتمی لیمان: «**قال الله لنوح : نهاییه کل بشر قد اتت امامی، لان الارض امتلات ظلماً منهم، لها انا مهلكهم مع الارض، اصنع لنفسك خشباً من جفر، لها انا آت بطوفان الماء على الارض لاهلك كل جسد فيه روح حیاة من تحت السماء، كل ما في الارض يموت، ولكن اقيم عهدي معك فتدخل النلك انت وبنوك وامراتك ونساء بنیک معك، ومن كل حي من كل ذي جسد اثنين من كل**

تدخل إلى الفلك لاستبقانها معك، ففعل نوح حسب كل ما أمره به الله، هكذا فعل ﴿ (التكوين ٦ : ١٢ - ٢٢) وآته : (خوای گموره بنوحی فرمودو: لپراستیدا کز تایی تینکرای مرزفایمتی کموتوته ژرده سه لآتم، چونکزهوی پرپووه لستمم بهزی ثوانوه، ثوه تانیش ثوان و زوی پیکوه لمار نمبم توش نی نوح لده خته کشتیک بوخوت دروست بکه، ثوامن زریانیکی نای گموره بهسرزه ویداده نیمم بهمبستی لمار بردن و نهیشتنی هممولاشه یک کدیانی تیاییت لژر تاساندا، هرچی لفسرزه ویداییت سرجم دهریت جگه لفتزو شریکنوتانت، به لآم من پدیانی خزم له گمّل ژوداده سرزیمم خوت و کوره کانت و نورنانت کباردیان بیت هیناره و ژنی کوره کانت لبارداریان، وه هممولو زیندوه کی گیانهوری خاون لاشه نیر و می یک و هممولیان له گمّل خوت لمار کشتیکه کتاندا دابنی بو نموی ره گزبان بیتیتموه، نوح پیغمبریش داخوای و فرمانی خوایی به جیتهینا بهوشیوازی کرد که خوای گموره فرمودوبوی). ﴿واستقر الفلك في الشهر السابع في اليوم السابع عشر من الشهر على جبال آارات﴾ (التكوين ٨ : ٤) وآته : (کشتیکه کش لپژوی حوتی مانگی حده لفسر شاخه کانی نارارات لنگری گرت و وهستا). ﴿من جميع البهائم الطاهرة تاخذ معك سبعة سبعة ذكراً وأنثى، ومن البهائم التي ليست بطاهرة إثنين ذكراً وأنثى، ومن الطيور السماء أيضاً سبعة سبعة ذكراً وأنثى، لاستبقاء نسل على وجه كل الأرض﴾ (التكوين ٢ : ٧ - ٣) وآته : (لسرجم ناژه ته پاکه کان حوت حوت نیرو می له گمّل خوت هه لده گری وه له و ناژه لانی که پاک نین، دور دور نیرو مییان ل هه لده گری، وه هروه لمار لمانده کانی تاسانیش حوت حوت هه لده گری بو نموی ره گزنی هممولان لفسر زویدا بیتیتموه). ﴿اقیم میثاقی معکم فلا ینقرض کل ذی جسد ایضاً بمیاه الطوفان، ولا یکون ایضاً طوفان لیغرب الأرض﴾ (التکونین ٩ : ١١) وآته : (پدیانی خزم له گمّل نیرو

دادهمزرتنم بيم شتوازه بهئاوی زريانه که همموو خاوهن لاشهيدک لئناو ناچيت، وههروهها زريانيکی تر ناييت بيمههستي لئناو بردنی زوی). به پیتی ږيوايه پي عه هدی قديم (هه رچی لهسر زه وی دايه دهيتت بريت) بهوتزفانهی کههمروهيهانی داږشی، بيگومان تينکړای مرؤقهکان نومسزايه گرتنيوه، جگه لهوکسانهی که له گملا نوح دا لئناو کشتيه که دا بوون.

توفانی نوح له عه هدی جه ديددا

عه هدی جديديش باشر نېروه لهعه هدی قديم، لهبر نوم ناکریت به کتیبتيکي ناسمانی دا بریت، نهمش لوه دوناچيت که بریتی بيت له زورتر لوشه و کردهوی (عيسا) پينغممبر (سلامی خواي لي بيت)، عه هدی جديدي سره تا به چوار نينجيل دهست پي دهکات که يهک سده دواي (عيسا) سلامی خواي لي بيت) نوسراون، کهسانتيکيش نوسويانن که همزه تي عيسايان به چار نهمينيوه و هاره لا يفتيشيان نه کردهوه که نهمانن (مهتا، مهرقس، لوقا، يوحنا)، جياوای لمنتوان نهم چوار نينجيله دا زور به روشنی ديارن، به تاييبت نينجيلی يوحنا که زور جياوازه له هر سي نينجيله که تر، که وای داده نين که هاروپايه لمنتوان يه کتردا تائندازه يهک ناک به شتويه کی تمواو، کتیبه کانی تری عه هدی جديدي لوه پديامانه پيک دين که حواره کان و قهشه (بولس) نوسويانن که کرداری پينغممبران له دواي عيسا (سلامی خواي لي بيت) وه سف دهکن. لهبر نوم ناتوانين له نهمرؤدا عه هدی جديدي به کتیبتيکی ناسمانی نار به مين، به لکو زياتر نريکه له کتیبتيکی ميژوييهوه، عه هدی جديديش وه سفی توفانی نوح به کورتی دهکات وهک نهمی لای خواره وه : نوح پينغممبر نيورا بو گل و نتمويه کی ياخی و گومرا، وه گل و نتمويه کمشي شوين پديامه کهی نه کهوتن،

بهلكو سور بوون له سر سره پړی و مل نمدان بوی، بهو پییش شایمی نو بوون
 طوا گوره سزایان بدات، جائه کاتمش در زنده گان نومی ژیر تاو کرد بهمی
 نرفانه کوره، وه نوح و ثوانشی برویان به نوح هیتا بزگاری کردن کله سر
 گمشیه کسواری کرد بوون، چند بر گه یه ک له عهدی جدیدیش کوه سنی
 چه که ده کات ده خدینه روو : «وکما کانت ایام نوح کذلک ایضاً یكون مجيء
 ابن الانسان لانه کما کانوا فی الايام التي قبل الطوفان یاکلون ویشربون
 ویتزوجون ویتزوجون إلى اليوم الذي دخل فيه نوح الفلک ولم یعلموا حتی جاء
 الطوفان وأخذ الجميع. کذلک یكون ایضاً مجيء ابن الانسان.» (متی ۳۷-
 ۳۹).

«ولم یشفق علی العالم القديم، بل إنما حفظ نوحاً ثامناً کارراً للبر، إذ جلب
 طوفاناً علی عالم الفجار» (بطرس ۵) «وکما کان فی ایام نوح کذلک یكون
 ایضاً فی ایام ابن الانسان. کانوا یاکلون ویشربون ویتزوجون ویتزوجون إلى اليوم
 الذي فيه دخل نوح الفلک وجاء الطوفان وأهلك الجميع.» (لوقا ۱۷ : ۲۶-
 ۲۷). «إذ عصت قديماً حين كانت أناة الله تنتظر مرة فی ایام نوح، إذ کان
 الفلک یبنى الذي فيه خلص قليلون أي ثمانی أنفس بالماء» (بطرس ۲ : ۲۰).
 «لأن هذا یغفی علیهم بارادتهم أن السماوات كانت منذ القديم، والأرض
 بكلمة الله قائمة من الماء وبالماء اللواتي بهن العالم الكائن حينئذ فاض علیه
 الماء فهلك» (بطرس ۳ : ۵-۶).

رپوایه تی شارستانیته کانی تر له باره ی تۆفانه وه

سۆمهریه کان : (ئینلیل) ی خوا هوالی به خه لکی دا که خواکانی تر به نیازن مرۆفه کان له ناوبه بن، به لام ههرخۆشی دهیووت پزگاریان بکات، پالتوانی چیۆکه کش (زیو سودرا) یه که پادشای شاری (سیبور) ه، (ئینلیل) زیو سودرا ی ناگادار کرده وه کهچ کارێک نه بجام بدات ههتا وه کو له تۆفانه که ده ریز بیت، نو دهقی کهپه یه وهسته به دروست کردنی کهشتی لێردها بوونی نیه، به لام به شهکانی دیکهی چیۆکه که کهباس له ده ریز بوونی پالتوانه که ده کمن له تۆفانه، نه وه درده خه ن که نه م برگه یی تێدا یه، وه به پشت به ستی به رپوایه تی بابلیه کان بۆ چیۆکه که ده گه یه نه نو نه بجام و راستیه که پێده چیت نوسخه ی تهاوی سۆمهریه کان هه مو ورده کاری و هۆکار و چۆنیه تی دروست کردنی کهشتیه کهشی به درۆی له خۆ گرتبیت.

بابلیه کان : (توت ناییشتم) پالتوانی بابلی بهرام بهر به (زیو سودرا) ی پالتوانی سۆمهری، وه که سایه تی گرنگی سێهه میس بریتیه له که سایه تی (گلگامش) به یینی داستانه که، نه و سا گلگامش بریاری نه وه دا که که لانی شمیره که ی بدۆزته وه تا بگات به نه یینی مانه وه ی، گلگامش ترسینرا له وه سه ختی و له م په رانه ی که له م گه شته یدا دینه پێ یوو چاره پرسی ده کمن، پێیان ووت : که خۆی به سه ر شاخه کانی ماشو و ناوی مرده دا پاده بوژی ، وه نه م گه شتمش کس پیتی هه ته ستاوه تا کو نیتسا جگه له خوای خۆر (شامشا) ی خوا، له گه ل نه وه شدا گلگامش به نازایه تی و لیهاتوویی هه مو نو مه ترسیانه ی بری و گه یشته توت ناییشتم. لێردها ده قه که ده پچه ریت، له کاتیکدا گلگامش و ناییشتم به یه لک ده گمن، وه کاتیک جارێکی تر ده گه رتته وه بهر ده وام ده بیت له قسه کردن بۆ گلگامش : خواکان نه یینی مردن و ژیا نیان بۆ خۆیان پاراستوه، واته (ناییت هه چ که ستیک شاره زایی تیا نندا

همبیت)، جالبتره‌دا گلگامش پرسپاری ئی ده‌کات : چون ده‌توانین نمبدری و
 مانعه بدهست بهینریت ؟ تورش له وه‌لامی پرسپاره‌کیدا چیرۆکی تۆفانه‌کی بز
 باس کرد. وه‌هروه‌ها پرپوایه‌تی تۆفان له داستانی گلگامش له (الموائد الاثنا
 عشرة) دا هه‌یه، سه‌ره‌تا نوت ناییشتم ده‌ستی کرد به وتووێژ که‌نم چیرۆکی بز
 گلگامش ده‌گێرتمه‌وه بریتیه له نه‌ینیه‌ک له نه‌ینیه‌کانی خواکان، وتی
 له‌راستیدا نو له شاری (شورباک) ه وه‌هاتوه که‌یه‌کینه که کۆترین شاره‌کانی
 زه‌ری نه‌که‌یه‌کان، به‌پیتی پرپوایه‌ته‌کیان خوا که‌یان که‌ناوی (ئی) بوو بانگی ئی
 کرده، له‌پشتی دیواری کوخه‌که‌وه که‌له قامیش دروست کرابوو هه‌والتی پیندا که
 خواکان پرپاریانداوه که‌مه‌رچی زینده‌وه‌ره له‌ناو بیات، به‌تۆفانیک نوقسی ژور ناوی
 کردن و خنکاندن، به‌لام هۆکاری نم پرپاره‌شیان له چیرۆکی بابلیه‌کاندا نه‌هاتوه
 وه‌ک چون له‌پرپوایه‌تی سۆمه‌ریه‌کانیشدا نه‌هاتبوو، (نوت ناییشتم) وتی : خوا
 که‌یان که‌ناوی (ئی) یه هه‌والتی پینداوه که‌که‌شیه‌ک دروست بکات و بچنه نایه‌وه.
 (وه‌توخی هه‌موو زینده‌وه‌رێک له‌گه‌ڵ خزیدا سه‌رغات) وه‌شاره‌زای نه‌ندازه‌ی
 که‌شیه‌که‌شی کردن که درێژی و پانی و به‌رزی یه‌کسان بیت، زریان و گیتاوه‌که
 هه‌موو شتیکی سه‌ره‌و خوار کرد، وه‌نزیکه‌ی شمش رۆژ به‌رده‌وام بوو، پاشان له‌رۆژی
 هه‌وتهمیندا گیتاوه‌که هیتور بوویه‌وه، وه (نوت ناییشتم) بینی که هه‌موو شتی
 بووه به‌قوچ و که‌شیه‌که‌ش له‌سه‌ر (مت نیصی) له‌نگه‌ری گرتوو وه‌ستایه‌وه.
 وه‌به‌پیتی تۆماری بابلی و سۆمه‌ریه‌کانیش : (تیکز و‌شروس) یاخود (خاسیساترا)
 خزی و خیتاوه‌که‌ی و هارپێکانی و هه‌ندئ له ناژان و بالتنده‌کان له‌تۆفانه‌که دریا
 بوون که‌له‌ناو که‌شیه‌که‌دا بوون، که‌به‌رزی یه‌که‌ی ده‌گه‌یشه‌ نزیکه‌ی (۹۲۵)
 سه‌تر، وه‌ده‌لێن (ناوه‌کان به‌ره‌و ناسمان به‌رز بوونه‌وه، زه‌ریاو که‌ناواوه‌کانی
 داپۆشیبوو وه‌ پرپوایه‌که‌نیش هه‌لسان و لافاویان دروست کرد)، وه‌له کۆتاییشدا
 که‌شیه‌که له‌سه‌ر کیتی (کوریدیان) وه‌ستاو له‌نگه‌ری گرت.

و به پیتی ریوایتی ناشوری و بابلیه‌کانیش : (نوبرا توتو) یاخورد (خاسیساترا) خوی و خیزانی و خزمدت کارو ناژده‌ئه مالتیه‌کانی که له‌ناو کهشتیه‌کهدا بون بزگاریان بوو، و ددرتژی کهشتیه‌کمش (۶۰۰) بال و بمرزیه‌کمش (۶۰) بال و همروه‌ها پانیه‌کمش (۶۰) بال دهبوو، توفانه‌کمش شمش پژژو شمش شو ی خایاند، و ه‌کاتیک کهشتیه‌که گه‌یشته‌کیتی (نزار) کۆتره سپیده‌که گه‌رایموه که له‌سمر کهشتیه‌کموه هه‌لقری بوو. به‌لام قه‌له په‌شه‌که نه‌گه‌را یموه. و همروه‌ها به پیتی هندی لمتوماری سۆمیری و ناشوری و بابلیه‌کانیش : (توت ناییشتم) خوی و خیزانه‌کی له‌ناو کهشتیه‌کهدا له‌توفانه‌که بزگاریان بوو که شمش شوو شمش پژژو بمره‌وام بوو، (وه‌له پژژی حمرتمدا (توت ناییشتم) تم‌اشایه‌کی دهره‌وی کرد، هیمنی بالی کیشابوو بمر سرینه‌کهدا، جازیکی تر مرۆژ گه‌رایموه بز لای قور)، و ه‌کاتیکیش کهشتیه‌که له‌سمرکیتی (نزار) دا نیشتموه و له‌نگه‌ری گرت، کۆتریک و قه‌له‌په‌شیک و چۆله‌که‌یه‌کی نارد، ده‌یینی قه‌له‌په‌شه‌که مایموه و دانه‌پیتلی ده‌خوارد له‌سمرزه‌وی به‌لام کۆترو چۆله‌که‌که نه‌گه‌رانموه .

هیندی‌ه‌کان : (شاتاباشا) ی به‌راهیمیه‌کان و داستانی (ماهاباتی هیندی) ده‌لی : پیاونک به‌ناوی (مانو) له‌گه‌ل (پیشیتز) له‌توفانه‌که بزگاریان بوو، به‌پیتی ریوایتی داستانه‌که : نو ماسیه‌ی که مانو له‌ناو دهریا‌کهدا گوتی گه‌وره بوو و له‌مزاندا هیتشیموه، له‌په‌رکدا پیتی ووت که کهشتیه‌ک دروست بکات و به‌ی به‌ستیتیموه به‌مردوو شاخی ماسیه‌کموه. تم ماسیه دهرخسته‌ی‌ه‌ک بوو له‌ده‌رخسته‌کانی خوی (فیشنز)، و ماسیه‌که له‌ناوه‌کهدا کهشتیه‌کی به‌رپه‌رده‌کرد تا وه‌کو بیگه‌نینیته کیتی (هیسما فات).

ریلز : به پیتی داستانه‌کانی ریلز : هر یه‌ک له (دوین رین و دوین فاک) له‌کازسه‌اته‌گه‌وره‌که رایان کردوو خویان شارده‌وه و سواری کهشتیه‌که نه‌بوون، و ه‌کاتیک توفانه گه‌وره‌که کۆتایی پی هات که له گیتژاو لافاوه‌کانی (لینلیون)

رویدا که پتی ده لئین : (دەریاچە شەپۆلایەکان) ئەوسا هەریەک لە دوین وین و دەین فاک جینگیز بوون و سەر لە نوێ لە بەریتانیادا نیشتە جی بوون.

ئەسکەندەنایا : داستانەکانی (ئیدا) دە لئین :. بێرغالیر و هاسەرەکی لەزریانە گموراکە و کەشتیە گمورە کە هەلەتەن و خۆیان شار دەوێ.

لیتوانیا لە داستانەکانی (لیتوانیە) ش بۆمان دە گێتێتەوێ کە کەمینیەیک لە خیزانەکانی مەرۆ و ئاژەلەکان لە کەشتیە کەدا پزگاریان بوو لە تۆرکلیتکی گمورەدا لەسەر لوتکی یەکیک لە کێو بەرزەکان، کاتیک گێژاوی پەشەباکە هەلیکرد وە ناوەکانیش هەلسان و بوونە لافار کە دوانزە شموو پزۆی خایاند وەگەیشتە شاخەبەرزە کە بۆئەوێ هەرچیەکی بەسەرەوێە هەمووی قوت بەدات، خوی بەدیپینەر تۆرکلیتکی گمورە بۆ ناردن، ئەوانی لەسەر شاخە کە بوون ئەم تۆرکلیتەیان کردە کەشتیە کە و خیزانیان پێ پزگار کرد.

چین :. سەرچاوە چینیەکان دە گێتێتەوێ کە پیاویک بەناوی (یاو) یان (فالی) لە گەن خیزان و ماڵ و مندالەکانی و حەوت کەسی تریش کە لە کەشتیە کەدا بوون کە لەو زریانە گمورە و زەمین لەرزێە پزگاریان بوو، و دە لئین : (لەواستیدا زەوی تەوار ریزان بوو، ناوەکانیش تەقی بوون و هەموو شتیکیان داپۆشی بوو). وە لە کۆتاییدا ئاوی چوار دەوێ دا بوون.

تۆفانی نوح لە داستانە ئیفریقیەکاندا :. (زیوس) ی خوا هەموو پزۆرک پیریاری زریان و ژێر ئاوی خست و نوقم کردنی خەلکی دا لەبەر ئەوێ زەویان پێ کردبوو لە خراپە کاری، ئەوسا (دیوکالیون) و (بیرای) هاسەری بەتەنەها لەزریانە کە پزگاریان بوو، ئەویش لەبەر ئەوێ برومیشیوسی باوکی دیوکالیون نامۆزگاری ئەوێ کرد کە هەستیت بە دروست کردنی کەشتیە کە، پاشان هەردوو هاسەر دواي نۆ پزۆر لەسەر کۆتەنی کەشتیە کە دا بەزینە سەر کێوی (بیرنا سوس). هەموو ئەم داستانانە بەلگەکی راستی مێژوو یەکی دیارو پۆشن، تینکرای ئەتەوێکان

پینغممبرنکیان بز پروانه کراوه و سروشی خویان پی گه یان دوون، جالبمبرنموه ژماره یه کی زوری شارستانیمه کان چیرۆکی تۆفانیان ناسی، بهلام بعداخوه کاتیک خه لکی دهستیان کرد به دهستیوردان و دهستکاری کردنی ناوه پۆکی سروش و نیگای راستی ناسمان، دهستکرایه تانوه تمشیر لیدان و شیتواندنی نهم پروداوه تاوه کوو گۆریان بز داستان ههلبه ستاوه کان. قورئانی پیروز تاکه سهرچاوه یه که که ده توانین چیرۆکی نوح و گهله که ی تیدا بدۆزینه وه که به درزیان خسته بوویه وه چونکه تاکه سهرچاوه یه کنی سروشه که دهستکاری نه کراوه. قورئانی پیروز زانیاری تهواو و راستمان پیشکمش ده کات، نهک تنها له سهر چیرۆکی نوح (سهلامی خوی لئی بیته) به لکو له سهر نه تهوه کانی پیش و ترو ههروه ها پروداوه میتووویه کانیس، له به شه کانی داهاتوو ماندا چیرۆکی راسته قینه ی نهم هۆزو نه تهوانه پیشان ده دهین.

بهشی دووهم

ژيانی ئيبراهيم پيغمبهر (سهلامی خوی لی بیت)

﴿ مَا كَانَ إِبرَاهِيمُ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلَكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٦٧﴾ إِنَّ أَوَّلَ النَّاسِ بِإِبرَاهِيمَ لِلَّذِينَ اتَّبَعُوهُ وَهَذَا النَّبِيُّ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٨﴾ ﴾ آل عمران (٦٧-٦٨) واته : ﴿ (ناشکرایه) که ئيبراهيم نه جووله که بووه و نه گاور، بدلکو ملکهچ و فرمانبهردار و موسلمان بووه و لهدهستهی موشريك و هاوولگهوان نهبووه. نزیکترین کس له ئيبراهيمه : نهو کسانه کلهسهردهمی خویدا شوینی کوتیبون، ههروهها نم پيغمبهرهش (سهلامی خوی لی بیت) و نهوانهی کهباوهريان هیتاوه به (پيغمبهرایهتی ئيبراهيم و موسا و عیسا و موحهمد و ههموو پيغمبهران به گشتی عليهم السلام)، بيگومان خوا یارو یارهو پشتگیری ئيماندارانه. چهند جارتک لهقورئانی پورزدا و لهچهند بۆنهیه کداباسی ئيبراهيم پيغمبهر (سهلامی خوی لی بیت) کراوه، وهخوای گورهش بهپيشهنگی مؤفایهتی وهسفی کردوه، وه ئيبراهيم پيغمبهر (سهلامی خوی لی بیت) ههستا بهگه یاندنی په یامی خوی گوره بز هززو نهتوه کهی کدارو بهردیان ده په رست وه لهمه مان کاتيشدا ناگاداری کردنوه کدهست لهو کارانه هه تېگرن وله خوا بترسن، بهلام هززو نهتوه کهی گوئیان لهخۆبو بانگهوازه کهشی نه ده گرت، بدلکو بهردهوام پيچوانهی ههزرتی ئيبراهيم

دهبونموه، وه کاتیکیش نیارانی گه له کهی ژۆر بوون، نهو کات نیبراهیم بیئغممبیر (سهلامی خوی لی بیئت) نهوی لهسر بوو که له گهژ خیتزانه کهی و (لوهط) بیئغممبیر هه ندی برواداردا کۆچ بکهن بز شوین و جیگاهه کی دیکه.

قورئانی پیدیزیش ناماژ بهوه ده کات که حهزده تی نیبراهیم (سهلامی خوی لی بیئت) شوین بهونامی (نوح بیئغممبیر کهوتوه. (سهلامی خوی لی بیئت) وه له نهوه

و وه چهی نهو بیئغممبیره شه :: ﴿سَلَّمَ عَلَى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ ﴿٧٦﴾ إِنَّا كَذَبْنَا كَذِبًا كَبِيرًا الْمُسْلِمِينَ ﴿٨٠﴾ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿٨١﴾ ثُمَّ أَعْرَفْنَا الْأَخْرِينَ ﴿٨٢﴾ ﴿وَأَنزَلْنَا مِنْ

سَمَائِهِمُ الْمَائِدَةَ ﴿٨٣﴾﴾ الصافات (٧٩-٨٣) واته :: ﴿سَلَّمَ عَلَى نُوحٍ لَه لایه ن

سهرجه م نیماندارانهوه لهه موو کات و شویتیکدا. بهراستی نیمه ئابو شتویه پاداشتی چاکه کاران دده به نهوه (یادیان دههیلینهوه). بهراستی نهو له بهنده نیمانداره کانی نیمه به. لهوه و دوا نهوانی ترمان نومی زریان کرد. بیئگومان له شوین کهوتو په پیرهوانی نوح - نیبراهیم - ه (سهلامی خویان لی بیئت) ﴿. ژۆریه نهو کهسانه کی له سهرده می نیبراهیم دا بوون (سهلامی خوی لی بیئت) نیشه جیتی دۆلی (دوو پوو بار) و بانی (نهنا دۆلی) بوون که خه لکه کهی ناسمان و نه ستیره کانیان ده په رست، وه به ناو بانگ ترینی خواکانیان (سن) ی نار بوو که مانگ بوو، وه ههروه ها وهک مۆژ شتویه یان بز کیشا بوو که په شینکی درۆژ و پۆشاکینکی سپیان له بهر کرد بوو وه مانگیشی له ده ستیکدا له شتویه مانگی یهک شهوه داهه لگرت بوو، ئینهجا نه مانه هه لدهستان به رینه کیشان و په بیکر داتاشین بز نه م خویانه و ده یان په رستن، نیتر بت په رستی بوویه یاساو رتسا به شتویه کی به رفراوانیش بلا بوویهوه.

له راستیدا خا کینکی به پیست و گوغواو له نا چهی پۆژه له لاتدا دۆزرایهوه نهوی مسۆگهر کرد که بز ماوه یه کی درۆژ خه لکی به زده وام نه م بتانه یان ده په رست

هتاره کور سالی (۶۰۰) زاینی، لهههجمای تم بیرو باوره‌شدا جوهرها بیناو هانور ده‌بیران به‌درتوایی تهنواچمی که ده‌کمیته نیتوان دۆلی دوو پرویار و بانه‌کانی ناروهی تهنادۆل کهنای لیترا بوو (زقورات)، تم خانوانش وه ک پرستگار شوتنی گه‌دوون زانه‌کان به‌کار ده‌هیتران وههه لیترا ده‌دا خوی مانگ کهنای (سن) بوو ده‌پرسترا .^۱

تم تاینمی که له‌پیش شوتنه‌واره هه‌لکه‌نراوه‌کانی تم سه‌ده‌مه ناشکرا نه‌کرا بوو، قورتانی پیلز بۆمانی باس‌کردوه که نیبراهیم (سه‌لامی خوی لی بیت) پرستق و به‌ندایه‌تی بز کردنی تم بتانمی په‌ت کردوه‌ته‌وه، پوی کردوه‌ته‌وه پرستنی خوی تاکو تنها، تم تاینه‌تی لای خواره‌وه دا چۆنیه‌تی هه‌تس و کوه‌تی هه‌زه‌تی نیبراهیم مان (سه‌لامی خوی لی بیت) بز ده‌ده‌هات که له‌برامبه‌ر تم بیرو باوره‌دا هه‌لوتستی چۆن بووه .:

﴿ وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ أَرِزْ أَتَتَّخِذُ أَصْنَامًا ءَالِهَةً إِنِّي أَرِنُكَ وَقَوْمَكَ فِي صَلَابٍ مُّبِينٍ ﴿٧٤﴾ وَكَذَلِكَ نَرَىٰ إِبْرَاهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ ﴿٧٥﴾ فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَىٰ كَوْكَبًا قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَا أُحِبُّ الْآفَلِينَ ﴿٧٦﴾ فَلَمَّا رَأَى الْقَمَرَ بَازِعًا قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَئِن لَّمْ يَهْدِنِي رَبِّي لَأَكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ الضَّالِّينَ ﴿٧٧﴾ فَلَمَّا رَأَى السَّمْسَ بَازِعَةً قَالَ هَذَا رَبِّي هَذَا أَكْبَرُ فَلَمَّا أَفَلَتْ قَالَ يُغْوِينِي إِنِّي بِرَبِّي مُّشْرِكُونَ ﴿٧٨﴾ إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٧٩﴾ ﴾ (الانعام ٧٤-٧٩) واته : ﴿ به‌سه‌هاتی سه‌ده‌کانی رابوردوو بینمه‌ه یادیان) کاتیک نیبراهیم

^۱ اینفیرت بلاک ، آنالاموندز ، المواقع الأنجلية في تركيا ، استنبول : دار الأحمر للطباعة والنشر .

بهباوکی وت : نایا راسته چمند بتیک بکهیته خوا ؟! بهراستی من دهینم توش و قومدهکشت لهناو گومراییهکی ناشکرادان. بمو شیوهیمش دهستلاتی تۆکممان لهناسمانهکان و زهویدا نیشانی ئیبراهیم ددهین بز ئهوی بدلگه بدهست بیته و لهپزی دلتیاکاندا بیته. ئینجا کاتیک شهبالی کیشا بهسر ئیبراهیم دا ئهستیرهکی (گمش گموره) بینی، بزیه وتی : ناگادارین، وادابننن ئهعه پهرهردگارمه، کاتیک ئهستیرهکی ئی تاوا بوو وتی : من شتی لهبر چا و ن بووم خوش ناویت و نایپهرستم. ئینجا کاتیک مانگی بینی ههلهات، وتی : ناگادارین، وادابننن ئهعهیان پهرهردگارمه، کاتیک ئهش تاوا بوو وتی : سویند بیته بهخوا تهگهر پهرهردگارم هیدایهتی نهدامایا، نهو بینگومان لهپزی دهستی گومراکاندا دهبووم. ئینجا کاتیک خۆری بینی ههلهات، وتی : ناگادارین، وادابننن ئهعهیان پهرهردگارمه، ئهعهگموره تریشه کاتیک ئهش تاوا بوو وتی : ئهی خهلقینه، ئهی خزمینه، بهراستی من بهریم لهوشانهی تیره کردوتانه بههاره و شریک بز (پهرهردگار). بهراستی من پووی خۆم و دلم لهپهرستندا کردۆته نهوزاتهی ناسمانهکان و زوی فراههم هیناره، لهکاتیکدا پووم لههیج شتیکی ترناکم، بهدلتارامی تهاویشوه (دهلیم که) ههگیز من لهپزی موشریک و هاوهلگهراندا نیم. خوی گموره له قورئانی پیژژدا بهدریژی باسی شوین و لهدایک بوونی حمزهتی ئیبراهیمی بز نهکردین ، بهلکو باسی ئهوی کردوه که حمزهتی ئیبراهیم و حمزهتی لوط (سهلامی خویان ئی بیته) لهدوو ناوچهی نزیکدا بوون و لهیک سهردهمیشدا پیغهمبرایهتیان کردوه، بهلگش بز ئهم وتهیه قورئانی پیژژه کهباس لهوه دهکات که چمند نیراویکی پهرهردگار دهچوون بز سزادانی هۆژو نهتهوی لوط پیغهمبر (سهلامی خوی ئی بیته) پیش ئهوی بگنه شارهکی لوط لایاندایه لای حمزهتی ئیبراهیم (سهلامی خوی ئی بیته) لهوتشدا مژدهیان دایه خیزانهکی ئیبراهیم (سهلامی خوی ئی بیته) که

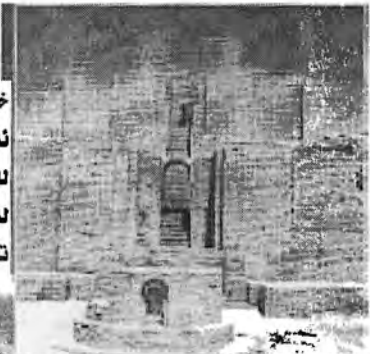
مندائیکی چارگهشی ده بیئت.

لیره‌دا بابه‌تیککی زۆر گرنگ هه‌یه له چه‌ژکی حمزه‌تی ئیبراهیم دا (سه‌لامی خوای لی بیئت) که‌عه‌دی قه‌دیم باسی نه‌کردوه، ئه‌ویش دروست کردنی که‌عبه‌ی پی‌ۆزه له‌قورناتی پی‌ۆزدا ئه‌وه ده‌بینین که‌که‌عبه‌ی پی‌ۆزه‌ده‌ستی حمزه‌تی ئیبراهیم رحمه‌تی ئیسماعیل بونیادنرا، تاکه‌ شتی‌ک که‌ می‌ژوو نوسه‌کانی ئه‌مه‌رۆ ده‌یزانن ده‌بارهی پابورده‌وی که‌عبه‌ ئه‌ویه که‌ ئه‌م شوینه له‌دی‌ژه‌مانه‌وه شوینیکی پی‌ۆزبووه، به‌لام ئه‌ویه‌یکه‌رو بتانه‌ی که‌له‌نار که‌عبه‌ی پی‌ۆزدا بوون له‌سه‌رده‌می نه‌فامی و له‌پیش حمزه‌تی موحه‌مه‌د دا (درودی خوای لی بیئت)، بۆ ئه‌و مه‌به‌سته هاتوه که‌تاینی حمزه‌تی ئیبراهیم (سه‌لامی خوای لی بیئت) بشی‌وینی‌ت که‌ له‌ایمن په‌روه‌ره‌گاره‌وه نیگای بۆه‌اتبوو که‌ دوورکه‌ونه‌لیتی و لا‌به‌دن لی.

نەو ئاینانەي کە لەسەر
 ھاوێن پەیدا کردن بۆ
 خوا
 لەسەردەمی
 ھەزرەتی ئیبراهیمدا
 (سەلامی خۆی ئی بێ)

باو بوو لەدۆلی حوو رووباردا. جا سێ کە خۆی مانگ بوو یەکیەک
 بوو لەگەڵوترینی بێتەگان لایان، خەلکی ھەستان بەداتاشینی
 پەیکەر بۆ نەم خۆیانەو دەیان پەرسێن. یێدەچێ پەیکەرەکانی
 (سێ) کە لەلای چە پەرمێن ھەروەک چۆن ھێمای مانگ کە لەسەر
 سنگی پەیکەرەکە زۆر بەروونی دەر دەرکەوێت.

خەلکی نەو سەزەدەمە بەتەکنیکی زۆر پێشکەوتووی نەوسەردە
 نەم بینایانەیان بروسکرد وەک پەرستگا و وانگەي نەستیرە نا-
 لەپەک کاتدا بەکار دەھێنا، وە نەستیرەکان و خۆرو مان
 لە پەرستارووە سەزەکیەکانیان بوو، لەبەر ئەوە ئاسمان گرتە
 تاییەتی خۆی ھەبوو لەلایان.

ئىبراھىم (سەلامى خۋاى لى بىت) بەيىتى رىۋايەتى

عەھدى قەدىم

عەھدى قەدىم تەنھا سەرچاۋەدەكە كەزىرتك ئەۋرە كارىھەكانى ژىانى ئىبراھىم پىنھەمبەرى تىدايە (سەلامى خۋاى لى بىت) لەگەن ئەۋى كە زۆزىيە ئەۋسەرچاۋانەش بىرۋا پىنكرۋا نىن، بەيىتى رىۋايەتەكانى تەۋرات ھەزرىتى ئىبراھىم (سەلامى خۋاى لى بىت) لەشارى (ئەۋر) لەسالى (۱۹۰۰) پىنھ زاپىن لەدايك بۈۋە كەيەكەك بۈۋە لەگىرگىزىن شارەكانى ئەۋسەرەمە، كەدەكەۋتتە بەشى خۋارۋى پۇژھەلاتى دەشتايەكانى دۆلى دۈۋ پۈۋبارەۋە، كاتىك ئىبراھىم لەدايك بۈۋ ئەۋنۋەى نەبۈۋ، بەلكو نارى (ئەبىرام) بۈۋ، بەلام دۈۋاچار خۋاكەيان (بەھۈ) نارەكەى گۆرپۈۋە بۆ ئىبراھىم.

پۇژىك لەپۇژان خۋاكەى داۋاى لە ئەبىرام كەدۈۋە كەشارۋ ھۆزۈ نەتەۋەكەى بەجى بەيلىتى ۋە بەرە شۈنەنكى نادىيار بىرۋات ۋە لەكۆمەلگايەكى تازەدا نىشتەجى بىت، ئەبىرام كە گۈبى لەم بانگمۈۋازە بۈۋلەۋكاتەدا تەمەنى ھەفتاۋ پىنچ سال بۈۋ، جاخۆى ۋە ساراي خىزانى كەمەزك بۈۋ - كەلەدۈايدائەۋ ناۋەدەبىت بە (ساۋە) كە بەماناى شائىن لىكەدەرتتەۋە - لەگەن لۇطى برازايدا دەرچۈن، ۋە لەكاتى پۇشتىيان بۆ نە شۈنەنى كە بۆيان ھەلبۇرۇراۋ، لە (ھىران) لايدانۋ ۋەستان پاشان پىنگەيان گىرەۋەبەر، ۋە كاتىك گەيشتە زەۋى كەنەان كە خۋا پەيمانى پىدا بۈۋن، ھەۋالىيان پىندرا كەنەم زەۋى ھەلبۇرۇراۋ بەتايىمەتى پىشكەشى ئەۋان كراۋە، ئەبىرام كاتىك تەمەنى گەيشتە ئەۋدۈۋ نۇسالى لەگەن خۋا پەيمانى بەست ۋە نارى لە (ئەبىرام) ۋە ۋە گۆرپا بۆ (ئىبراھىم).

ۋە لەتەمەنى سەدۈپەنچار ھەۋت سالىدا كۆچى دۈاىي كەد، ۋە لەتەشكەۋتەك لە

(ماتشبیله) له نريك شاری حبرونی (نمغه لیل) نیژا له کمناری پڙژ ناوړه که
جوله که داگری کردوه، نم زهریمی که نیبراهیم له بواهربر برتک پاردها کړی،
یه کمین سرورته خوی و خیزانه کوی بو له زویدها.

شوینی له دایک بوونی نیبراهیم (سهلامی خوی لی بیت)

به پیتی ریوایدتی عهدهی قه دیم

نم بابهته بوونه جنگای مشت و مړنکی برده رام و همرواش ماره تموه، کاتیک
گاوو جوله که کان ده لیتن : حمزرتی نیبراهیم (سهلامی خوی لی بیت) له خواروی
دۆلی دوو پویار دا له دایک بووه، نموی پاستی بیت بیو باوه پی پاستی
نیسلامیش پیتی وایه که حمزرتی نیبراهیم له ناوچه یه کی نریک له قورفاو حران دا
له دایک بووه، و شوینومار ناسه تازه کانیش نمویان بۆ دهرکوتوه که تیرپوانینی
گاوو جوله که پینچوانمی پاستیه کان نیه. گاوو جوله که کان له ریوایدته کانیا ندا
پشتیان به عهدهی قدیم بستوه، کعباس له ده دکات که نیبراهیم له شاری نور
له دایک بووه که ده کموتته خواروی نیوان همردو پویارهوه، دوی نموی نیبراهیم
(سهلامی خوی لی بیت) لهوشاردها پینگی، له گه شتیکی دورو درژدا بهرو
میسر کچی کرد، و به ناوچهی حرانی تورکیاشدا تی پرپوه.

وله پاستیدا هیلنیک بم تازه یه دۆزاره تموه که گومان دروست ده کات له پاستیتی
نم زانیاریانه، لم هیله نیفریقیده ا که میژوه کوی ده گپرتوه بۆ سدهی
سیهمی پیش زاین و به کزترین نوسخی عهدهی قدیمیش داده نریت که تاوه کو
نیستا دۆزرایتتوه، به هیچ شیوه یه ک باسی شاری نوروی نه کردوه، و نه مړش له
هندیک له موتوژینومانه که له عهدهی قدیم ده کزتموه نمویان تینداده ده کموتت
کوشمی نور پوون نیه یا خود زیاده یه کی هینراوه، نممش نموه ده گه یه نیت که

نیبراهیم (سهلامی خوی لی بیئت) لهشاری تووردا له‌دایک نه‌بووه و، وهره‌نگه له‌زیانی‌شیدا دۆلی دوو ره‌ویازی نه‌بینی‌بیئت. وێرای نه‌وی که‌ناوی هه‌ندێ له‌ناوچه‌و مانا‌کانیان به‌پیتی کات ده‌گۆڕین، وه‌له‌په‌ڕژوگاری نه‌مه‌په‌شمان‌دا‌په‌رگه‌ی ده‌شته‌کانی دۆلی دوو‌په‌بار به‌شێوه‌یه‌کی گه‌شتی ناماژه به‌ ته‌په‌ژکه‌کانی خوارووی ده‌یله‌وفورات ده‌کات له‌خاکی عه‌یراقدا، به‌لام به‌رله دوو‌هه‌زار ساڵ دۆلی دوو‌په‌بار زیاتر به‌ره‌ باشوور دره‌ژده‌بو‌یه‌وه تا‌گه‌ی‌شته حه‌ران و له‌وتش ده‌چوه ناو‌خاکی تورکیا‌وه، جا‌نه‌گه‌رومان دانا که ده‌شته‌یه‌کانی دۆلی دوو‌په‌بار که له‌عه‌هدی قه‌دی‌دا باس که‌راون پاستن، نه‌وکاته هه‌له‌یه به‌لێن دۆلی دوو‌په‌بار هه‌مان نه‌و دۆلی دوو‌په‌باریه که‌به‌رله دوو‌هه‌زار ساڵ هه‌بووه. به‌لام نه‌گه‌ر گومان له‌وه‌دا هه‌بوو که‌شاری نور شو‌ینی له‌دایک بو‌ونی نیبراهیم بو‌ی‌ی‌ت (سهلامی خوی لی بیئت) له‌په‌ستیدا به‌ گه‌شتی یه‌که‌ده‌نگه‌یه‌که‌ له‌وه‌دا هه‌یه که‌ده‌تێ که‌هه‌زه‌تی نیبراهیم له‌ناوچه‌ی حه‌ران و ده‌وره‌یه‌ری‌دا نه‌شته جێ بو‌وه.

له‌سه‌رو نه‌مانه‌شوه چه‌ند زانیاریه‌کی به‌چووک له‌عه‌هدی قه‌دی‌دا هه‌یه که‌ پاته‌په‌شتی نه‌وه ده‌کات که‌ هه‌زه‌تی نیبراهیم (سهلامی خوی لی بیئت) له‌حهران دا له‌دایک بو‌وه، بۆ نمونه : عه‌هدی قه‌دی‌م ناوچه‌ی حه‌ران به‌ناوچه‌ی (تارامیه‌کان) دا‌ده‌نی‌ت ﴿سفر‌التکوین ۱۱-۱۳ و ۱۰:۲۸﴾ نه‌م ده‌قه‌ته‌وه ده‌رده‌خات که‌نه‌وی هه‌زه‌تی نیبراهیم هه‌مان نه‌وه‌وه‌چه‌ی تارامیه‌کان، وه‌له‌ پاستیدا دیاری‌کردنی ناسنامه‌ی نیبراهیم به‌وه‌ی که‌ (تارامیه) نه‌وه ده‌گه‌یه‌نی‌ت که‌ژانی له‌ناوچه‌یه‌دا به‌سه‌ر برده‌وه، به‌ه‌نگه‌ نیسه‌لامیه‌کان نه‌وه ده‌لێن که‌ هه‌زه‌تی نیبراهیم (سهلامی خوی لی بیئت) له‌ حه‌ران و تورفه‌دا له‌دایک بو‌وه، وه‌له‌ ئورفه‌شدا که‌به‌شاری پیته‌مه‌به‌ران ناو ده‌به‌ریت زۆرێک له‌و داستانه‌ن که‌ له‌ با‌ری هه‌زه‌تی نیبراهیمه‌وه گه‌ی‌راوه‌ته‌وه بو‌نیان هه‌یه.

بۆچی عهدى قەدىم گۆرا

پىتە چىت عهدى قەدىم و قورئانى پىرئز وەكو بلىئى ئەم دووانە چىرۆكتىك دەگىرئەنە لەبارەى دوو كەسى جىارازەو ئەوانىش برىتىن ئە ئىبراھام و ئىبراھىم (سەلامى خوای ئى بيت)، جالەقورئانى پىرئزدا حمزەتەى ئىبراھىم (سەلامى خوای ئى بيت) خوای گەورە وەكو پىنغەمبەرىك بەپەيامىتىكى ئاسمانىيە ناردى بۆ سەر ھۆزو ئەتمەو بەك كە ئاسمان و ئەستىرە و مانگ و بتى جۆراو جۆريان دەپەرست، حمزەتەى ئىبراھىم ھەوتى زۆرىدا لەگەن گەلەكەيدا تارەكو دورريان بختەو لەگومراپى و سەلى شىواى وەبەرەو رىنگاى پاست و دروست بىيانبات، بەلام بى تاكام بوو لەئەنجامىشدا رىق و تورەبىيان لەبەرامبەر حمزەتەى ئىبراھىم دا جولار دژايتيان دەکرد، وەبەكەك لەبت پەرستە سەرسەختەكانىشى باركى بوو كەبەردەوام دژايتەى دەکرد. لەپراستىدا شىتىكى لەم شىئەمان لەعهدى قەدىمدا نىە، وەھەرەھا چىرۆكى فرىدانى ئىبراھىم بۆ ناوناگرەكە و پىتش ئەوش شكاندنى ئىبراھىم بۆ بتەكانى ھۆزەكەى لە عهدى قەدىمدا باس ئەكرارە، وەعهدى قەدىم باس ئەو دەكات كە ئىبراھىم باپەرى جولەكەكانە، بىنگومان ئەم بىرە بۆچوونەش لەگەورە پىوانى جولەكەورە وەرگىارە كەلەھەوتى ئەو دەن پەگەز پەرستى و وەرەزادەبى بىسەلینن، چونكە جولەكە برىوان وایە كەگەلىكى تايبەتن و خوای گەورە لەناو ئەواى ئەتمەو كەنى دىكەدا ھەلى بژاردوون، وەبەم كارەشيان ھەستان بەمەبەستى گۆرپنى كىتەبە ئاسمانىيەكەيان، وەشتانئىكى زىادەيان خستەسەرى تارەكو لەگەن ماناو نارەپۆكى مەبەستەكەياندا ھاوپايتە، لەبەر ئەم ھۆزە وادادەئىن كە حمزەتەى ئىبراھىم ئەتمورات دا باپەرە گەورەيانە.

وئەم گوارانەشى برىوان بەتمورات ھەدە دەئىن ئىبراھىم باپەرى جولەكەبە، لەگەن جىارازەكى كەمدا كە گاۋرەكان پىيان وایە ئىبراھىم گارر بوو ئەك جولەكە،

گاره‌کان که بایخ نادهن بهماناو ناوهرۆکی وه چهزاده‌یی وهک چۆن جولەکه‌کان بایه‌خی تهاوری پینده‌دهن ده‌ست له‌ملائن له‌گه‌ژن تمم بۆچونده‌ا به‌شپوه‌یه‌کی به‌هیز که بروه‌هه‌زی جیاوازی و ناکوکیه‌ک له‌نیوانیان و له‌نیوان جولەکه‌کاندا، وه قورتانی پیندیش لهم باره‌وه تمم ناکوکی و جیاوازی‌مان بۆ پرون ده‌کاتوه که

ده‌فرمویت **يَتَأْهَلُ الْكِتَابِ لِمَ تُحَاجُّونَ فِي إِبْرَاهِيمَ وَمَا**

أُنزِلَتِ التَّوْرَةُ وَالْإِنْجِيلُ إِلَّا مِنْ بَعْدِهِمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٥﴾

هَتَانْتُمْ هُنَالَا حَاجَّجْتُمْ فِيمَا لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ فَلِمَ تُحَاجُّونَ

فِيمَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾ مَا

كَانَ إِبْرَاهِيمُ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلَكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُسْلِمًا

وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٦٧﴾ إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِإِبْرَاهِيمَ لِلَّذِينَ

اتَّبَعُوهُ وَهَذَا النَّبِيُّ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٨﴾

آل عمران (٦٥-٦٨) واته: ﴿ئەمى خاوەن کتێبه‌کان، ئیوه بۆ له ئیبراهیم

ده‌درین و (هه‌ریه‌که‌تان واده‌نیت که‌له‌سر ئایینی نه‌وه) خۆ تهورات و ئینجیل

ه‌وای نه‌و په‌وانه‌ کران، نه‌وه بۆ عه‌قل و ژیریتان ناخه‌نه‌کارو تاکه‌ی ژیرنابن؟! نه‌وه

لێره‌ن موجه‌اله‌و باس و خواستان له‌سر نه‌و شتانه‌ ده‌کرد که‌زانیا‌رتان ده‌ریاره‌ی

هه‌بوو... که‌وابوو بۆچی ده‌م له‌وشتانه‌شوه‌ ده‌ده‌ن که‌هیچ زانیاریتان ده‌ریاره‌ی نه‌یه؟

ه‌یاره‌ هه‌رخوا نه‌وشتانه‌ ده‌زانیت، ئیوه نایزان. (ناشکرایه) که ئیبراهیم نه‌جوله‌که

ه‌وه و نه‌گاوه، به‌لکو مل که‌چ و فرمانبه‌ردار و موسلمان بووه و له‌ده‌سته‌ی

موشریکان و هاوہلگہران نمبروہ. نزدیکترین کسی لہ نیبراہیموہ : ٹوکسانمن
 کہلسرہدمی خزیدا شوینی کتیبون، ہموہا نم پیغمبرہش (درودی خوی
 لیٰ بیت) و ٹوانہی کہ باوہریان ہیناوہ (بہ پیغمبرایمتی نیبراہیم و موسا و
 عیسا و محمد و ہموو پیغمبران بہگشتی سلامی خویان لیٰ بیت)، بینگومان
 خوا یارو یاوہرو پشتگیری نیماندارانہ. ﴿. رہنگہ جیاوازی نیوان قورٹانی پیژڈو
 تورات تماو رڈشن بیت، ٹوہتا لہ قورٹانی پیژڈا باسی حمزرتی نیبراہیم
 (سلامی خوی لیٰ بیت) دکات کہ پیغمبری خویو خوی گورہش
 نارہویمتی بز گہلہکمی تارہکر ناگاداریان بکاتہوہ و بانگوازیشیان بکات، لہبر
 نممش لہبرامبراندا و ہستایموہ و دژایہتیشی. کردن، و ہبردہوام نامزڈگاری
 ہژو نہتہوہکمی دہکرد ٹوانہیان کہ دارو ہبردیان دہپرست، و ہبر لہوکاتہوی کہ
 لاوگہنج بو نامزڈگاری دہکردن کہ دور کونہوہ و ازلہو بت پرستیہ بہینن،
 و ہژو نہتہوہکمی لہبری ٹوہی کہ گورپاہلی نامزڈگاریہکانی بکن و ہلامیان
 خزتاسادہ کردنیان بو بز کوشتنی و لٹناو بردنی، دوی ٹوہی کہلدژایمتی و بق
 و کینہی گہلہکمی دہریاز بو، کوتا رنگای گرتہبر ٹویش کوچ کردنی بو...

فومی لوط و نه وشارهی که ژیرا و ژورکرا

﴿ كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ بِالَّذِينَ ﴿٣٣﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَاصِبًا إِلَّا عَالَ لُوطٌ حَسِبْتَهُمْ بِسِحْرٍ ﴿٣٤﴾ نِعْمَةٌ مِّنْ عِنْدِنَا كَذَلِكَ نَجْزِي مَنْ شَكَرَ ﴿٣٥﴾ وَلَقَدْ أَنْذَرَهُمْ بَطْشَتَنَا فَتَمَارَوْا بِالَّذِينَ ﴿٣٦﴾

﴿ ٣٦ ﴾ القمر (٣٣-٣٦) راته : ﴿هژی لوط یش پروایان بهیج بیدار کردنوهیدک نه کرد. بیگومان نیمه نمرانیسمان بهردباران کرد (همروها ژیره ژوریش کران)، جگه له لوط و خاوروخیزانی نیمانداری که له بهر به یاندا رزگارمان کردن. نورزگار کردنه نازو نیمه تیکی تایبستی بو له لایمن نیمه، جاهرنا و اپاداشتی کسیتک دده نیمه که سوپاس گوژاری کرد بیت. به راستی لوط بیشتر ناگاداری کرد بوون له تزلئی توندوبه هیزی نیمه، کهچی گومانیان هه بوو له ناگاداری پروایان پئی نمبو. حمزرتی لوط پیغمبر (سلامی خوی لی بیت) له همان سردمی حمزرتی نیبراهیم دا ژیا که خوی گوره ناردی بو هندی هژو نتموهی دهورو پشتی نیبراهیم (سلامی خوی لی بیت)، تم گه له وک خوی گوره له قورناتی پیژدا بزمان باس ده کات جزرک له کاری نارپوایان نه بجام دده که له پیش نموندا مرؤفایدتی تم کاره یان نه ناسیوه نمیش نیبزیاده، جاله کاتیکدا حمزرتی لوط نامزگاری نموهی ده کردن که دست له کاره ناشیرینه یان هه لبگرن و دور کمونوه لئی نه گینا خوی گوره تزلیمان لیده کاتوه و سزایان دده ات، بهلام هژو نتموه کی زیاتر بهر دهوام دهبون له سر تموکاره یان و به درزنیان داده نار نکولی تمهوشیان ده کرد که پیغمبری خوی، له کز تایشدا تمو نتموهی تیچوون وله نار بران بهوی که خوی گوره توشی کاره ساتیکی زورسهخت و دژواری

کردن.

لعمدهی قدمدا ناماژه بماناچهیدک دهکات که حمزرتی (لوط) ی تیندا ژیاوه کبریتییه له ناوچی (سدم)، و له راستیدا تم ناوچهیش دهکوتته باکووری دریا ی سووره، و هوشینوار ناسهکان نمویان درخستوه که تم ناوچهیه بهتماوهتی ویران بووه وک چون قورثانی پیژ بزمانی باس کردوه، شوینوارناسهکان نمودهسلینن تم شاره لهناوچی دریا ی مردودا بووه کبه سنورهکانی نوردون و فهلمستین دا درژدهیبتوه. پیش نموی همستین بهپشکنی شوینواری تم پروده، دهتوانین وردیینهوه و بیرکینموه لههژکارهکانی پشت تم سزاییه که بمسر نموی لوط پیغمبردا هات. قورثانی پیژ بزمان دهگیتتهوه کهچون حمزرتی لوط (سهلامی خوی لی بیت) هژوو نمتوهکی ناگادار کردوهتموه و بهپیش وهلامیان داوهتموه: ﴿كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطِ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٧٠﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوطُ أَلَا نُنْفِقُونَ ﴿١٧١﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٧٢﴾ فَاقْبَلُوا اللَّهَ وَاطِيعُونَ ﴿١٧٣﴾ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٧٤﴾ اتَّاقُونَ الذِّكْرَانَ مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿١٧٥﴾ وَتَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُؤْمِنُونَ ﴿١٧٦﴾ قَالَ إِنِّي لِعَمَلِكُمْ مِنَ الْقَالِينَ ﴿١٧٧﴾﴾ الشعراء (١٦٠-١٦٨) واته «قومی لوط یش بریایان بهپیغمبران نکرده... کاتیک (لوط) ی بریایان پینی وتن: باشه نموه نیتوه له خواناترسن. بریاستی دلتیابن کهمن فرستادهیهکی تمین و دلسوزم بزتان... کما بوو لهخوا برتن و فرمانبرداری من بکمن... من داوای هیچ جزوه پاداشتیکتان لی ناکم لیسری، من تنها پاداشتی خوم له پروردگاری جیهانهکان دهخوژم. تایا لهناو نمو هممو خهلهکدا نیتوه بهشون نیریندا دهگرتین و دهتانهویت ناروزوی جوت

بدون له گمّل نواندا جيّ به جيّ بکمن ؟... وازيش دههينن لنهاوسمران و هاو
 جوتانی خوتان که پهروردگار تان بزی دروست کردون، به لکو نيّوه همدومينيکی.
 ناله بارو بعد پرده وشت و نار پسندن. تاوانباران وتیان : نئی لوط، نه گمر کوزل ندهيت
 لهدریدهر کراوان دهيت. لوط وتی : بهراستی من بیزارم له کارو کردهوتان و
 لهدرتی لیّ ده کمم و بیدنگ نام. ﴿ نتموه کمی لوط (سهلامی خوی لیّ بیت)
 همره شیان له مزه رتی لوط کرد کاتیک بانگی ده کردن بز سر ریگای راست،
 له راستیدا زذریان بق لیّی بوو چونکه بانگی ده کردن بز سر ریگای راست و
 پاکداوتنی، وه پریاریاندا که خزی و نوبیا و پردارانی که له گه لیدا بوون دهریکمن،
 وهک چون نایمه کانی قورانی یعدز پیشانمان ددهن : ﴿ وَلَوْطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ
 أَتَأْتُونَ الْفِتْحَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿٨٠﴾ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ
 شَهْوَةً مِنْ دُونِ الْإِنْسَاءِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ ﴿٨١﴾ وَمَا كَانَتْ جَوَابَ قَوْمِهِ
 إِلَّا أَنْ قَالُوا أَخْرِجُوهُمْ مِنْ قَرْيَتِكُمْ إِنَّهُمْ أَنَاسٌ يَنْظُرُونَ ﴿٨٢﴾ ﴿ الاوهراف
 (٨٠-٨٢). واته : ﴿یادی (لوط پیغمبریش) بکه کاتیک به قومده کمی وت : چون
 نیوه گوناو تاوانیکی واده کمن کتا نیستا هیچ کس پیش نیّوه له جیهاندا
 گوناو تاوانی وای نه کردهوه ؟! چونکه بهراستی نیّوه ناروزوی (جنسی) خوتان
 له گمّل پیواندا نهمام ددهن له باتی ژنانی هاوسرتان، نهخیر نیّوه قومینیکی
 ناپوخت و سنور بفرین و زیاده رهون. وهلامی قوم ناله باره کمی تمنها نوه بوو
 که وتیان : نوانه شار بعدر کمن چونکه نوانه کسانیکن خویان پاک پاده گرن
 (داوین پاکن و وهک نیمه ناکمن !!)

مزه رتی لوط (سهلامی خوی لیّ بیت) همدوم راستیدکانی پیشانی گه له کمی دار
 به شیوازیکی راست و دروست ناگاداری کردنوه ترساندنی. به سزای خوی،

بهلام نموان بایمختیکیان نهدابهیج همیرهشیدهکی حمزرتی لوط که بسزای سهختی
 خوییی دهپترساندن، نممهلهکاتیکدا هژزو نتموهکمی بمردهوام دژایمتی و
 همیرهشیدان لی دهکرد و بههموو شیتوازیکیش بدمردیان دهخستوه، خوی گموره
 دهفمرویت : ﴿ وَلَوْ لَأِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ إِنَّكُمْ لَأَنْتَوْنَ الْفٰحِشَةُ مَا
 سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعٰلَمِيْنَ ﴿۲۸﴾ اَيْتِكُمْ لَأَنْتَوْنَ الْرِجَالُ
 وَتَقَطُّعُونَ السَّبِيْلَ وَتَأْتُونَ فِيْ نَادِيكُمْ الْمُنْكَرَ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ
 اِلَّا اَنْ قَالُوْا اَنْتِنَا بِعَذَابِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ مِنَ الصّٰدِقِيْنَ ﴿۲۹﴾ العنكبوت
 (۲۸-۲۹) واته : ﴿یادی (لوط) یش بکه کاتیک بهقومهکمی ووت : ئیوه بپراستی
 تارائیکی گموره دهکمن، ئیوه گوناھیکی ناشیرین نهنام ددهن، هیج کس بر
 لهئیوه بهکاری وا ههلهنساوه !!! نایا ئیوه بپراستانه نیریزی دهکمن و ریگه
 بهخهلهکی دهگرن و له یانه کهتاندا کاری نابهجی و ناشیرین و نادروست نهنام
 ددهن ؟! کهچی وهلامی قومی (بهدخور) تنها نموهبوو که وتیان : نادهی کوا
 سزاو تزلی خوا، نهگمر تز راست دهکدیت ؟! بز مان بهینه؟﴾ دوی نموی
 حمزرتی لوط (سهلامی خوی لی بیت) نم وهلامی وهرگرت پوی کرده خوی
 گموره داوی کومهکی لمپروردگاری کرد : ﴿ قَالَ رَبِّ اَنْصُرْنِيْ عَلٰی الْقَوْمِ
 الْمُنْكَرِيْنَ ﴿۳۰﴾ العنكبوت (۳۰) واته : ﴿لوط دعای لیکردن) وتی :
 پمروردگارا، سرکهوتنم پی ببهخسه بسدر نم قومی که تزوی خراپه دهچینن﴾.
 ﴿ رَبِّ يٰحَسْبُنِيْ وَاَهْلِيْ مِمَّا يَعْمَلُوْنَ ﴿۳۱﴾ الشعراء (۱۶۹) واته : ﴿نموسا کفناومید
 بوو لییان، نزای کردو وتی : پمروردگارا خوم و مال و خیزانم بزگاریکه لموکارو
 کردهوانی نمانه دهیکمن﴾. بم شیتویه خوی گموره وهلامی پیغمبرهکمی
 دایموه و دوو فریشتهی لمشیتوازی دوو پیاودا روانه کرد بزبان، ینش نموی نم

دو فرشته به بگنند لای لوط پیغمبر (سلامی خوی لی بیت) لایان دایه لای
 حمزرتی نیبهایم (سلامی خوی لی بیت)، وه لوند ا موژدهیان بهخیزانه کی
 نیبهایم دا (سلامی خوی لی بیت) که مندالتیکی ده بیت، پاشان دو
 فرشته که هژکاری نم رزشتنهیان بز سر هژزه کی لوط بز حمزرتی نیبهایم
 رزاشن کردهوه چونکه بینگومان خوی گوره بریاری نموی داوه بهسرئو هژز
 نمودهیدا که لهناریان بیات... ﴿إِلَّا أَل لُّوطِ إِنَّآ أَمْنَجُوهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿۵۹﴾ إِلَّا
 أَمْرَاتُهُ قَدَرْنَا إِنَّمَا لِحَنِ الْغَنِيِّ ﴿۶۰﴾ الْعَجْر (۵۹-۶۰) واته : ﴿بهلام
 خانوادی لوط همسویان رزگار ده کین. جگه هاوسره کی، بهراستی
 بریارمانداوه نموش له ریزی تیاچروه کاند ا بمینیتوه چونکه بی باوره﴾. دوی
 لهوی دو فرشته که له لای حمزرتی نیبهایم درچون و گیشتنه لای حمزرتی
 لوط (سلامی خوا له مردوکیان بیت)، له سر روخساری دو پیغمبر حمزرتی
 لوط بههاتنی نم دوو نیراوه لهناکاودا زور خمبار بو چونکه له پیشتردا نمی
 دیبون، بهلام دواجار که دو فرشته که وتوژیان له گمل حمزرتی لوط دا کرد
 لینجا حمزرتی لوط یش (سلامی خوی لی بیت) هیوربویهوه، وه خوی
 گورهش له قورنانی پیژزدا بزمانی گنراوه توه : ﴿وَلَمَّا جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِيءَ
 بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالَ هَذَا يَوْمٌ عَصِيبٌ ﴿۷۷﴾ هود (۷۷) واته :
 ﴿کاتیکیش وهدی فرشته کانی نیمه هاتنه لای لوط، نارهت بو پشیمان، زور
 دلتهنگ بو (چونکه له شیوی چند لاریکی پیکوتوردا هاتبون، لهدی
 خویدا) وتی : نمه رزژنکی سخته (منی تیکوتوم)﴾ وه سره ها له شرتنیکی
 تردا ده فرموت : ﴿قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ مُّشْكِرُونَ ﴿۸۳﴾ قَالُوا بَلْ يَسْتَنكِبُ بِمَا كَانُوا
 فِيهِ يَمْتَرُونَ ﴿۸۴﴾ وَأَنْتَنَّا بِالْحَقِّ وَإِنَّا لَمَصْدُقُونَ ﴿۸۵﴾ فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِّنَ اللَّيْلِ

وَاتَّبَعُوا آدْبَرَهُمْ وَلَا يَلْتَمِسُ مِنْكُمْ أَحَدٌ وَأَمَّنُوا حَيْثُ تَوَمَّرُونَ ﴿٦٥﴾ وَقَضَيْنَا إِلَيْهِ ذَلِكَ
 الْأَمْرَ أَنْ دَايِرَ هَكَوَلَاءَ مَقْطُوعٍ مُصْحِحِينَ ﴿٦٦﴾ العَجْر (٦٦-٦٧) واته : ﴿پینی
 وتن : بپراستی تیره کهسانیکی نفا سارون... دواى تهرى فریشته کان خزیان پی
 ناساند وتیان : دلّت هیچ نهکات بدلکو نیمه هاتورین بزلای تو بز تهرى نو
 هرپشانی تو دهرکردو نو بی پرهشتانه گومانیان لی دهکرد، بیهینیندی...
 نهمرد تیر بز برپاکردنی نو پاستیه هاتورین و بی گومان پاستیش ده تین...
 بشیکی شو بی نیت خوت و خانوادت دهچن و تو دویان بکوه، باهیچ کامتان
 نارد نهداتوه، برؤن بهرو نوشوندی که فرماتان پی دهرت. نیمه نیگامان
 نارد بزلای- لوط - و برپارماندا که به پاستی لهکاتی بره به یاندا دواى نوانه
 برپاوه دیاریان نهماره﴾.

لهم کاتدا هرؤو نهموه کمى لوط زانیان که لوط میوانی هاتوروه، همستان بهرو
 مالى حمزرتی لوط (سلامی خوی لی بیت) کوتنهری بمههستی نیازه
 گلاره کانیان، تینجا دایان لهدرگای مالى لوط پیغه مبر (سلامی خوی لی
 بیت) وهچاوه پری هاتنه دهرهوی میوانه کانیان دهکرد، حمزرتی لوط یش
 (سلامی خوی لی بیت) ترسی میوانه کانی ههبرو که له لایدن که له کدیوه تووشی
 نازارین لمبر نوه حمزرتی لوط (سلامی خوی لی بیت) پوی کرده که له کمى و
 پینی وتن : ﴿ قَالَ إِنَّ هَكَوَلَاءَ حَسِبِي فَلَا تَفْضَحُونِ ﴿٦٧﴾ وَالْقَوْلُ اللَّهُ وَلَا تَفْضَحُونِ ﴿٦٨﴾ العَجْر (٦٨-٦٩) واته : ﴿ لوط رتی : بپراستی نوانه میوانی منن و هدیای من
 مبهن، شمزمزرم مهکن و نابودم مبهن، لهخوا بترسن و ریسوام مهکن
 (لشمروال پیسی کول بدن)﴾. که له کمشى وهلامیان دایهوه وتیان : ﴿ قَالُوا أَرْأَيْتُمْ
 نَنهَكَ عَنِ الْمَلَكِيْنَ ﴿٧٠﴾ العَجْر (٧٠) واته : ﴿ (شمروال پیس و ناپورخته کان)

و تیان : نایا ریگری نمره مان لی نه کردیت که صدقی کست نبییت و بهرگری له کس
 له کدیت. ﴿ حمزرتی لووط (سهلامی خوی لی بیت) و اگرمانی دهرد که خوی و
 میوانه کانی دوو چاری نو دست درتیره شدیتانیسی گه له کی بینوه، لبهر نوه
 حمزرتی لووط (سهلامی خوی لی بیت) روتی : ﴿ قَالَ لَوْ أَنَّ لِي بِكُمْ قُوَّةٌ أَوْ آوِيَةٌ
 إِلَىٰ رُكْنٍ شَدِيدٍ ﴿٨٠﴾ هود (٨٠) واته : ﴿ لووط وتی : خوزگه بهراستی هیتزیکم
 دهبرو له خوزتان (بقره برامبیری ناپاکه کانتان) یان پنهانیه کی به هیتزم دست ده کبوت
 و ده ریشتم بزی (تاتولمتان لی بکه موه و ته میتان بکم) ﴿ پاشان میوانه کان به
 لووط یان ووت و یادیان خسته وه : که نمران نیررای خوان بزای لووط و بییان روت :
 ﴿ قَالُوا يَا لَوْطُ إِنَّا رَسُولُ رَبِّكَ لَنْ نَبْعَثَ إِلَيْكَ فَاذْهَبْ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِّنَ الْأَيْلِ وَلَا
 يَلْفُوتْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ إِلَّا أَمْرًا نَّكَ إِتَهُ مُصِيبًا مَّا أَصَابَهُمْ إِنَّ مَوْعِدَهُمُ الصُّبْحُ أَلَيْسَ
 الصُّبْحُ بِغَرِيبٍ ﴿٨١﴾ هود (٨١) واته : ﴿ میوانه کان و تیان : نهی لووط بهراستی
 لپنه فریشتی نیررای پهرورد گاری تزین، نمرتوانبارانه هدرگیز ناگفته لات (تا
 بهران دست درتیزی بکنه سر تیمه) و جاتز خاورو خیزانت له به شیتیکی شهودا
 ده ریکه و کس له نیره لانه کاتوه و تارو نهداتوه، جگه له هواسره کدت
 (که لاساره و به گویت ناکات) چونکه بهراستی نو سزایمی که تانبارانی
 گرتوه توه نموش ده گرتوه، بهراستی کاتی سزاکشیان لبهر به یاندایه، نایا
 بهر به بیانی نم شو نریک نیه؟! ﴿ وه کاتیک نیازوو ناروزو واته نارپواکانی گه له کی
 لووط (سهلامی خوی لی بیت) گه یشته لوتکی تانباری، خوی گوره لووط
 پنه ممبری ده ریاز کرد، نموش به یارمندی و کومه کی نو دو فریشتی می
 گنارد بوی بزبان، وه بز به بیانیه کی خوی گوره هوزو نمرتوه کی له نوابردن
 بهر کاره ساته ویران کرده کی بیشتر له لایهن حمزرتی لووط وه (سهلامی خوی لی

بیت) ناگادار کرابونمه پیتی، وه کورنانی پیوز بزمان ده گیتتموه و ده فرموت
 ﴿ وَقَدْ رَاوُوهُ عَن ضَيْفِهِۦ فَطَمَسْنَا أَعْيُنَهُمْ فَذُوقُوا عَذَابِي وَذُرِّ ۝۳۷ ﴾ وَقَدْ صَبَحَهُمْ
 بُكْرَةً عَذَابٌ مُّسْتَقَرٌّ ﴿ ۳۸ ﴾ القمر (۳۷-۲۸) واته : ﴿ نمو خه لکه بدره پشته
 چاوین بریبوه میوانه کانی و (دهیان ویست دست درژیان بکنه سر) نیمش
 چومان کویر کردن، بینایان لی سفندنوه، ده بیژن سزاو سره نجامی
 هوشیار کردنوه من. بیگومان سرله به یانیه کی. زو سزای توند و به تیش چوار
 دوری گرتن و دایگرتن.﴾

وه نایته کانی کورنانی پیوزیش وه سفی نمو تیاچوونی نم نعتوه مان بز ده کات و
 ده فرموت : ﴿ فَآخَذْتَهُمُ الصَّيْحَةُ مُشْرِقِينَ ﴿۳۳﴾ فَجَعَلْنَا عَلَيْهِمَا سَافِلَهُمَا وَأَمَظْرَنَا عَلَيْهِمَ
 حِجَابَةً مِّن سِجِّيلٍ ﴿۳۶﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّمُتَوَكِّمِينَ ﴿۳۷﴾ وَإِنَّمَا لَيْسِيلٌ مُّبِينٌ ﴿۳۸﴾
 ﴿ العجر (۲۳-۷۶) واته ﴿ جاهوله بره به یاندا دهنگه سامناکه که و
 برومه لفرزه یک یه خمی پی گرتن. تینجا شاره که مان ژیره و ژور کردو به سننگل
 بورد بارانمان کردن. بیگومان نالمو به سره اتدا به لکه و نیشانه ی زر هیده بز
 کسانیک که پندو ناموزگاری و درگرن. بیگومان نوشاره ویرانه ده کورته
 سره پیه کی بورد هوامی کاروان چیانوه

﴿. ﴿ فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَلَيْهِمَا سَافِلَهُمَا وَأَمَظْرَنَا عَلَيْهِمَا حِجَابَةً مِّن
 سِجِّيلٍ مَّنْضُورٍ ﴿۸۲﴾ مُسَوِّمَةٌ عِنْدَ رَبِّكَ وَمَا هِيَ مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿۸۳﴾ ﴿
 هود (۸۲-۸۳) واته ﴿ جا کاتیک فرمانی نیمه بز تیاچوونیا ن هات،
 شارچکه که یانمان ژیره و ژور کردو به قوی سوزوه کراوی وه بورد، چین لسه
 چین بورد بارانمان کرد. هممو نمو بوردانه دیاری کرابوون، له لاین پرورد گارتوه
 (که بدات به سر تو قسری کیتدا) نم کاره سات و نم بریارانش وه نیمت زر

دور بیت لستم مکارانموه ﴿۱۷۰﴾ ثُمَّ دَمَرْنَا الْآخِرِينَ ﴿۱۷۱﴾ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا قَسَاطًا مَطَرًا
 الْمُنذِرِينَ ﴿۱۷۲﴾ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿۱۷۳﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ
 ﴿۱۷۴﴾ الشعراء (۱۷۲-۱۷۵) واته : ﴿لَمَوْه و دوا نموانی ترمان ریشه کمن کرد.
 بمسه ختیش ببرد بارانمان کردن، نای که خراب و سخت و دژواره بارانی بیدار
 کراره کان. بپرستی نالوهدا به لگه و نشانمی (بهیتر هدیه لمسر دهسلاتی خوی
 پمروه گار) کهچی زوریهان باوردار نمبون. بپرستی هم پمروه گاری تز (نمی
 عمد (درودی خوی لی بیت)، نمی تیماندارا) بالا دهسته (بمسر بی باوراندا)
 بمسزوم میهره بانیشه (به تیمانداران) ﴿. وه کاتیک گه له کمی تیاجرون و لئاو بران
 جگه لمیغهمبیر (لوط) (سهلامی خوی لی بیت) و نمو کسانمی کمبودار بون
 له گلتیدا هیچ کمسینک بزگاری نمبو. وه نمو کسانمی که له گمکن حمزرتی لوط دا
 (سهلامی خوی لی بیت) بزگاریان بوو لهژماروی یدک خیزان تیپیری نده کرد.
 تمدانت هاروسره کمی خوشی تیانه بوو پروای پی نهیئا بوو، لمبدرنموه خوی گموره
 نمیشی له گمکن بی پروایاندا له ناویرد. خوی گموره له زاری حمزرتی لوط وه
 (سهلامی خوی لی بیت) له قورنندا ده فرمونت : ﴿وَلَوْطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ
 أَتَأْتُونَ الْفَلْحَسَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحْسَرٍ مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿۱۸۰﴾ إِنَّكُمْ لَأَتُونَ الرِّجَالَ
 سَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّسَاءِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ ﴿۱۸۱﴾ وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ
 إِلَّا أَنْ قَالُوا أَخْرِجُوهُمْ مِنْ قَرْيَتِكُمْ إِنَّهُمْ أَنَاسٌ يَنْظَهُرُونَ ﴿۱۸۲﴾ فَأَجَابَتْهُ
 وَأَهْلَهُ إِلَّا أَمْرَأَتَهُ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ ﴿۱۸۳﴾ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا فَأَنْظَرُوا
 كَيْفَ كَانَ عَذِيبَةُ الْمُجْرِمِينَ ﴿۱۸۴﴾ الأعراف (۸۰-۸۴) واته : ﴿یادی
 (لوط بینغمبیر) یش بکه کاتیک به قوممه کمی وت : چون نیوه گوناو تاوانیکی

واده کمن کمتا نیتستا هیچ کس پیتش نیتوه لهجیهاندا گوناوهر تاوانی وای نه کردروه
 ؟! چونکه بپراستی نیتوه ناروزوی خورتان لهگهژ پیاواندا نه بجام ددهن لهباتی ژنانی
 هارستراتان، نهخیر نیتوه قومیتکی نا پوخت وم سنور بیزین و زیاده پهون. وهلامی
 قوممه نالیمباره کئی تنها نموه بوو کمو تیان : تموانه شار بدهرکمن چونکه تموانه
 کسانیتکن خویان پاک پاده گرن !! تیتمش لوهط و خانمواده که پمان پزگار کرد، جگه
 لههاوسره کئی چونکه تپویش لهو کهسانه بوو که تیاچوون (لهبر نموی باوه پری به
 لوهط پیغممبهر نه بوو). نموسا (بهردمان) بهسره داراندن، جاتماشاشا بکه و
 سرنج بدهو پمند وهرگرو بزانه، سهره بجامی تاوانباران و بی پوهستان چون بوو .
 بپم شتویه حمزرتی لوهط (سهلامی خوی لی بیت) پزگاری بوو لهگهژ
 نموکسانمی که پروادار بوون لهگهژیدا و هاووی لهگهژ خانمواده که شیدا نممه جگه
 لههاوسره کئی که لهگهژ بی پرواکاندا تیاچوو. وههروهها لهتموراتیشدا هاتروه
 که دهلتی : حمزرتی لوهط لهگهژ حمزرتی تیاچویم دا (سهلامی خوی گموره
 لههروه وکیان بیت) کزچیان کرد دوی نموی که گهله گومپراکه لهناو بران
 رشوتنموی ماله کانیشتیان لهسهر زویدا سراپمعه.

نایته رۆشنه کان له ده‌ریاچه‌ی لوط دا

نایته‌ی ٨٢ ی سوره‌ی هود چۆنیته‌ی نوو سزاسه‌خته‌ی کهدرابه‌سه‌ر گه‌له‌که‌ی
 هه‌زه‌تی لوط دا (سه‌لامی خوای لئ بیته) رۆشن ده‌کاته‌وه : ﴿قَلَمًا جَاءَ أَمْرُنَا
 جَعَلْنَا عَلَيْهَا سَاقِطًا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا جِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ مَّنصُورٍ ﴿٨٢﴾
 هود (٨٢) واته : ﴿جاکاتیک فرمانی نایته بۆ تیاچونیان هات، شارۆچکه‌که‌یانیان
 ژیره و ژوو کردو به‌قورپی سوره‌کراوی وه‌ک به‌رد، چین له‌سه‌ر چین به‌رد بارانمان
 کرد﴾. له‌نایته‌که‌دا رسته‌ی (جَعَلْنَا عَلَيْهَا سَاقِطًا) ناماژه ده‌کات بۆ ئه‌وه‌ی
 که ئه‌و شوینه توشی زه‌مین له‌رزیه‌کی به‌هێژ هاتوه، وه‌ لێره‌دا ده‌بینین که
 ده‌ریاچه‌ی لوط ئه‌و شوینه‌یه که سزا سه‌خته‌که‌ی تیندا روویدا، وه‌ چهند به‌لگه‌یه‌کی
 سه‌لێنه‌راوی رۆشن له‌سه‌ر کاره‌ ساتینکی له‌م جزره‌ هه‌له‌ده‌گریت.

زانای شوینه‌وارناسی نه‌لمانی (فیرز کیلر) ده‌لێ : ژیر ئار کهوتنی دۆلی سه‌دیم
 که پینکه‌ته‌ی (سه‌دوم غومورا) یه له‌گه‌ڵ ئه‌وله‌تبه‌نه گه‌وره‌یه که‌به‌ته‌واوی
 ئه‌وناوچه‌یه‌دا ده‌وات له‌تاکه‌ پۆژیکدا چوه‌ به‌ناخی زه‌ویدا، ئه‌م کاولکاریه به‌هۆی
 کاربگری زه‌مین له‌رزیه‌کی سه‌خته‌وه بووه به‌ هه‌مپرای هه‌ندێ ته‌قینه‌وه، وه‌چهند
 تیشکه‌دانوه‌یه‌ک که گازیکی سروشتی به‌ هۆیه‌وه په‌یدا بوو له‌گه‌ڵ ناگر
 کهوتنه‌وه‌یه‌ک که ئه‌و ناوچه‌ی گرتوه^١. له‌پراستیدا شوینه‌واوی ده‌ریای مردوو یا
 ده‌ریاچه‌ی لوط به‌ناوچه‌یه‌کی زه‌مین له‌رزیه‌ی چالاک داده‌نریت، واته : ناوچه‌یه‌کی
 هه‌رده‌م له‌رزه، که ده‌که‌وتته سه‌ر درزێکی ره‌گ و پڕشای له‌رزوه، وه‌ ئه‌م دۆله‌ش
 به‌درێژایی (٣٠٠) کم له‌باکوری ده‌ریاچه‌ی ته‌به‌ریه‌وه درێژ ده‌بیتسه‌وه بۆ ناوه‌پراستی

^١ فیرز کیلر، الانجیل کتاریخ، اثبات کتاب الکتاب، نیویورک، ویلیام مورو، ١٩٦٤ الصفحات
 ٧٦ - ٥٧

دۆلى (عريفه) لىباشوردا^۱. وەبەشى كۆتايى ئايەتكە كىشى كەدە فەرموئەت
(وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا جِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ مَّنصُورٍ عَلَيْهَا رَهْنَةً مَّعْبُوسِي بَرِيَا بُوونى
تەقەينمە يەكى بوركانى بىتت لىسەر تەپۆلكە كانى دەرياچى لوط دا، لىبەرتەمە نەو
بەردانەى كە تەقەينمە (مِن سِجِّيلٍ) لى سەنگە گلى وەك بەرد دەچوون، بەھەمان
شەتاز لىئايەتى (۱۷۳) سورەتى (الشُّعْرَاء) دا ھەمان وئەنھەمان پەي پىشان دەدات
و دەپھاتە پوو كەدە فەرموئەت : (وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا قَسَآءً مَّطَرُ الْمُنذِرِينَ لَمْ واته :
﴿بەسەختىش بەرد بارانمان كۆردن، ئاي كەخراپ و سەخت و دژوارە بارانى بى دار
كراوھەكان﴾. لىم بارەبەرە (فەيرن كىلر) دەلەيت : نەو ھىزە بوركانىئەى كەبەدرىزايى
نەو چالانە لىقولايىيە كاندا خەفە بوو بوون ھاتنە دەبرەو و تەقەينمە، وەبەردەوام
دەمى بوركانەكان بوو بووئە ديار دەبەكى ئاشكرا كەلدەدۆلى سەروەى تەپۆلكە كانى
خۆرناوادا بىئەنگ و كېن. بەلام لىكەتەكدا نەم بوركانە ئاگرىنە سوتاوە دەنەشەيت
لىسەر پووئەرىكى فراواندا چەند چىنەتەكى قول لى بەردى بازلى پەش دادەنەيت،
وئەم بەردە سوتاوانە لىگەل چىنەكانى بەردى پەشى (بازلت) دا نەو پىشان دەدەن
كەنەم ئاوجەبە لىسەردەمەتەك لىسەردەمەكاندا توشەتەى زەمىن لىرەزەبەكى توند و
بەھىز بووئەتەو^۲. وئەم شوئەنموارانەى كەوەك چىنەتەكى بەردىنى لىئەتەوە نەو
پىشان دەدەن كە لىم ئاوجەبەدا زەمىن لىرەزەبەكى توندو بوركانىتەكى بەھىز
لىسەردەمەتەك لىسەردەمەكاندا پووئەداوە، وەرەنگە نەم ئايەتەى كە دەفەرموئەت :
(وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا جِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ مَّنصُورٍ) مەبەستى لىمە بىتت، چونكە
قورئانى پەيژ لىرەز بەى ئەگەرەكاندا ئامازە بەم تەقەينمە بوركانىيە دەدات، خواش

^۱ عالم الأنجيل ، علم الآثار والتاريخ تموز - آب ۱۹۹۳.

^۲ فيرنر كىلر ، الأنجيل كتارىخ ، اثبات كتاب الكتب ، نيويورك : ويليام مورو ، ۱۹۶۴ صفحة ۷۶

زانا تره، خوی گهروه ده لهرسویت : (فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَالِيَهَا سَاقِلَهَا
عَلَيْهَا نَمَازِيهَ بَدْرِيَابُونِي نَمُو زَمِين لَمَرْزِيهِي كِه بوركانه كهي ووروزاند. تاوه كو
لهرسره زهويدا بته قيتتموه، وه چهند شوتنوارنيكي كارلكراري و كمرت بوو خوله ميش
به دواي خويدا جي بهيتت، خواش زانا تره.

ناوچهی گه ئی (لوط) که به مانگی دهستگرد وینه کهی گیراوه

به لکه سملینراوه کان و نایمته پوون و ناشکراکان که لهده ریاحی (لوط) دهرده کمون
وورو ژینمیری تامانجه کانن، به شیوه یکی گشتی نمو پوو داوانمی که قورنایی پیللز
باسیان ده کات ده کومنه پوژ هه لاتی ناوه رپاستموه، دورگی جمره بی و میسر
له نارپاستی نم شویناندان به متواوه تی. وه ههروه ها دهریاحی لوط یش به متواوه تی
ده کمرتته نارپاستی نم ناوچانموه، وه ههروه ها دهریاحی لوط و ناوچه کانی ده وورو
به ریشی بووتمه مایهی گرنگی پیندانی زهوی ناسه کان، چونکه نم دهریاحه یش
(۴۰۰) مەتر له ئاست دەریای سڀی ناوەرپاستمۆ نزم دەبیتمۆ وه بهوهی که نزم ترین
طالی نم دهریاحه ده تا (۴۰۰) مەتر قولی ده بیتمۆ به پووی دهریاحه، کهواته
ناخی دهریاحه که قولایه کهی (۸۰۰) مەتر نزم ده بیتمۆ لهرسره پووی دهریاحه،

که همیشه نرم ترین خالی سر پوی زویه، چونکه نو نارچانهی لیسر پوی دریاکمون قولایه که بیان ناگاته (۱۰۰) متر زیاتر، تایبه تمندی کی تری نم دریاچه جیا لهدریاچه کانی تر بریتیه له چری رژوی خوی تیایدا، کده گاته رژوی (۳۰٪) وهبم رژویش هیچ جزه زیندهورنکی دریایی وه ماسی و قوزه و زیندهورنه کانی دیکه ناتوانن ژیانی تیدا برونه سر، وه لیسر نم هژیسه ناری نم دریایه بدریای مردوو ناوه بریت که له نهدوبی رژو هلا تیشدا پیتی دوتریت : (Dead Sea).

بم پتیه : چهژی کی گه له کی لوط (سهلامی خوی لی بیت) که له قورثانی پیژدا باس کراوه میژوه که ده گریتموه بژ (۱۸۰۰) سال پیش زاین، کیلر لو ساوه یه دا که لی کولینموه و بدوادا چورنی بژ شوینمواره کان کردوه نموی بژ در کورتوه که هردوو شاری (سدوم و غومورا) له دژلی (سدیم) دا بوون، که له بهشی خواروهی دریای لوط ه ویه له دریای لوط یش نرم تره. وه لپراستیدا نم نارچه یه کیتک بووه لهنارچانهی که زژترین دانیشترانی همبووه لیسر زویدا، زژترین تایبته مندیسه سروشتی یه کانی نم نارچه یه نم بدلگانن که پوداوه کاولکاره کاغمان پیشان ددهن که قورثانی پیژ بزمانی گپراوه تموه. وه بهشکی نم نارچه یه که له شیره ی زماندایه نیوه دورگی رژوه لاتی دریای لوط پینکدینیت. که بهر نووهی دریایچه که درژ ده پتیموه، وه نم بهش لای عمر به کان به ناری (اللسان) نازده کراوه چونکه له شیره ی زماندایه، وه ناخی دریایچه کش لژرتاودا ده کات به دو بهشموه.

وینه‌ی ده‌ریاچه‌ی لوط‌نهریگه‌ی
مانگی ده‌سکرده‌وه

دهریاچه‌ی لوط، میان ده‌ریای مردوو

نمودش به‌سهر وشکاییهوه له‌بهر چاوان دیار نیه و نابینریت، له‌گه‌ل نموددا که‌ناخه‌که‌ی له‌لای راستی نیوه دوور گه‌که‌وه به قولایی (۴۰۰) م رۆ ده‌چیت، به‌لام که‌له‌لای چپی تانه‌ندازیه‌کی سه‌رنج راکیش ته‌نکاوه، وه‌نهر تا‌قیکردنمودیه‌ی پیش چند سائیک کرا ده‌ری خستوه که قولایی نار لیته‌دا زیاترله (۱۶-۱۵) مه‌تر ده‌بیئت، نه‌م ناوچه ته‌نکاوه له‌م دواییانده‌دا دروست بووه و پی‌که‌هاتووه له‌ته‌نجامی نه‌و زه‌مین له‌مرزانه‌دا، وه‌نموه‌ی که‌به‌دواییانده‌ا هات له‌که‌له‌که‌ بونی دارمانه گه‌وره‌کان که‌له‌دوای له‌مرزانه‌وه به‌ریا بوو، وه‌نهم ناوچه‌یه بریتیه له‌ناوچه‌ی (سدوم و غامورا) که گه‌لی لوط تیایدا ژیاون، ورنه کیلر نه‌م به‌شه‌ته‌نکاوه‌ی تییینی کرد، که له‌م دواییهوه دژراوده‌تموه و دروست بووه، که‌له‌ته‌نجامی زه‌مین له‌مرزه‌که و دارمانه گه‌وره‌که که‌زه‌مین له‌مرزه‌که هیتایه کایهوه په‌یدا بووه، نه‌م ناوچه‌یه نه‌وشوته‌یه‌که (سدوم و غومورا) ی تییدا ده‌ژیا واته نیشتمانی گه‌لی لوط. له‌سه‌رده‌مه کۆنه‌کاندا ده‌کرا به‌پیاوه‌ی ره‌وی به‌ره‌و گرده‌کانی به‌رامبه‌ر به‌ پیاده‌ی ره‌وی برۆیت به‌لام تینستا به‌شی خواره‌وه‌ی ده‌ریای مردوو. شاره‌کانی (سدوم و غومورا) ی

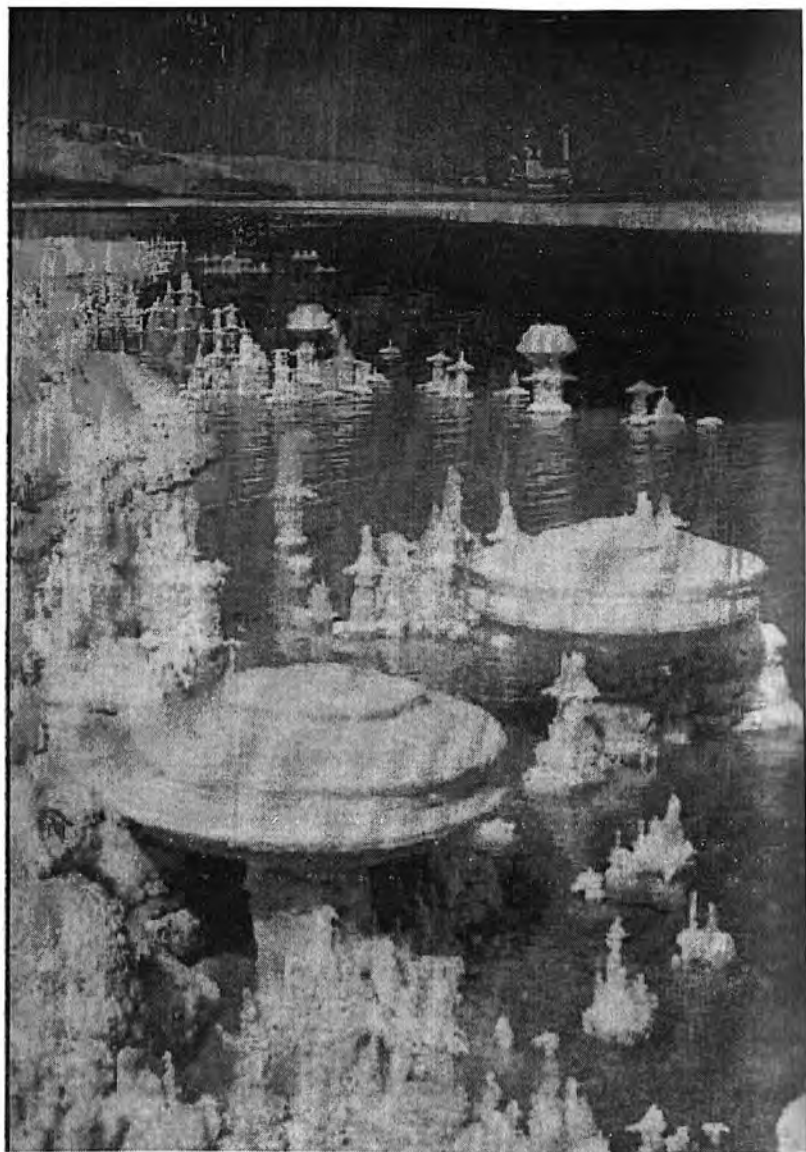
داپوشیوه، گنده کورنه دژلی (سدیم) ه وه، وهبهژی داپمانی بتهکه کوه کسههژی
 کارساتی سروشتی ترسناکوه لههزارهی دووهسی پیش زایندا پرویدا، ناری سوژر
 لهباکورهه بهرهو نم بز شاییه هاتوهه هارکات نو وشکاییهی که پرویدا هاسرای
 بوو، وهنم بهشی بهتواوهتی گرتوه^۱.

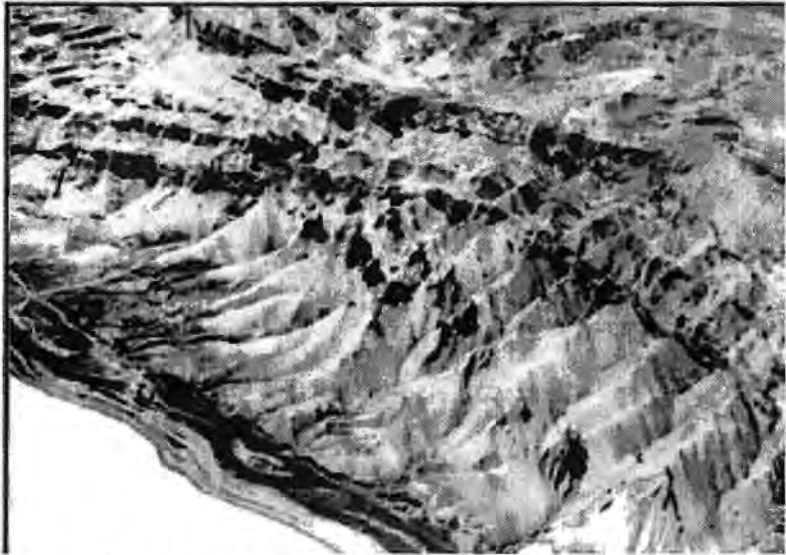

وینهی لای چهپ نهوه دهر
 دهخات شۆرشیکی گرکانی
 بهدوایدا هاتوه، هۆکهشی
 نهوهبوو که پشتیان
 لهراستی کردبوو.
 له لای په رهی دواتردا،
 دیمه نیککی دووری دهریاچهی
 (لوط ه)

^۱ المرجع السابق الصفحات ۷۳ - ۷۴

وینتیه که له بهرزاییه وه، نه وه دره ده خات که له چواره دهوری دهریاچه ی (لوط دا) چه ند شاخیک هه بوه.

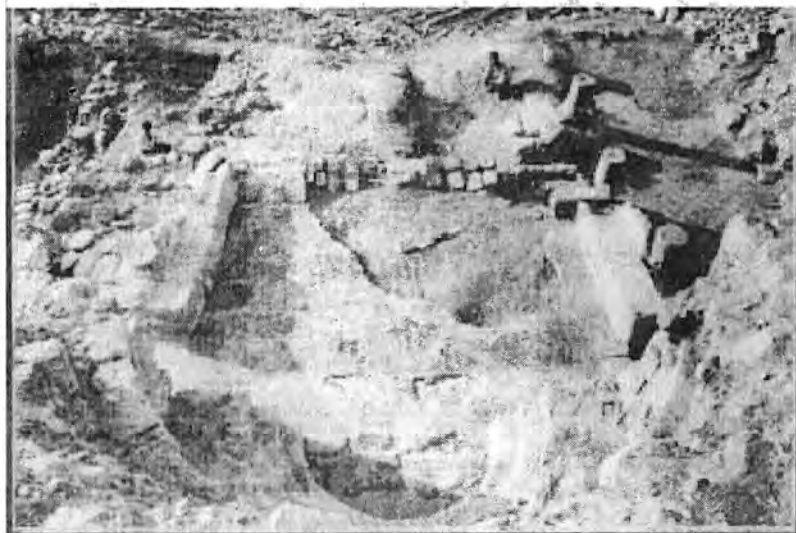
پهنگه شونمهواره کانی گه لی لوط زدر پۆشن و دیارین... له کاتیکدا بتسوت به به له مینیک بنار دهریاچه ی لوط دا گوژر بکمی همتا دواین خالی باکووری، وه کاتیکیش تیشکی خۆر ده دات به لای راستی نو دهریاچه یه دا ئوسادیمه نیتکی سه رنج پراکش ده بینیت، له دوری کنار پویاره کوه و له ژیر تازی پوونی دهریاکشوه به شتوازیکی زدر پۆشن سنوری دارستانه کان دهره کون که سویری دهریای مردوو پاراستونی : لق و پژیی زدر کۆن و پهگ و پشه تینکدراوه کانیش که له کۆنوه له ژیر تاره سه مرزه دره وشاوه که دا همن. دۆلی سدیم جوانترین نارچه ی نو شونمهواره بوون له وسره مه دا، پۆژگارنک بووه که تمم لق و پژیی دره ختانه سه وزو پیگه یشتوو بوون وه گۆپکه ی گوژ و گولزاره کانیش کرابونه وه... لیکۆلینمه زه ی ناسه کان له بواری دینا میکی دا بۆ کارساتی گه له که ی لوط ده لیت : نو زه مین له زه ی که نو گه لی له ناو برد له نه نیامی شق بو نیتکی درژی زه ویدا هات (هتلی

شفق بوون) که له دوری (۱۹۰) کم بوو بز نموی حموزی پووباری (شمریعه) پیتک
 بهینیت، پوچونی پووباری شمریعش بمره خوار نریکمی (۱۸۰) کم دهیت، له پان
 نرم بونموی دهریای مردو به نمدازهی (۴۰۰) م لپروی زویوده بوی که
 پووداوتکی جیز لوجی بایه خدار رهوگهی خزی بینی له یه کیتک له کاته کاند.

پیکهاتمی ورورنمر بز پووباری شمریعه و دهریاجمی لوط تنها بمشیکمی کم
 پیکدهیتیت له کمرت بوون دا کبیم ناوچه پیدا تی پم دهیت، وه لمر استیدا شوین
 و درژی تم دزو کمرت بونانه تنها لم کاتمی ئیستاماندا ناشکرا گراوه
 دوزراوه تموه. تم درزانش له ناوچه شاخاریه کانی تورا سوه دست پی دهکات
 بمره یاشور هتا دهریاجمی لوط، وه درژی به کمی بمره وام دهیت بمره بیابانی
 عمر پیدا هتا که ده گاته دورگی عمقه، وه بمره وام دهرات بناو دهریای
 سووردا هتا له نفریقا تمواو دهیت، وه لمر درژی بونموی تم درزه چند
 کاردانمویه کمی بورکانی پوریان داوه، که ده کوی تیینی نموده (بازلتهیه)
 بورکانیه ره شانه بکرت که له شاخی جهلیل له فلهستین و نموناوچه پان و
 بمرینانو و بمرزاییه کانی ولاتی نمردهن و دورگی عمقه و ناوچه کانی دهورو
 بمریناندهن.

پاشماوی شاره که که ترازوه بؤ دریاچه ی لوگ، وهله که تاره گانی دریاچه که دا دوزز اوته وه نهم پاشماوانه
 بهنگن له سهر نهومی که نهم گه له له ناستیکی بزئیوی به رزدا بوون

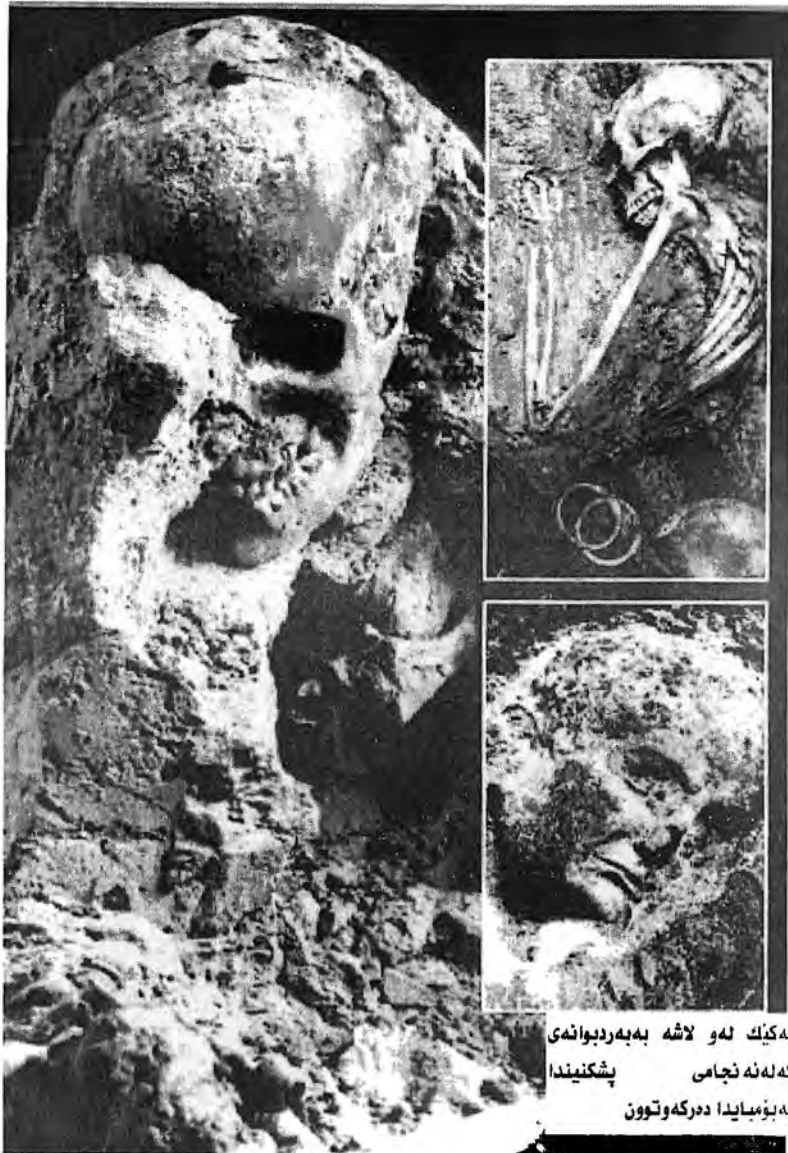

چېرۆكى كاۋلكارى گەلى لوط لاي زۇرىك ئەۋىنە كېشان بولمە خەيان، وەك ئەۋىنە كەي سەرمودا دەردەكە وىت
 لىم شورنەوارو زاتيارىيە زەۋى ناسانە تىنكرا بەلگىن لىسەر ئىۋەي كە دەرياچەي
 لوط توشھاتى كارھساتى جىۋلۇجى ترسناك بوۋاتمە. ورنر كىلر نوسىۋىمىتى : ژىر
 نار كوتىنى دۆلى سەدىم كە پىنكھاتى (سەدوم غومورا) يە ئونناۋچەيە دەگرتتەۋ
 كەبىم ناۋچەيەدا دەۋرات وە لەتاكە پۇژىكدا چوۋبە ناخى زەۋىدا. ئىم كاۋلكارىمىش
 بەھزى كارىگەرى زەمىن لەرزەيەكى سەختەۋ بوۋە بىھامراي ھەندى تەقىنەۋە،
 ۋەچەند تىشكەدانەۋەيەك كەگازىكى سۈۋىشى بەھزىۋە پەيدا بوۋ لەگەل ئاگر
 كوتىنەۋەيەك كە ئىۋ ناۋچەي گرتەۋە، ۋەئىۋ ھىزە بوركانىانەي كەبە دىرئىۋى ئىۋ
 چالانە لەقولاىيە كاندا خەفە بوۋ بون ھاتنە دەۋرە ۋ تەقىنەۋە، ۋەبەردەۋام دەمى
 بوركانەكپ بوۋەكان لەبەرچاۋەابرون كەدەكەۋنە دۆلى سەرمەۋى ئىۋەدەن ۋ نىزىك
 (باشان)، بەلام لەكاتىكدا ئىم بوركانە ئاگرىنە سوتاۋە دەنىشىت لىسەر
 پەۋىرئىكى فراۋان چەند چىنئىكى قول لەبەردى بازلى پەش دادەنىت لىسەر پەۋى
 كلىسەكەۋە، ۋەئىم بەردە سرتاۋانە لەگەل چىنەكانى بەردى بازلىت كە دا ئىۋە پىشان
 دەدەن كەئىم ناۋچەيە لىسەردەمىتەك لىسەردەمەكاندا توشھاتى زەمىن لەرزەيەكى

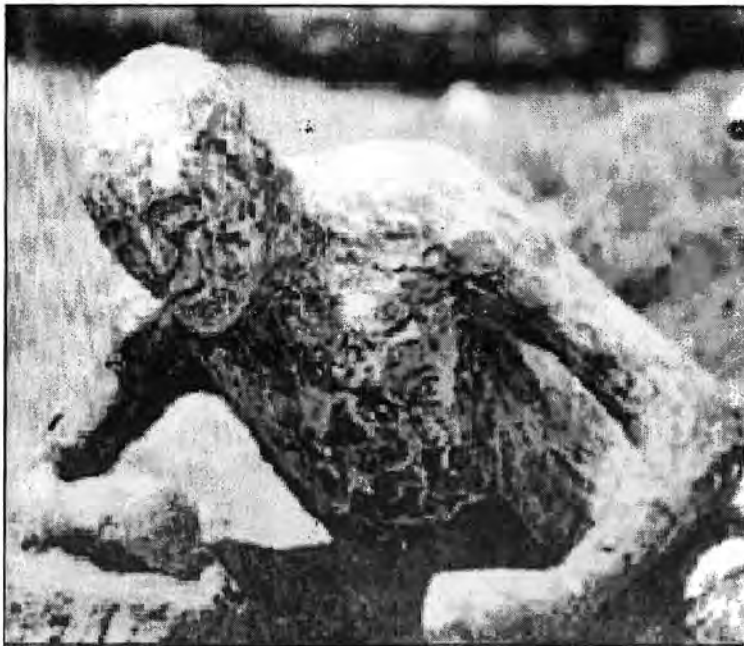

نەم وینەدیە ژانی بەرەو پێشچوون و خوشگوزەرائی شاری بۆمبای پێشان ئەدات پێش وێران بوونی

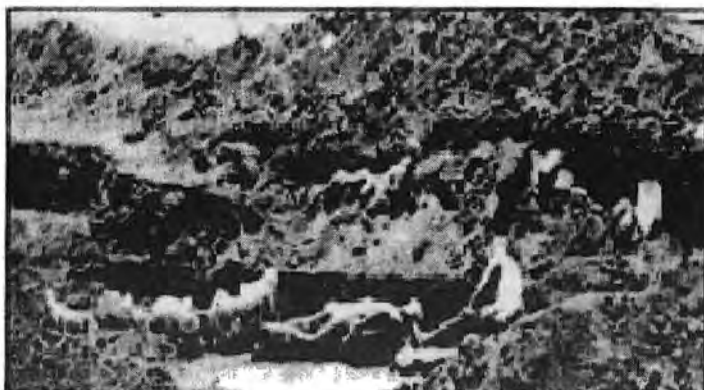
^۱ المرجع السابق الصفحات ۷۵ - ۷۶

به كيك له و لاشه به به ردبوانه می
که له نه نجامی پشگنیندا
له بیومایدا دهرکه وتون

نمونه‌یه‌کی تر له لاشه‌ی به‌بره‌دبوه‌کان که له کاتی پشکنیندا له بۆمبایدا دهرکه‌وتن

نمونه‌یه‌کی تری لاشه‌ی مروغه به‌بره‌دبوه‌کان که له بۆمبایدا دهرکه‌وتن. وینه‌ی لای چه‌پ نمونه‌یه‌کی زیندوه باس له و تیاچونه ده‌کات که دوو چاری دانیش‌توانی نهم ښاره هاتوه

بهلام گۆناری (ناشیونال جوگرافی National Geogra

phic) له کانونی یه کممی سالی (۱۹۵۷) دا تم زانیاریانی بلاژکردوه
لوتکی شاختیک به ئاراستی ده رای مردودا بهرز دهیتتوه و تانیستاش هیچ
کهستیک شاره ویران بووه کانی (سدوم و غومورا) ی نهدزیره توه، نهمه له کاتی کدا
که لیکۆلهرمان واده بینن که تم دوشاره له دۆلی (سدم) دایه و لمبرامبر
ناوچه یه کی پهر دینهویه، په نگه دو ابده وای نو زمین له رزه ویرانکاریه ئای ده رای
مردو تم دوشاره ی داپۆشبیته!

شاری بۆمبای توشهاتی هه مان چاره نوس هاتون

خوای پهره رگار لم تابه تانه ی خواره ده دا ناگادارمان ده کاتوه که پتساو یاسا کانی
خو ناگۆریت وه که ده فرموت : وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِن جَاءَهُمْ
نَذِيرٌ لَّيَكُونُنَّ أَهْدَىٰ مِنَ الْإِحْدَىٰ ۗ فَلَمَّا جَاءَهُمْ نَذِيرٌ مَّا زَادَهُمْ إِلَّا
تُفُورًا ﴿١٢﴾ اسْتِكْبَارًا فِي الْأَرْضِ وَمَكْرَ السَّيِّئِ ۗ وَلَا تَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ
إِلَّا بِأَهْلِهِ ۗ فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا سُنَّتَ الْأَوَّلِينَ ۗ فَلَن نَّجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ
تَبْدِيلًا ۗ وَلَن نَّجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَحْوِيلًا ﴿١٣﴾ (هاطر ۴۲-۴۳) واته :

له کافرو هاوه لگهرانه ی قورپش زرد به گرمی به خوا سوئندیان ده خوارد و ده یان
وت : نه گمر پیغه مبرنکی بیندار کروه بزبان بیته، بینگومان له هه مووگه لانی
تریاره دارتروه بن، که چی کاتی که پیغه مبرنکیان بزوات له سرکه شی
دوره پهریزی زیاتره چی تریان لی نهو شایهوه... چونکه خۆیان بهزل وگوره

^۱ ایرنست رابته، احیاء العهد القديم، المجلة الجغرافية الوطنية مجلد ۱۲ کانون
الاول ۱۹۵۷ صفحه ۸۲۳

دەزانی لەزهویدا و پیلانی شەرو تاوانیان کیشا، بەمەرجیک پیلانی شەرو تاوان تەنھا بەسەر ئەواندا دەشکێتەوه کەنەخشی بۆ دەکێشن، مەگەر ئەمانە بە دژایەتی نیسلا تەنھا چاوەڕێی ئەو کارساتانە بکەن کەبەسەر گەلانی پیش ئەماندا هاتوو، ئیتر تۆ نایینیت هەرگیز لەیاساو بەرنامەکانی خوادا گۆرانکاری پیش بییت، هەرگیز نایینیت یاساو بەرنامەکانی خوا لەنەخشی خزیان لابەن. بەئێ (فَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَبْدِيلًا قَنْ، جەهەزکەس نەیری یاساکانی پەروردگار بییت و یاخی بوون و سەریچی خۆی لەبەرامبەر خۆی گەوردا ناشکرا بکات هەمان یاسای ناسمانی بەسەردا جێ بەجێ دەبییت. بۆمبای (Pompei) نوشارە کە نیشانەوھیتای ھەلەشانەنەوی نیمپرا تۆزیتی پۆمانی بوو، هەمان پیشە و کرداری گەلەکی لوھ یان ئەجمام دەدا... لەبەر ئەوە کۆتایەکی ھاوشیوەی کۆتایی گەلەکی لوھ بوو (سەلامی خۆی لێ بییت). بۆرکانی فیزوف کەبەناوی ئیتالیایوئە بەتایبەتی نابولی ئەم بۆرکانە بۆماوەی دووھزار ساڵ ھیتوربویو، وە بەناوی (جبل الفلظیر) ھەناونراوە واتە: شاخی ھەرەشە یان وریاکەرەو و ئەم ناوێش ھەروانانەبراوە لەپراستیدا ئەوکارساتە کەبەسەر (سەدوم و غومورا) دا ھات و وێرانی کرد زۆر ھاوشیوەی ئەم کارساتە کە بۆمبای وێران کرد.

شاری نابولی دەکووتەلای پاستی فیزوف، وەشاری بۆمبایش دەکووتە لای پۆھەلاتیئە بەرلە دووھزارساڵ بۆرکانیکی گەورە بەھێز دانیشتوانی ئەم شارە گرتەو بەم و بەرەتاگرینەکانیو، وە ئەم کارساتەش زۆر کت و پڕبوو بەشیئۆزیک گرفتاری بوون کەخەلکی لەناوھراستی پۆھەدا خەریکی سەرقالی کاری پۆھەیان بوون... و ئەم شارەش ماوەی دوو ھزار ساڵە بەوھالەتە ماوەتەو ھەتاوەکو ئەمڕۆش، وە کە بلیت کات و ماوە لەوشارەدا وەستاوە. ھەرئەو بەبێ ھەز شاری بۆمبای لەسەر زەویدا نەسپرایو و وێران نەبوو، بێگومان دەبییت ئەم لەناوچوون و

سرپنموه یه چند پمندو نامزژگاریه کی تیدا بیت، توماره میژوو بیه کان تاماژه بموه ده کمن که تمم شاره مه لبندی جزرها تاره زوو بازی نارازه بوون، وه تمم شارهش به پاخی بوون به ناویانگ بوو به شیتواژیک کننده توانرا نو مالانه بژمیرویت که داوژین پیسی و بعدرپوهشتیان تیدا تمجم ده درا، تمنانمت پمنا به خوا تمندامه کانی نیرینه به سر ده رگاگاندا هه لده واسران، وه به پیتی تمم نمریت و ده ستوره ره گ و ریشه که ی بز ثانی میژویه ده گپرتموه (که مه به ست پیتی میژوی خوی فارسه گانه). وه تمندامه کانی سینکسی و تمنانمت کرده ره سینکسیه کانش پیتریت بوو لمرر گوره کانیان به تمجمامیان بگه میمنت... وه لپراستیشدا نو بورکانه ناگرینه فیزوفانه ی کدورچاریان هات شاره که ی به تموارتی لمرر زه ویدا سرپموه و لمانوی بره، لمرهش سدرتر لم بابتمدا تمویه که هیچ کس دهریزی نه بوو لمره کاره ساته لپال تموده ا تمقینتمویه کی گوره به ریابوو که بورکانی فیزوف هینایه کایموه، واش دهره کوریت که تموان چاره پیری کارساتی بوو شیتویه نه بوون به لکو کارساته کتوپره که وپی کردن، وه لمرساته ا خیزانیتک که له کاتی نان خوارندا بوون همره همویان بوون به بره، وه همره ها ژماره یه کی گوره ی هاوسرانیش له کاتی هاوسریاندا بوون به بره... همره ک بوونی چمند هاوسرنیکی لاری کوپ و کچی تازه پیگیشتوش ده بینی !! هندی لمره پواتمانی که لمرژر زه ویدا دهره تیراون هیچیان لی نه هاتوه و به تموارتی ماونتموه، به لام نو دهرپرمانی که لمرر پواتمه گاندا دهره کوم و به رچار ده کومتن، لمرساتیداتنها سرسامکردنی روت بوو. تمه تمو لاینه سدرنج راکتشیه له کارساته که ا ! چون من چاره پیری تموده کم که به هزاران خه لک توشهاتی مرگی کتوپرین بی نموی شتیک بیستن یا خود بیسن ؟ لمرساتیدا راقهی تمه نمان و سرپنموه ی شاری بژمیای بوو که هاوشیوه ی نو کاولکاربانیه که له قورناتی پیژدا باس کراوه، چونکه قورناتی پیژز باسی ((لنناوچوونی پاخی بووه کان)) ی لمریوایتمی شیتواژی تمم بووداواندا کرده وه، تمواتا له سورته ی

(یس) دا نایه‌ت‌کان دهریاره‌ی خه‌لکی تموشاره و اباس ده‌کن که تیک‌پراه‌موریان له‌یک چرکه‌دا مردون: ﴿إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَنَجْدَةً فَإِذَا هُمْ خَحِمِدُونَ﴾ (یس) (۲۹) واته ﴿به‌لکوتنه‌ی‌هیک ده‌نگی گموره‌وش‌خه‌یدکی به‌یینه‌یت هیچی ترنه‌بو، جان‌موان ده‌سبجی مردن و خاموش بوون﴾ و له‌نایه‌تی (۳۱) سورته‌ی (القمر) یشدا جازیکی تر نه‌وه ده‌یینن که‌باس له‌تیا‌چوونی (له‌مود) ده‌کات کله (چا‌وترو‌کانیک‌دا تیا‌چوون) وه‌ک ده‌فهرموت: ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيْحَةً وَنَجْدَةً فَكَانُوا كَهَشِيرِ اللَّحْظِرِ﴾ (القمر) (۳۱) واته: ﴿نوسانیمش به‌یک ده‌نگی به‌ییزی سامناک (د‌لی هم‌موریا‌تان پ‌چراند) و وه‌ک گ‌وگی‌ای وشک (که‌ک‌وده‌کر‌ت‌م‌وه‌و ژ‌یر‌پ‌ی ده‌ک‌وت‌ت) له‌نا‌ومان برد﴾. وه‌به‌ت‌م‌وا‌وت‌ی مردن با‌لی ک‌ی‌شا به‌س‌رد‌ان‌ی‌ش‌ت‌وان‌ی ب‌ز‌م‌ب‌ای‌دا وه‌ک له‌ن‌ایه‌ت‌ه‌کان‌ی پ‌ی‌ش‌و‌ود‌ا ه‌ات‌و‌وه.

س‌م‌ه‌ر‌پ‌ای تم هم‌م‌وش‌ت‌مش که‌له‌شار‌ی ب‌ز‌م‌ب‌ای‌دا پ‌و‌و‌ی‌دا هی‌چ گ‌و‌ر‌ان‌یک به‌س‌ر‌نا‌و‌چ‌ی ب‌ز‌م‌ب‌ای تم‌م‌و‌ر‌دا پ‌و‌ی ن‌د‌ا‌وه، و‌نا‌و‌چ‌ه خ‌را‌پ و تا‌وان‌کار‌یه‌کان‌ی نا‌ب‌ول‌ی‌ش هی‌چی که‌م‌تر نی‌ه له‌خ‌را‌په کار‌یه‌کان‌ی ب‌ز‌م‌ب‌ای، و‌ه‌د‌و‌ر‌گ‌ه‌ی ک‌اب‌ر‌ی‌ش تمو بن‌که‌ی‌د‌یه که‌ب‌د‌ر‌پ‌وش‌ته نا‌وا‌زه‌کان تیا‌ی‌دا نی‌ش‌ته‌ج‌ی د‌ه‌بن له‌گ‌ه‌ل پ‌و‌وت و بی‌ تا‌ب‌ر‌و‌ه‌کان‌دا، له‌پ‌را‌گ‌ه‌ی‌اند‌نه باز‌ر‌گ‌ان‌یه‌کان‌دا ک‌اب‌ری وه‌ک (به‌ه‌شت‌ی نا‌وا‌زه‌کان) پ‌ی‌شان د‌ه‌د‌ر‌ت، و‌ه‌ک‌اب‌ری ئی‌ت‌الی‌اش ت‌ن‌ها ش‌ر‌ت‌ن‌یک نی‌ه له‌ج‌یه‌ان‌دا، چ‌ون‌که ه‌ه‌ل‌و‌اش‌اند‌ن‌ه‌و‌ی ر‌ه‌وش‌تی ز‌ل‌ر به‌پ‌ه‌له ت‌م‌ش‌نه ده‌کات، و‌ه‌خ‌ه‌ل‌کان‌یش ب‌ر‌د‌ه‌وام‌ن له‌س‌ر گ‌و‌ی ن‌دان به‌ن‌م‌ز‌م‌ونی تر‌س‌نا‌کی پ‌ی‌ش‌ین‌ان‌یان. و‌ه‌ک‌و‌ت‌ایی ه‌ات‌ن‌یان به‌به‌لا‌و‌کار‌ه‌سات‌ی ن‌م‌س‌تم و‌نا‌ب‌ج‌ی و‌ج‌م‌ر‌گ ب‌ر‌و‌س‌و‌ت‌دار‌ه‌وه.

بهشی چوارم گهلی عاد و ثوبار ((دوورگهی لماوی))

﴿ وَأَمَّا عَادُ فَأَمْطَلُوا بِرِيحٍ صَرْصَرٍ عَلَيْهِمْ ۖ سَخَّرْنَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ وَتَمَنِيَةً
 أَنَّهُمْ خُسُوفًا فَتَرَى الْقَوْمَ فِيهَا صَرْعَى كَأَنَّهُمْ أُعْجَازُ نَخْلٍ خَاوِيَةٌ ﴿٧﴾ فَهَلْ تَرَى لَهُمْ مِنْ
 بَاقِيَةٍ ﴿٨﴾ ۞ النِّعَاقَةُ (٦-٨) واته : ﴿گهلی عادیش بهر شهبایه کی ساردی
 بهیتری ویرانگه رله نماویران. حموت شمو هشت پرژهدتی کرده سهریان، بهره وام
 وبهیترده تبینی (ته گهر لموی بورتایه) شوخه لکه هه مو لال و پال لینی ده کویت
 هه روک قعدی دارخورمای لهر شه هه لکنراو، چزن بهناسانی ده کویت و شق
 ده بات. جانا یا ده بینیت کسین ماییت و کسین پرگاری بویتت؟!﴾. گهلی
 هادیش گه لیکن لوگه ل و نتموانی تر که خوی گوره لنداوی بردن وه لمرزریک
 له نایه ته کانی قورنانی پیژده باس کراون، له دای هوزو نتموه کمی حمزرتی نوح
 (سهلامی خوی لی بیت) باسیان هاتووه، خوی پهروردگار (هود) پیغه مبری
 نارد بز سهر هوزو نتموه کمی تاوه کو بانگ هیشتیان بکات بز بندا یمتی کردنی
 خوی تاقانو گوپرایه تی کردنی، وه لگه ل خوی تاکو تنه اشدا هاوه ل و هاربه شی
 بز پیرارنده ن، هوزو نتموه کمی نه یاریان کرد بوپهری توانایانوه دژایه تیان
 ده کرد و تزمی توه شیان ده خسته پال که درزنو بی توبله، ده یویت دینی
 باپیرانتان بگوزیت. قورنانی پیژد لسورتهی (هود) بدرژیی باسی توه مان بز
 ده کات که له نیتوان (هود) و گه له که پدا چی پهرویداره :. وَاللّٰی عَادٌ اَخَاهُمْ هُوْدًا
 قَالَ يَنْقُومِ اَعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهِ غَيْرُهُ ۗ اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا مُفْتَرُونَ
 ﴿٥﴾ يَنْقُومٍ لَا اسْتَغْرَى عَلَيْهِ اَجْرًا ۗ اِنْ اَجْرِكَ اِلَّا عَلَى الَّذِي فَطَرَنِي ۗ

أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٥٠﴾ وَيَقُولُوا اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمَاءَ
 عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَى قُوَّتِكُمْ وَلَا تَتَوَلَّوْا مَجْرِمِينَ ﴿٥١﴾
 قَالُوا يَهُودُ مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ وَمَا نَحْنُ بِتَارِكِي آلِإِهْتِنَا عَنْ قَوْلِكَ وَمَا نَحْنُ
 لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٥٢﴾ إِنْ نَقُولُ إِلَّا اعْرَضْنَاكَ بَعْضُ آلِإِهْتِنَا بِسُوءٍ ؕ قَالَ
 إِنِّي أَشْهَدُ أَنَّ اللَّهَ وَأَشْهَدُوا أَنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٥٣﴾ مِنْ دُونِهِ ؕ فَاكِيدُونِي
 جَمِيعًا ثُمَّ لَا تُنظِرُونِ ﴿٥٤﴾ إِنِّي تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُمْ ؕ مَا مِنْ دَابَّةٍ
 إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا ؕ إِنْ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٥٥﴾ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقَدْ
 أَبْلَغْتُكُمْ مَا أُرْسِلْتُ بِهِ ؕ إِلَيْكُمْ ؕ وَسَتَخْلِفُ رَبِّي قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوهُمْ
 شَيْئًا ؕ إِنْ رَبِّي عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ ﴿٥٦﴾ وَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا هُودًا
 وَالَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا وَنَجَّيْنَاهُمْ مِنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٥٧﴾ وَتِلْكَ
 ءَادٌ جَحَدُوا بِفَايْتِ رَبِّهِمْ وَعَصَوْا رُسُلَهُمْ وَاتَّبَعُوا أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ
 ﴿٥٨﴾ وَاتَّبَعُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةَ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ ؕ أَلَا إِنَّ ءَادًا كَفَرُوا رَبَّهُمْ
 ؕ أَلَا بَعْدَ لَعَادٍ قَوْمٍ هُودٍ ﴿٥٩﴾ هُود (٥٠-٦٠) واته : ﴿بِزَلَى هُودَى عَادِيَش،

هودی برایمان نارد وتی : نئی خزمه کام خوا بپهستن و فرمانبردارى شو بن،
 هیچ خوابه کی ترتان نیه جگه لو، نیره هیچ راستیه کتان نیه جگه له درد
 هه لبستن. هود وتی : نئی خزمه کام من لسهر تم کارو بانگوازه خوابیهی کبه
 نیره یاده گمینتم هیچ کری و پاداشتی کتان لی داراناکم، کی و پاداشتم تنها

لىسر ئىمۇ زاتىيە كىمىدى ھىتنام، باشە ئىمۇ بىوناكىنمۇ و ژىرنابىن ؟! ئىمى
 خزمەكام داواى لى خۆش بوون لىپىرودەگارتان بىكىن، پاشان بىگىرپىنمۇ بۆلاى
 ئىم، ئىمۇلە ئاسمانمۇ بارانى زۆرى پىر بىرەكىمتان بۆ دەبارىنىت، ھىتزو دەسلەتتان
 بىز زىاد دەكات زىاد لەھىتزو دەسلەتتى ئاساىى خۆتان، پىو وەرمەگىپىن ئىم باس و
 ئامۇژگارىانە لەكاتىكىدا كە ھىمىشە تاوانبارن. وتىيان ئىم ھود: بەلگىيەكى زۆر
 رۆشنت بۆنەھىتتاوين تابدەتواوى ئىمە قىناعەت بىكىپىن (كەتپىيغەمبىرى خوايت)
 و ئىمەيش. وازلەخواكانى خۆمان ناھىتىن بەقسى تۆ، ئىمە ئىمان وپروامان نىيە
 بەپراستىتى تۆ. ئىمە ھىچ نالئىن ئىمە نىيەت: وادىيارە ھىندى لەخواكانمان بەخراپ
 دەستىيان لى وەشاندىويت !! ھود وتى : دەى من بەپراستى خوادەكەم بەشاىتە
 وئىوش بەشاىتە بن كىپىنگومان من بەرىم لىمۇ ئىمۇ دەيكەنە شىرىك و ھاوئەل
 بىزخو... جىگە لەخوا خۆتان بە پە رىستراوكانتائىمۇ فىئەل وپىلام لى بىكىن
 ھىرھىموتان، كىوابو وەرن ھىموتان كۆپىنمۇونەخشە بىكىشن بۆلەنابىردىم،
 پاشان مۆلە تىشم مەدەن !...چونكە بەپراستى من پىشم بەخوابەستوۋە،
 كەپىرودەگارى من و پىرودەگارى ئىمۇيشە، ھىچ گىيانلەبىرىك نىيە جىلمۇ بەدەست
 خواى گىمۇوۋە نىيەت، بىنگومان پىرودەگارىم لىسەرىنامىو رىبازىكى راست
 ودرىستە. جانەگىرئىمۇ گىرپم بۆنەگىر وپىشت بىكىنە ئىم بەرنامىدە، ئىمۇبىنگومان
 من پىشم پراگەياندن ئىمۇبىرنامىپەيامە خواىبىى بەمىندا ئىپىرداۋە بۆتان و
 پىرودەگارىم (ئەگەرملەكچ نەبىن) ئىمۇلەناۋدەبات وھۆزىكى تر دەخاتە شىئىنى
 ئىمۇ، ئىمۇناتوان ھىچ زىانىك بەبىگەبىنن بەپراستى پىرودەگارى من بەسەر
 ھىموشىتىكىدا چارەپىرو بەتوانايدە. كاتىكىش فىرمانى ئىمە ھات (كەپىپارى
 ئىياچوونى ھۆزى عاد بوو) و ئىمۇ ھودو ئىمۇئەنى بىرواىان ھىتابوولەگىمۇ ئىمۇابوون
 رىزگارىشمان كوردن بەھۆزى بە زىبى ولىپىوردەبىى خۆمانمۇ لىسزايەكى زۆرتورس
 وگران. بەئى! ئىمۇ ھۆزى عادبوو، بى باۋەر بوون و ئىمانىيان نە ھىتتا

بفرمانه‌گانی پروردگاریان، لاشیاندا لمبرناصی پیغمبرانی خوا و شوین فرمانی هممو زذر دارو سرسخت و خوانناسیک کبوتن. جاهرلمم جیهاندا نفرین لی کراو بوون و دوور بوون له بزویی خوا، له پژی قیامتیشدا (همنفرین لی کراو دهن) و ناگادارین که بیگومان هژی عاد بی باور بوون و بیوفاییان دهریری برامبر پروردگار یان، ناگادارین که دوری و بی نرخی بز هژی عاد قومی هود.

وهلسورتی (الشهراء) یشدا هندی لوتایبته‌مندیان همن که لمر هندی لمر تایبته‌مندیان که نعو نمتویه نالوده‌یان بوو بوون، لمری وتوژی پیغمبره که یان ده‌خینه پوو وهک ده‌فرصیت: ﴿أَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ آيَةً تَبَوَّءُوا ﴿۱۱۸﴾ وَتَخَذُوا مَصَائِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلَوْنَ ﴿۱۱۹﴾. واته ﴿تایاتیوه له‌موسوشونتیکی بلندوسازگارا کوشک و ته‌لاردوست ده‌کن و خوتان سرگرمی کیف و شادی ده‌کن؟! (تایابز نموه دروست کراون؟) ... هدرخیریکی دروست کردنی کارگور کارخانن و به‌نومیدی نمون همیشه بژین ونمرن...﴾. وهه‌لس و کبوتی نو گمل و نمتویه زذر توند برو و تازاری خه‌لکیشیان دها، به‌لام کاتیک پیغمبره که یان ناگاداری کردنوه که بمم کارانه‌یان ناینده‌یان باش ناییت و تیان: ﴿إِن هَذَا إِلَّا خُلُقُ الْأَوَّلِينَ ﴿۱۱۷﴾ واته: ﴿نم بی‌یاورده‌ی نیمه هممانه پوشتی پتیشینانمانوهیچی تر﴾. زذر نموه دلنیا بوون که تووشی هیچ ناره‌حمته‌ک نابن: نموتا قورنای پیروز بده‌وژی لم نایتماندا باسی نو روداره ده‌کات: ﴿كَذَّبَتْ عَادُ الْمُرْسَلِينَ ﴿۱۱۳﴾ إِذْ قَالَ لَهُمُ أَخُوهُمْ هُودٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿۱۱۴﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿۱۱۵﴾ فَاقْبَلُوا اللَّهَ وَاطِيعُونَ ﴿۱۱۶﴾ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجَرْتُ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿۱۱۷﴾ أَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ آيَةً

تَسْبُونَ ﴿١٢٨﴾ وَتَجِدُونَ مَصَابِعَ لَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٢٩﴾ وَإِذَا بَطَشْتُمْ بَطْشَتُمْ جَبَابِينَ ﴿١٣٠﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا ﴿١٣١﴾ وَأَتَّقُوا الَّذِي أَمَدَّكُمْ بِمَا تَعْلَمُونَ ﴿١٣٢﴾ أَمَدَّكُمْ بِأَنْعَمِ رَبِّينَ ﴿١٣٣﴾ وَخَلَقَ وَعْيُومَ وَعِيُونَ ﴿١٣٤﴾ إِنَّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٣٥﴾ قَالُوا سَوَاءٌ عَلَيْنَا أُوَعِّظْتُمْ أَمْ لَمْ تُكُنْ مِنَ الْوَاعِظِينَ ﴿١٣٦﴾ إِنَّ هَذَا إِلَّا خُلُقُ الْأَوَّلِينَ ﴿١٣٧﴾ وَمَا نَحْنُ بِمُعَذِّبِينَ ﴿١٣٨﴾ فَكَذَّبُوهُ فَأَهْلَكْنَاهُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٣٩﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَمَوْ

الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٤٠﴾ ﴿ الشعراء (١٢٢-١٤٠) . آتاه : ﴿قوسمی عبادیش برنامہی

ہرہممو پیغمبرانیان بدر زانی. کاتیک ہودی پیغمبری بریایان پیٹی وتن :
 باشہ نموہ نیوہ لخوا ناترسن، پارزکار نابن. برآستی دلتیان کمن
 فرستادہ کی نمین و دتسوزم بڑتان. لخوا بترسن و فرمانبہردارم بن... من
 دارای هیچ جوہر پاداشتیکتان نی ناکم لسمری، من تنہا پاداشتی خوم لہ
 پمورہدگاری جیہانہکان دہخازم. نایا نیوہ لہممو شرتینیکی بلندو سازگارا
 کوشک و تہلار دروست دہکمن و خوتان سرگرمی کدیف و شادی دہکمن ؟! (نایا
 بز نموہ دروست کراون ؟) ... ہمرخریکی دروست کردنی کارگو کارخانمن و بہ
 لومیدی نمون ہمیشہ بڑین و نممن... کاتیک پہلامار دہدن بہ شیوہ کی زرد
 دلہرق و درندانہ پہلامار دہدن و دست دہوشتنن !... کواتہ لخوا بترسن و
 فرمانبہردارم بن... لخوازاتہ بترسن کہخوتان دہزانن چی پی یہخشیون... مالاتی
 زرد نموی زردی پی یہخشیون... ہمروہا باخچہ و باخات و کانی و سرچاری
 زرد... برآستی من دہترسم لہولڑکی زرد سہختدا بہلایہ کی گمورہ یہختان پی
 بگرت... (ستمکاران) رتیان : چون یہکہ بہلای تیموہ ناموژگاریت کردییت
 یان نعت کردییت ؟! تم ہیو باوہری تیمہ ہمانہ رہوشی پیشینان مانہ و ہیچی
 تر. (تیمہ پرواناکھی کموک تو دہلپیت) لہسزادراوان و نازادراوان بین. نموان بر

وایان پی نه کرد تیمش لمناومان بردن، بپراستی لمبسه رها تیاندا به لنگو نیشانو عیبرت هیده، هرچنده زۆربه شیان باوهردار نمبورن. بپراستی پهرورد گاری تز (ئی عمده، ئی تیماندار) بالا دهنه (بسر بی باوهراندا) و بسۆزو میهره بانه (به تیمانداران). ﴿لِمَاسْتِيدَا هُوَ كَهْ كَهْ عَاد تِيَاچُون... ئهوهۆزو گه لمی که پیغمبره که یان بعدۆز خستوه و وپاشیان گه یاند که گوپرایه ئی بدی هینه که یان ناکهن و سرپیچی لی ده کهن، ئهوسا خوی گورهش لمبر ئهوسا سر پیچی کرده یان گمرد لولیکی لمای بهیژی بز ناردن و لمر زهیدا بهیه کجاری لمنای بردن ﴿كَانَ لَمْ يَنْتَوَا فِيهَا﴾ (٦٨) ﴿بَجَيْتَا هُوَ﴾ (٦٨). واته : ﴿هَوَك نَهْوَي كَه هَر نَهْوَي نَه دانه بووین و تیايدانه ژيان﴾

شوننه واره دۆزراوه کانی شاری ئیره م

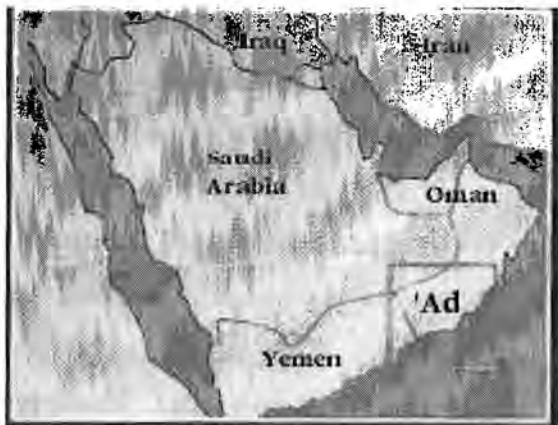
لمسره تا کانی سالی (١٩٩٠) دا چمند نارویشانیک لمروژنامه بناروانگه جیهانیه کاندا دهرکوتن و ئهویان ناشکرا کرد که (شاریکی داستانی عمره بی دۆزراوه ئهوه)، و دۆزینموی شاریکی عمره بی که داستانه کانی (ئوبار، دورگی لمای) باسیان لیه کردوه، ئهوی جینگه گرنکی پیدانه ئهویه که ئه شوننه وار ناسانه په بیان پی بردون، بمرله (١٤) ده سده زیاتره قورئانی پیۆز باسی لیه کردون، ئهوکسانه هیچیان پی نده کرا کهوا گومانیان دهرد چیرۆکی عاد که له قورئانی پیۆزدا باسی کراوه جگه له داستانی که له ناو خه لکیدا ده گیت پیتوه و شوننه واری لمبر زهوی همگیز دهرناکفری، لهشارد نموی سرسام بوون و واق و پمانیان بز ئه دۆزینموانه پیدای بوو، ئه چیرۆکه که ده کرا بز انرایه له رنگه گیترا نموی خه لکیوه نه بی زۆرک گرنکی پیدان و بایه خداری بز دانه دهرنا، ئیسته دۆزراوه ئهوه و پی پی براره و زۆرک برهوی بدهست هیتاوه. نیکولاس

کلاب Nicholas Clapp نو گنجه شوئنوار نامه بوز کشاری داستانه‌کی دزیمه که قورنای پملاز گپراویمتیوه^۱. بو سیفتمی که حز بمیژوو عرب دهکات و برهم هینری فیلمه بدلگه نامه‌یه‌کانیشه، کلاب له‌کاتی گفران و پشکنیندا نو ناوچه‌یدا کتیبیکئی نایابی ده‌باری میژوی عرب دزیمه، وه‌نم کتیبمش Arabia Felix له‌نوسینی لیکۆلرو توژهری ئینگلیزی (بیرتام تۆماس Bertran Thomas، که‌لسالی (۱۹۳۲) ی زاینی دا دایناوه، (Arabia Felix) نو نازناره‌یه که‌بزه‌بشی باشوری دورگمی عربی ده‌گپرتیمه که‌نمیرا یمن و عمان له‌خو ده‌گرت، یزانیه‌کان بم ناوچه‌یه ده‌لین (Arabia Eudaimon) به‌لام توژهره عرب‌ه‌کان له‌سده‌ی ناره‌استدا، بم ناوچه‌یه‌یان ده‌وت (الیمن السعید)^۲ واته : یمنی به‌ختموره. تیکرای تم ناوانه به‌مانای (ناوچی عربی به‌ختموره) دیت، چونکه خه‌لکی نو ناوچه‌یه له‌سده‌میک له‌سده‌مه‌کانی پابردودا خریکی پمور کورن بوون، به‌ختموره تیرینی خه‌لکی نو سردهمی خزیان بوون، نه‌مباشه، به‌لام بز چی ؟ له‌راستیدا به‌شیک نو به‌ختمورو شادرومانه‌یان نو پیگه ستراتیه‌یه یه که‌له‌سر هیتی بازرگانی (به‌هاراته) که‌ده‌کویتته ناو‌راستی هیندو ناوچه‌کانی باکوری دورگمی عربیه‌وه، جگه له‌مده‌ش دانیشتوانی تم ناوچه‌یه بازرگانیان به‌خورده‌وه ده‌کرد که‌له داری بوخوردی ناوازه به‌رهمیان ده‌هینا، وه‌نم پروه‌کش له‌و سرده‌مدا پله‌و پایه‌یه‌کی گوره‌ی هبوو له‌لای نتموه‌کانی عرب، که‌له گش و بزنه تاینیه‌کاندا به‌کار ده‌هینران، که‌له‌راستیدا هاوشانی نرخ و به‌های زهری هه‌لگرتبوو،

^۱ توماس ماف ، اوبار ، المدینة الأسطورية المفقودة ، مجلة لوس أنجلس تایم ، ۵ شباط ۱۹۹۲

^۲ کمال صلیبی تاریخ الجزيرة العربية ، کتب کارافان ۱۹۸۰

گهلی عاد - ناوئیشانی له سهرد نه خشه

پاشامووی شاری نوبار دۆزرایهوه، که گهلی عاد له یه کینک

له ناوچه کانی که ناره کانی عوماندا ژیاون

توتۆهرو لیکۆلتری ئینگلیزی (تۆماس) لهوسفیککی دورو درێژدا وهسفی ئهم هۆزانه به (بهختمهر) دهکات وهبانگهشی ئهردهکات کهشۆینهواری شارێکی کۆنی یه کینک لم هۆزانهی دۆزیوهتوه که ئهوان دروستیان کردوه¹، وه ئهم شارهش له زمانی دهشته کیهکاندا بهناوی (نوبار) ناوه برا وه له یه کینک له گهشته کانییدا ههندی له دهشته کیهکان که له ناوچه ییدا ده ژیان ههستان به پیشاندانی ئه شوینهواره دیارانه وه پێیان ووت : ئهم شوینهوارانه بهرو شاری نوبارت ده بن، بهلام تۆماس که ههمو ههولێکی خسته بویه گهر بۆ ئهم بابته کۆچی دوایی کرد بهر لهوهی توتۆینهوه کانی توواو بکات²، کلاب هیچ کاتێکی به فیرۆ ئندا پاش ئهوهی که کتیبه کهی تۆماسی خۆینهوه، داتیابوو لهوهی که شارێکی وون بوو

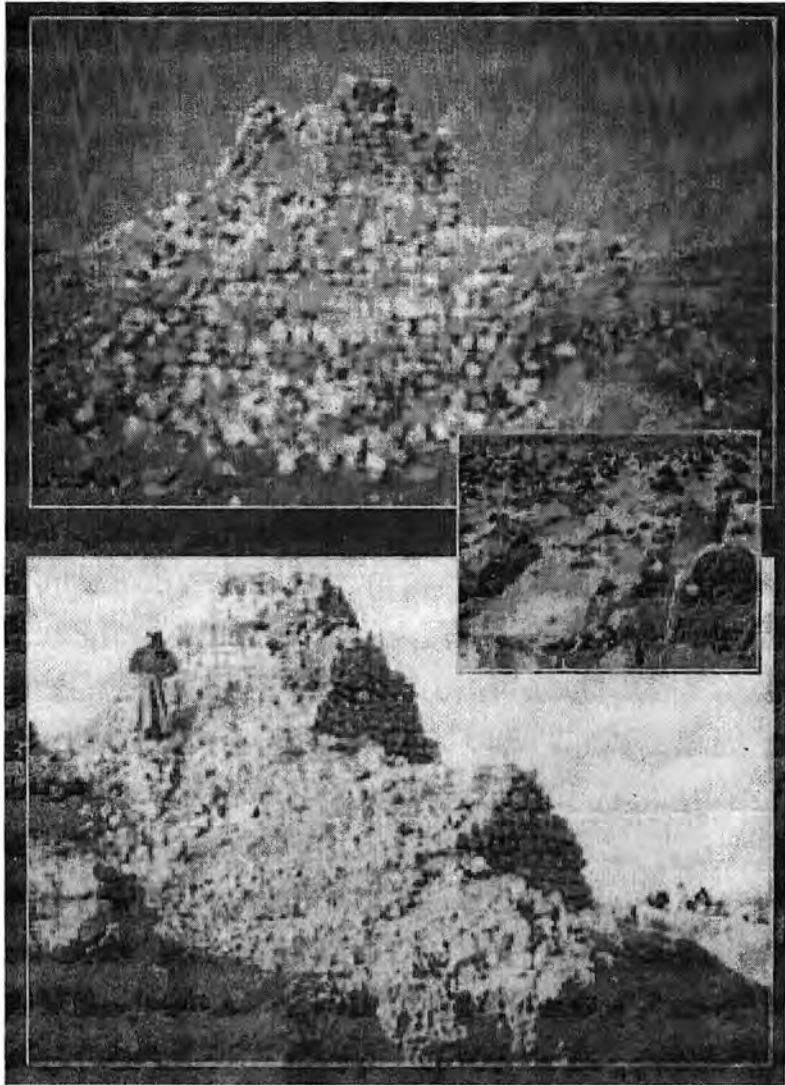
¹ بیرترام تۆماس Arabia Felix : عبر (الربع الخالی) فی الجزيرة العربية ، نیویورک : ابناه شریپر ۱۹۳۲ ، صفحه ۱۶۱

² تشارلین کراب (البخور) ، اکتشاف ، کانون الثاني ۱۹۹۳ .

که لوسو کتیبیدا وهسفی کراره هدییه، وهسولهنوی دهستی کردهوه به بدوادا چورنی لوسر توژینهنوه کمه.

کلاب بدوو ریگادا ریژیشت تاوه کو شاری تویری بز بسلیت، سوره تاش شویتمواری شو شاره ی تاوتوی کرد که هۆزه دهشته کیه کان هوالتیان لمبارهی داوه، پاشان داوای پیشکش به بریکاری ناسا کرد له ییناوه گه یشتن بهوتنی شو ناوچه یه لومش له ریگهی ناسمانیوه، وه داوای جهنگیکی دوورو دریژ سمرکوت له دست هستنی شهوه که بواری بز بره خسیت چمند ریته یه کی شم ناوچه یه به دست بجات^۱، کلاب هموو هولته کانی خسته گپر وه هموو شو نه خشو هیله کوزانه شی تاوتوی کرد که له زانکزی هانتینغتون کالیفورنیا هینا بوونی. مهبستی کلاب لیته دا لوه بوو بگات بده خشه کۆنه کانی شم ناوچه یه، وه داوای لیکزلیتنوه و توژینهنوه یه کی کورت توانی نه خشه یه ک پیدا بگات شمیش نه خشه یه بوو که (هتلیموس) جوگرافیاناسی میسری تیغریقی کیشابووی له سالی (۲۰۰) زاینیدا، که له لوسر نه خشه کهدا جیگه و شوینی شارنک دهرده کتوت لوموناوچه یه دا وه همروه ها لور ریگایانه شی کده چهنوه سر شم شاره، له کاتهدا هوالتیکی پینگه یشت که لور ینانه ی که کلاب له ناسای داوا کرد بوو ریته کانیان گهراون، وه له ریته کهدا چمند ریژپویکی داخراو دهرده کتوتن که نستمم بوو به چاوو لوسر زویدا دیاری بکریز، وه ندهه توانرا به شیوه یه کی تمواو بیسریت هه گپر له ناسمانه وه.

^۱ لیغل غروم، (البخور والمر) لونغمان، ۱۹۸۱، صفحه ۸۱

زۆرىك لىكارە ھونەرىھەكان و شارىستانىيە بالاكان لەنۇباردا بە پىنى رىوايەتەكانى قورئانى
 پىرۈز لەسەر زەھىدا سىراونەتەھە، جگە ئەشۈننەوارەكانىيان ھىچى تر نەماۋە

هەلکەندەنگان لەناوچەى نۆباردا

وە ئەم وێناتە بە بەراورد لەگەڵ نەخشە کۆنەکە کە کلاب پەیدای کردبوو، دەگەشت بەو ئەنجامەى کە بەدوایدا دەگەراو لێکۆڵینەوی ئەسەر دەکرد. لەپاستیدا ئەو پێرەو پەیدانەى کە لەسەر وێنە ئاسمانیەکاندا دەردەکەوتن هاوڕاپوون لەگەڵ وێنەى سەر نەخشە کۆنەکە وەکو تا وێستگەى ئەم پێرەوانەش ناوچەى کەى فراوان بوو، وە دەبێت ئەوەمان لەلا ڕۆشن بێت کە ڕۆژتک لە ڕۆژان ئەوە شارێکى کۆن بوو. لەکوێتایشدا ناوچەکە بەتەواوەتى دۆزرایەو کە ڕۆژتک لە ڕۆژان شانۆى نەو چۆرکەنە بوو کە دەشتەکیەکان دەیان گێڕایەو. دواى ئەوەش بەماوەیەکی کەم هەلکۆلەرە شۆنەوارى کە دەستیان کرد بەکارەکانیان لەسەرخۆ کەم کەم شۆنەوارى شارێکى کۆنیان ئەوتێر زویدا بۆ دەرکەوت، بەم شۆنەویەش ئەم شارەکوێنیان ناونا ((نوبار، دوورگەى لماوى)). بەلام کى ئەوە دەسەڵاتیەت کە ئەم شارە هەمان شاری (عاد) ە کە قورئانى پێرەز باسى کردووە ؟.

جیگه و شوینی گه لی عاد وهك نهو وینهی كه له ریگه ی مانگی دهستكرده وه ناشكرا كراون، رهنكه وینه كه شوینی دوو ریانی قافلەكان بی كه نامازه به نۆبار دهكات

۱- نۆبار، پێش پشكنین و هه لكه ندیان نه ده توانرا به بی مانگی دهستكرد بیهینریت.
 ۲- دهركه و تنی شارێك له قوڵایی ۱۲ مهتر دوای چی به چی كردنی هه لكه نندن و پشكنینهكان.

لمر کاتوبی کوشونمواری شاره که در کومتوبه نموه رۆشن بووه نموه که نمم شاره شاری (عاد و نیرمی خاوهن پایهیه) که له قورتانی پیژذا باسی لیره کراوه، چونکه له نیتو نموشونموارانی که له ژیر زویدا ده کومتون ههمان (پایموکۆله که) که له قورتانی پیژذا باسکراوه نمم جینگایه شدا هیده، ویه کیتک له نوتنری شونموارناسه کان بنماوی (دکتور زاینز، Dr, Zarins) ده لیتت : له راستیدا گهروه ترین به لگه لسه نهم ناچهیه که هه لیا نکنده ناوچهی (نیرم) ، واته شاری عاد که له قورتانی پیژذا باسکراوه، که نمو کۆله کهو پایانهیه ناوچهی لوباری پی جیاده بیتنوه وه ک قورتانی پیژذ ده فرموتت : ﴿ اَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِمَاعَادِ ۝۶ اِرْمَ ذَاتِ الْاِصْحٰو ۝۷ اَلَّتِي لَمْ يَخْلُقْ يَتْلُهَا فِي الْاِلْدَادِ ۝۸ ﴾ الفجر (۶-۸) واته : ﴿ تاییانه تزانیهوه پورورد گاری توچی کرد بههژی عاد. که نموش هژی (نیرم) و خاوهنی پایهی بمرز کۆله کهوتیرگی در ژیرون (که لی عاد له شاری نیرم که بالابمرزبون، خانویدر موکۆشک وتهلاری گهروه بمرزبان دروست ده کرد). له سرده می نمواند له هیچ شاروشونیکدا، کۆشک وتهلاری وه ک نموی نموان دروست نه کراوه. ﴿

گه لی عاد

تاکرونیستا نموه سه لیتنراوه که شاری لوبار شاری نیرمه که له قورتانی پیژذا باس گراوه، و به پیتی چه که قورتانیه که : دانیشتوانی نمم شاره هود پیغمبیربان (سهلامی خوی لی بیت) به درۆ خسته نموه که نمم پیغمبیره به پدیامی خویسهوه رهوانه کرابوو بزبان، وههروه ها له خهشم و قینی خوی گهروهش به ناگای وههتانهوه، جالبهر نمو ههموو سه پیتی کردن میان که نه بامیان دده خوی گهروه له ناوی بردن. له راستیدا نموی که جینگهی سه سر سوپمانه تاکرونیستا

ناسنامی نم شاره جیگی مشت و مړ کردنه، تۆماره میژوییه کان هیچ باس و
 خواستیکی نم هژو نمتوهی تیدا نیه، که خاوهنی شارستانیهتیکی هتجگار
 گموره بوون، نوهی که جیگی تیرامانه تناننت نایشیان له تۆماره میژو
 ییه کاندأ نهاتنوه، له لایه کی دیکشموره پهنکه شتیکی سروشتی بوو بیټ کنای
 نم گمل و نمتویه له تۆماره میژوییه کۆنه کاندأ نهاتنیټ، هۆکشی نوه بووه .:
 نم گمل و نمتویه له خواروی دورگی عمره بیهو ژیاون کنواچه یه کی دوریشه
 له ناوچهی دژلی دوو پوویار و پۆژ ههلاتی ناوهراستوه، تنها چمند په یوه ندییه کی
 دیاری کراو نیټ په یوه ندیان پیوه نه کراوه، کواته ناسایه ناری ناوچه یه کی
 له بیکریټ له کاتیکیدا له تۆماره میژوییه کاندأ خبریکه نه ناسریتتهوه، وه له گمل
 نوهشدا گمل و نمتویه کانی پۆژ ههلاتی ناوهراست یه کی له دوا یه کی ههواته کانی
 (عاد) یان گپراوه تتهوه. له گرنگترین هۆکاره کانی نه بونی ناری نم شاره له تۆماره
 میژوو ییه نوسراوه کاندأ نوهیه .: که تهر سرده مه له م ناوچه یه دا نوسین زۆر بلاو
 نه بووه، له راستیدا نتوانین نوه بلین که هژو نمتوهی عاد دهوتیان پیکه مونا
 به لآم نم دهوتنه میان له تۆماره میژوو ییه کاندأ تۆمار نه کرا له گمل نوهی که نم
 دهوتنه بۆ ماوه یه کی درژ بمردهوام بووه، له م نوه ده کړی له پۆژگاری
 نهمپماندا زیاتر له باری نم نمتوهه بزاین. کواته .: هیچ تۆمارکی نوسرا و
 له باری گملی عاده وه نیه، به لآم دهوتانین زانیاری گرنگ له نموه کانی نمتوه
 له ناوچه یه کانه پیدایه بکین، کوا بوو دهوتانین هملهنه کانی عاد بهو پایه کمان
 دست بکوزت.

حەضروھموت، نەوھ کانی عاد

یەكەمین ناوچە كە پێویستە لەسەری بوەستین لەكاتی لیتكۆلێنەو لەبارەى شارستانیەتى عاد و ئەو شارستانیانی كە لەناوچوون، ئەویش بریتیە لە ناوچەى باشورى یەمەن، كە (ئوبارو دوورگەى لماری) لەوێ دۆزرایەو كەپیتی دەوترا (یەمەنى بەختەور) لەباشورى یەمەندا چوار نەتەو و ھۆزیان دۆزیەو پێش ئەم سەردەمى ئێمە پێشان دەوترا (عەرەبە بەختەورەكان یاخود عەرەبە شادومانەكان)، ئەم نەتەوانەش بریتی بوون لەدانیشتوانى حەضروھموت، دانیشتوانى سبأ، دانیشتوانى میناع، دانیشتوانى قتباع. ئەم گەل و نەتەوانە لەیەك كاتدا فرمان پەواپیان كردووە لەناوچە نزیکەكانى دەورو بەرى خۆیاندا. ژمارەيەك لەزانایانى ھاوچەرخ دەلێن: . لەراستیدا عاد بۆ قۆناغیكى گۆران ھات پاشان سەرلەنۆی لەسەر شانۆى مێژوو دا دەرکوتەو، دکتۆر میخائیل رەحمان تریژەر لەزانكۆی (ئوھایو) بەدای وایە كە گەلى عاد لەبەپێوانى حەضوھ مە و قە گەلێن كە یەكێكێن لەو گەل و نەتەوانەى كە لەباشورى یەمەندا ژیاون، وەحەضروھموتەكان لەساتى (۵۰۰) پێش زایندا دەرکوتن، كەمترینى ئەو ھۆزانە بوون كە بە (عەرەبە بەختەورەكان) ناسرا بوون، ئەم ھۆزو نەتەویە بۆ ماویەكى كورت لەیەكێك لەسەردەمەكاندا فرمانپەر وایى باشورى یەمەنیان كردووە ئاداچار لەساتى (۲۴۰) زاینیدا دواى ماویەكى كورت ھەتوھشانەو و كۆتاییان پەى ھات.

وشەى حەضروھموتى ئەو پێشان دەدات پەنگە ئەم گەل و نەتەوانە لەنەو و پلۆگەكانى (عاد) بن، نوسەرى ئیفریقی كەناوی (بلینى) یەو لەسەدەى سێیەمى پێش زایندا ژیاوہ ئاساژە بەو دەكات كە وشەى (ئەدرامیتای) بەواتای

حضور همدیت^۱. کوتایبی ناوه نیغریقیه کمش که زیادهی ناوه که یه، وه بنچینهی
 ناوه که (نهدرامه) که له نیتستادا بههژش و بیرماندا دیتسه که رهنگه ناوی (عاد،
 نهدم) که له قورنانی پیروزدا هاتروه ههمان ناو بیته و نهمان دهستکاریان کرد بیته.
 بتلیموس جوگرافی ناسی نیغریقی لهسالانی (۱۰۰ - ۱۵۰) زایندا ناشکرای
 دهکات نهو شوئنهی که حضورهمیه کانی تیندا ژیاره بهشی باشوری دورگی
 عمره بیه، وه نهم ناوچه پیش نهمرژ به حضورهموت ناسراوه، وه ده کویته پایتهختی
 (شهبوه) وه، که له پژناوای دزلی حضورهموتیه، وه به پیتی نهو چوژک و
 داستانانی که ده گیتپنوه گزپی حمزتهی هود. (سهلامی خوی لی بیته)
 که پیره وردگار ناردی بز سر گه له کمی عاد له حضورهموتیاده. وه به لگه کانی تریش
 که ناماژه بیه ده کمن که حضورهموت درژکراری گه له کمی (عاد) ه، نهم سامانی
 که له دامینی نهو گه له دا بو، وه نیغریقیه کان ده بیان زانی که (حضورهموتیه کان)
 ده وتهمه نترین و سرمایه دارترین گهلانی جیهانن، تهماره میژویه کان ده لئین ::
 حضورهمیه کان له کشتوکالی بوخورد دا زور پیشکوتوبوون، که به به هاترین
 پروه که کانی نهو سرده مه بووه، که له زور شتدا به کاریان هیناوه، له راستیشدا
 کشتوکالی نهم پروه که که له سرده مه صدا زیاتر پیره پیش چون و گه شه سندن
 به خزیوه بینوه لهوی له نهمرژدا هه یه. جینی مه بسته که نهو چاله شوئنوارانی
 که له شاری (شهبوه) هی پایتهختی حضورهموت دا ده رکوتوه زور نهم بو که
 نهو زوی ناسانه ههستن بهم هه لگه نندانه بیان بز نهو بگن به شوئنواری شاره که،
 نهمیش له بمر قوتی نهو گوردو تپزلکه لهاریانوه بو، وه سره تا لهسالی (۱۹۷۵)
 دا دهستیان بهم کاره کرد، له گه ل نهمه دا دواچار دزیننوه کان که په بیان پی بران
 له کوتایبی کاری هه لگه ننداندا سمرنج پاکیش بوون، چونکه له راستیشدا ده رکوتنی

^۱ المرجع السابق ، صفحه ۷۲

شاریکی کۆن که له مۆژر زهویدا دا پۆشرا بوو له گهورهترین نهو شوینمهواره سهرنج راکیشانه بوو که تا کو ئیستا دۆزرا بوو بیتموه، وه نهو شاره پهڕۆین کراوهی که له ئیکۆلومان و شوینمهوار ناسان ناشکرایان کرد یه کیتکه له گهورهترین و فراوانترین شاره کانی یهمن که نهو نارچهیه به خۆیهوه بینیبیتی. له راستیدا کۆشکه کانیسی به لگن له سهرنهوهی که خانووی گهوهی تیدا بووه. گومانی تیدا نه که بهرکردنهوهی لۆژیکی نهو ده لیت : که خه لکی ههروه مهوت هونهری بیناسازیان له باوبایانیانوه بۆ ماوه توه که گهلی (عاد) بووه، ههزرتی هوه (سهلامی خوی لئ بیت) نامۆزگاری که له کهی کردو پی و وتن : ﴿ أَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ آيَةً تَبَشُرُونَ ﴿١٢٨﴾ وَتَشْهَدُونَ مَصْنَعِ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَ ﴿١٢٩﴾ ﴾ الشعراء (١٢٨-١٢٩) واته :

« نایاتیوه له مه مو شو ئینکی بلندو سازگاره کۆشک وتلار دروست ده کهن و خۆتان سهرگه رمی که یف و شادی ده کهن ؟! (نایا بۆ نهوه دروست کراون ؟) ... ههرو خه رمی دروست کردنی کارگه کارخانن و به نهو میدی نهون هه می شه بۆین و نه مرن...»

سیفمیتکی سهرنج راکیشی جیا که وهی تر نهو کۆشک و بینایانه که له (شه به وه) ها دۆزرایه که چند کۆله که یه کی نه خشینرا و بوون، که په رنگه نهو کۆله کانهی که له (شه به وه) دا دۆزرایه به ته واته جیا بن له شوینه کانی تر نهویش بو پییی که شیاو ئنکی باز نه یی و په ک و پیکی هدی له چوار چیهی هدیوانیکی کۆله که یی باز نه ییدا، وه په نگه کۆله که ی نارچه کانی تری یه من چوار گۆشه یی گه وه بووین و له سهر شیاو یی که له و قووج دا، وه بینگومان دانیش توانی (شه به وه) نه م مه راته بیان له هارو با یه انیانه وه بۆ ماوه توه که گهلی (عاد) بوون، فۆتیوس (Photius) له شو گه وه پیایوی ئیفریقی بیته نتی و له شو گه وه پیایوی نه مسته نبول له سه ده ی لایه می زاینیدا هه ستا به ته و ئی نه وه یه کی به فراروان سه به رت به عه ره به کانی به شوور و چالاکیه بازگانه به کانیان، چونکه توانای گه یشتنی نهو ی هه بوو به گات

به هیله کوزه‌کانی تیغریقی کهله نیستادا نعماون، به‌تایبیت کتیپی (Agatharacides) که‌لسالی (۱۳۲) پیش زایندا بووه، که‌پیره‌سته به‌دیریای سوروه. فۆتیوس لیه‌کیتک له‌بابته‌کانیدا ده‌لئیت (ده‌لئین : توان له‌مهره‌به‌کانی باشورن) که کۆله‌که و ستونی زۆریان دروست ده‌کرد که‌دای‌شرا‌بوون به‌نالتون یاخود له‌زیو دروست کرابوون. له‌راستیدا سلانندی نهم کۆله‌کو ستونانه شایسته‌ی تیپامان^۱. سمره‌پای نه‌وی وته‌کی فۆتیوس Photius راستبوخۆ نماژه ناکات به‌حه‌ضروه‌موت، به‌لام له‌همان کاتدا بیورپه‌کت پی ده‌دات که‌نهم گه‌له‌خاوه‌نی سمرمایمو ده‌وله‌مندی و لیته‌توری بی وینه بووه که‌ نو نهمویه پییان ناسرابوون و له‌و ناوچه‌یشدا ژانیان ده‌گوزهراند، وه‌مروه‌ها هه‌ردوو نوسه‌ری کلاسیکی تیغریقی بلینی Pliny وه‌ سترابوون Strebo بعم شیویه وه‌سفی نهم شاره ده‌که‌ن که (نهم شاره به‌په‌رستگای گه‌وره و کۆشکی جوان و قه‌شدنگ رازینه‌رابوریوه). کاتیک بی له‌وه ده‌که‌ینه‌وه که‌دانیشتوانی نهم شاره له‌وه‌چوو نه‌ژادی (عاد) ن به‌تواوه‌تی هه‌ست به‌وه ده‌که‌ین که : بزچی قورنانی پیروز نیشتمان و نشینگه‌ی (عاد) ی به‌وه‌ناساندوره که ﴿رَمَ ذَاتِ الْمَكَاوِ﴾ (الفجر) (۷) واته : ﴿خاوه‌نی پایمی به‌رزو کۆله‌که‌ونیترگی درتیبوون. (گه‌لی عاد له‌شاری نهم که‌بالا به‌رزبوون، خانووبه‌بو کۆشک وته‌لاری گه‌وره به‌رزبان دروست ده‌کرد)﴾.

^۱ جوشیم شفازا، الیمن، مطابع A4، ۱۹۹۲

کانیاوو باخچه کانی عاد

کاتیک گهشتیاریک بمباشوری دورگهی عمرییدا تی پوره بیت هموچارای نم دورگه به بیابانی وشکه، وهزریه نم ناوچمش بلم داپوشراوه، جگه لوشارو ناوچانهی کمبسمان لیوه کردن، وهنم بیابانانش لم ناوچهیدا سمدان سال بگره ههزاران ساله بویان ههیه. لمراستیدا قورثانی پیرز لمر نایه تانهیدا کمبسی عاد دهکات زانیاری بمسودمان سمبارت بم ناوچهیه پیشکمش دهکات وهک ده فرمویت :: ﴿ قَانِقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا ۝۱۳۱﴾ وَأَتَقُوا إِلَيْهِ أَمْرًا ۝۱۳۲﴾ ﴿ أَمْرًا بِأَمْرٍ وَإِنِّیْ رَحْمَتٌ وَعَذَابٌ ۝۱۳۳﴾ ﴿ إِنِّیْ أَخَافُ عَلَیْكُمْ عَذَابَ یَوْمٍ عَظِیْمٍ ۝۱۳۴﴾ ﴿ الشعراء (۱۳۱-۱۳۵) واته :: ﴿ کواته لهخوا بتسن و فرمانبمردارم بن... لهوزاته بتسن کهخزتان دهزان چی پی بهخشیون... مالاتی زورو نووی زوری پی بهخشیون... همروهها باخچه و باغات و کانی و سرچارهی زور... بمراستی من دهترسم لمریزکی زور سخندا بهلایهکی گوره یهخندان پی بگریت...﴾. بهلام لهمریز نهگور سرنجی نمودهین (نویار) کهوهک نیشتمانی عاد پشتی پی دهبستریت بریتیه له شاری (نیرم) وه همروهها ناوچهکانی تریش کهرنگه بههمان شیوه نیشتمانی (عاد) بن، بهتمارهتی بلم داپوشراون، کواته بچی هود لهکاتی ناموزگاری گهله کهیدا نم دهستمواژانهی بهکار هیناوه ؟ وهلامینک لهناو توماری گوزانکاریه کانی ژینگه دا خوی همشارداوه، که توماره میژوو بیهدکان حقیقت و راستیتی نم ناوچهیه ناشکرا دهکات : نموش نمویه کهریزکی لمریزان نم بیابانه فراوانه باخچه یهکی بهیبت و برهکمت بووه، وهزویه کهشی زور بهیبت و برهکمت بووه، وهباخ و بیستانه سموزهکان و کانیاوه شیرینه کانیسی دهوریزکی بمرفراوانی نم ناوچهیان داگیر کرده بووه، همروهک چون قورثانی

په‌ژنمه‌مان بۆده‌گه‌په‌تسه‌وه كه‌په‌تسه‌وه كه‌مه‌تر له‌چهنده‌هزار سالتيك بووه، وه‌دانیشه‌توانی
 نم ناوچه‌په‌ش له‌ناو نازو نيعمه‌تی خواييدا ده‌ژيان، وه‌دارستانه‌كانيش دل‌په‌قی و
 بئ‌ به‌زایی كمش وه‌هوايان كه‌م كرد بوويه‌وه، له‌راستيدا له‌و ناوچه‌په‌شدا بيايان
 هه‌بووه به‌لام به‌م شيوه‌به‌ره‌فراوانه‌ نه‌بووه، باشووری دوورگه‌كمش به‌لگه‌ی گرنگمان
 سه‌بارت به‌گه‌له‌كه‌ی (عاد) له‌وناوچه‌په‌دا: پيش كمش ده‌كات وه‌نوه‌ی كه
 ده‌توانيت هه‌ندئ‌ تيشك بخاته‌سه‌ر نم بابته‌ نوه‌يه كه‌ نم به‌لگانه‌ نوه‌مان پي
 ده‌لئين: ده‌دانیشه‌توانی نم ناوچه‌په‌ هه‌ندئ‌ نامیتری ئاو‌دیريان به‌كاره‌یتناوه كه‌ زۆر
 پيش كه‌وتوو بوون، وه‌نم نامیترانه‌ش ته‌نها بۆ مه‌به‌ستينك به‌كاريان هه‌تئاوه‌ نويش
 كه‌شتوكال‌ كردن بووه، وه‌دانیشه‌توانی نم ناوچه‌په‌ له‌كاتيكدا به‌كاريان هه‌تئاوه‌ كه
 له‌ژيانی ئه‌مه‌رماندا بۆ به‌كاره‌یتان ناشين. هه‌روه‌ها مانگه‌ ده‌ست كرده‌كان
 ياسايه‌كه‌ی ئاو‌دیريان له‌شاره‌ كۆنه‌كه‌ده‌دۆزیه‌وه‌كه‌په‌نك هاتبوو له‌بۆزی و به‌نداوی
 كۆن كه‌بۆ مه‌به‌ستی ئاو‌دیری كردن به‌كاره‌یتناوه‌ كه‌له‌توانيدا هه‌بووه زیاتر له
 (۲۰۰۰۰) هه‌زار موزی نم ناوچه‌په‌ به‌گه‌رتنه‌ خۆ^۱، به‌كيتك له‌تۆزیه‌ره‌كانی نم
 ناوچه‌په‌ كه‌ناری (دو) Doe وه‌ ده‌لئت: نم ناوچه‌په‌ شوئیتيكی زۆر به‌په‌یت
 بووبه‌چاره‌دوری (مأرب) دا، به‌ته‌منازه‌په‌ك كه‌ده‌توانی به‌وابوه‌ به‌كه‌یت كه‌تتیکرای
 نم ناوچه‌ كه‌دۆزیه‌به‌په‌تسه‌وه له‌نیتوانی (مأرب) وحده‌سه‌وه‌مه‌وتدا كه‌له‌په‌ر دودا
 نه‌شینگه‌ی شارستانیه‌تیکي گه‌شاوه‌ بووه^۲، نوسه‌ری ئیغریقی وه‌سفی نم ناوچه
 ده‌كات كه‌ به‌په‌یت و به‌ره‌كه‌ته‌ زۆری و نه‌وشاخ و كیتوه‌ په‌ له‌دارو دره‌خت و ته‌م و
 مژانه‌ی، وه‌بوو په‌وبارو دارستانانه‌ی كه‌په‌یوه‌ستن به‌یه‌كه‌وه، هه‌ندئ‌ هه‌تل كه‌له
 هه‌ندئ‌ په‌رستگا كۆنه‌كاندا ده‌ژراونه‌تسه‌وه له‌نزیک (شه‌به‌وه) ی پایته‌ختی
 حه‌ضه‌ره‌مه‌تسه‌وه‌ زمانی نوه‌ ده‌كه‌ن كه‌ چهند كیتیبك ناماژه‌ به‌په‌رای ناوه‌لان ده‌كات

^۱ المرجع السابق

^۲ بريان دو، جنوب الجزيرة العربية، تيمس وه‌سون ۱۹۷۱، صفحه‌ ۲۱

لىم ئاۋچەيدىدا ۋە ھىندىكى شىيان ۋەك قورىانى پىشكەش دەكران، لەكۆى باسەكەشدا
 ئاساۋە بوە دەكات كەئىم ئاۋچەيدە برىتى بوەلە زەۋى بەپىت و بەرەكەت لەپان
 ئوۋداكەبىلى بىبابانىش داپۇشراۋە. دەتوانىن شارەزابىين لەم خىترابىيە كەكشانى
 بىبابانەكان بەخۇبانمە دەبىين بەھزى ھەندى تۇرۇنەنەۋە كەپەيمانگى
 سىمىشونىيان (Smithsonian) لەپاكستاندا پىتى ھەستارە بە شىۋازىك
 كەئاۋچەيدەكى بەپىت ۋە بەرەكەتى بەئاۋيانگ بوە لە سەدەكانى ئاۋەراستدا گۇرا بۇ
 بىبابانىكى لەۋى تەۋىش بەھزى گۇرە لەۋى بەكانمە بوە كە بەرزابىيەكە دەگەبىشتە
 نىزىكە (۶) مەتر، ۋە لەپراستىدا ئوۋ دەۋزراۋەتەۋە كە بىبابانەكان پۇژانە (۱۵) سەم
 دىرۇدەبەنەۋە، بەتتىكرەي ئىم خىترابىيەش لەم خانوۋە بلىندە بەرزەكانى
 ھەلۋوشىۋە بەشىۋازىك ھەروەك چۇن لەبەنەپەتدانەبەۋىن، نەۋىنى ئوۋ
 ھەلگۇلىئانەكى كەلە (تەبىئە) ى ۋلاىى بەمەندا لەسالى (۱۹۵۰) دا تەنجام درا
 لەۋماۋ و خانوانە دەركەۋتەن كە بەتەۋاۋەتى بوۋىۋون بەرۇترخاكەۋە، ھەروەھا
 نەۋامەكانى مەسرىش رۇۋىك لە پۇژان بەتەۋاۋەتى لەرۇر لەدا داپۇشرا بوون،
 ۋەنەكەۋتەۋنە بەر پوۋناكى تا دەۋى تەۋى كەھەلگەندران و پشكەنىيان بۇ كرا،
 كەنەمەش كاتىكى زۇرى خايناند. بەكورتى : تەۋى دىارۋناشكرابە زەۋىەكانى ئىم
 بىبابانە سەردەمىك بەر لەتتەستا دەپەنىكى جىاۋازيان ھەبەۋە ۋەك لەۋى ئىتتە
 ھەيدە.

چون گهله‌کهی عاد تیاچوو

قورئانی پیژد بزمان باس ده‌کات کههژوو نهموه‌کهی عاد به‌بایه‌کهی توندوو سخت و سارد له‌ناوچوون که‌موت شموو هه‌شت رڙژ بهره‌دوام بوو. خوی گه‌وره له قورئانی پیژدده دهمومیت: ﴿كَذَّبَتْ عَادٌ فَكَيْفَ كَانَ عَدَاؤِي وَنَذِيرٌ ﴿١٨﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي يَوْمٍ نَحْسٍ مُّسْتَمِرٍّ ﴿١٩﴾ تَزِيغُ النَّاسِ كَانَتْهُمْ أَعْجَازُ نَحْلِ مُنْفَعِرٍ ﴿٢٠﴾

﴿ القمر (١٨-٢٠) واته: ﴿قومی عادیش بروایان به‌پیتغم‌بهره‌کهیان نه‌کرد، جاسرنج بده‌بوزانه سزاتزلی یتیم له‌ویاخیب‌ووانه. چون بوو؟ بینگومان یتیم بایه‌کهی بهره‌دوامی توندو سخت و سارده‌مان هه‌لک‌رده سدریان له‌رڙژگاریکی شومدا (یه‌ک هه‌فته‌ی خایاند). خه‌لکی هم‌موی له‌بیخ دهره‌یتاوه‌لپیتی خست و دانی به‌زهدا، هه‌روه‌کوقه‌دی دارخورمای کلور و هه‌لک‌نراو.﴾ له‌نایه‌تیکی تریشدا دهمومیت ﴿وَأَمَّا عَادٌ فَأَقْبَرَكُوا بِرِيحٍ صَرْصَرٍ عَالِيَةٍ ﴿٦﴾ سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ وَثَمَنِيَةَ أَيَّامٍ حُسُومًا فَتَرَى الْقَوْمَ فِيهَا صَرْعَى كَأَنَّهُمْ أُعْجَازُ نَحْلِ حَاوِيَةٍ ﴿٧﴾﴾

الحاقه (٦-٧) واته ﴿گه‌لی عادیش بهره‌ش‌بایه‌کهی ساردی به‌هیزی ویران‌کهرله‌ناویران‌موت شمووه‌ه‌شت رڙژهدلی کرده سدریان، بهره‌دوام و به‌هیزده‌تینی (نه‌گهر له‌وی بویتایه) نه‌وخه‌لکه هم‌مو لال و پاژ لینی ده‌کوتن هه‌روه‌ک قه‌دی دارخورمای له‌ریشه هه‌لک‌نراو، چون به‌ناسانی ده‌کوتن و شق ده‌بات.﴾ سه‌ره‌ای نه‌و هم‌مو ناگادار کرده‌وه و ترساندانه، نه‌م گه‌له‌گوییان نه‌گرت و بهره‌دوام نکولیان له‌پیتغم‌بهرایه‌تی پیتغم‌بهره‌کهیان ده‌کرد و بهره‌دوران ده‌خسته‌وه، وه‌له‌ناو گوم‌پایدا تهاو رڙچوو‌بوون، تمنانت هم‌ستیان به‌وه نه‌ده‌کرد چی روو ده‌دات له‌کاتیکدا سزاکه‌یان ده‌بینی که له‌نیانه‌وه نزیک ده‌پیتته‌وه و

برده و امیش بون له بدر ز خستنوهی پیغمبره که یاندا نوره خوی گوره
 ده فرمرت : ﴿ قَلَمًا رَأَوْهُ عَارِضًا مُّسْتَقِيلًا أَوْ دِيْنِيْهِمْ قَالُوا هَذَا عَارِضٌ مُّطِرًا بَلْ هُوَ مَا
 اسْتَعْجَلْتُمْ بِهِ رِيْحٌ فِيْهَا عَذَابٌ أَلِيْمٌ ﴿۱۴﴾ الاحقاف (۲۴) واته : ﴿ جَاكَاثِيْكَ پَدَلَه
 همورتيكان بينی روی کرده و ته دۆل و ناوچه که یان دلیان خوش بوو و تیان : نهمه
 بارانی پیته بزمان، نهختر و انیه به لکو نهمه نهمه کاره ساته یه په له تانه پیته بیت،
 ره شبایه کی تونده، که سزایه کی به نازارو به تیشی پی یه. ﴿

نهمه ناوچهی که گه لی عادی قیلا ژیاوه نهمه پربوه له گوردی لئاوی

کاتیک نهمه گه له پدله هموری سزایان بینی که لییانهمه نزیك ده بیتموه ، نهمه تی
 نهمه گدیشتن که نهمه چی پیته به لکو گوسانیان و ابوو کتبارانی پیته بزیان، نهمه ش
 به لگه یه کی تمواره که چون نهمه کاره ساته نزیك بوو نهمه نهمه قوم، چونکه ره شبای
 گیتزه تور که لئاویه که لول و پیچی ده خوارد به شیتوه یه ک هرچی لی بیابانه که همبو

له گمن خويدا لولى دودا و له دورروه وادهزاترا كههورىكى باراناويه، كواته
 پهنگه گدلهكهى عاد بدمعنى ندم پهله ههورانه خدله تابن و له حهقيقهت و راستى
 ندم كارساته سمرغيمان ندا بيت و بى ناگا بوون. يه كيتك لمتوژره كان بنداوى
 (دوو، Doe) بدم شيوهيه وهسفى ندم په شوبا لماويهمان بؤ دهكات (كهپهنگه وهك
 نهمومونى كهسيى خوى وهسفى كرديت) : ده تيت : (يه كهم نيشانهى ندم گيژه
 لئوكه لماويه نهمويه نريك بوويهوه له ديوارى هوايى كهلى له گمن هه لگرتبوو،
 كهبرزايه كهى ده گيشته ههزار پى، بهرز ده بوويهوه و دهجولا بههزى تموزى زؤر
 بههيزهوه^۱. له (نوبار) دا كهوا گومان ده برت پاشاوهى (دورگهى لماوى) بيت
 چندم مديرك لم له دواى قول بوونموى دؤزرايهوه، پهنگه نهم په شوبا گيژه لئوكه
 سهختهى كه حوت شمو ههشت رؤزى خاياند چندين تن لمى بهسهر نهم شارهدا
 هه لدا بيتتوه و هه لكيشى به زيندورى لهؤزير لدا شاره بيتتوه، وهنم هه لكوژيى نهمش
 كه له شارى نوباردا نهمام درا تامازه بههمان ته گمر ده گمن، ههروهها له گؤزارى
 فهرنسى (CamInteresse) دا هاتوه شارى نوبار بههزى په شوبا
 لماويه كهوه بوو بهؤزير (۱۲) ممتر لموه^۲. زؤريه بهلگه گرنه كانش پيشان وايه
 كه گهلى عاد بووه بهؤزير لموه، وهشى (الاحقاف) يش كه له قورئانى پيؤزدا
 باسكراوه سهارهت به ديارى كردنى شوين و جينگاي گهلى (عاد) ه وهيه وهك
 ده نوموت : ﴿ وَأَذْكُرْ أَخَا عَادٍ إِذْ أَنْذَرَ قَوْمَهُ بِالْأَحْقَافِ وَقَدْ خَلَّتِ الْوُدُّ مِنْ بَيْنِ
 يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١١﴾
 الاحقاف (۲۱) واته : ﴿نمى پتغمبهر (درودى خواى لى بيت) يادى براكهى
 قومى عاد - هود پتغمبهر - بكه، كاتيك قوممه كهى بيدار كردهنوه له دؤل و

^۱ Ca M, Interesse ، كانون الثاني ۱۹۹۳

^۲ هيكز ، الموسوعة الإسلامية : العالم الإسلامي ، تاريخ ، جغرافية ، انثوغرافيا ، وقلموس
 ببيلوغرافيا ، المجلد ۵/۱ ، صفحه ۴۷۵

بیابانه‌کاندا (مببست ناوچی حدضرهموته) بیگومان بیت‌دخیرهوی زۆر له‌پیش
 نوو دواى نەوش تی پەریان کرد، هەرهموویان نەویان بەخەلکی راگەیاندووه که
 جگە لەخوا کسی تر نەپوستن.. بەراستی من دەترسم سزایه‌کی زۆر گۆروو
 بیتسورتان له پزۆتکی سامناکدا بۆ پیش بیت). ووشەى (الأحفاف) لەمەربیدا
 بەمانای (الکثبان الرهلیة) دیت واتە : گردی لماوی، نەمش نەوه ده‌گەیتیت که
 گەل و نەتەوه‌کەى عاد لەناوچەیه‌کدا نیشته جی بوون که پەروو له‌گردی لماوی،
 نەمش نوو بەلگه ژیریەمان پیتشکەش دەکات که به پیتی هەندى تەفسیر گەله‌کەى
 عاد بوون به ژۆر لموه بەهۆى نوو گێژە لووکه لماویوه لەراستیدا ووشەى
 (الأحفاف) نەومانای کەدەوترا به (گردی لماوی) لەدەست دا، ئیستا بەناوچەیه‌ک
 دەتریت که لەباشوری یەمەندایه و گەله‌کەى (عاد) ی تیتدا ژیاوه، وه‌نەمش راستی
 نوو مانایه ناگۆریت که نوو وشەیه هەلیگرتووه، بەلام پیتەچیت نەم مانایه
 (الکثبان الرهلیة) گردی لماوی تاپیت بیت بەو گەله‌ی که نەم ناوچەیه لەوکاتەدا
 پەروو بیت له خەلک. پەنگه نەم رەشباو گەره لووله که ﴿ تَزِجُ النَّاسَ كَاتِمِمْ أَعْجَازُ
 نَزَلِ مَنَعِرِ ۝ الْقَهْرُ (۲۰) واتە : ﴿خەلکی هەمووی لەبێخ دەرهیناوه‌پیتی
 خستن ودانی بەزەویدا، هەرەکووقەدی دارخورمای کلۆر وه‌لکەنراو. نەم نەتەوه‌ی
 (عاد) ه‌ی لەماوێه‌کی زۆر کورتدا لەناو بردیت، نوو گەله‌ی کەتاکوو نەوساتەش
 لەناو نازو نەعمەتدا دەژیان بەژیانیتکی خۆش گۆزەراناڤی چیتدار، کۆشک و خانوو
 وه‌هەرەها بەندووو بزیریان پیتکوه دەناو وه‌زه‌وشیان دەکتیلا بۆ کشتو کال،
 سەرجم نەمانه هەمووی بوون بەژۆر لموه وه‌ک چۆن شاره‌که و دانیشترانه‌کەى
 بەزیندوبیتی کران بەژۆر لموه، دوابه‌دواى تیاچوونی گەله‌کەى عاد تەواى
 شۆتەنەواره‌کانیان داپۆشان و بیابانیش درێژ بوویوه وه‌هەموو شۆتیتیک له
 شۆتەنەواره‌کانیان داپۆشرا، ئەه‌نجامدا زەوی ناس و مێژوو نوسه‌کان تاماژه‌ به‌وه

ده‌کنن که گه‌لی عاد و نیمم برونیان هدیو خوی گموره له‌ناوی بردوون وه‌ک چزن قورئانی پی‌دز باسی لیوه کردوه، وه‌دوای گه‌وان و به‌دوادا چوونیک‌کی زدر توانرا شوینم‌واری نم‌ شاره له‌زیرله کاندای بگیت‌تیموه. پی‌ویسته له‌سمر ناده‌میزاد کاتیک نم‌ شوینم‌وارانه ده‌یینت پندو نامزگارییان لی وهر بگریت که قورئانی پی‌دزیش جهخت له‌سمر نممه ده‌کاتموره، جاقوممه‌کمی عاد نمونده گومرا بوون ده‌یان روت:

﴿مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً عَادٌ وَآلِهَ : (کی هدیو به‌ته‌ندازی نیمه هیز و ده‌سه‌لانی همییت

۱۶) . به‌لام ﴿أَوْلَمَّا بَرُوا أَنَّهُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَهُمْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَكَانُوا بِآيَاتِنَا

يَجْحَدُونَ ﴿۱۵﴾ فصلت (۱۵) راته : ﴿به‌لام نایانموره نه‌یانزانی به‌ راستی نم‌

خوایی که دروستی کردون، نم‌ولمان هیزی زدر زیاتره و نم‌وانه همر ئینکاری نایت و موعجیزه‌کانی نیمه‌یان ده‌کرده. پی‌ویسته له‌سمر ناده‌میزاد نم‌ راستیه نه‌گزارانه له‌هوش و بپیدا همیشه پارنزاو بیت، وه‌همیشه هست بوه بگات که خوی گموره به‌هیزترین و به‌تواناترینه، وه‌هرگیز ناده‌میزاد ناتوانی بگات به‌هیچ ممرام و سمرکومتیک نه‌گمر به‌ندایه‌تی و خواپرستی له‌گه‌لدا نه‌بییت.

به‌شی پنجاهم نه موود

﴿ كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِالنُّذُرِ ﴿٢٣﴾ فَقَالُوا أَبَشَرًا مِثَّا وَجِدًا نَقِيعُهُمْ إِنَّآ إِذًا لَفِي ضَلَالٍ وَسُعُرٍ ﴿٢٤﴾

أَلْفَى الذِّكْرُ عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنِنَا بَلْ هُوَ كَذَابٌ أَشِرٌ ﴿٢٥﴾ سَيَعْمُونَ ضَدًّا مِّنَ الْكَذَابِ الْآيَةُ

﴿ القمر (٢٢-٢٦) واته : ﴿نه موودیش همرو بییدار کردنمورودا چله کاندنیکیان

بدرزانی و پروایان پیئی نمبور. جارتیان: باشه پروایه، نیمه شرنئی تاکه کسینک

بکمرین لهخومان؟!، نیمه نهگمر پروابه کسینکی و ابکهمین، شوکاته نیمه بهراستی

لهگومرایی و شیتیداین؟! آتایا راسته لمنیوان نیممدا وحی

ونیکابونمورهوانه کرایینت، نهخیرشتی وانابیتت، بهلگونموهدرکابرایه کی زارد درزن

وخرپرسته وحمزیهگورهیی دهکات! اسبئی دهزان و بزبان دوده کمویت که کی

درزن وخرپرست وخریهگورهزانه﴾. قورنانی پیروز باسی گهلی شه موودمان بز

دهگیترتنموره کههوزه کهی چوزن بدرزبان خستوه تنموره و گالتیهیان به بانگوازه کهی

کردوه، کهخوای گموره وهک عاد پروانهی کرد بزبان. کهچی نموانیش هاشیتوهی

عاد دووچاری هممان چاره نوس بوونموره، وهتمپریش لهسایهیی نموتوژینموره و

بهدادا چونه میژوییی و زوی ناسانموره شتانیک بهرچاو کموتون که بیشتر نمرانرا

بوون، وهک نمو ناوچهیی که گهله کهی شه مودی تیندا نیشته جین، وهنو مال و

خانوانه کی دروستیان کردبوو. وههمورهها شتوازی نمو ژاننه کی تیایدا ژیاون،

لهراستیدا گهله کهی شه موود کهله قورنانی پیروزدا باس کراره حدیقیتیکه

میژوییه کمزورنک له شورتنمور ناسهکان نمورهیان سملاندوه. پیش نموهی سمرنج

لهشورتنموره گانی ناوچهی شه موود بدهین که ناشکرا بوون، پیوسته بگمرتنموره بز

چیژیکی هممان نمو گهلاننه کیله قورنانی پیروزدا هاتون و نمو

پرویه پرویونموانمش بخورتینموره کهله گهل پیغمبیره که یاندا نه نهمیان داوه، چونکه

قورئانی پیروز کتیبیکه باسی هممو سردهمه‌کان ده‌کات، لبهرنوه
بدرؤخستنوهی شه‌موود له‌لایین گه‌له‌که‌یه‌وه یه‌کیکه له‌و پرووداوانهی که‌قورئانی
پیروز باسی کردروه تاره‌کوو بیته پندو نامۆزگاری بز تیکرپای خه‌لکی بدرئزایی
سده‌کان.

حذره‌تی صالح (سه‌لامی خوی لی بیت) و گه‌یاندنی

په‌یامه‌که‌ی

خوی په‌روبرده‌گاره‌حذره‌تی صالح (سه‌لامی خوی لی بیت) ی نارد بز سه‌ره‌وزو نهموی شه‌مورده، که‌له‌هممان کاتدا صالح یه‌کیتک بوو له‌و گه‌له، وه‌له‌پراستیدا گه‌له‌که‌ی چاوپرتی نهم‌ی‌ان نده‌کرد که‌به‌ناینیکی پاستمه‌و بزبان بیت له‌بهرنهمه که‌گوتیان له‌بانگه‌وازه‌که‌ی بوز سه‌رسام بوون کاتیتک نهم وازی له‌ولادان وگومپاییه‌ی نهمان هیناره‌ویشتی لی‌بان کردوه، یه‌که‌مین کردارتک که‌له‌بهرامه‌بریدا وه‌ستانمه‌و سه‌ه‌پیی ووتن بوو، خوی گموره‌له‌قورنای پی‌وزدا نهم په‌رووده‌امان بز ده‌گیترتنمه‌و ده‌فهرمونت : ﴿ وَإِذْ نُمُودَ آخَاهُمْ صَلِحًا قَالِ يَنْقُورِ أَغْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَهِ غَيْرُهُ هُوَ أَنشَأَكُمْ مِّنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا فَاسْتَغْفِرُوهُ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ إِنَّ رَبِّي قَرِيمٌ مُّجِيبٌ ﴿١١﴾ قَالُوا بِصَلِحٍ قَدْ كُنْتَ فِينَا مَرْجُوًّا قَبْلَ هَذَا أَتَنْهَانَنَا أَنْ نَعْبُدَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا وَإِنَّا لَفِي شَكِّ مِمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ مُرِيبٌ ﴿١٢﴾ هُوَ خُزْمَةَ كَانِمُ گوت‌پراه‌تی خوی گموره‌بکمن جگه‌له‌وزاته‌هیچ‌خوایه‌کی ترتان‌نیه، نهم‌بهرپای‌کردوون‌له‌زه‌ویدا و داوای لی‌کردوون‌که‌ناوه‌دانی‌بکمنه‌مه، جاکه‌وابوو داوای لی‌خوش‌بوونی لی‌بکمن‌پاشان‌بگمورتنمه‌و بزلا‌ی و فرمانه‌کانی‌به‌جی‌به‌ینن، چونکه‌به‌پراستی‌په‌روبرده‌گاری‌من‌زله‌نزیکه‌و نزا‌وه‌گره‌(له‌و‌کسانه‌ی لی‌ی‌دپارتنمه‌و و داوای لی‌خوش‌بوونی لی‌ده‌کمن) خه‌لکه‌که‌وتیان : نهم‌صالح‌به‌پراستی‌پیش‌نهم‌باسانه‌ت‌تو‌له‌ناو‌نیمه‌دا‌شوتنی‌هی‌امان‌بوویت، نایا‌به‌رگری

نومهان لی ده‌کمیته که شوین شتیک بکومین کما وو بایرانمان شوینی کموتون و
 پورستوریانه؟! نیمه بپراستی له گومانداین لهوهی کمتز بانگی نیمه ده‌کمی بزای
 و بعد بینین لیتی!! ﴿١﴾. کمینه‌یک له‌گه‌له‌کمی وه‌لامی بانگوازه‌کمی سالتح یان
 دایوه و زقرینه‌شیان نم بانگوازه‌یان ورنه‌گرت، وه‌هروه‌ها گوره سردارانی
 گه‌له‌کمی و خزمانیسی دژایتیان ده‌کردو توره بون لساتح پیغه‌مبیر (سه‌لامی
 خوی لی بیت) له‌برئوهی بانگی ده‌کردن بز به‌ندایتی کردنی خوی تاک و
 تمنهاو پورستی، نوسا ده‌ستیان کرد ببه دروخستنه‌وهی و هه‌وتی نوه‌شیان دا که
 نازاری نو پرواداران‌به‌دن و بیان چوسینه‌وه کمشونینی کموتیون، وه‌نم جزوه
 په‌فتارانمی هوزو نمتوه‌کمی شه موود یه‌کم په‌فتار نبوره کرا بیت، به‌لکو همان
 هه‌له‌یان دووباره ده‌کرده‌وه که هه‌ریک له‌گه‌ل و نمتوه‌کانی نوح و عاد
 که‌له‌پیشیاندا ژیاون کموتونه‌ته نم هه‌لانه‌وه، له‌برئومه ده‌بینین که قورنایی پیروز
 هه‌لرستی نم سئ گه‌له به‌یه‌کوه ده‌به‌ستینه‌وه: ﴿الَّذِينَ كَفَرُوا نَبُؤُا الَّذِيْنَ مِنْ
 قَبْلِكُمْ قَوْمٌ نُوحٍ وَعَادٌ وَثَمُودٌ وَالَّذِيْنَ مِنْ بَعْدِهِمْ لَا يَعْلَمُهُمْ اِلَّا اللهُ
 جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَرَدُّوا اَيْدِيَهُمْ فِيْ اَفْوَاهِهِمْ وَقَالُوا اِنَّا كَفَرْنَا بِمَا
 اُرْسِلْتُمْ بِهِ وَاِنَّا لَفِيْ شَكٍّ مِّمَّا تَدْعُوْنَآ اِلَيْهِ رَبِّ ﴿١﴾ ابراهیم (٩) واته :
 ﴿باشه نایا هه‌وتی قوم‌پیشروه‌کانتان پین نه‌گه‌پشروه، قومی (نوح و عاد و شه
 موود)، نوانش که‌له دوی نوانوه هاتون، تمنها خوا نه‌بیت کس نازانیت
 چنده بون و چیمان به‌سره‌هاتوه، نوانه فرستاده‌کانیان به‌به‌لگی زروه هاتن
 دوپاتیان ده‌کرده‌وه که پیغه‌مبیری په‌روردگان، کچی خوانناسان یان
 به‌ده‌ستیان ناماژه‌یان ده‌کرد بز پیغه‌مبران که بی‌دنگ بن، یاخود ده‌ستیان
 ده‌برد بز دمی خویان و (ده‌یان کرده فیکه و هوسه و گالت‌ه‌جاری) و ده‌یان رت :

بینگومان نیمه باوهرمان بم پیام و برنامیده نیه کبه نیه ودا رهوانه کراوه،
 برآستی نیمهش لدوو دلییه کداین که خه لکیش ده خاته گومانوه لدوی که نیه
 بانگوازی نیمه بز ده کن. سهره پای ناگادار کردنوهی حمزرتی صالح (سهلامی
 خوی لی بیت) بؤگه له کوی بردهوام شوگه له گومانیان دهرد بو پیامی که بز
 هینا بوون، و باوهریشیان پی نه هینا جگه له کهسانیکی که میان نیست،
 له کهسانش له پروادارانه بوون که خوی گوره له گم له حمزرتی صالح دا
 (سهلامی خوی لی بیت) بزگاری کردن لهو تیاچوونهی که گم له و نه توه
 بدرز خیره کوی گرتوه بوه گوره پیاوانی گه له کوی بردهوام بوون له چهوساندنوهی
 نم کومه له پرواداره وه که خوی گوره له باره یانوه ده فرمویت : ﴿ قَالَ الْمَلَأُ
 الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لِلَّذِينَ اسْتَضَعُوا لِمَنْ ءَامَنَ مِنْهُمْ اَنْعَلَمُونَ
 اَنْ صَبَلِحًا مُّرْسِلٌ مِنْ رَبِّهِمْ قَالُوا اِنَّا بِمَا اُرْسِلَ بِهِءِ مُؤْمِنُونَ ﴿٧٥﴾ قَالَ
 الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا اِنَّا بِالَّذِي ءَامَنْتُمْ بِهِءِ كَافِرُونَ ﴿٧٦﴾ ﴿ الاعراف ٧٥-٧٦
 واته : ﴿دوای شو یاد خستنوهی صالح پیغمبر (ده ستمی ده سلمات
 داران، نتوانی لوت بزریان کرد له قومه کوی وتیان بتوانی که چهوسینراونه توه،
 لهواندیان که باوهریان هیناوه : باشه نیه دزانی که صالح له لاین پروردگاریوه
 رهوانه کراوه ؟ نیمانداران وتیان : به دلییا یه نیمه باره دارین بو پیامی که
 بردها رهوانه کراوه. (بهلام) نتوانی که خویان بزل و گوره دزانی وتیان :
 برآستی نیمه بی پرواین بدوی نیه پرواتان پی هیناوه. وه گه له کوی حمزرتی
 صالح سوور بوون له سر مل نهدان و برهدلستکاری و گومان برامبر به
 پیغمبرایهتی حمزرتی صالح (سهلامی خوی لی بیت)، له سرو نه مانه شووه
 کومه تیکیان همبو کفکولی حمزرتی صالح یان ده کرد (سهلامی خوی لی بیت)

وہذا بن شرمانہ راستیہ کانیان دادہ پڑھی، کہ بز سالتح پیغمبر ہاتھو،
 نو کو مہلشی نموانہ بون کہ بیلاتی کوشتنی حذرہتی سالتح یان دہر کردہ بو۔

خوای گموزہ لہ قورثانی پیوزدا دہ فرمویت : ﴿ قَالُوا أَطَرْنَا بِكَ وَيَمَنُ مَعَكَ قَالَ

طَلَبْنَاكُمْ عِنْدَ اللَّهِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ تَفْتَنُونَ ﴿٤٧﴾ وَكَانَ فِي الْمَدِينَةِ بِنْتٌ زَاهِيَةٌ يَفْسِدُوكَ

فِي الْأَرْضِ وَلَا يَصِلُ حُورٌ ﴿٤٨﴾ قَالُوا نَقَاسِمُوا بِاللَّهِ لَنُبَيِّتَنَّهُ وَأَهْلَهُ ثُمَّ لَنَقُولَنَّ لِوَلِيِّهِ

مَا شَهِدْنَا مَهْلِكَ أَهْلِهِ وَإِنَّا لَصَادِقُونَ ﴿٤٩﴾ وَكَفَرُوا مَكْرًا وَمَكْرًا مَكْرًا

وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٠﴾ ﴿ الفعل (٤٧-٥٠) واتہ : ﴿ خد لکہ کہ و تیان : نیمہ توشی

شوم و نہ گبمتی بووین بہمزی تزو نموانی لہ گملا تودان، سالتح وتی : نہ خیروانیہ

نہ گبمتی و شوستان لہ لایمن خواوہ بز دیت (تہ گمہر بہر دوام بن لہ سر یاخی

بوونتان)، بدلکو نپوہ قومیتکن کہ تاقی دہ کرتنبوہ. لہوشارہدا نژ دہستہ ہببو

کہ گونہو تواتیان تہ جام دہاو تزوی خراپہ بیان لہ ولاتدا دہ چاندو بہ لای چاکہ و

چاکہ کاریدا نہدہ چون. ہمرویان سویندیان بہ خوا بز یہ کتر خوارہ کہ لہ شہودا

بدن بہ سر سالتح و مال و منالیدا و لہ ناریان ہرن، پاشان (تہ گمہر گومانیان

لینکردین) سویند دہ خزین و بہ کہ سوکاری دہ لپین : نیمہ ناگامان لہ تیا چوونی

نہوان نیوہ دلتیان نیمہ راست گوزین. (نہو تاونبارانہ) پیلان و تہ لہ کہ یان گیترا

(بز لہ ناو بردنی سالتح و شوین کہوتوانی) نیمش نہخشہ یہ کی ترمان کیتشا (بز

پزگار کردنی نیمانداران و لہ ناو بردنی خوانناسان) نہوان ناگایان لی نہبو،

ہمستیان پی نہدہ کردہ. حذرہتی سالتح (سہلامی خوای لی بیت) نیشانو

موجبیزہ کی پیشاندان کہ و شتریک بو بز نہوی بزانی نایا بز چونیان ہرامبری

دہ گزپی و شوینی دہ کون یان نا ؟ حذرہتی سالتح (سہلامی خوای لی بیت)

بہ گہ لہ کی ووت نم و شترہ دہ بیت ہمشداریت لہ خوار نہوی نارہ کہ یاندا،

و به هیچ شیوهی کیش نازاری ندرت، به لام گله‌کمی گویان ندایه
 ناموزگار به کانی صالح و حوشه که بیان کوشت... سوره‌ی (الشعراء) / نم
 چیز کمان بهم شیوهی بزه‌گیرتسوه : ﴿ كَذَّبَتْ ثَمُودُ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٤١﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ
 أَخُوهُمْ صَالِحٌ أَلا تَتَّقُونَ ﴿١٤٢﴾ اِنِّی لَکُمْ رَسُولٌ اَمِیْنٌ ﴿١٤٣﴾ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَطِیْعُوْنِ ﴿١٤٤﴾ وَمَا
 اَسْتَلْکُمْ عَلَیْهِ مِنْ اَجْرٍ اِنْ اَجْرٰی اِلَّا عَلٰی رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ ﴿١٤٥﴾ اَنْتُمْ کُوْنُوْا فِیْ مَا هُنَّآ اٰمِیْنٰتِ
 ﴿١٤٦﴾ فِیْ جَنَّتٍ وَّعِیُوْنٍ ﴿١٤٧﴾ وَزُرُوْجٍ وَّفُجْرِی طَلْمَآ هَضِیْمٌ ﴿١٤٨﴾ وَتَنْجُوْتُوْنَ مِنْ
 اَلْجِبَالِ یُّوْثًا قَرِیْبِیْنَ ﴿١٤٩﴾ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَطِیْعُوْنِ ﴿١٥٠﴾ وَلَا تُطِیْعُوْا اَمْرَ الْمُسْرِفِیْنَ ﴿١٥١﴾ الَّذِیْنَ
 یُفْسِدُوْنَ فِی الْاَرْضِ وَلَا یُصْلِحُوْنَ ﴿١٥٢﴾ قَالُوْا اِنَّمَا اَنْتَ مِنَ الْمُسْحَرِیْنَ ﴿١٥٣﴾ مَا اَنْتَ اِلَّا
 بَشَرٌ مِّثْلُنَا فَاَنْتَ بِآیٰتِنَا اِنْ کُنْتَ مِنَ الصّٰدِقِیْنَ ﴿١٥٤﴾ قَالَ هٰذِیْہٗ نَاقَةٌ لَّمَّا شَرِبْتَ وَاَنْکَرُ
 شَرِبْتَ یَوْمٍ مَّعْلُوْمٍ ﴿١٥٥﴾ وَلَا تَسُوْهَا بِسُوْءٍ فَاِخْذْکُمْ عَذَابَ یَوْمٍ عَظِیْمٍ ﴿١٥٦﴾ فَعَقَرُوْهَا
 فَاصْبَحُوْا نَدِیْمِیْنَ ﴿١٥٧﴾ ﴿ سوره‌ی الشعراء (۱۴۱-۱۵۷) واته : ﴿ قومی
 شه‌مودیش بر ویان به پیغمبرانیان نه‌کرد. کاتیک سالتی بر ایان پیی وتن :
 باشه‌تسوه‌تسوه له‌خوا ناترسن، پاریزکارنابن ؟ بر راستی دلتیابن کمن فرستاده‌کمی
 نمین و دلتسوزم بوزان... کوابوو له‌خوا بتسن و فرمانبرداری من بکن... من
 دارای هیچ جزوه پاداشتیکنان لی ناکم له‌سری، من تنها پاداشتی خوم له
 پمروردگاری جیهانه‌کان ده‌خوام. نایاواده‌زانن همدوا نالیردها به‌خوشی و
 ناسوده‌یی ده‌هیلرتسوه (ژیانتان کوتایی نایهت) ؟ له‌ناو باخ و باخات و کانیاری
 سازگادا ؟!! له‌ناو بیستان و دارخورمادا که‌خورمای نزم و ناسک و به‌تام ده‌گرت
 ؟!! (همروها بوزان ده‌لوت) مال و شونسی خوش له‌چیاکان دابتاشن و به‌جوانی
 دوستی بکن و به‌خوشی تیایدا که‌شخبکن ؟! له‌خوا بتسن و فرمانبرداری

من بکن به فرمانی موسی و لسنور دهرچو رهگان هه تسوکوت مه کن...
 توانی که توی فساد و تاوان له زویدا ده چیتن و هدرگیز چاکسازی ناکن.
 خواندناسان وتیان : وادیاره تو بپرستی لهوانی که فیل و جادوت لی کراره !! تو
 جگه لهوی که هر به شرنکی وهک و نیمه، هیچی تر نیت، به لگه یه کمان نیشان بده
 نه گهر لپرست گزیانیت ؟! (جاخوای به توانا و شترنکی بز بدی هیتان، تادهم
 کوتیان بکات و بیانویان بپرست)، نینجا صالح پیغمبر پیتی وتن
 نهموشترنکی مو عجیزه یه که ده بیت نار تنها بز نم بیت، پلژنیکیش بز نیوه
 دیاری کراو بیت. نه کن دست درژی بکنه سرو نازاری بدن، بهوی نهوه
 سزایه کی سخت له پلژنکی سامناکدا یه خمتان نه گرت. (بهلام گویان نهدا به
 ناموزگاریه کانی صالح)، جاسریان بری و دست به جی له به یانیدا پدشیمان
 بوونه... ﴿ بهلام مملاتی پی حذرته صالح له گن گه له کیدا خوی گوره
 له سورهتی (القمر) دا پیشانمان دهدا وهک ده فرمویت : ﴿ كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِالنُّذُرِ ﴿٣٧﴾
 فَقَالُوا أَبَشْرًا مَنَّا وَحِدًا نَتَّبِعُهُ إِنَّا إِذَا لَفِيَ ضَلَالٍ وَسُعُرٍ ﴿٣٨﴾ أَمْ لَقِيَ الذُّكْرَ عَلَيْهِ مِن بَيْنِنَا بَلْ
 هُوَ كَذَّابٌ أَشِرٌ ﴿٣٩﴾ سَيَعْلَمُونَ غَدًا مِّنَ الْكَذَّابِ الْأَشِرِّ ﴿٤٠﴾ إِنَّا مَرْسَلُونَا النَّاقَةَ فَنَنَّةً
 لَهُمْ فَارْتَجَبُوا وَاصْتَبَرُوا ﴿٤١﴾ وَيَذَّبُهُمْ أَنَّ الْمَاءَ قِسْمَةٌ بَيْنَهُمْ كُلَّ شَرِبٍ فَخَضَرٌ ﴿٤٢﴾ فَادَّأ صَاحِبُهُمْ
 فَتَمَاطَى فَمَرَّ ﴿٤٣﴾ القمر (٢٣-٢٩) واته ﴿ ٣٧ ٣٨ ٣٩ ٤٠ ٤١ ٤٢ ٤٣ ٤٤ ٤٥ ٤٦ ٤٧ ٤٨ ٤٩ ٥٠ ٥١ ٥٢ ٥٣ ٥٤ ٥٥ ٥٦ ٥٧ ٥٨ ٥٩ ٦٠ ٦١ ٦٢ ٦٣ ٦٤ ٦٥ ٦٦ ٦٧ ٦٨ ٦٩ ٧٠ ٧١ ٧٢ ٧٣ ٧٤ ٧٥ ٧٦ ٧٧ ٧٨ ٧٩ ٨٠ ٨١ ٨٢ ٨٣ ٨٤ ٨٥ ٨٦ ٨٧ ٨٨ ٨٩ ٩٠ ٩١ ٩٢ ٩٣ ٩٤ ٩٥ ٩٦ ٩٧ ٩٨ ٩٩ ١٠٠ ﴾ همدیش
 ههمو بیتدار کرده بوهدا چله کاندنیکیان به درلذانی و بریایان پیتی نه بو. جاوتیان:
 باشه رهوایه، نیمه شوننی تا که کسیتک بکومین له خومان ؟!، نیمه نه گهر
 برهوبه کسیتی و ابکین، شوکاته نیمه به پرستی له گومرایی و شیتیداین ؟! انایا پاسته
 له نیتوان نیمهدا وهی و نیگابز نهوه وانه کراییت، نه خیرشتی و انایت،
 به لکونو همرکابرایه کی زلدرلذن و خویهرسته و خویهرسته ده کات السببی

دهزان و بزبان دوده کموتت که کی دروزن و خویپرست و خزبه گموره زانه بیتگومان
 نیمه نو و شتره کی میانویان گرت، لبمرد پیدامان کرد، بموش تاقیمان
 کردندوه، جا نمی سالتح چاودیریان بکه، بزانه چی ده کم، خزگروثارامگریش به
 (لبمرا مبرکارو کرده وی ناشرینیا نموه). هموالیشیان بده ری : که ثاوه که بمشکراوه
 (بژژتک بز نموان و مالاته که میان، بژژنکیش بز و شتره که) نیتر لمپژژی نژی به
 و شتره که دا هممو به کارهیتناتیکی ثاوه که قده غه به نموان. (قمومی نالمبار له تاقی
 کردندوه که دا سمرنه کموتن و خویان بز نه گیا لبمرد نموه) بانگی زه لامیتیکی درپیان
 کردوو هانیاندا بز سمر برینی، نموش بی باگانه پلاماری شمشتیری داو سمری
 بری). تم گله راستموخو پوویمرووی نموه ستانموره بمسزادانی له دواوی نموه
 نه بجامیان دا، کاتیک سمرکه شیان کردو خویان به گموره دانا همستان به هیرش
 کردند سمر حمزرتی سالتح (سهلامی خوی لی بیتت) نموش به بمر پمچ دانموه
 بانگموازه کمی و تو متبار کردنی بموه کی دروزنمو در ده کات ﴿فَقَرُّوا النَّاقَةَ
 وَعَتَوْا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ وَقَالُوا يُصَلِّحُ أَخْوَانَنَا بِمَا تَدُونَنَا إِنْ كُنْتُمْ مِنَ الْمُرْسَلِينَ
 ﴿٧٧﴾ الأعراف (٧٧) واته ﴿یه کسر (چون) و شتره که میان سمر بری و
 له فخرمانی پمورد گاریان یاخی بوون و وتیان نمی سالتح نه گمرد تو له
 بیتغمبرانیت نادوی نو هدیره شانی که لیمان ده که بیت بزمان پیش بهیتنه. خوی
 گمورهش هممو نه خمشو پیلانته کانی بیتاودرانی پوچمن کرده وه، حمزرتی سالتح
 یشی پژگار کرد که بنیاز بوون خراپی بمرا مبر بکن...

دواوی نموه حمزرتی سالتح (سهلامی خوی لی بیتت) هممو هژکارو پی و
 شرتنه کانی گیاندنی په یامه کمی چی بدچی کرد، وه گله کشی لبمرا مبریدا
 وه لامیان ندایموو پوویمرووی ده بونموو مله جهرپیان ده کرد، حمزرتی سالتح
 (سهلامی خوی لی بیتت) هموالی نموه پیتدان که دواوی سی پژژی تر تووشی سزای

خوایی دهن و تیاده‌چن، ﴿فَعَقَرُوهَا فَقَالَ تَمَتَّعُوا فِي دَارِكُمْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ ذَٰلِكَ وَعَدَّ غَيْرُ مَكْدُوبٍ ﴿٦٥﴾﴾ هود (٦٥) واته : ﴿یه کسرچوون سمریان بری، جا (سالج) یش پیتی وتن: رابویرن لهمال و منزلتی خوتاندا بزماوی سی پڙڙ، (دوای نمو ماوه دیاری کراوه تیاده‌چن) و نموش پدیمانیکه هرگیز بدوزناخریتموه.﴾. وههرواش بوو دوای سی پڙڙ خوی گموره سزاکهی نارد بز سمرنم هژو نه‌توهیو له‌ناری بردن وهک خوی گمورهش له‌قورتاندا بزمان باس ده‌کات و ده‌فرموت : ﴿وَإِذْ أَخَذَ الَّذِينَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةَ فَأَصْبَحُوا فِي دِيَارِهِمْ جِثْمٍ ﴿٦٧﴾﴾ کَانَ لَمْ يَنْتَوُا فِيهَا إِلَّا أَنْ نَمُودَا كَفَرُوا رَبَّهُمْ إِلَّا بَعْدًا لِمُؤَدِّ ﴿٦٨﴾﴾ هود (٦٧-٦٨) واته : ﴿جانمور دن‌گه‌سامناکهی بووه هژی تیا چوونیان هم‌مور نموانی گرت که تاوان و ستمیان کردوو فرمان برداری پوره‌رد گاریان نه‌بوون، سهره‌نجام هم‌موویان له شوینه‌کانی خزیاندا کموتن برپوری زویدا و تیاچوون له‌بهره به‌یاند!... وهک نموی کههر لمو شوینه‌دا نه‌بووین و تیایدا نه‌ژبان، ناگادارین برپاستی هژی شه‌مود بی‌ پروا بوون به پوره‌د گاریان و بی‌ وه‌فا بوون برامبیری، ناگادارین برپاری دووری له‌بزه‌یی خوا، درا به‌هژی شه‌مودیش.﴾.

پاشماوه دۆزراوه‌کانی گه‌لی شه‌مود

له‌غیر شوگه‌لانی که قورتانی پیڙڙ باسی لیتوه. کردوون شوگه‌ل و نه‌توانمن که نمور زانیاری زوریان له‌باره‌ ده‌زانین، تۆماره میژویه‌کان نمویان سلطان‌دوره که‌گه‌لی شه‌مود له‌یه‌کیتک له‌سهرده‌مه‌کاندا بزونیان هسبوه. پیتیان وایه که (أصحاب الحجر) که‌له قورتاندا باس کراوه گه‌لی شه‌مود بیت، وه‌له‌پراستیدا قورتانی پیڙڙ بو ناوی تریه‌وه ناری هیتان: که (أصحاب الحجر) . چونکه نم

شاره يه کيکه له شو شارافى که شو گهله دوزيويه تيموه، وههروهه شو وسفه
 جوغرافيه نيغريقيهى که بلينى بز نم شوينى کردوه هاوپايه له گه ليدا، بلينى
 نوسيوه تى که (دوماشا) وه (هجره) شو دوو ناوچه يه ن که گه لى شه موودى تيدا
 نيسته جى بوون، وه نم دو اينه شو شه يانه که شارى (هجره) دوست کردوه که
 نم پرده ناسريت^۱. وه کونترينى سرچاوه کونه کان که ناماژه به شه موود ده کن
 تو مارا، ميژويه کانى (نسر) ه لسره ده مى سرجيونى دووه مى پاشاى بابلى له
 (سدهى هشتمى پيش ز ايندا) که شو گهله له يه کيک له شالاره کانيدا بوسر
 باکووى دورگى عمره بى پوخوا، ههروهک نيغريقيه کانيش ناماژه بى ده کن که
 نوانه ((تامودى)) ين واته : شه موودن کهله کتيبه کانى نرستز و بتولى و
 بلينى دا هاتورن^۲. شووى راستى بيت نم گهله برله هاتنى پينغمه بى نيسلام
 موحه محمد (دروى خوى لى بيت) به تمواوتى نعمان نریش لسالاتى (۴۰۰ -
 ۶۰۰) ز ايندا. خوى گموره له نورناندا باسى عاد و شه موود بنه کوه
 ده به ستيتموه، به لکو تمنانت عاد ببيرى شه موودا ده هينيتيموه و فرمائيشيان بى
 ده کات که پندوناموزگاريان لى وه ريگرن، نمه شو ده گه ينييت که گه لى شه
 موود زانيارى تمواى ههروهه ده ياره ي گه لى عاد. خوى گموره ده فرمويت : ﴿

وَإِلَىٰ تَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ قَدْ
 جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ هَذَا نَذِيرٌ لَّكُمْ ءَايَةٌ فَذُرُّوهَا تَأْكُلُ
 فِي الْأَرْضِ اللَّهُ وَلَا تَمْسُوهَا بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٣﴾ وَأذْكُرُوا إِذْ جَعَلَكُمْ
 خُلَفَاءَ مِنْ بَنِي عَادٍ وَبَوَّأَكُمْ فِي الْأَرْضِ تَتَّخِذُونَ مِنْ سُوءِهَا قُصُورًا

^۱ فيليب هيتى ، تاريخ العرب ، لندن : ماكميلان ، ۱۹۷۹ صفحه ۳۷
^۲ (تمود) دائرة المعارف البريطانية الصغيرة

وَتَنجِثُونَ الْجِبَالَ يَوْمًا فَادْكُرُوا ءَالَآءَ اللَّهِ وَلَا تَعْمُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ

﴿٧٦﴾ ﴿الأعراف (٧٢-٧٤) واته : ﴿بؤسر قومى شهموديش ساتحى برايمان نارد
(توريش پيى وتن : ئى گه له كم خوا بپهرستن چونكه جگه له و خوايه كى ترتان
نيه، ثهواتا بپراستى موعجيزه ي ناشكراتان له لايمن پهره رد گارتانوه بؤ هاتروه،
ئهمه وشترىكه له لايمن خواره بهتايهت بؤ ئيويه بدي هيناوه (لسمر داخوازى
خوتان) كه موعجيزه يه كى ناشكرايه، وازى ئى بهيئنن بابلهورت لزهوى خوادا و
دهست دزيئى مه كنه سمرى نازارى مدهن (چونكه همرفازارتاندا) سزاو به لايه كى
به نيش و نازار داوين گيرتان ده بيت. يادى ئموكاتمش بكه نهوه كه خوا ئيويه كرده
جى نشين لداوى قومى عاد، ژيانى لسمرزه ويدا بؤ ناسان كردن، لده شته كاندا
كوشك و تهلار دروست ده كمن، له شاخ و كيئوه كانيشدا ژورر داده تاشن، كواته
يادى نازو نيعمه ته كانى خوا بكمن و توى خراپه و فسادو گوناوه لسمرزه ويدا
مه چيئن. لم نايتمدها نمره فيرده بين كه گه لى (شه مود) پديوه ندى هه بووه
به گه لى (عاد) ه وه پيئده چيئت گه لى عاد به شيك بوو بيت له ميئروى شارستانيه تى
گه لى شه مود، وه حمزه تى سالتح (سه لاسى خواى ئى بيت) هه ميه شه ناموزگارى
گه له كى بهوه ده كرد كه پندو ناموزگارى له گه لى عاد وه بگرن.

نه وه لکۆڵهوه رو
 لیکۆڵهوهوانه که له نهۆباردا
 نه نجاسدراون، پاشماوی
 شارهکهی پیشاندا که
 له قوتایی چه نه مه تریک
 له وه دهرکهوتوه، نه وهی
 راستی بیت نه م کارهساته
 له وایه ده توانیبت بیته
 هۆکاری که له که بووی بریکی
 گه وهی نه له ماوهیهکی زۆر
 کورتدا، و نه مهش ده کزیت
 به شیوازیکی چاوه روان نه کراو
 له پریکتدا رویدا بی

عاد ههواتی گه له کهی (نوح) ی دا به قهوه کهی که له پیش خۆیاندا ژیاون، ههروهک
 چۆن په یوه نه دیه کی میژوی گزنگ له نیوان (عاد) و (شه موود) دا هه بووه،
 بهوشیوه یهش په یوه نه دی میژوی له نیوان گه لی نوح و گه لی عاد یشدا هه بووه، نه م
 گه ل و نه مهوانه ناشنا بوون به یه کهتری وهره نگه زغیره یان له یهک وهره چمه و نه ژادیش
 بویتت، له گه ل ته وهی له پرووی جوگرافیه وه عاد و شه موود له یه که وه دوورن، له بهر
 ته وه په تگه له یه که مهین بینینیاندا په یوه نه دی راستهوخۆ له نیوانیاندا نه بویتت،
 کهواته ته ی بۆچی نایه ته کانی قورتانی پیرۆز باسی شه موود و عاد به یه که وه گری
 ده دات ؟. به که مه تیک بهر کرده نه وه و له مه تیکی ناشکراو پوهمان بۆ دهره که مه ت
 ماوهی دووری تیوان نه م دوو گه له له پرووی جوگرافیه وه خه یالیته، له پرووی
 میژوییه وه سه رچاوه میژوییه کان ته وه یان دهره خستوه که په یوه نه دیه کی زۆر به هیتز
 له نیوان (شه موود) و (عاد) دا هه بووه، گه لی شه موود گه لی عادی ناسیوه چونکه
 نه م دوو گه له زۆرترین گومان وایه که له یهک سه رچاوه و به نه په ته وه هاتن له ژیر
 ناویشانی (شه موود) دا تینسکلۆپیدیای بهرتهانی نرسیویه تی : هۆزه کۆنه کانی

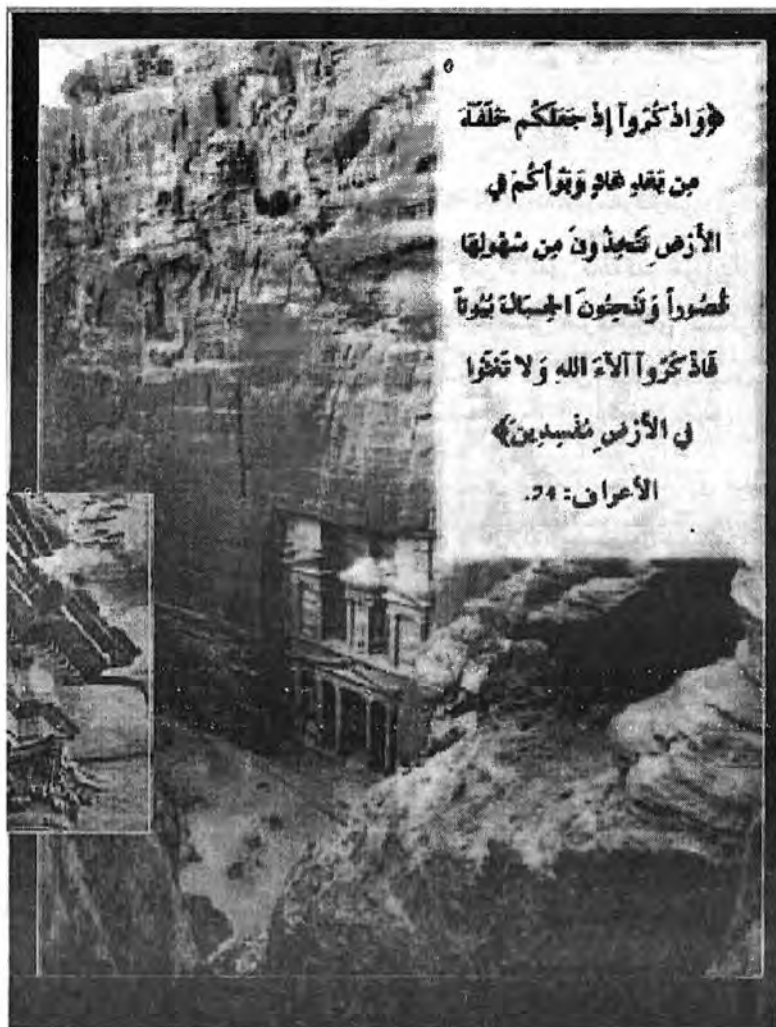
دورگهی عمره‌بی که په‌نگه له هژزه بن‌اوبانگه‌کان بن، له‌گه‌ل نموی بن‌ره‌تی شه‌موود له‌باشوری دورگهی عمره‌بیدایه، له‌راستی‌دا کزمه‌لنک لهو هژزانه له میژویه‌کی نزی‌کدا به‌رو باکوور گواستیانه‌وه و له‌لیژیه‌کانی کیتی (نه‌قله‌ب) دا نوز‌ه‌یان گرت، وه‌گه‌لی شه‌موود یش که‌له‌نیرانی شام و حیجاز دا ژیان له‌ژیر ناوی (أصحاب الحجر) دا ده‌ناسران، وه‌ه‌ل‌کۆل‌ه‌وه شو‌ننه‌وار ناسه‌کانی نویسه به‌ردینه‌کان و ریته گموره‌کانی شه‌موود یان دژزیه‌توه نه‌ک تنه‌ها له‌کیتی (نه‌قله‌ب) دا، به‌ل‌کو تنانعت له‌ناوه‌راستی دورگهی عمره‌بیشدا به‌همان شیوه دژزیویه‌توه^۱. وه‌تو ده‌سنوسانه‌ی که هاوشی‌وه‌ی پیته‌گانی شه‌موودن له‌باشوری دورگهی عمره‌بی دژزانوه هه‌روه‌ها له‌باکووریشوه پزوه و حیجاز به‌همان شیوه دژزانوه^۲، له سه‌ره‌تاره له‌باکووری ناوه‌راستی یه‌مه‌ندا چهند ده‌سنوسینکی دیکه دژزانوه که‌به شه‌موود ناسراو بوون وه‌په‌یوه‌ست بوون به‌به‌شی لای باکووریشوه، وه‌له‌لای باشوریشوه په‌یوه‌ست بوون به‌حه‌ضره‌مه‌وتوه، وه‌لای پزژئاواشیوه په‌یوه‌ست بوون به (شبهوه) وه. پیتش نموی سه‌یری شو‌ننه‌واری گه‌لی عاد بکه‌ین له‌باکووری دورگه‌که‌وه، توه زڤر بوون بووکه‌گه‌لی شه‌موود له‌ناوچه‌ی عاد دا نیشته‌جی بووین، وه‌به‌تایبه‌تیش له‌ناوچه‌ی حه‌ضره‌مه‌وت دا که‌پایته‌ختی توه‌کانی عاده، تم په‌یوه‌ندیش که‌له نیتوان عاد و شه‌موود هه‌بووه‌قورنانی پی‌ژژ زڤره‌جوانی بزمان رڤشن ده‌کاتوه که‌لهو ماوه‌دا سالتح (سه‌لامی خ‌وای لی بیت) له‌گه‌ل گه‌له‌که‌یدا ده‌واکه‌نمان جینگه‌ی توه‌ایان گرتوه‌توه : **وَإِلَىٰ كَثُودٍ أَجَاهُمْ صٰلِحًا ۗ قَالَ يٰقَوْمِ اٰعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِّنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُ ۗ قَدْ جَآءَكُمْ**

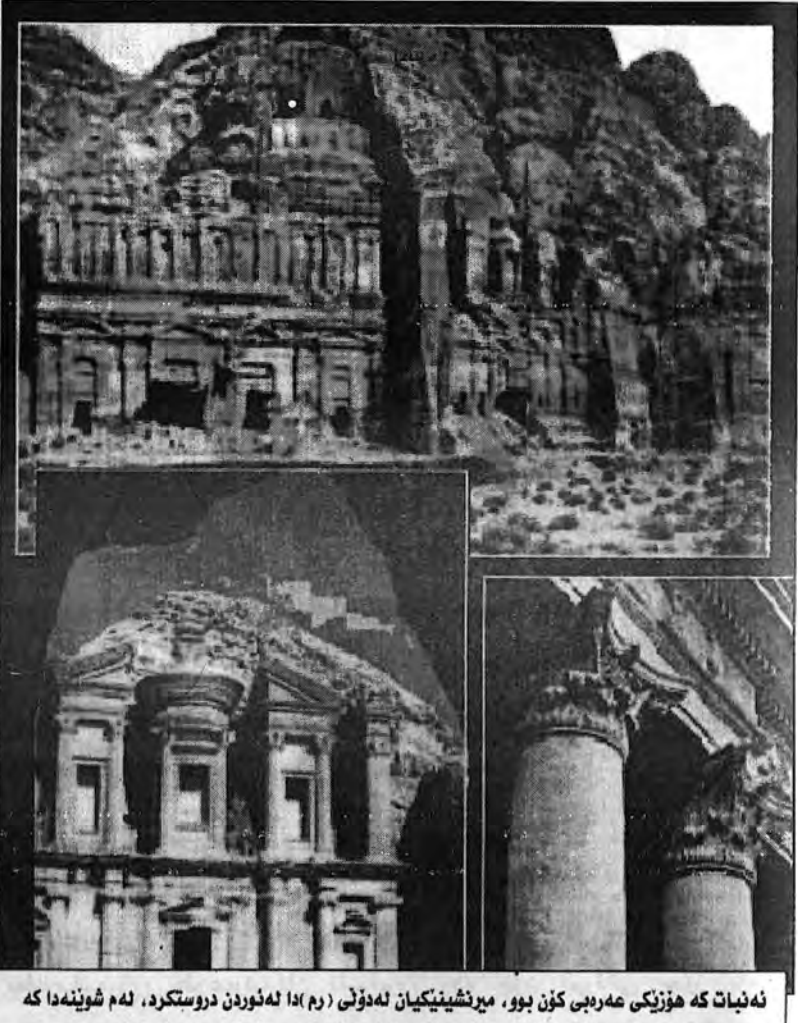
^۱ بریان دو، جنوب الجزيرة العربية، تیمس وه‌سون ۱۹۷۱، الصفحات ۲۱، ۲۲
^۲ بیرنست غومبرینش، عن الاصل الالمانی (اساطیر الشعوب للیافعین) ۱۹۹۷، صفحه ۲۵

بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ هَذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ لَكُمْ آيَةٌ فَذَرُوهَا تَأْكُلْ فِي أَرْضِ
 اللَّهِ وَلَا تَمْسُوهَا بِسُوءٍ فَيَأْخُذْكُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٣﴾ وَأَذْكُرُوا إِذْ
 جَعَلَكُمْ خُلَفَاءَ مِن بَعْدِ عَادٍ وَنَوَّأَكُمْ فِي الْأَرْضِ تَتَّخِذُونَ مِن
 سُهُولِهَا قُصُورًا وَتَنْجِتُونَ الْجِبَالَ بُيُوتًا فَأَذْكُرُوا آيَةَ اللَّهِ وَلَا تَعْتُوا
 فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٧٤﴾ الْأَهْرَافُ (٧٢-٧٤) واته: ﴿بؤسر قهومی

شہ مودیش ساتھی برایمان نارد (نوریش پیتی وتن : نئی گہلہ کمم خوا پیدرستن
 چونکہ جگہلہ و خواہیکہ ترتان نیہ، نموتہا بپراستی موعجیزہی ناشکراتان
 لہلایمن پمورہد گارتانمہ بز ہاتوہ، نمہہ و شتریکہ لہلایمن خواہ بتایبہت بز
 نیتوی ہدی ہیناوه (لمسر داخوازی خوتان) کہ موعجیزہیکہ ناشکرایہ، وازی
 لی بہینن بابلموہریت لمزوی خواہا و دەست درژی مکمنہ سرو نازاری مدہن
 (چونکہ ہرننازارتانا) سزاو بہلایہکی بہ نیش و نازار داوین گہرتان دہیت. یادی
 نموکاتہش بکمنہہ کہ خوا نیتوی کردہ جن نشین لدوای قہومی عاد، ژبانی
 لمسر زویدا بز ناسان کردن، لدہشتہکاندا کوشک و تہلار دروست دہکن، لمشاخ
 و کیوہگانیشدا ژور دادہتاشن، کمواتہ یادی نازو نیعمتہکانی خوا بکن و تووی
 خرابہ و فسادو گوناہ لمسر زویدا مدچینن. لمپراستیدا گہلی شہ موود باچی
 نمسر کمشیہیان دا کہ دواچار چارہنوسیان تیاچرون ولمناوچرون بو، و تہواری
 کارگو بالہخانہکانیان ویران ہون و ہیچ لمو شارستانہتانیہیان نیان توانی رنگہ
 لمسزای خواہی بگرن کہلہ تہجامی نمورنگہیدہا بو کہ گرتہوویانہ ہمو دووچاری
 نمو چارہنوسہ پشہ ہاتن کہ خواہ گمورہ بزوی ناردن، ہم شیتوہیش گہل و
 نمتوہکی شہ موود ہمسزای خواہی تیاچرون وہ دووچاری توٹہی خواہی ہاتن واک

چون دو چاری نتموه یاخی بووه کانی پیش خوی و دوی خزی هاتیوو کله
 بدرنامی پروهردگار لایان دابوسرکمش وگومراویاخی بوون له خواپدیامه کمی

ئەنبات كە ھۆزىكى غەربىي كۆن بۈيۈك، مېرئىشېنېكىيان ئەدۋىتى (رم) دا ئەنۈردن دروستكرد، ئەم شۈنبەدا كە
 ئەھمەمان كاتتا پىنى دەوترا دۆلى (بەترا) ئەتۋانى باشتىن نەمۈنى ھەتكۈلىنى پەيكەرى بەردىن
 بدۈزىتەۋە كە ئەۋگە ئە پىنى ھەستەۋە، بەۋ شېۋەيە ھۆزى ئەمۇد ئەھۋەرى بېناسازىدا باسكراون، ئەگەن
 ئەۋەشدا ئەمىرۈ ئەگەن ئەۋ ھەمۈۋ ھۈنەرئەددا كە ھەيانبۈۋ جگە ئەۋ پاشاۋانە ھېچى تىريان ئى
 ئەماۋەتەۋە. ۋىنەكە ژمارەيەك پەيكەرى بەردىنى ئەدۋىتى (بەترا) دا پېشان دەدات

به‌شی شه‌شهم فیرعه‌ونی نوقم بوو

خوای گموره ده‌فمرویت : ﴿ كَذَابٍ ءَاٰلِ فِرْعَوْنَ ۗ وَالَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَّبُوْا بِمَا يَنْتَظِرُوْنَ ۗ فَآهَلِكْنٰهُمْ بِذُنُوْبِهِمْ ۗ وَاَعْرَفْنٰ ءَاٰلَ فِرْعَوْنَ ۗ وَكُلُّ كَاٰنُوٓا ظٰلِمِيْنَ ﴿٥٤﴾

الأنفال (٥٤) واته : ﴿(پرهوشتی نمانه) همروهك و داب و نمرتی دارو ده‌ستی فیرعمون و نمانی پیشیان وایه، کهبه‌لگو فرمانه‌کانی پیره‌ردگاریان به‌درد دهرانی و باهرپیان پیی نبروو، له‌ته‌نجامدا نیتمش به‌هوی گوناھ و تاوانیانوه له‌ناومان بردن و دارو ده‌ستی فیرعمونیشمان نوقمی ده‌ریا کرد، همروشیان ستمکار بوون﴾. شارستانیمتی میسری کزنیش وهك شارستانیمتی دۆلی دوو پرویار بنواوانگ بووه، به‌وی به‌کۆترین شارستانیمتیک داده‌نریت کمه‌یژروه‌خۆیموه بینیبیتی، وه‌له‌پراستیدارژیمینکی کۆمه‌لایمتی پیشکوتوریان همبووه که‌وای کرده پیشکوتورتیرین ولات بیت له‌مو سرده‌مه‌دا، وه‌چهند هۆکارو پالتیرتک همبوون بز به‌رهو پیش بردنی تم شارستانیمته، وهك دۆزینمهی نوسین و به‌کار هینانی له‌مه‌زارهی سینه‌می پیش زایندا و له‌گه‌ل وه‌به‌ره‌ینانی ناوی نیل دا، وه‌همروه‌ها پروه جوگرافیه‌که‌شی زامنی سنوره سروشتیه‌که‌ی کردبوو له‌مه‌ترسی شالاره دهره‌کیه‌کان. تم کۆمه‌لگا پیشکوتروه وه‌چو نه‌ژادی فیرعمونیه‌کان به‌پروه‌پیان دهره‌د، وه‌له‌مو ده‌مه‌دارژیمینکی بی باهرپیان پیاده ده‌کرد که به‌فهرمانبه‌رداری فیرعمونیه‌کان ناسرابوو، وهك چون قورئانی پیژژ بزمان ده‌گیتیموه، وه‌فیرعمونیه‌کان له‌خۆریان بایی بوو بوون، نکولی خوای گموره‌پیان ده‌کرد و پشتیان کردبووه خوای گموره، به‌لام دواچار هیچ له‌و هیزو شارستانیمته گموره‌پیان و هارکات له‌گه‌ل هیزی سهریازیشیاندنا سودی نه‌بوو له‌به‌وامبه‌ر له‌و تیاچرونه‌یاندا،

دهسه لاتی فرعونیه کان

شارستانیته فیرونیه کان لیسر پیست و بهره کمتی روویاری نیل نیشتهجی بوون، وه لپراستیدا هژکاری نموی که میسریه کان لیسر دۆلی نیل دا دامغزرا بوون زوری ئاوی نم روویاره بروه که ده یانتوانی کشتوکال^۱ فراهمم بهینن نمویش بههزی نمو ئاوی نیلموه بوو که فراهمم هاتبوو بزبان بمبی نموی پشت به وهزی بارانی سالانه بیستن. میژوو نوس (نر نست کومبرج، Ernest Gombrich) سبارت بم بامته ده لئی: کش و هوای نه فریقا ووشک و گهرمو، تمنانمت چند مانگ بدوای یه کدا لم ناوچه ییدا باران نابارنت، لمبر تمهشه که چند ناوچه یه ک لم کیشوره گهره ییدا ووشک ده بیتموه، وه نم ناوچانمش کبه بیابانی فراوان داپۆشراون، هره ها دوو تمپۆلکه کی نیل زیاتر کمشی بیابانی بسره وه یو باران بارانیش لمو ناوچه یه کمه، له گه ل نموی که لم ناوچه ییدا باران گرنگیه کی نمو تۆی نیه، چونکه روویاری نیل به ناو پراستیدا تیپهر ده بیست هملسه ره تاوه تا کو تاییه کی^۱. وه بم شتوازه هرکس بتوانی ده سلالت له نیل دا بگریته ده ست ده توانی ده ست بسره سرچاوه سره کیه کاندای بگریته که میسر ده بات به پرتوه، وه گرنگترینیان بازرگانی و کشتوکالیه، وه بم ریگه یهش فرعونیه کان ده سه لاتیان بسره میسرده فراوان کرد.

پینکه هاتی تمنک و تاسو سی دۆلی نیل ری نیل نده دا به نیشتهجی بوونی کۆمه لگای گهره، لمبر نمو کۆمه لگای میسری لمبری نموی له شاره گهره کاندای نیشتهجی بین له ناو گوندوو شاره بچوو که کاندای ده ژیان، وه تمهش لپراستیدا تواناو ده سه لاتی فرعونیه کانی زیاتر کرد بسره میسره خه لکه که ییدا. (منسا) ی پاشا که یه که مین

^۱ ایرنست غومبریتش، قصة الأدب، لندن، MCML، مطابع فایدون، صفحه ۴۲

فیرعمونی میسری بوو بز یه کمین جار له میژوودا توانی میسری کزن یه کبخات، وه بیگاته یهک دهولت تومیش له هزارهی سیه می پتیش زایندا بوو، وه لپراستیدا ووشی (فیرعمون) به لگیه لسره شو شونمی کپاشای میسری تیندا ده ژیا، وه به تیپه پرونی کات نم ووشیه بوویه نازناوی پاشای میسر، وه نوی پاشا کانش یهک له دوای یهک نم ووشه یان له گهژ خزیاندا هیناوه و بوو شیویه به فیرعمونیه کان ناسران. وه هر بوو پییی که خاوهی ولات و دهسه لاتاریون به سرهارولاتیانیدا، قایل بوون بهوی که رهنگدانوهی خواجه کی گوره به له نارباندا که نمو بیرویا و پرش میسریه موشریک و لاده رکان نوینترایه تی ده کرد، وه هر وه ها تهاوی ولاتیش هرله زویه کشتوکالیه کان و داهات و دهسکهوته بازرگانیه کان و برهمه ناوخزییه کانش له چوار چیهی برژوهنده گانی فیرعمون دا دهسپا یهوه، ده تانین به کورتی نهوه بلین که تیکرای ولات له ژیر چنگی فیرعمونه کاندأ بوو، لپراستیدا پژمی زارداری رنگی بز فیرعمون خوش کرد بوو تاوه کوو دهسه لات له ولات دا به هیز بهرقرار بکات، به شیویهک هرچیه کی بوستایه جی به جی ده کرد. له سه رتای دامه زواندن یه کمین وه چو نه ژادی فیرعمونیه کاندأ هستان به دابه شکردنی ناوی پروباری نیل به سر تهاوی شو خه لکه دا، وه کاتیک (منسا) ی پاشا هستا به یه کخستنی هر دوو میسری باشور و باکور، له بهرام بهر نهودا هرچی بهرهمیان هبوو بز برژوهنده گانی فیرعمون کژه کرانه وه، وه تیکرای بهرهمه کان که هیان بوو ده درایه دهستی فیرعمون، نهوسا فیرعمونیش هه لدهستا به دابه ش کردنی نم بهر یه وه به سر که له کهیدا به پیی پیوستیه کانیان، نهوی راستی بیت نم پاشایانه که نم هموو هیزه یان له ولاتدا دروست کرده هرگیز نهویان له لانه راحهت نمبوو که خه لکنی بکنه بنده، نه گهر سه بریکی پاشای میسر بکهین یاخود فیرعمونه کان که له م دواییانده اتونا و هیان لیترا، نه وه مان بز دهرده کورت که خزیان به یوز داناه و

گوایا توانای تمواریان هدیو پیوستیه کانی خه لکیش تاماده ده کهن، وه لگهن تیپه پرونئی کاتدا ناوی فیرعمونه کان... له بیرو بزچوونی خه لکه کهدا گؤزآ بز خوای راسته قینه بیان، وه هندی وشمش که فیرعمون به کاری دهینا کاتیک و توریژی له گهن حمزه تی موسا (سهلامی خوای لی بیئت) ده رکود، نهوی سلماند که نهم بیرو باورپری همبووه، نهو تا خوای گموره له قورنانی پیژدا بزمانی ده گیتیموه : ﴿ قَالَ لَیْنِ اتَّخَذَتِ اِلٰهًا غَیْرَی لَاجْعَلَنَّكَ مِنَ الْمَسْجُوْرِیْنَ ﴿۲۹﴾ الشَّهْرَاءِ (۲۹) واته : ﴿ فیرعمون سوئندی خواروو وتی : ته گمر جگه له من که سیتیکی تریکه بیته خوای خوت و فرمانبهرداری بیئت، ده ت خه مه پریزی بهندگراوه کانوه و زینم انیت ده کمه . وه فیرعمون کاتیک له گهن گه له کهیدا ده دراپینی دهوتن : ﴿ وَقَالَ فِرْعَوْنُ یٰۤاٰیُّهَا الْمَلٰٓئِکَةُ مَا عَلِمْتُ لَکُمْ مِّنْ اٰلِهٍ غَیْرِیْ فَاَوْقِدْ لِیْ یَنْهَمْنُ عَلَی الطِّیْنِ فَاَجْعَلْ لِّیْ صَرَحًا لِّمَکْرِیْ اَطْلُغْ اِلَیَّ اِلٰهَیْ مُوسٰی وَ اِنِّیْ لَاطْنُہٗ مِنْ الْکٰذِبِیْنَ ﴿۳۸﴾ القصص (۳۸) واته : ﴿ فیرعمون سرکه شانه وتی : نهی خه لکینه من کسی تر شک نابهم که شایسته بیئت بهوی که خواتان بیئت جگه له خوم، نهی هامان تو له گلن خستی سوروه کراوم بز دروست بکمو قه لایه کی بهرزو پتوم بزینابکه به لکو پیایدا سبریکوم، تا خوای موسا بیینم، هرچهنده من به راستی بروام وایه له پریزی دروزنه کاندایه... !! ﴿

بیرو باوهره ئاینیه کان

میژوونوسی نیغریقی هیرو دوتس ده لی میسریه کۆنه کان لهوسرده مه دا پارێزگارترین خه لکانیک بوون له جیهانی نهو کاتدا، له گهن نهوی که ئاینه که بیان ناینیکی راست و دروست نه بوو، به لکو هاوره شیان بز خوای تا قانه بریار دا بوو، وه بهزی ده مارگیری خۆشیانوه پابهند بوون به ئاینه لادره که یانوه و وابسته می

بوویون پیتموه. وه میسریه کزنه کان زَر کاربگر بوون بهو ژینگه سروشتیهوه
 کتیا یاد دژیان، زله همنان کاتیشدا سروشتی جوگرافی ولاته کشیان بهی
 لهه ممو هیرشیتیکی دهره کی گرتبوو بوسریان، وه لهه ممو لایه کیشوره میسریه
 بیابان و شاخ و دهریا دهره درابوو، هیچ هیرشیتیکی نه یار نهیده توانی هیرشیان
 بکاته سر جگه له دوو رتگاهه نمیت که خویان دهیانتوانی بهتاسانی دهستان
 بهسردا بگرن، وه له بهرتم سروشته جوگرافی کی که هدیوو میسر به روی جیهانی
 دهره ده دابراوو، وه تم دابراوش بهتپه پوونی کات گزوا بؤ ده مار گهیده کی
 کویرانه.

وه بهم شیوه میش ورنایه کی تایبتمی پاریزه بهسره هر گوزرانکاره کدا دروست بوو
 بوو داخراله هر رونا کردنموه یملک، چونکه توان گه لیک بوون بزاسای ژیانیان
 تنها ناینه کیان بهر تو بهرزوو، وه بوو شیوه کی که قورقانی پیوز باسان بؤ ده کات
 ناینی بارو پاپهانیان بهر خترین شت بوو له لایان. له بهرتمه فیرعمون و
 شونک بو توانی بهم شیوه به پشیمان کرده موسار هارون و بانگهوازه کیان (سهلامی
 خویان لی بیت) کاتیک بانگه پشیمان کردن بوسر ناینی راست و دروست :

﴿ قَالُوا أَجِئْتَنَا لِنَلْفِنَا عَمَّا وَجَدْنَا عَلَىٰ آبَائِنَا وَإِنَّا لَكُم بِالْكَافِرِينَ فِي الْأَرْضِ وَمَا

نَحْنُ لَكُم بِمُؤْمِنِينَ ﴿٧٨﴾ یونس (٧٨) واته : ﴿ فیرعمون و دارو دهستهی

وتیان : باشه تو بؤ نموه هاتویت کهوتلمان بکهیت لهو بیوو باوه و بهرنامه یی
 که باوو پاپهانیان لهسری بوون و لهوانه بؤ نیمه ماره توه ؟ (نایا بهم ریزاهه)
 ده تانموت دهسلات داری و گوریهی بؤ خوتان لهسر زویدا به دست بهتین ؟!
 نیمه بهواتان پیناکهین !!﴾

شوننگه‌وته ناینیه‌کان له‌میسردا
 به‌شێوه‌یه‌کی سهره‌کی خۆیان بۆ
 خزمه‌تی خواکانیان تهرخان
 کردبوو، له‌نیوان شوننگه‌وتوان
 خواکاندا جادووگه‌ران و
 کاهینه‌کان هه‌بوون، که رێبه‌ری
 کۆمه‌لگا بوون، لهم جادووگه‌رو
 کاهینه‌نه‌ چینیکی کۆمه‌لایه‌تی
 گرتگیان دروست ده‌کرد به‌و پێیه‌ی
 که جادوو ده‌که‌ن، وه
 فیرعه‌ونه‌کانیش به‌کاریان
 ده‌هێنان بۆ نه‌وه‌ی خه‌لکی له‌ژێر
 سایه‌باندا به‌مێنیته‌وه.

تاینی میسر به‌ کۆنه‌کان دابه‌ش ده‌کرا به‌ دوو به‌شوه‌ : به‌شێکی سهره‌کی تایبه‌ت
 بوو به‌ ده‌وله‌تیه‌وه، به‌شکه‌ی تریشیان به‌دوای یه‌روباوه‌ری خه‌لکیدا ده‌گه‌را سه‌باره‌ت
 به‌ژیان له‌دوای مردنه‌وه، نمو یه‌روباوه‌ره‌ تاینیه‌ی که‌تایبه‌ته‌ به‌ده‌وله‌تیه‌وه‌ پێشان وایه
 که فیرعون به‌ توانایه‌و په‌ڕژه‌، وه‌هه‌روه‌ها رهنگدانیه‌ی خواکانه‌ له‌سهر زه‌ویدا بۆ
 نه‌وه‌ی دادپه‌روه‌ری و پارێزگاری بۆخه‌لکی به‌ریا بکات تیایدا. له‌راستیدا نمو یه‌رو
 باوه‌رانه‌ی که‌له‌ناو خه‌لکیدا بلاوه‌یان کرد بوو له‌وه‌ری ئالۆزیدا بوون، وه‌نمو به‌رگه
 تاینیه‌یه‌ی که‌نه‌یاربوون له‌گه‌ڵ تاینی سهره‌کی ده‌وله‌تدا به‌چهند دادیکی فیرعونی
 روت ده‌که‌رانوه‌، به‌ شێوه‌یه‌کی سهره‌کی تاینه‌که‌یان له‌سهر یه‌روباوه‌ری به‌فره‌ خواپی
 دامه‌زراوه‌، وه‌ ژۆرجار واده‌یه‌ت نمو فره‌ خواپه‌ له‌سهر شێوازی په‌یکه‌ری لاشه‌یه‌کی
 مرۆڤیه‌ت و سه‌ری ئاژه‌لی پێتوه‌یه‌ت. به‌لام به‌هه‌مان شێوه‌ ده‌واتریت نمو داب و
 نه‌رته‌ ناوخۆپێشانه‌ی که‌له‌ ناوچه‌یه‌که‌وه‌ بۆ ناوچه‌یه‌کی تر جیاوازن ناشناپێن.

به‌شیکى گموره له بیروباوهری میسریه‌کان لسه‌ئوه‌یه که زیندوبوونوهو ژبان
 لمدوای مردنومه هه‌یه، ئه‌وانه پروایان وایه که له دوای ئه‌وی لاشده‌مریت پ‌ج
 سه‌لمنوئى به‌ژباندا ده‌چیتتوه، وه‌به‌پیتی ئه‌م بیروباوهره‌ش فریشته‌کان پ‌جی
 مردووه‌کان هه‌لده‌گرن به‌ره‌و لای خوای داد‌گه‌ر، وه‌له‌لای تمنیشتی ئه‌و خوایه‌شوه
 چل و دوو داوهره‌هه‌ن، به‌توازویه‌ک له‌ناوه‌پاست دا داد‌نریت و دلی پ‌ج‌که‌ش له‌م
 ترازووه‌دا ده‌کیتش‌ریت، جانه‌و کاته ئه‌و پ‌ج‌حانه‌ی که چاکه‌کاری زۆریان هه‌لگرتوه
 ده‌برینه‌شونینیکى جوان و قه‌شه‌نگ و له‌ژبانینیکى به‌خته‌بویدا به‌ناسوده‌یی ژبان
 ده‌گوزهرینن، وه‌ئه‌وانه‌ی که‌خوایه‌و ناپه‌سه‌ندیان له‌چاکه‌زباتره‌ ده‌برین به‌ره‌و
 جینگایه‌ک که سزای جۆراو جۆری تیندا ده‌چیتن، به‌ ئه‌و جینگایه‌شدا له‌لایه‌ن
 درنده‌یه‌که‌وه به‌ناوای (خۆره‌ی مردووه‌کان) بۆ هه‌میشه‌یی له‌ژیر ئه‌وسزایه‌دا
 ده‌میننوه. بیروباوهره‌ کۆنه‌کانی میسر ده‌ریاره‌ی پ‌جۆی دوایی له‌گه‌ڵ ئاینی
 یه‌کتاپه‌رستیدا یه‌که‌ده‌گرنوه، وه‌له‌پاستیدا ئه‌م بیروباوهره‌ش به‌سه‌ بۆ ئه‌وی به‌یتته
 به‌لگه‌ که‌ئاینی یه‌کتاپه‌رستی گه‌یشتوه به‌ شارستانیه‌تی میسریه‌ کۆنه‌کان، به‌لام
 دواجار ئه‌م ئاینه‌ خراپ کراو یه‌کتا په‌رستی گۆرا بۆ فره‌ خوایی، وه‌به‌م تازه‌یه‌به‌ ئه‌وه
 ناشکرا بووه که چهند پ‌تخه‌مه‌به‌رێک به‌دوای یه‌کدا بۆ میسر له‌لایه‌ن خوای گموره‌وه
 په‌وانه‌کراوه که‌بانگی دانیشتوانی میسریان کردوه بۆ سه‌ر یه‌کتاپه‌رستی خوای
 گموره‌ و به‌ندایه‌تی بۆ کردنی. هه‌روه‌ک چۆن بۆ تینک‌پای خه‌لکی سه‌رزوه‌یش
 پ‌تخه‌مه‌به‌ر په‌وانه‌ کراوه له‌کاتیکه‌وه بۆ کاتینکی تر. نمونه‌ی ئه‌و پ‌تخه‌مه‌به‌رانه‌ش
 حه‌ززه‌تی (یوسف) ه (سه‌لامی خوای لى بیت) که قورئانی پ‌یۆز به‌درژێ ئه‌و
 چه‌رکه‌مان بۆ ده‌گێرتتوه، وه‌چه‌رکه‌ی یوسف یه‌ش (سه‌لامی خوای لى بیت) خۆی
 بۆ خۆی گرنه‌گه‌، له‌وه‌دا که‌گه‌یشتنی ئه‌وی ئیسرائیل بۆ میسر و جینگه‌بوونیان له‌و
 ناوچه‌یدا له‌خۆ ده‌گرت. له‌لایه‌کی تریشوه هه‌ندێ له‌سه‌رچاره‌ مێژوویه‌که‌کان باس
 له‌وه‌ ده‌که‌ن که هه‌ندێ له‌میسریه‌کان هه‌ستاون به‌بانگه‌شه‌کردن بۆ سه‌رنایینی

یہ کتاب پرستی تمنانمت برلہ حمزرتی موسا (سلامی خوی لی بیت)، یہ کیتک
لوانش کہ بانگ شمی بز یہ کتاب پرستی کردوہ... (نمین حوتہبی چوارہم) ہ کہ
بہ یہ کیتک لہو فرعونانہ داد نریت کمزرتہ گرنگی ہبوروہ لہ میٹروی میسردا۔

نمین حوتہبی چوارہم فرعونی یہ کتاب پرست

بہ شیوہ کی گشتی فرعونہ کانی میسر زرد لہرق و ستم کارو شہرہ نگیزو درندہ
بوون، و ہائیہ تمنندیہ کی ہاویہی نم فرعونانہش نموہ بوو کہ لہسر تاینی
میسریہ کان بوون کہ ہناینی ہاویہش دانان بز خواو خوکردن بہ خوا ہنار بانگ بوو
رہ دروونیشیان پنی ناسودہ بوو۔ بہ لام تاکہ فرعونیک لہ میٹروی میسردا ہبورو
کہ جیوازیوو لہ فرعونہ کانی دیکہ نموش نم فرعونہ بوو کہ ہرگری لہو بیرو
باوہرہ دہ کرد کہ دہیروت تنہا یلک ہدیہینمر ہپرستن، و ہبم شیوہ ہش بووہ
مایہی نموی کہ لہ لایمن نامونی خویانہوہ پروہ پرووی ہیرشیکی توند بیتموہ
کسوودیان لہ بیرواویہی ہاویہش بز خوا دانان دہیینی، لہ گمزل ہندی
لہوسریازانہش کہ یارمعتیان دہدان، تادوا جار نم فرعونہ کوشرا... و ہنم
فرعونہش (نمین حوتہبی چوارہم بوو) کہ لہسدهی چوارہدیہمی پیش زایندا
دہسہ لاتی گوتہ دہست، و لہسالی ۱۳۷۵ پیش زاینشدا نمین حوتہبی پاشا
تاجی پاشاہیتی خرایہ سر، و پروہ پرووی نموداب و نریتانہ بوویوہ کہ یازیرارو
بز ماوہ بوون ہر لہسدها ساژ، ہتا نمو کاتہش پیکہاتہی کز مہ لگار پدیوہندیہ
گشتیہ کانی لہ گمزل کوشکدا بہی ہیچ گزوانکار یلک دہرشت، بہم شیوہ
کز مہ لگا دہرگای ہر پرووی ہممو پروداوہ دہرہ کی و تازہ گریہ ناینیہ کاندہ
ہدا خراوی مایوہ، گشتیارہ نیفریقیہ کان سرغی نم بز چوونانہیان دا کہ پیشتر
باسمان لیوہ کرد سہبارت ہپاراستنی داب و نریتہ ناینیہ کان، فرعون پشت
نستور ہناینی سرہ کی نموی ہسمر خہ لکیدہ سپاندبوو کہ دہینت ہرچی

شتى كۆنمۇ باۋە بەبىن ھېچ كۆسپ و تەگمەھەك ۋەرىگىرېت، ئەمەۋىرپراي ئەۋەي كە ئەمىن ھوتەب ئەم ناينە سەرەكەيە پەسەند نەكردەبو **ErnstH Gombrich** ئېرەست غومبرېتشى مېژوونوس نوسىۋەتەي : لەراستىدا (ئەمىن ھوتەب) زۆرەك لەۋدەب و نەرتانەي شكاند كەلەلايەن داب و نەرتە كۆنەكانەۋە پېۋزكراۋو، ۋەھەرۋەھا ھېچ جۆرە پالېشتىك ياخۇد سۆزەكەي لەبرامبەرملەكەج كەردن بۇ زۆرەك لەۋ خوا نامۇزانەپىشكەش نەكرد كەگەلەكەي دەيانپەرست، ۋەتەنھا خۋايەكەي تەنباي گومرە سەبارەت بەۋېرېتەي بۋولە (ئاتون) كەلەسەر شىۋازى خۇر وئناكراۋو ۋەنارۋشى لەخۇزى نابو (ئاخناتون)، ۋەكۆشكەكەشى لەقەشۋ خۋاكەنى

تر دورو دەخستەۋە و بردىە نارچەيەكەۋە كە ئېستە پېتە دەلېن (ئەمەرنە) ^۱ ئەمىن ھوتەبەي چۋارەم لەدۋاي مەردنى باۋەكە خۋايە ژېر فشارەكەي گومرەۋە، ۋەھۆكارى ئەم فشارەش كە خرابۋىە سەرى ئەۋەبو كەبەرەۋتائىنى تازە مىلى نا كەپشت بەيدەكتاپەرسى دەبەسەتت

ۋەلەھۋەلېشدايە بۇ گۆرېنى ئائىنى مېسرى كەتائىنى باۋ بۋو لەۋسەردەمەدا و ۋەھاۋبەشيان دادەنا بۇ خۋاي تاك و تەنھا، ۋە ئەمىن ھوتەب ھەلۋى زۇرەدا گۆرۋانى رېشەبى لە ھەمەۋ

بۋارەكاندا جې بەجى بكات، بەلام دەسەلاتدارانى تەببە رېشان نەدا كە ئەۋ پەيامدى كە ھەلېگرتەبو بگۆرۋتتەۋە بۇخەلكى تر، ئەبەرتەۋە ئەمىن ھوتەب و شۋنكەۋتوانى شارى تەببەديان جې ھېشت و بەرەۋ تەپۋلەكى (ئەمەرنە)

^۱ اېلى برنائى، الأطلس التاريخ لليهود، لندن: هوثسپنسون، ۱۹۹۲، صفحة ۴ (مصر) ، موسوعموجوداىكا، المجلدة، صفحة ۴۸۱ و (النزوح والتية في سيناء)، المجلدة، صفحة ۵۷۵، عالم الانجيل رقم ۸۳، تموز، أب، ۱۹۸۳، صفحة ۵۰ ، المعهد الشرقى للأخبار رقم ۱۴۴، شتاء، ۱۹۹۵، جاك ليخراند، تاريخ العالم، باريس: تاريخ لونغمان: SA، المطابع الدولية ، ۱۹۸۹، الصفحة ۶۸ دافيد بن غوريون ، الأطلس التاريخ لليهود، نيويورك، ۱۹۷۴، صفحة ۳۲.

بهریکموتن، وهلمتپۆلکمی (عمارنه) دا شارنکی نوێ و هاوچهرخیان بۆ خزیان دروست کرد، ناویشیان لینا (نخ - آن - آتون) جگه‌نوی که نهمین حوتیبهی چوارم ناوی خزی گۆزی کهوای ده‌گه‌یانده (نامون دلتیا بکات) بۆ نه‌خاتوون که‌بواتای (ملکه‌چ بوون بۆ ناتوون) دیت، چونکه ناوی نامون لوکاتدا به‌کارده‌هینرا بۆ گوره‌ترین پت له‌یوو باوه‌ری میسریدا که‌هاوبه‌شیان بۆ خوا پریار ده‌دا، به‌لام سه‌بارت به نهمین حوتیبه ناتوون (بعدی هینمیری ئاسمانه‌کان و زهویه) که‌هاو شیتوی ناوی خویه. نهم بارو دۆخه قه‌شه‌کانی نامونی شله‌ژان له‌بهرئوه هوتی نوهمیان دا که‌ده‌سه‌لات له ناخاتوون به‌سه‌نوه نویش به‌به‌کاره‌یتانی قه‌یرانی نابوری له‌ناوچه‌که‌دا، نوهبوو له‌کۆتایدا نه‌خاتوون به‌ده‌ستی پلان گه‌یه‌کان ژه‌هرخوارد کراو کوژرا، بهم شیتوه‌ش فه‌رمونه‌کان یه‌ک له‌دوای یه‌ک له ژیر کاریگه‌ری قه‌شه‌کاندا مانوه. دوابه‌دوای نه‌خاتوونیش فه‌رمونه‌کان کورسی ده‌سه‌لاتیان له‌میسردا به پاشینه‌یه‌کی سه‌ریازی گرتنه ده‌ست، وه‌جاریکی تر به‌رو باوه‌ری کۆنی فره خوایی له‌میسردا ده‌سه‌لاتی په‌یدا کرده‌وه، بۆ نوهمی دوای ماندو بوونیکی زۆر که‌له پیتناری گه‌رانوه بۆ راپه‌ردودا درا ده‌سه‌لاتداری به‌گه‌رتنه ده‌ست، دوای نووه‌ش به‌نزیکه‌ی یه‌ک سه‌ده په‌مسیسی دووم گه‌یشه‌ ده‌سه‌لات، وه‌کورسی ده‌سه‌لاتی له‌میسردا گه‌رتنه‌ده‌ست وه‌ئوه ده‌سه‌لاته‌ش به‌دریژتیرین ماوه‌ی ده‌سه‌لات داده‌نریت له‌میترووی خزیدا، به‌پیتی ووتی هه‌ندی له میتروونوسان : په‌مسیس ئوه فه‌رمونه‌یه که‌نوه‌ی ئیسرائیلی کرده به‌نده‌ی خزی و له‌گه‌ن موساشدا (سه‌لامی خرای ئی بیت) ده‌جنگی^۱.

هانتی حهزرهتی موسا (سهلامی خوای لی بیئت)

بهزی ئه و دمارگیریه کویرانهیمی کمیسرهدکان ههیان بوو نامادهبیان تیتدا
 نهبوو که دهستبرداری بیرو باوهری بت پرستیان بین، وچهندجارتک پدیامبهر
 رهوانه کراوه بز یان بز ئهوی پدیامی یهکتاپرستیان پی پابگهینیت، بهلام ئهوان
 ههمیشه وابسته بوون بهتاینه لادراوهکیانهوه، دواچار ئهوه بوو خوای گموره
 حهزرهتی موسای وهک پیغهمبهرتک و نیرراوتک بزوی رهوانه کردن ئهوش لهبهر دوو
 هزکاری سهرکی : یهکهمیان : نهم گهله لهتاینی راست لایان دابوو لهگهله
 نهمهدا هاربهشیان بز خوای گموره بریار ددها، دوهمیان : لهبهر ئهوی ئهوی
 نیسرائیل یان کردبووه بئندهو کزله، بهم شتویه خوای گموره حهزرهتی موسای
 رهوانه کرد بز نهم گهله کهلهگهله خویدا دوو فهرمانی پهروردگاری پی بوو ئهوش
 بانگهیشت کردنی خهلکی میسر بوو بز سهر تاینی یهکتا پرستی و پرزگار
 کردنی نهوهکانی نیسرائیل وهک خوای گموره له قورنانی پیلز دا بزمانی
 دهگیرتتوه : ﴿ نَتْلُوا عَلَيْكَ مِنْ نَبَأِ مُوسَىٰ وَقِرْعَوْنَ بِالْحَقِّ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٢﴾
 إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْأَرْضِ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا يَسْتَضِعُّ طَائِفَةً مِنْهُمْ يُدِّعُ
 أَبْنَاءَهُمْ وَيَسْتَنجِي نِسَاءَهُمْ إِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ ﴿٤﴾ وَرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ
 اسْتَضِعُّوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَيْمَةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ ﴿٥﴾ وَنَمُكِّنْهُمْ فِي
 الْأَرْضِ نَزَرَىٰ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا مِنْهُمْ مَا كَانُوا يَحْذَرُونَ ﴿٦﴾
 القصص (٦-٢) واته : ﴿نیمه ههندیک لههوان و بسهرهاتی گرنگی راست و
 نهگزیری موسا و فرعون دهخونینتوه بسهرتا، بزئهوی سود بگهینین بهگهلتیک
 که بریا دهیتن (تابیته پهنر ناموژگاری). بیگومان فرعون زال و درنده بوو

له ولاته كه پيدا، خه لکه كه یی پارچه پارچه کرد (جیاوازی خسته نیوانیانومه) دستیه کیانی ده چوسانده وه و لاوازی ده کردن، منداله نیرینه کانی سفر دهرین، کچان وثافره تانی (بهزلیلی دهه شسته وه)، برآستی شو ستمکاره یه کینک بوو لهوانمی تژی خراپی ده چاند. نیمش ده مانویت دهر وو بکه ینومه له چوساوه کان و منتهی خیر بکه یی بسر لاواز کراوه کاندا له ولات دا و ده مانویت بیانکه یینه پیشواو بیانکه یینه میرات گری سامان و ده سلاتی ستم کاران. هدره ها ده مانویت پایداریان بکه یی و ده سلاتیان بچسپینین له ولاتا و، توه پیش بهینین بز فرعون و هامان و سرویازانیان که لیتی ده ترسان). فرعون ویستی وابوو کژمارهی کوره کانی نوهی نیسرائیل زیاد نه کات، تومسا بریاری دا به کوشتنی شو کورنهی که له دایک ده بن، لمبر تمه دایکی موسا به نیگایک له لایهن پورود گاریه وه موسا پیغمبری له سه به تیه کدا داناو خستیه ناو دهری نیلوه، وه نم ریگایش موسا پیغمبری گه یانده کوشکی فرعون: ﴿وَأَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَمْرًا مِّنْ رَبِّكَ فَأَنْزِلْنَاهُ بِذِكْرِكَ وَاصْبِرْ لَهُ وَاسْبِرْ لِمَنْ أَلْفَاهُ فِي الْأَرْضِ وَلَا تَكُونِ مِنَ الْخَالِفِينَ﴾ (۷) فَالْقَطْعُ: أَلِ فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًا إِنَّ فِرْعَوْنَ وَهَمَانَ وَجُنُودَهُمَا كَانُوا خٰطِئِينَ ﴿۸﴾ وَقَالَتِ امْرَأَتُ فِرْعَوْنَ قُرْتُ عَيْنِي لِئَلَّا يَكْفُلَهُ عَسَىٰ أَن يَنْفَعَنَّا أَوْ نَخْذَهُ وَلَكِنَّهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿۹﴾ القصص (۷-۹) واته: ﴿نیمه دایکی موسامان ناگادار کرد، که شیری بداتی و (پیمان وت) جاکاتیک مترسیت پیدا کرد لهوی که پیتی بزانیوت فپی بدهره رووباری (نیلوه)، نه برسه (لهوی توشی بهلا بییت) نه خه فلتیشی بز بخز، چونکه نیمه برآستی ده یگتیرنومه بزلات و له تاینده شدا ده یکه یی بیه کینک له پیغمبره پیام داره کان. تومسا نیتر دارو ده ستمی فرعون

هه‌لیان گرتوه، تاسره‌نجام بییته دووژمن و خه‌فعت بزیان، به‌راستی فرعون و
 هامان و سه‌ریازه‌کانیان گونا‌هکارو تاو‌نبارو هه‌له بوون. (کاتیک فرعون موسای
 ساوای بینی فرمائی کوشتنی دهرکرد) خیزانه‌کی نه‌یه‌یشت و وتی : هیوادارم
 بییته مایه‌ی خوشحالی و چاروونی بۆ منیش و بۆ تۆش، مه‌یکوژن، به‌لکو
 له‌ئاینده‌دا سو‌دمان پی‌بگه‌یینیت، یان ده‌یکه‌ینه کوپی خو‌مان، له‌کاتیکدا ئه‌وان
 هر پیی نازانن و هه‌ستی پیناکه‌ن. خیزانی فرعون موسا پی‌غه‌مبه‌ری له‌کوشتن
 پزگار کرد و کردیه کوپی خو‌ی، به‌م شیویه حمزه‌تی موسا (سه‌لامی خوای ئی
 بیته) ته‌مهنی منداتی له‌کۆشکی فرعوندا به‌سه‌ر برد، وه‌به پشتیوانی و کۆمه‌کی
 خوای گه‌ره‌ش دایکی موسا (سه‌لامی خوای ئی بیته) وه‌ک دایه‌نی هاته‌ کۆشکی
 فرعونوه. جا‌کاتیک حمزه‌تی موسا (سه‌لامی خوای ئی بیته) وورده وورده
 پی‌نگه‌یشت و بووه گه‌نجه‌یک، جارێکیان موسا (سه‌لامی خوای ئی بیته) یه‌کێک له
 میسیره‌کانی بینی که‌ نازاری یه‌کێکی ده‌دا له‌لاوه‌کانی نه‌وی ئیسرائیل، حمزه‌تی
 موسا (سه‌لامی خوای ئی بیته) تو‌ره بوو بۆ‌کزیکی دا له‌ میسیره‌که وه‌لم کاته‌دا
 میسیره‌که ده‌ست به‌جۆ مرد، وه‌سه‌ره‌پای نه‌وی که‌ موسا (سه‌لامی خوای ئی
 بیته) له‌کۆشکی فرعون دا په‌روه‌ده ده‌کراو کرد به‌ویانه کوپی خو‌یان، گه‌ره
 پی‌اوانی نم گه‌له کۆبوونه‌وه و بریاری سزادانیان بۆ موسا (سه‌لامی خوای ئی
 بیته) دهرکرد که‌ تا‌که سزایه‌ک بریتیه له‌ کوشتنی، جا‌کاتیک موسا (سه‌لامی
 خوای ئی بیته) ئه‌و هه‌واتی بیست ده‌ست به‌جۆ میسیری به‌جۆ هیشت و به‌رو
 مه‌دیه‌ن به‌رێکه‌وت، وه‌له کۆتایی ئه‌و ماوه‌دا که‌ حمزه‌تی موسا (سه‌لامی خوای
 ئی بیته) له‌مه‌دیه‌ن مایه‌وه له‌ گه‌رانه‌وه‌یدا بۆ میسر خوای په‌روه‌دگار قسه‌ی
 له‌گه‌لدا کردو په‌یامی خو‌ی پیندا، وه‌فرمانیشی پی کرد که‌ به‌گه‌رتنه‌وه بۆ لای
 فرعون و په‌یامی خوای پی پابه‌گه‌یه‌نینیت.

کۆشکی فیرعون

حزوهتی موسار هارون (سهلامی خویان لی بیئت) وهك دوو پیغمبیری خوا
هستان به جی بدجی کردنی فرمانهکانی خوی گوره، وهپدیامی راستی
پهروهرگاریان گهیانده لای فیرعون، وهداویان له فیرعون کرد که دهست
ههنگیریت له نازارو نهمشه نهمدانی نهوهکانی ئیسرائیل و ئیشیان گهریت بالهگه
موسا و هارون دا بچنه دهرهوه، جائهم داوایهم له لای فیرعون پهسند نهبوو که
موسا یهك له کۆشکه کهیدا پهروهره کراوه بهرامبیری بووهستتتهوه، که موسا
کهسیکه واپاوه کهئو بیته مهراگری کۆشک و جیگی فیرعون، لهبر نهوه
فیرعون دهستی دایه تۆمعت بار کردنی بهوی کهچاکهی لهبر چار نیه و پیزان

نیه : ﴿ قَالَ أَلَمْ نُنزِلْكَ فِینَا وَلِیْدًا وَ لَیْسَتْ فِینَا مِنْ عُمْرِكَ سِنَّةٌ ۗ وَفَعَلْتَ فَعَلَتَكَ
أَلَّی فَعَلْتَ وَأَنْتَ مِنَ الْكَافِرِیْنَ ﴿١٩﴾ الشّھراء (١٨-١٩) واته : ﴿ كَاتِبُكَ
موسا و هارون پدیامی خویان گهیانده، فیرعون بهموسای وت : (نهمه پاداشتی
پیاهوتیه) نایا نهمه بهمندالی بهخیرومان نه کردیت ؟ چندهها سالی تممعت
لهناوماندا نهبرهسهر ؟... نهوهشت کرد که کردت (مههستی کوشتنی قیبتیه کهیه)
دیاره کمتز لهپیزی نهوکهسانهدایت کهناشوگرن و پاداشتی پیاهوتی نازانن ﴿.
لهراستیدا فیرعون ههوتی دههه که هست و سۆزی موسا رابکیشی و کاری تی
بکات، بهوی که لهباوهشیدا پهروهره دی کردوه و وه له کۆشکه کهشیدا گوره بووه و
نمش و نمای کردوه. لهبر نهوه پیوسته لهسهر موسا که گوهرپایهتی بیئت، بهم
شیتوه سۆزهاریانه فیرعون لهههوتی نهوهه بوو که کاریگری لهسهر موسا
(سهلامی خوی لی بیئت) دروست بکات، بههممان شیتوه نهوهشی چهسپاند بهسهر
دارو دهسته کهیدا که ههراپین لهبرامبهر موسادا بوهستتتهوه. له لایهکی تریشهوه

فیرعون لمو تاینه راستی که موسا و هارون (سهلامی خویان لئ بیت) هینا برویان نموی بز دهرکوت که پینکھاتی دسته لاته کمی نامینی و پله و پایدی لدهست ددا و ده بیتوه کمینکی ساده، جالمو کاتد اشدا خویادی خوی لدهست ددات، تمنانته ده بیت گورپایه لئی موساش بکات، تمه له لایمن نمو زبانه گموره کده بکات نه گمور هاتوو به راستی نموی نیسرائیلی له گمور موسادا بنیترت، چونکه نموان بریتین له هیتزکی گموره به هیتزی مرزی بی بز فیرعون. وه فیرعون له بمر ناره زوی ده سلات و فرمانرپه اییه کمی گوری بز موسا (سهلامی خوی لئ بیت) نه گرت، به لکو هملی نموشی ندا که گالته پی بکات و به لگه بز هیتز ده سلاتی بچسپیتی، له بمرنوه بروای به موسا و پدیامه کمی نه هینا، تمنانته هملی دا که موسا و هارون تومنت بار بکات بهوی کداوای بهرزی و ده سلات ده کمن و له هملدان بز نموی پشتوی و خراپه کاری له سمرزه ویدا بهر بابکن، دواچار نه فیرعون و نه شونکو توانی برویان نه هینا به پدیامی موسا و هارون (سهلامی خویان لئ بیت) جگه له جادوو گهران نه بیت، شونکی تاینی راست نه کموتن و بهر پرچیشیان دایمه، نینجا خوی گموره ش چندکاره ساتیکی بهک لداوای به کمی بز ناردن.

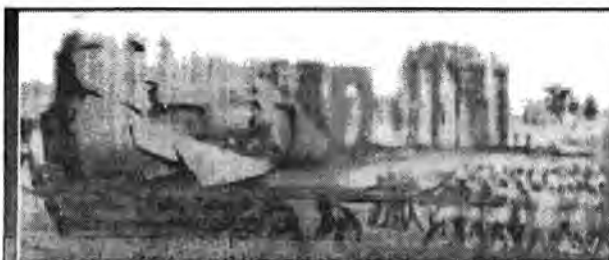
نه و کاره سات و مهینه تیانه ی دوو چاری فیرعون و دارو

دهسته کمی بونهوه

فیرعون و دارو دهسته کمی پابند بون به بیو باره پی فره خوی و بت پرستیوه، که (تاینی بارو بپایان) بووه وازیشیان لئ نده هینا، تمنانته نمو دوو معجزه یهش که حنرته موسا (سهلامی خوی لئ بیت) پیشانی دان : وهک نموی کدهستی خسته بن بالی و ده پی هینا خیرا بوو به کافوری سی و

وهامروها شو گزچانهشی که بووه نژدیهایهکی گوره، تم دوانه بس نهبون بز
 نهوی وایان لیکن پشت له ناینه لادراره که یان هدلکن، وهبتاشکرا نهویان
 راگیاند و وتیان : ﴿ وَقَالُوا مَهْمَا تَأْتِنَا بِهِ مِنْ آيَةٍ لِنَسْحَرَنَّ بِهَا فَمَا نَحْنُ لَكَ
 بِمُؤْمِنِينَ ﴿۱۳۳﴾ ﴿ الأعراف (۱۳۲) واته : ﴿ فیرعمون و دارو دهستی و تیان :
 هر چیمان بز بهینی له به لنگو موعجیزه تاچاوبهستان لیبکی پی، نهوه نیمه
 هر پروادرنین بتق !! ﴿. وهبهزی تم هدلسو کوه تیانهوه خوی پرووردگار کومه له
 کارساتیکی بز ناردن وه (موعجیزه ی پچریچری) تاوه کو تم ژیان یاندا سزا
 بچیژن بمرله سزای همیشه می لدوا پژژدا، یه کم کارساتیش بی باری و
 نهامستی و کم بوونهوی بزق و پژی بو، خوی گوره له قورنای پوزدا
 ده فمریوت : ﴿ وَلَقَدْ أَخَذْنَا آلَ فِرْعَوْنَ بِالسِّنِينَ وَنَقَصْنَا مِنَ الشَّجَرَاتِ لَهُمْ
 يَذَكَّرُونَ ﴿۱۳۰﴾ ﴿ الأعراف (۱۳۰) واته : ﴿ سوتند بیت به خوا به راستی نیمه
 شون کوه توه کان و گله فیرعمونان گیزده ی چند ساتیکی گرانی و نهامستی و
 کم بوونهوی بزق و پژی و بر بوومه کان کرد، بز نهوی توان دابچه کین و
 پند وریگرن و بر بکنموه ﴿. بر همه کشتوکالیه کانی میسر لهسر پروباری نیل
 بوون، له بر نمه کاریگری نهوتزیان نه بو لهسر کش و هوای سروشتی. به لام
 کارساتیکی چاوه پروان نه کراو دوچاران هات بهزی شو له خویابی بوونه
 فیرعمون و دارو دهسته که یوه بو که خویان له خوا و پیغه مبره که یه گوره تر
 دادنا، وه له بر چند هوزاریکی جیاوایش ناستی پروباری نیل دابزی،
 وه نهوندهی نمایوه که زویه کشتوکالیه کانی پی تاویدرت، وه بهزی پلی
 گرمی زوره بهروبوومه کانش ووشک بوون، بم شتویه کارساته کان بهرو
 پرویان هاتن به شتوازک که نه منان چاوه پروانیان نه بوون، شو نیلی که پشتیان پی

ده بهست، ثم کارساته فیرعمونی ترساند کپراها تبوو له گمڼ گهله کهیدا بهم شیوازه بدوی: ﴿وَنَادَى فِرْعَوْنُ فِي قَوْمِهِ قَالَ يَا قَوْمِ أَلَيْسَ لِي مُلْكُ مِصْرَ وَهَذِهِ الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِن تَحْتِي أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٥١﴾ الزخرف (٥١) واته: ﴿فیرعمون جاپیدا بهناو قوم و گهله کهیدا و ووتی: نهی قوم و گمڼ، من پاشای میسر م و فرمانپروای نم ولاتم، ثم پروبارانهش بعبیر کوشکه کاتمدا ده پروات، ثایا تم دهسته لاتمی من نایینن؟!﴾.

نمو هوزو نه توره کویلانهی که فیرعمون له سرده می میرنشینی نوژدا ستمی لیده کردن وه کمینه یک لهو ولاته دا که هله دهستان به کاری ناره حت و بنای

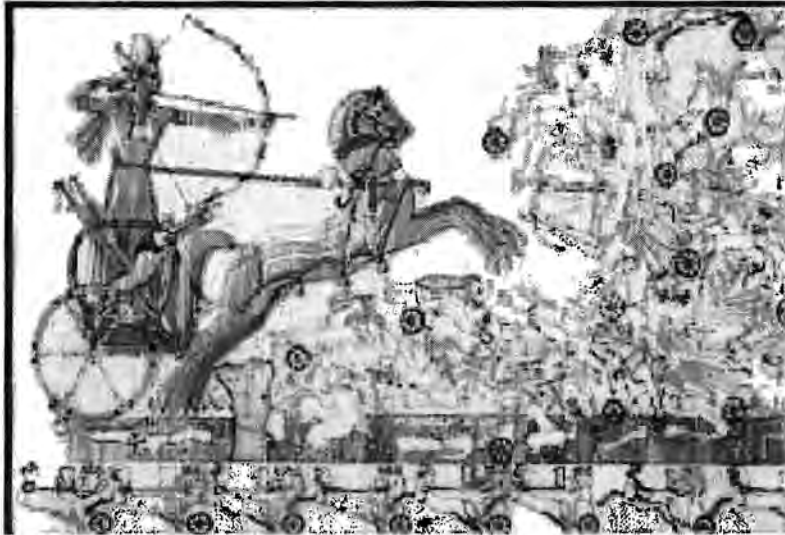
که وره یان دروست ده کرد، نهوی ئسرائیل یه کیک بوو لهو کمینه انه، پیده چیت نمو کویلانهی که له وینه که ی پشاندراره هله دهستن به دروست کردنی یه کیک له پهرستگا گانی نهوی ئسرائیل بیت که زورینه پیمان وایه، لهو وینه یی که له لای چه پوهه کویله

که نموانش نهوی ئسرائیلن، که پیش دهست کردن به کاره گانیان هندی گاری هونری جی به جی ده گن، که کویله گان هله دهست به دروست کردنی خشت.

وایان داناوه که ئەم وێنەیه رەمسیسی دوومه که قورئانی
 پیرۆز باسی لێوه کردوه بەرای زۆرێک لەمێژوو نووسانیش
 وەک لەوێنەکاندا دیاره رەنگه رەمسیسی دووم هەندێ لە
 کۆیلانەیی که دەستگیر کردوه بکوژیت ئەم وێنانه ئەوه
 دەردەخەن که فیرعه و نیه کان شەرەنکیژو بکوژ بن، هەعیشه
 وەک نەبەرد خۆیان دەرخستوه که بەشانی بان و لەش و لاری
 بەهێزوه خۆیان دەرخستوه. که توانیویانە لەیهک کاتدا
 ژمارەیهک کەس بڕوخێن.

رہمسیس دھوم لاسر گالیسگیدہ کی جنگی دھردہ کہوٹ، کہ کڑمہلہ کی گہرہ ی دوزمانی
 دہروختیت وہک تیکرای وٹنگانی تر ٹم وٹہیہ خہالیہ کہ وٹہگیشان دروستیان کردوہ بھہرمانی
 فیرمہون .

جنگی فادیش، ٹم جنگہ لہڑوان رھمسیس و حیسہگاندا روڈا، میڑوٹووسہ میسرہگان
 ہشٹوہیگی ساختہکاروانہ گواستویانہکورہ بہو مانایہی کہ سہرکہوٹکی گہرہ پڑ میسرہگانہ، لہراستیدا
 لہم جنگہدا لہدواساتہگاندا فیرمہون لہمرن دہریاز پوو، ناچار پوو بہوہی پھیمانسی ٹاشٹوہیگی بہستہی.

به‌نهم کارساته به‌هواترین زمان فرعون بدرزده‌خاتمه، و‌المبری نموی گه‌له‌کمی
 ب‌مندو ناموزگاری و‌برگرن - هرده‌ک نایه‌ته‌کانی قورتانی پیژز باسی لیتوه
 ده‌کن، نموان و‌تیان : بیتگومان نموه نده‌بوو، به‌لکو به‌هزی به‌ده‌ختی و‌چاره‌ده‌شی
 به‌ک بووه که موساو نموی نیسرائیل پیی هاتبون، له‌راستیدا نم بیانوه‌یان
 ده‌هینایه‌وه به‌هزی بیرو باره‌پی پوچمن و‌ به‌تال و‌ نمویاخی بوونه سروشتی به‌یانوه
 به‌نه‌غامی کاروکرده‌وی خویان گه‌یشتن و‌ چهنده هاسال و‌ به‌زیانیکی کویره‌وی
 رتنگلان و‌ ترش و‌تال و‌ به‌هزی پاپن‌ده‌بونیان به‌تاینی باو‌بایریانه‌وه. وه‌کارته‌ها
 له‌وکاره‌ساته‌دا نموه‌ستا، به‌لکو تنه‌ها نموه سمره‌تایه‌ک بوو پاشان کاره‌ساتی تری
 به‌ک له‌دوای به‌ک هات به‌شو‌تینیدا‌بق بیتدارکرده‌نموه ترساندن گه‌لی
 میسر وه‌زشیارکرده‌نمویان، وه‌قورتانی پیژز نم کاره‌ساتانه‌ی باس کرده‌وه :

﴿ فَارْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الطُّوفَانَ وَالْجَرَادَ وَالْقُمَّلَ وَالضَّفَادِعَ وَالْذَّمَءَ إِنِّي مَفْصَلَتِي فَاسْتَكْبَرُوا
 زَكَوُوا قَوْمًا كُفِرُوا ﴾ ﴿١٣٣﴾ ﴿ الأعراف (١٣٣) واته : ﴿جانیتمش به‌لای لافاوو
 کولله‌و نمسپ و‌ بزقی جزوا جزوو خوینمان ناره‌ه سمریان له‌کاتینیکا نموانه
 چهنده‌ها به‌لگمی بوون بوون (المسر تاوانباریان)، که‌چی نموان هرلوت به‌ریان
 کرده‌و خویان به‌زل و‌ گموره‌ زانی، به‌راستی قومیتیکی تاوانبار و‌ تاوانکار بوون﴾.
 به‌نهم کاره‌ساتانه‌ی که‌له‌قورتانی پیژزده‌ه و‌سف کران له‌گه‌ن عه‌ده‌ی قدیم‌ دا
 هاوردان : ﴿ومات السمك الذي في النهر، وأنتن النهر فلم يقدر المصريون أن
 يشربوا ماء من النهر، وكان الدم في كل أرض مصر﴾ (الخروج ٧ : ٢١) واته : ﴿وه
 نمو ماسیبه‌ی که‌له‌پو‌بیاره‌که‌دا بوو مردوو پو‌بیاره‌کش بزگمی کرده‌و نیت
 میسر به‌کان نه‌یانتوانی ناری لی بخزنه‌وه. به‌م پی‌ به‌ خوین له‌مموو خاکی میسر‌دا
 به‌یدا‌بوو﴾. ﴿وان كنت أن تطلقهم فما أناضرب جميع تخومك بالضفادع،
 فيفيض النهر ضفادع فتصعد وتدخل إلى بيتك وإلى معدع فراشك وعلى سرورك

والی بیوت هیبدک وعلی شعبک والی تنانیرک والی مهاجنک ﴿الخرج ۸ : ۲-۳﴾
 واته : ﴿وہنگر تو ناتوی نازادیان بکھیت، نوا من بہ بۆقہکان بہلاز کارہساتیک
 دەدەم بەسر کینگو کشتوکالہ کتدا، نوکاتہ روبراہہ کہ لافارتیکی بۆقاری
 ہەلدہسینیت و دەگاتہ ماژ وحاڵ وجینگای خەوتن و پینخەفہکانت و ماتی بەندەر
 گوی لہمستہکانت و بەسر گەلہ کەتدا و ہ بۆناو فرنی نان کردن وتمشت و نانی
 ہویرت﴾ ﴿ثم قال الرب لموسى : قل لهارون : مد عصاك واضرب قراب الارض
 ليصير بعوضا في جميع ارض مصر﴾ ﴿الخرج ۸ : ۱۶﴾ واتہ : ﴿پاشان پەروردگار
 بعموسای وت : بلی بەھارون : گۆچانہ کەت ہەلپہ و بیکیشہ بہ خۆئی زەویدا
 تاھمور خاک و خۆئی میسر بیستہ میشولہ﴾ ﴿فقال العرافون لفرعون : هذا
 اصعب الله، ولكن اشتد قلب فرعون فلم يسمع لهما كما تكلم الرب﴾ ﴿الخرج ۸ :
 ۱۹﴾ واتہ : ﴿پاشان فالگرو جادوگرہکان وتیان بە فرعون : ئەمە پەنجە خودایە،
 بەلام فرعون دتی گەرم بوو گویی پێ نەدان ہرودک و پەروردگار وتی﴾
 کارہساتہ ترسناکەکان درژہیان کیشا لەسر فرعون و دام و دەزگاو دەست و
 پتەوندەکانی، وەلہ گرنگترین تاپیہ قەندی ئەم کارہساتیہ ئەو بوو کہ ہەلقولای ئەو
 شتانہ بوو کہ بت پەرستەکان دەیانپەرستن وەک خودا گەلیک، بۆ نمونہ : ئەوان
 رۆوباری نیل و بۆقہکانیان بەرزو پیدز پادەگرت، بەلام قەومە کہ چاوپروانی کۆمەک
 و یارمەتیان لەم خودا گەلہ دەکرد، خۆی پەروردگاریش سزای دەدان لەنیوان ئەم
 خودا گەلاندا، بەلکو ہست بەھەلہکانیان بکەن و باجی تاوانہکانیشیان بەدن و
 ہۆش بکەنەو تی بگەن کە ئەم خودا گەلہ هیچ ہیتز، توانایەکیان نیە وە تەنانەت
 ناشتوانن هیچ سوودیکیان پێ بگەینن. وە بەپیتی روتە ی رۆونکەرەوانی (عەھدی
 قەدیم) واتہ : سەردەمی پیش ہاتنی ھەرزەتی مەسیح (سەلامی خۆی لی بیت)
 رۆودانی کارہساتی خۆین، کہ رۆوباری (نیل) ی گۆیوہ بہ خۆین ھەبەست
 سوریوونی رەنگی ئاری نیلہ، وە بەپیتی ھەندئ لەتەفسیرەکانیش : ئەم رۆوداوە

بەھزی جۆرە بەكتريايەكەمە پوويداوە، پووباری نیل سەرچاوەی سەرەکی ژبانی ميسريەکان بوو، وەھەر جۆرە زەرەرو زبانیك توشی ئەم سەرچاوەیە بێت واتای مردن و لەناوچوونی ھەموو ميسره، وەلەكاتیکدا ئەم بەكتريايە ئاری نیلی داگیرکردو بەم پێژە بەنگی سوور ھەلگەواند، ئەمە واتای ئەو دەگەینێ کە ھەرزیندە و ھەرنێك لێی بھواتەو ئەو توشی ئەم بەكتريايە دەبێت. دەزینەوودا ھەینانە نوێیەکان دەریان خستووە کەھزی سووریوونی بەنگی ئاوە سووریو سازگارەکان دەگەریتەو بەھەلتۆقینی جۆرە بەنخ و ملتە یا قەموزیەکی سەوز یان قارچک و دوھەلانێك، کە ئەم ھەموو دوھەلان و قارچکە ھەلتۆقیوانە ئۆکسجین لە ئاوە کە دەردەھێنن و ژەھریکی زیان بەخش دەپێژنن کە زیان دەگەینێ بەھەموو زیندەو ھەرنێك. خاتوو باتریشا ئەتستەر - Patricia Atester - شارەزایە کە لە بەکی ماسیە نیشتمانێەکانی ولاتە بەکگرتو ھەکانی ئەمیریکا لە سالتامە ئەکادیمیە زانستییەکانی نیویورک دەنوویت، سەرخی ئەوی داوہ کواھەرچەندەو ئەگەرچی کەمتر لە (۵۰) بەنجا جۆرە نەژادو پەگەزی (۵۰۰) پینچ سەد ئەم جۆرە ھەتواسراوہ دەریاییانە بەکوشندە دەژمیرین، بەلام ئەو جۆزانێ کەھەلگری ژەھرە تاییبەتە کەن کاریگری سامناکترو مەترسیدارتەن لە سەر ژبانی ئاری، ھەروەک (نیوین تۆد، Ewen c. D.Todd کە بەکیتکە ئەو ھەزارەتی تەندروستی کەندەو ناماژی پێ دەکات لە ھەمان سالتامەدا بۆیلاو پوونەو پەرسەندنی ژمارە بەک ئەم جۆرە ھەتواسراوہ ئارییانە نژیکی بیست و چوار جۆریان ھەبە لەناوچە جۆراو جۆرەکانی جیھان، بەلام (کارەیشیل) و (فالکونر) لیستیکیان داناوہ تاییبەت بۆ نەخۆشیانێ کە قەوزی سەوز و شین ھۆکاری تێی لە ئاوە سازگارەکاندا، ھەروەک (جوان بۆر کھولدر - Joan M.

^۱ البحر الأحمر، موسوعة جودایکا المجلد ۱۴، الصفحات ۱۴، ۱۵

Burkholder که پسر زنه زانستی ژینگه نارینه کاندای - لمانکی کارولاینای باکور چند جزیرکی دیاری و دستیشان کردوه که کوشندوب لمانوبری ماسین. وهلسرده می فرعونیشدا ده گونجی و لمانویه تم جزره کارساتان پرویدا بیت و به پتی به شرتندا چونی پوداوه کان ماسیه کان مردون کاتیک ناوی نیل پیس بووینت. بو پتیش میسریه کان سرچاویه کی خوراکی گونگیان لدهست چوه، وه لمانوچون و نعمانی تم ماسیانی کبه شیکتی زور له گمراي بزه کانیان ده خوارد، بزه کان پمریان سندنو ژماره یان زور زیادی کرد، پاشان خزان دهریاز کرد لمانوه پیس بووه کمو بمره وشکانی کوزچیان کرد به لام نعمانیش ژهراوی بوون و مردن و بزگنیاں کردوشی و شیتال بوونوه، همدولک ماسیه کان، وه تیر بو پتیه نیل و دهورو بمری بزگن و پیس همدلگمراو بز خواردنوه ندهدشیاو دهستی نهددا. به هژی مردن و لمانو چونی بزه کانیشوه ژماره میرووه کان و کتچ و نسی پی به شتویه کی بمر فراوان له زیاد بووندا بو. گومانی تیدا نیه نه می که له سرهوه ناماژمان پیدا تنها بز لیکوآلینوه و پوونکردنوه بو، و دهورو له تیروانینه می لهو شتوازه پی به سرانداها ت له کارسات و شوتنوار که جتیاں هیشتوه، فرعون و دارو دهسته کشی پندیاں لی ورنه گرت و پووشیاں نه کرده خوی گموره، به لکو زیاتر گومراو یاخی بوون وه لمانو تیدا فرعون و دارودهسته کمی گومانیاں وابوو که توانایان هیه که فیتل له موسا خوی گموره بکن (حاشالله)، به لام کاتیک سزاکهات به سراندا داوی بزگاریونیاں له موسا ده کرد تاره کو له سزایه بزگاریان بکات : ﴿ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَىٰ تَمَرًا ۗ عَلَيْهِمُ الرِّجْزُ قَالُوا يَا مَوْسَىٰ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ لِإِن كُشِفَتْ عَنَّا الرِّجْزُ لَنُلَاقِيَنَّكَ وَلَنُرِيدَنَّ مَعَكَ ۚ بَنِي إِسْرَائِيلَ ﴿١٧٦﴾ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ الرِّجْزَ

إِنَّ لِكُلِّ هُمْ بَلِغَةٌ إِذَا هُمْ يَنْكُتُونَ ﴿٣٥﴾ ﴿الاعراف (١٣٤-١٣٥) وانه :
 ﴿جاکاتیکیش هنر به لایه که او به لایانه به سرباندا هات (پنایان ده برد بز موسا)
 و ده بیان روت : نئی موسا (فریامان بکوه) لمپه رورد گارت بیار پزروه بزمان، بهر
 په ایمانی که خوا لای داناروت، سوتند به خوا نه گمر نم به لایانمان لمسر هذنگری
 نموسا بی گومان باوهرت پی ده کین و نموی نیسرائیل یش نازاد ده کین و
 له گه لتا ده بنیرین. جاکاتیکیش به لاکامان لمسر لادهردن بز کاتیکدی دیاری کرار
 که نموان پیی ده گه یشتن، نموه خیرا په ایمان کانیان ده شکاندو لمسنور ده ترازان و
 (ده چونه ده دزخی جاران)﴾.

چوونه ده زه وه له میسر

خوای په رورد گار لمپه گمی موساوه (سهلامی خوای لی بیت) په یامی خزی بز
 فرعون و دارو دسته کمی پزاشن کرده وه وه نه روا له سزاکشی ناگاداری
 کرده وه، هیچ وه لامیتکیان نه بو جگه له یاخی بوون و تومنتبار کردنی موسا
 پیغمبر (سهلامی خوای لی بیت) به درزنی و شیتی، خوای گمورهش
 له کورتاییه کی داوزننر و رسواکر بهرو روویان چو وه هوالیشیدایه موسا
 (سهلامی خوای لی بیت) که چی به سر فرعون و شوینکورتوانی دینی: ﴿

وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ أَسْرِ بِمَادِيَ الْكُرْمِ مُتَّبِعُونَ ﴿٥٦﴾ فَأَرْسَلْنَا فِرْعَوْنَ فِي الْمَلَائِكِ حَاشِرِينَ ﴿٥٧﴾
 إِنَّ هَكَذَا نَسْزِمُهُ قَبِيلُونَ ﴿٥٨﴾ وَإِنَّمَا لَنَا لَعَابُطُونَ ﴿٥٩﴾ وَإِنَّا لَبَاسِعٌ حَازِرُونَ ﴿٦٠﴾
 فَأَخْرَجْنَاهُمْ مِنْ جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٦١﴾ وَكُنُوزٍ وَمَقَارٍ كَرِيمٍ ﴿٦٢﴾ كَذَلِكَ وَأَوْفَقْنَاهَا بَنِي إِسْرَائِيلَ
 ﴿٦٣﴾ فَاتَّبَعُوهُمْ مُشْرِقِينَ ﴿٦٤﴾ فَلَمَّا تَرَىٰ الْجَمْعَانَ قَالَ أَصْحَابُ مُوسَىٰ إِنَّا لَمُدْرِكُونَ ﴿٦٥﴾

﴿الشعراء (٥٢-٦١) وانه : ﴿(دوای سالتها) وهی مان نارد بز موسا (نیر

ولایت بجی بہتلیت) شوپروی بگہ بہبندہ کام و دلتیاش بن کہ (دوڑمنان) شوین تان دہکون... فرعون (کہمواتی زانی) ناردی بؤ شاره کان کہ ہیز کڑیکنہوہ و (نہیتلن نہوی ٹیسرائیل کوچ بکن)... (جاری داو روتی) بی گومان نموانہ دستہ کی کمن و زووبالتبستیان دہکین... بہرستی نموانہ سرکشیان کردوہ و نیمہیان تورہ کردوہ... (خمتان نہیت) بی گومان نیمہ همومان بیتارو ناگادارین (لنہخشہیان)... نینجا نیمہ (بہو شیوہ فرعون و دارو دستہیان) دہرہینا لئاو باخ باخات و کانیاوہ کان... لنیو گہینمی جزواں جزو جتگو ریگی خوش و رازاودا... نہوی ٹیسرائیل مان کرد بہخاونی (زوری) ما و سامانیان... موسا (فرعون و دارو دستہ) شوتیان کوتن، لہگل خور ہلاتن دا پتیاں گہیشتن... کاتیک ہردولا یہکریان بدی کرد، یارانی موسا و تیان بہرستی پیمان گہیشتن و نیمہ تیا چورین... وہلہ بارودخینگی ناوا یارانی موسا (سہلامی خوی لی بیت) وایان گومان دہبرد کہنومان لدہست دہرچون و گہراون و تیاچون، وہلبہرامبہریشدا فرعون و دارو دستہ کی وایان گومان دہبرد کہ پتیاں دہگن، بہلام حمزرتی موسا (سہلامی خوی لی بیت) بہیارانی وت کہناومید نمبن لہ رہم و سوزی خوی گورہ لبہر نہوہ پتی وتن : ﴿ قَالَ كَلَّا إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ ﴾ ﴿٦٢﴾ الشہراء (۶۲) واتہ : ﴿موسا وتی : نہخیر، وانہ، من بہرستی پہروردگارم لہ گہلدایمہ رینمونیم دہکات (ہرزگاری و سہرفرازی)﴾. وہلو کاتہدا خوی گورہ نہوہکانی ٹیسرائیلی رزگار کرد، دہریاکہی کرد بہ دوو کہرتہوہ، دواي نہوی کمنہوی ٹیسرائیل لدہریاکہدا پہرینہوہ فرعون و گہلہکی لدہریاکہدا نوقم بوون و ژیر نار کوتن. خوی گورہش نم پروداوہمان لہ قورکاندا بؤ دہگیرتہوہ و دہفرموت : ﴿ فَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ أَضْرِبْ بِمِصْرِكَ الْبَحْرَ فَأَنْفَلَقَ فَمَكَانَ كُلِّ فِرْقٍ كَالطَّوْدِ

الْعَظِيمِ ﴿٦٣﴾ وَأَنْزَلْنَا نَمَّ الْأَخْرِينَ ﴿٦٤﴾ وَأَجْبَيْنَا مُوسَىٰ وَمَنْ مَعَهُ أَجْمِينَ ﴿٦٥﴾ ثُمَّ أَضْرَقْنَا
 الْأَخْرِينَ ﴿٦٦﴾ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُّؤْمِنِينَ ﴿٦٧﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَمَوْ أَعْيُنُ
 الرَّجِيمِ ﴿٦٨﴾ ﴿ الشعراء (٦٢-٦٨) واته : ﴿نوسائیمه وهیمان نارد بزموساکه :
 به عساکمی بآله بدهد ریاکهدا، (هدرکه نوساکاری کرد) دهریاشق بوو
 وهنر پرتگوشه قامیتیکی دوره درابه شپزی گمورهی ناو، که وک کیتیکی گموره
 مذن و ابوو... پاشان نوانی ترمان لهوشوتنه نریک کرده وه... موسا و هممو
 نوانهش له گه تیدا بوون بزگارمان کردن... پاشان نوانی ترمان نوقمی دهریا کرد.
 بپرستی نالوده ا بدلگمو نیشانهی (بهیتر هدیله لهسر دهسلاتی خوی
 پروهردگار) که چی زدر بدیان باوهردار نه بوون. بپرستی هر پروهردگاری توئی
 محمد (درودی خوی لی بیت)، (ئی تیماندار) بالا دهسته (بهسر بی باوهر اندا)
 بهسوزو میهره بانیشه (به تیمانداران) ﴿. گزچانه کی حذرتهی موسا (سلامی
 خوی لی بیت) موعجیزه دیکی تایهتی بوو، کاتیک خوی پروهردگار نیگی بزو
 نارد گزچانه که بوو بهمژدیهایه کی گموره، وه کاتیکیش جادوگرمان بهنگه بیان
 هینایه دیسانوه گزچانه که بوو به همژدیهاو سرجم همژدیهاکانی جادوگرمان
 و گزچانزچکه کانایانی هنر لوشی، وه همان گزچانیش نیستاده ریاکمی کرد بدوو
 بهشوه ﴿فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَالطَّوْدِ الْعَظِيمِ لَمَوْ واته : ﴿هر ریگمو شه قامیتیکی
 دوره درابه شپزی گمورهی ناو، که وک کیتیکی گموره و مذن و ابوو، ناوه که
 هلدرا یهوه دوانزه کولانی بز دوانزه تایفه کی نموی نیسرائیل دروست کرد و
 بهنیوانیندا پرنموه ﴿. وه همیش بهگمورهترین موعجیزه ی حذرتهی موسا
 (سلامی خوی لی بیت) داده نریت.

تايا نهم کاره‌سای که رویدا له ده‌ریای ناوه‌پاستدا

بوو یان له ده‌ریای سووردا ؟

تاكوو ئیتستا هیچ كۆدهنگیهك نیه لیسر ئهو شوئنهی كه حهزدهتی موسا (سهلامی خوای ئی بیت) ده‌ریاکمی تیدا کرد به‌دوو به‌شموه، وه‌له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا قورئانی پیرۆز نهم باسه‌ی به‌ درێژی بز نه‌گێڕاوه‌بته‌وه، له‌به‌رئهو ناته‌وانین دلتیا بین له‌پراستی ئهو پیتشیا‌رانه‌ی که‌بز نهم باسه‌ کراوه، هه‌ندیکیان ده‌لین : که‌ناره‌کانی میسر لیسر ده‌ریای ناوه‌پاستن له‌به‌رئهو پوه‌اوه‌که له‌و شوئنه‌دا بووه، نهم‌ش له‌موسوعه‌ی جو‌دایکا‌دا هاتوه : *Judaica*. زۆریه‌ی زۆریه‌ی ئهو پاره‌بۆ‌چو‌وانه‌ ئه‌وه‌یان دیاری کردوه که نهم کاره‌سایه‌ له‌یه‌کێک له‌ ده‌ریا ته‌نکاوه‌کاندا پوه‌یداوه که ده‌که‌ویته‌ سه‌رکه‌ناره‌کانی ده‌ریای سه‌پی ناوه‌پاسته‌وه^۱. وه‌نهم پوه‌دا‌وه‌ش پینه‌چیت له‌ماوه‌ی ده‌سه‌لاتی په‌مسیسی دوه‌مه‌دا پوو ی‌دا‌ییت، وه‌ده‌که‌رت دوا‌ی پوه‌خانی سو‌پای قادیش پوه‌یدا‌ییت، چونکه‌له‌ کتیبی (الخروج) ی عه‌دی قه‌دیما هاتوه : که‌نهم پوه‌دا‌وانه‌ له‌ (میغ‌دول و بعل ی زیفون) دا بووه که ده‌که‌ونه‌ باکوری ده‌لتاره^۲. وه‌نهم بزچو‌ونه‌ش پشت به‌ عه‌دی قه‌دیما ده‌به‌ستیت، که‌له‌ ته‌فسیره‌کانی کتیبی (الخروج) ی عه‌دی قه‌دیما هاتوه : فیرعمون و دا‌رو ده‌سته‌که‌می له‌ده‌ریای سووردا نو‌قی ژیر ئاو بوون (Red Sea)، وه‌ئهو که‌سانه‌شی که‌ ئهو پاره‌ پشت پاست ده‌که‌نوه‌ ده‌لین : ئهو ووشه‌ی که‌ وه‌رگێ‌پاره‌ که‌ ده‌ریای سووره (The red Sea) له‌پراستی‌دا ئه‌وه (The Sea of Reeds) ه‌ که‌به‌ مانای ده‌ریای

^۱ دا‌لید بن غوریون، الیهود فی بلادهم، نیویورک ۱۹۷۴، الصفحات ۳۲، ۳۳
^۲ سبا، الموسوعة الإسلامية: العالم الإسلامي، تاریخ، جغرافیه، انثوغرافیا، وقاموس بیلوغرافیا، المجلد ۱۰، صفحه ۲۶۸

قمامیش دیت، وهنم روشمش له زۆر تک لهوسهراوانه به (RedSea) بهکار هینراوه، لهگهڵ نهوی کهئمه نیشانهبه بۆ ئهو جینگایه بهههراجان ؛ (TheSeaof Reeds) ناماژبه کهنارهکانی میسر دهکات لهسر دهیریای سپی ناوهراست دا، وهلهراستیشدا ناوچهکانی میغدول و بهعل و زیفون لهعههدی قههیدا باس کراوه لهو رینگههیی که فیرعهون و دارودهستهکهی گرتبوویانه بهر. وهنم دوو جینگایهش لهباکوری (دهلتا) دان کهدهکهونه کهنارهکانی دهیریای سپی ناوهراستوه، وههههست له (دهیریای قامیش) یش دهیته پالپهشت بۆ ئهوگومانهی کهنم پرودهاره لهسر کهنارهکانی دهیریای سپی ناوهراستدا پرودهاره، چونکه نهم ناوچهیه قامیشی زۆر تیندا گهشه دهکات نهویش بههزی خلتی دهلتاوهیه، نهمهش لهگهڵ ئهو ناوانهدا هاواریه.

ژێرئاوکهوتنی فیرعهون و دارودهسته کهی لهدهریادا

قورئانی پهیز گرنگترین لایهنهکانی شمع بوونی دهریاکهمان بۆباس دهکات، وههههینی گێرانهوه قورئانیهکه: ههزرتی موسا (سهلامی خوای ئی بیت) لهگهڵ نهوی ئیسرائیل دا نهوانهی که شوئینی کهوتبوون له میسر چونه دهروه لهراستیدا فیرعهون بهمه قایل نهبوو که بهبی پرزاهمندی ئهو ههستان بهم کارهیان، خۆی و سهریازانی بۆ ستم و دهست درێژی شوئینیان کهوتن (بَغْيًا وَعَدْوًا سَكِبَلْ يونس (٩٠) نهوی ئیسرائیل لهگهڵ ههزرتی موسادا (سهلامی خوای ئی بیت) گههشته سهرکهنارهکانی دهریا و فیرعهون و دارو دهستهکهشی به شوئینیانهوه بوون، ههندی لهنهوی ئیسرائیلی کههتیبینی نهمهیان کرد لهم کاتهدا کهوتنه گلهیی و گانهده لهسرههزرتی موسا (سهلامی خوای ئی بیت)، به پیتی باسهکانی عههدی قههیدم : نهوی ئیسرائیل به موسا یان وت : ((بوچی لهسهرمال

و مولکمان دوت هیتاین، نیمه لوتدا بنده بووین، بهلام لوسرژانی خومان بووین و بوخومان دژباین، بهلام ثهوتا نیستاکه دهمرین)). قورنای پیلدیش باسی لازای نم کز مه لئی نموی نیسرائیلمان بز دهکات : ﴿ قَلَمًا تَرَكَ الْجَمْعَانِ قَالَ أَصْحَابُ مُوسَى إِنَّا لَمُدْرِكُونَ ﴿٦٦﴾ ﴿ الشعراء (٦٦) واته : ﴿ کاتیک همدوولا یه کتریان بعدی کرد، یارانی موسا و تیان بهراستی پیمان گهیشق و نیمه تیاچووین. لهراستیدا نهمه یه کم جارو دواین جاریان نه بووه کهنموی نیسرائیلی سرپیچی له پیغمبره که میان بکن، لهبر ثهوه سرهتا دهستیان کرد به سکالا کردن نیجا و تیان : ﴿ قَالُوا أُرْذِيْنَا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَأْتِيْنَا وَمِنْ بَعْدِ مَا جِئْتَنَا قَالَ عَسَى رَبُّكُمْ أَنْ يُهْلِكَ عُدُوْكُمْ وَيَسْتَخْلِفَكُمْ فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرَ كَيْفَ تَمَلُّونَ ﴿١٣٩﴾ ﴿ الأعراف (١٣٩) واته : ﴿ قومو که می موسا دیاره زرد لمانخوشیدا بوون) بزیه و تیان : پیش نموی تو بیسته ناومان و درای ثهوش که هاترت (بارو دزخی نیمه نه گزراوه) همرنازار دراو بووین، موسا ووتی : نومید وایه پرورده گارتان در ژمنه که تان له ناو بیات و بتانکاته جی نشین لغزید، ثموسا سهیرتان دهکات که تیره چون کارده کن !! ﴿. و به پیچمانی گه له کمی که پشت نستور نه بوون به خوی گموره حمزرتی موسا (سهلامی خوی لی بیت) تموار دلتیا بوو لهوی که خوی گموره سریان دهخات چونکه متمانی تمواری به خوی گموره همدوو، همر له سربراتی جهنگه که یهوه خوی گموره همواتی دایه که خوی کز مده کار و سرخریشیان ده بیت. ﴿ قَالَ لَا تَخَافًا إِنِّي مَعَكُمْ أَسْمِعُ وَأَرْى ﴿٦٦﴾ ﴿ طه (٦٦) واته : ﴿ خوی گموره فرموی : مترسن من بهراستی له گه تاندام، ده بیستم و ده بیتم (ناهیتم دست دزژی بکاته سرتان) ﴿.

فَالْتَوَمُّ مُنْجِيكَ بِبَدَنِكَ لِتَكُونَ لِمَنْ خَلَقَكَ آيَةً وَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ
عَنِ آيَاتِنَا لَعَفَلُونَ ﴿١٨٧﴾

کاتیک حمزرتی موسا (سه‌لامی خوی لئ بیت) بز یه کمین جار جادو گهره‌کانی
بینی ﴿ فَأَوْجَسَ فِي نَفْسِهِ خِيفَةً مُّوسَىٰ ﴾ ﴿١٧﴾ طه (٦٧) واته : ﴿موسا موسا
هستی کرد به ترسینک له دل و دهرنیدا﴾. نینجالمیتدا خوی پهرورد گاریش
نیگای بز نارد که پیرسته‌لسمری هرگیز نترسیت، چونکه بینگومان له کورتاییدا
هرتز سرکوتویت و برارهیت، خوی پهرورد گار حمزرتی موسای فیر کرد و
لسر ریگی راست و دوست دایمزاند، لهبر نموه کاتیک هندئ له گه‌له‌کی
ترسان لهوی که فرعون له‌ناویان بیات حمزرتی موسا (سه‌لامی خوی لئ بیت)
پتی وتن : ﴿ قَالَ كَلَّا إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ ﴾ ﴿١٦﴾ الشعراء (٦٢) واته : ﴿موسا
وتی نه‌خیروانیه‌من بریاستی پهرورد گارم له گه‌لدا یورنمویم ده‌کات
(بزرگاری و سرفرازی).﴾. خوی گهره نیگای نارد بز موسا پتفه‌میر (سه‌لامی
خوی لئ بیت) که گزچانه‌کی بکیشی به‌دهریاکدا : ﴿ فَأَرْحَبْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ
أَضْرِبَ بِعَصَاكَ الْبَحْرَ فَانْفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَالطَّوْدِ الْعَظِيمِ ﴾ ﴿١٣﴾ الشعراء
(٦٣) واته ﴿موسا تیمه و حیمان نارد بز موسا که: به عساکه‌ی بانه به
دهریاکدا، (هرکه‌نموکاری کرد) دهریا شق بوو و هر پزنگوشه‌فامینکی دهره
دراشه‌پولی گهره‌ی ناو، کوه‌ک کیتوکی گهره‌ی معزن و ابوو.﴾. لم کاتدا
فرعون نم موعجیزیه‌ی بینی هستی به‌وه کرد که نموه شتیکی نا‌ناسیبه و
هستی به بینینی هیتیکی خوی کرد لم بارو د‌خدا، دهریاکش له‌برامیر
نو گه‌لدا کرایره که فرعون نیازی و ابو له‌ناویان بیات، و فرعون و سربازانی
لهو بریایدا نمبون که نم دهریا به‌ده‌خریتنوه دوی نموه موسا و شوتنکوتوانی
پنایدا پرنمونه، له‌کاتدا فرعون و سربازانی به‌هوی دژایمتی و ستم‌کاریانمونه
بیرکردنویان له‌دستداو سوور بون له‌سرتنوه‌ی که له‌گه‌ل سربازانیدا

بدهد ریاکدا بیهرنوه و شوتنیان بکمون، ﴿ قَالِیَوْمَ نُنَجِّیْكَ بِیَدِنَا لِنَكُوْبَ لِمَنْ
 خَلَقَ اَیْمَةً وَاِنْ کَبِرًا مِّنَ النَّاسِ عَنَّا یَبِیْنَا لَمَنْفُلُوْبٌ ﴿۹۲﴾ ﴿ یونس (۹۲) واته :
 ﴿ نَمِیْرًا نِیْتَر لَاشَمِی تَز پَزگَار ده کهین تا بییته موعجیزه پندو نامزگاری
 بزئوانمی دوی تز دین، بهلام بهراستی زلری می خه لکی له نایدت و موعجیزه کانی
 نیمه بی تاگان. ﴿ بی توانا برون لهوی که تیبگن له موعجیزه کانی خوی گموره
 لهو روداوه دا، وه قورنانی بی زیش وه سفی دواین سانه کانی فیرعومنان بز ده کات
 له سورته یونس دا : ﴿ وَجَوْرْنَا یَبِیْ اِسْرَیْلِ الْبَحْرَ فَاَبْعَهُمْ فِرْعَوْنُ
 وَجُنُوْدَهُ بَعِیًّا وَعَدُوًّا حَتّٰی اِذَا اَدْرَکَهُ الْفَرْقُ قَالَ ءَاَمَنْتُ اَنْمَ لَا اِلَهَ اِلَّا الَّذِیْ ءَاَمَنْتُ
 بِهٖ بِنُوْا اِسْرَیْلِ وَاَنَا مِنَ الْمُسْلِمِیْنَ ﴿۹۰﴾ ﴿ یونس (۹۰) واته : ﴿ نَمُوسَا نَمُوهی نیسرائیل
 مان بدهد ریادا پهراندوه، فیرعون و سهریازانی بز ستم. و دهست دورتری شوتنیان
 کومتن، تانم کاتمی (که نارو که چورهه باری ناسایی خقی) فیرعون خهریک بو
 ده خنکا نالو کاتدا ووتی : وا نیتر باوردم هینا بهوی که هیچ خویه کی تر نیه
 جگه لهو خویه می گنموهی نیسرائیل باورپان پیتی هیناوه و من نیتر له موسلمان و
 ملکه چانم. ﴿ با موعجیزه به کی تربیین له موعجیزه کانی حمزه ته موسا
 (سهلامی خوی لی بیته) دوی چاوخشان بهم دونایته دا : ﴿ وَقَالَکَ مُوسٰی رَبَّنَا
 اِنَّکَ ءَاَنْتَ فِرْعَوْنُ وَمَلَاَهٗ زِبْنَهٗ وَاَمْوَالًا فِی الْحَیْوةِ الدُّنْیَا رَبَّنَا لِیُضِلُّوْا عَن سَبِیْلِکَ
 رَبَّنَا اَطْمِسْ عَلَیْ اَمْوَالِهِمْ وَاَسْخُدْ عَلَیْ قُلُوْبِهِمْ فَلَا یُؤْمِنُوْا حَتّٰی یُرُوْا الْعَذَابَ الْاَلِیْمَ ﴿۸۸﴾
 قَالَ قَدْ اُجِیْبَتْ دَعْوَتُکُمْ مَّا فَاسْتَقِیْمَا وَلَا تَتَّبِعَانِ سَبِیْلِ الَّذِیْنَ لَا یَعْمَلُوْنَ ﴿۸۹﴾ ﴿
 یونس (۸۸-۸۹) واته : ﴿ (جا کاتیک ستمی فیرعون له سنور درچووا) موسا
 نزای کرده وتی : پهروهه گارا بهراستی تز له زانی دونیادا نازو نیعمهت و مال و

حاج و جنگو پزگهی خوش و پاژاوت بهخشیوه به فرعمون و دارو دهستی،
 پوره‌دگارا نموشتانه بوته هژی نموی که (خه‌لکی) له‌پبازو به‌رنامی تز ویتل
 و گومرپاین، پوره‌دگارا : مال و سامانیان تفر و ترنا بکه و کویری بکوره‌و
 دلیان بگوشه (تاهست به‌خوشی نه‌کمن) نه‌مانه باور نه‌هینن هتا سزاو نازاری
 به نیش نه بینن. پوره‌دگار فرموی : بینگومان دو‌عای همدو‌وکتان و‌رگیرا،
 به‌لام نیه همدوره‌وام بن له‌سر پیبازی راست و دروستی هیدایهت و شیرین
 پیبازی نموانه مه‌کمون که حنق نازانن و نافامن. ﴿ له‌م نایه‌تانه دا نموره‌وشن
 ده‌بیته وه که خوی گوره‌ هوالی دابه موسا (سه‌لامی خوی لی بیت) که
 پارانه‌کمی و‌رگرتوه و‌لامی نمولکه‌چیمی ده‌داته‌و: له‌راستیدا فرعمون
 که‌گه‌یشت به‌سزای خوی باورپی هیتابه‌خوی. گوره، وه‌کاتیک فرعمون ناوه‌که
 دایده‌پوشی باورپی هیتا، به‌لام دیاره نم هه‌لسوکوتمش له‌راستی و‌لسوزیمه
 دوره، فرعمون بزی‌وای ده‌وت که‌لمردن پزگاری بیت، له‌راستیدا خوی گوره
 له‌دو‌این ساته‌کانی ژباندا تیمان و باور و‌رنا‌گرت... وه فرعمون و‌سر‌بازانی
 له‌نوقم بون ده‌بازنمبون. ﴿ اَلَّذِیْنَ وَقَدَّ عَصٰیْتَ قَبْلُ وَكُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدِیْنَ ﴿۱۱﴾
 قَالِیَوْمَ نُنَجِّیْكَ بِیَدِنَا لِنُكُوْبَ لِمَنْ خَلَقَكَ اٰیَةً وَاِنَّ كَیْرًا مِّنَ النَّاسِ عَنِ اٰیَاتِنَا
 لَعٰنِفُلُوْبَ ﴿۱۲﴾ ﴿بیونس (۹۱-۹۲) واته : ﴿نموسا پیی و‌ترا) نایا نیسته، (باورپی
 ده‌هیتیت ۱) له‌کاتیکدا به‌راستی پیشترا یاخی بویت و له‌ریزی نمواندا بویت که
 تزوی خراپه‌یان ده‌چاند ۱۲. نموره‌و نیترا لاشمی تز پزگار ده‌کین تا بیسته
 مورعجیزه‌و پهنو ناموزگاری بژنه‌وانمی دوی تز دین، به‌لام به‌راستی زری‌می
 خه‌لکی له‌نایهت و مورعجیزه‌کانی نیمه بی ناگان. ﴿وه‌همروه‌ها قورنانی پی‌وزی‌اسی
 سر‌بازانی فرعمونمان بزه‌کات که‌همان چاره‌نوسیان هه‌یه‌که‌چاره‌نوسی

فیعون بوده چونکه بستم و دستدرژی شونیان کوبون (بَعِيًا وَعَدَوًا)
 (یونس ۹۰) ﴿كَانُوا خَاطِئِينَ﴾ ﴿٨﴾ القصص (۸) واته : ﴿سدریازمگانیشی
 گوناهارو تاواتکارو هه له بوون﴾ ﴿الظَّالِمِينَ﴾ ﴿٤٠﴾ القصص (۴۰) واته :
 ﴿ستم کار بوون﴾ ﴿وَوَطَّنُوا إِنَّهُمْ لَأِنَّا لَا يُرْجَعُونَ﴾ ﴿٣٩﴾ القصص (۳۹) واته :
 ﴿گومانیان و ابوو بولای نیمه ناهینرینه وه﴾. بهو شیویه سزای خوایی وهك
 گهوره که یان درا به سدریاندا و خوای گهوره پیکه وه له ناوی بردن وهك
 ده فرمویت : ﴿فَأَخَذَتْهُ وَجُودُهُ فَنَبَذْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ فَأَنْظَرَ كَيْفَ
 كَانَتْ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ﴾ ﴿٤٠﴾ القصص (۴۰) واته : ﴿سره نجام نیمه خزی و
 سرریزان و دست و پیوندیمان پینچایبوه و فریمان دانه ناو دریا کبوه، سرنج بدو
 تماشا بکو بزانه : چون بوو سره نجامی ستمکاران﴾. وه سره ها لم نایه تمشدا
 ده فرمویت : ﴿فَأَنْقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا
 عَنْهَا غَافِلِينَ﴾ ﴿١٣٦﴾ الاعراف (۱۳۶) واته : ﴿جانیتمش تو لیمان لی سندن و
 نوقمی در یامان کردن، چونکه توان پروایان به به لگمو موعجیزه کانی نیمه نبوو
 به در یان داده نار توان لیتی بین ناگا بوون﴾. وه خوای پوره دگار له یهك رستدا
 وه سفی دوی مردنی فیعون مان بو ده کات و ده فرمویت : ﴿وَأَوْرَثْنَا الْقَوْمَ
 الَّذِينَ كَانُوا يُسْتَضَعُونَ مَشْرِقَ الْأَرْضِ وَمَغْرِبَهَا الَّتِي بَرَكْنَا فِيهَا
 وَكَمَّتْ كِمَاتُ رَبِّكَ الْحُسَيْنِ عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ بِمَا صَبَرُوا وَدَمَرْنَا مَا كَانُوا
 يَصْنَعُونَ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهُ وَمَا كَانُوا يَعْرِشُونَ﴾ ﴿١٣٧﴾ الاعراف (۱۳۷) واته :
 ﴿نوسا نو قوم و گلمی لاواز ده کران و ده چوسینرانوه له هممو خزر هلات و

خۆرئاوای ئەر و لاتەیی کە فەرۆ بەرە کە تەمان بەسەردا پێژاندبوو کردە جێ نشین و بەلێنی
پاست و جوانی پەروردگارت (ئەبی موحەممەد) (دروودی خوای لێ بیست) جێ بە جێ
بوو بۆ ئەوەی ئیسرائیل بەهۆی ئەوەی کە ئارامیان لەسەر گرت (کەواتە ئەگەر
ئومەتی تۆیش ئاوا خۆگربین بێنگرمان هەمان ئەنجام بە دەست دەهێتن) هەرچیش
فیرعمون و قەومەکیی دروستیان دەکردوو ئەر کۆشک و تەلار سازییی کە دەیانکرد،
هەر هەموویمان کاول و وێران کرد.﴿

بهشی حدوتهم گهلی سبهه (لافاوی ویرانکهر)

﴿لَمَّا كَانَ لَيْسَ فِي مَسْكِنِهِمْ آيَةٌ جَنَّانٍ عَنِ يَمِينٍ وَشِمَالٍ كُلُوا مِنْ رِزْقِ رَبِّكُمْ
 وَاشْكُرُوا لَهُ. بَلَدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبُّ غَفُورٌ ﴿١٥﴾ فَأَعْرَضُوا فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ
 وَبَدَّلْنَاهُمْ بِجَنَّتَيْنِ ذَوَاتِ أَكْمَلٍ خَمْطٍ وَأَقْلٍ وَشَقِيعٍ مِنْ سِدْرٍ قَلِيلٍ ﴿١٦﴾﴾

سبأ (١٥-١٦) راته: ﴿سوزند بهخوا بهراستی بز خه لکی سبهه له ولاتی خزیاندا
 بهلگه و نیشانهی دهسهلاتی خوا ناشکرایه، که نهویش دوو باخی زرز گموره بوو
 له لای راست و چهپی ناوچه کهدا، فرمانیان پی درابوو که: بخون له ریزق و بژزو
 پهرووردگارتان و سوپاس گوزاری بن، ولاتیکی خوش و نارودان، پهرووردگارتکی
 لی خوش بوو لی بوورده... جائهوان لهباتی شوکرانه بژیری و خواپهراستی پشتیان
 هه لکردوو بدهم بانگهوازی خواوه نه چون، بههوی نهوره نیمش لافاویکی ویران
 کهرمان بهسوردا بهرلا کردن، (کهباخ و بیستانی کاول کردن) نهوسا له جیاتی نهو
 دوو باخه گموریه دوو باخی درکای بهرو بووم تال و درهختی بیبیری وهک دار
 گنزو کمیتک درهختی (سدر) یش که بهروو بوومینکی کمی ههیه پیمانز
 بهخشین. ﴿کۆمه لگای سبهه بهیه کیتک لهو چوار شارستانیته گموریه داده نریته
 که لهباشووری دورگهی عمره پیدا ژیاون، وای بز دهچن که نم گه لانه له نیران
 سالانی (٧٥٠-١٠٠٠) پیش زاین کۆمه لگایان بونیاد ناییت
 وهشارستانیته کهشیان له نریکی (٥٥٠) ی دوی زایندا پروخاره، نهویش بههوی
 نهو هیرشانهی له لایمن فارس و عمره به کانهوه دوو چاریان دهبوو که دوسهده
 درژی کیشا. میژووی دروست بوونی شارستانیته سبهه تاکو نیتا جیگهو
 مشت و مرو جیاوازیه و همروا ماهه توره، سبهه نیه کان پایرتته حکومیه کانیاان
 هتا سالی (٦٠٠) ی پیش زاین نهو سیوه توره لهبر نهو هیچ تۆمارتکی

پاربردوریان بعدی ناکریت لهم میژووه یاندا. کۆنترین سرچاوه کان که ناماژه به گهلی سبهه دهکات دهگپریتتهوه بۆ تۆماره جمنگیه کانی سرچۆنی دووه می پاشای ناشوری لهسالانی (۷۰۵-۷۲۲) ی پیش زاین، وه پاشای ناشوری لهتۆماره کانیدا ناماژه دهکات به پاشای سبهه لهتۆمارانهیدا که نهو نهتوانمی تیاید تۆمار کردوه که باجیان بۆدههیتنا. (ئیت عمارا) کۆنترین سرچاوه یه که ناماژه به شارستانیته می سبهته دهکات، ئهعه سهه رای نهوه راست نیه گهر بلینن ئهم شارستانیته له نزیکه می (۷۰۰) ی پیش زایندا دروست بووه و تمنها پشت بهم سرچاوهش بیستین، چونکه رهنگه ئهم شارستانیته زۆر له پیشتهدا دروست بوو بیت، ئهعهش نهوه دهگهیه نیت که میژووی سبهه زۆر له پیش ئهم میژووه یه، وه له نهخشه کانی (ناراد نانا ردا) که یه کیتکه له دواین پاشا کانی شاری ئورر نهوه هاتوه که وشه می (سابوم) (شاری سبهه) دهگه یه نیت^۱. وه ته گهر تهفسیری

^۱ هومیل، المکتشفات فی أرض الانجیل، فیلادلفیا ۱۹۰۳، صفحه ۷۳۹

نهخشی نوسراو بهزمانی گهلی سهبه

نم وشیه راست بیت کشاری سبهنه، کواته میژوی سبهه ده گپرتموه بز
 سالی (۲۵۰۰) پیش زاین. سرچاوه میژوییه کان کعباس لم شارستانیته ده کن
 ده لئین : نم شارستانیته هاوشیوهی شارستانیته فیئقیه کانه، زژییه چالاک
 نم شارستانیتمش بازگانی بووه، له راستیشدا نو گه لانه ده سلاتیان گرتبوو
 بسمه ریگا بازگانیه کانداه کعبه باکوری دورگه کهدا تیپه ده بوو، ره بازگانه
 سبه تیه کان ده بویه مؤلت له سیر جونی دووه می ده سلاتیاری ناشووری
 وه ریگن که فرمانپه رای نو ناچه بوو که ده کویته باکوری دورگه کوه، نه گبر
 بیان ویستایه کالا بازگانیه کان بیان بگه یهنه غزو ده رای ناوه راست یان له سر
 بازگانیه کان بیان باجیکیان بدایه به پاشای ناشووری سیرجونی دووه، وه کاتیک نم
 بازگانانده ستیان کرده هینانی باجه کان بیان بز پاشای ناشووری ناوه کان بیان
 له قومیاری سالانه می نو ناچه دا تۆمارگرا. سبه تیه کان له ناو میژوودا به گه لئیک
 پیشکوتوو ناسرون، چمند وشیه ک وهک (گپرانوه) — ترخان کردن — دروست
 کردن) به شیوه یه کی دووباره له نه خشی فرمانپه اوکانیاندا ده رکوتوو، وه بندای
 (مأرب) کیده کی که له گرنگترین بوردنیشانه کانی نم شارستانیته،
 وه به به لگه یه کی پلاشن داد نریت له سرناستی هونبری پیشکوتوو که نم گه له پی
 گیشتبون، نممش نووه ناگه یه نیت که نموان له بوری سربازیدا لاز بووین،
 چونکه له راستیدا سوپای سبه تیه کان یه کی که له گرنگترین نو بوردنیشانه می
 کبوتوه هژی بوردومی نم شارستانیته که بز ماوه یه کی دووو درژ دامزار
 جینگه بووه. سوپای سبه تیه کان به هیترترین سوپای نوکاته بوو، وه پوویزیکی
 فراوانی بز ده سلاتیاری خوی زامن کردبوو، وه سبهه توانی ناوچه قوتیه کان
 ویران بکات، وه هروه ها توانیشی ده سلات له چمند ناوچه یه کی کیشووری
 نه فریقادا بگرتتمه دست، وه له سالی (۲۴) پیش زاینیشدا له کاتی ههلمتی
 شالاره کانی بز سر مه غریب، سوپای سبه تیه کان سوپای مارکوس نیلوس

غالوسی رژیمیان که له میسردا وهک بهشیک له فرمانروای رژیمانی که گوره‌ترین و به‌هیزترین هیژو ده‌سه‌لاتی نو سوره‌مه بوون بهیژا رکابری تیک شکاند، نه‌توانین سببه به‌ولایتیکی سیاسی مامانوهند وینا بکه‌ین هرچه‌ند نه‌م ولاته وانهبوو که دوابکویت له‌به‌کاره‌یتانی هیژ له‌کاتی پیوستدا، سببه به‌سوپاوار شارستانیه‌ته پیشکهورتوه‌که‌یه‌وه یه‌کیتک بوو له هیژه گوره‌گانی نو کاته. وه‌قورنانی پی‌وزیش باسی به‌هیزی سوپای سببه‌نی بز گیتراوینه‌ته‌وه، وه‌متمانه به‌خو بوونی نه‌م سوپایه‌ش له‌وه‌دا درده‌که‌ویت کاتیک سمرکزه‌گانی سوپای سببه له‌گه‌ل شاژنه‌که‌یاندان له‌راویژکردندا‌بوون، وهک له‌سورته‌ی (المنل) دا ناماژهی بینکراوه : ﴿ قَالُوا نَحْنُ أَوْلُوا قُوَّةً وَأَوْلُوا بِأَيِّن شَدِيدٍ وَالْأَمْرُ إِلَيْكِ فَانظُرِي مَاذَا تَأْمُرِينَ ﴿۳۳﴾ الفعل (۳۳) واته : ﴿ نه‌خوومنه‌که‌ی ویتیان : خوت ده‌زانیت که‌ نئیمه خاوه‌نی هیژو تواناو ده‌سه‌لاتی توندو تیژین، فرمانیش فرمانی تزیه، بی‌بکوره‌وه و تیفکوره‌چ فرمانیتک ده‌ده‌یت (نئیمه ناماده‌ین) ۴. (مأرب) پایته‌ختی سببه‌ بوو له‌گه‌ل نه‌وش زژر ده‌وله‌مه‌ند و سمرمایه‌دار بوو، وه‌نه‌م شکۆمه‌ندیه‌ش ده‌گه‌رایمه‌وه بز پینگه‌ جوگرافیه‌که‌ی، که‌نه‌م پایته‌خته‌ زژر نزیک بووه له‌ رووباری (ده‌نا) که‌خالی به‌یه‌که‌گه‌یشتنی بووه له‌گه‌ل کیتی (بلق) دا که‌زژر شیابوو بز بونیاده‌نانی به‌نداو له‌وناوچه‌یهدا، سبه‌تی‌ه‌کان نه‌م تاییه‌تمه‌ندیه‌یان قۆسته‌وه وه‌لمو ناوچه‌یهدا به‌نداو‌نکیان دروست کرد نئیر شارستانیه‌تیان بینکها‌ت، سهره‌تا ده‌ستیان کرد به‌کشتوکال و ناودیری‌وه به‌و شتوازه‌ش گه‌یشتنه‌ ناستیکی زژر به‌رز له‌ گه‌سه‌نه‌ندا، به‌م شیویه (مأرب) ی پایته‌خت بووه یه‌کیتک له‌وناوچه‌یهدا که‌له‌وکاتدا زژر له‌گه‌شه‌ کردندا بوو، نوسری نیغریقی بلینی - که‌سردانی ناوچه‌که‌ی کردوه زژر پیایدا هه‌لداوه - وتویه‌تی که‌ ناوچه‌یهدا کی فراوان و

همیشه سوزه^۱. بنداوی (مأرب) بهرزه‌کمی گه‌یشته (۱۶) ممترو پانیه‌کمی (۶۰) ممترو دریزیه‌کمی (۶۲۰) ممترو، نهمش نموه ده‌گه‌ینیتت بم پینه ده‌کریت (۹۶۰۰) هیکتار زوی و زاری پیّ ناودیری بکریت، نموانش (۵۳۰۰) بز دهشتایی باشوروه، نموشی ده‌سینیتتروه بز دهشتاییه‌کمی باکور، لهنه‌خشه‌کمی سبه‌نیدا ناماژه بم دوده‌شته‌کراوه (مأرب و دوو دهشتاییه‌که)^۲.

وله قورنانی پی‌وزیشدا زور به رودی ناماژی پینکراوه ده‌فرموت : ﴿جَنَّاتٍ عَن يَمِينٍ وَشِمَالٍ﴾ نهمش نموه ده‌گه‌ینیتت که‌لم دوو دژله یاخود دهشتاییه‌دا باخچه و میوه‌هات هم‌بووه، وه‌لم‌راستیدا نم ناوچه‌یه بووه یه‌کیتک لم‌زورترین ناوچه‌کمی یه‌من که‌سرمایه‌دارو به‌رهم دار بوو نموش به‌مزی بنداوو ناوه‌کانیوه بوو، هم‌دوو توژر (ج هوفلی فرهنسی و غلاسری نم‌ساوی) نم‌دیان سملاندوه : که‌بنداوی (مأرب) له دیزه‌مانوه دوزراوه‌نموه، وه‌به‌لگ‌نامه نوسراوه‌کانیش که‌به‌زمانی (حیمیر) نوسراون ده‌گیت‌نمونه که‌نم بنداوه بووه‌ته مایه‌ی پیت و به‌رکه‌ت و به‌خشش لهم ناوچه‌یه‌دا، وه‌چاک‌کردنی نم بنداوه‌ش له‌ماوه‌ی دوو سده‌ی پینجهم و ششمی زاینی تمواو بوو، له‌گه‌ل نموه‌شدا نم چاک‌سازیش ری‌گرنه‌بوو له‌به‌رهم داپروخانی نم بنداوه له‌سالی (۵۴۲) ی زاینیدا بنداوه‌کش به‌مزی (الافاونکی ویران که‌روه) داپروخا که قورنانی پی‌وزیش باسی لیوه کردوه، که‌بووه هژی زه‌رو زیانیتی که‌روه، سرجه‌م باخ و بیستان و میوه و باخچه‌کمی نم‌ناوه تیاچون - که‌چمند سده بوو. سبه‌نیه‌کان چاودیریان کردبوو، چونکه له‌سره‌مان ری‌چکمی باوویا‌پیریان مابونموه، دای ویران بوونی بنداوه‌که سبه‌نیه‌کان بز‌ماوه‌یه‌کی زورده‌ماوو گرفتار بوون و هیچیان پیّ نده‌کرا...

^۱ مأرب ، الموسوعة الإسلامية : العالم الإسلامي ، تاریخ ، جغرافية ، إنثوغرافیا ، وقاموس بیلوغرافیا ، المجلد ۷ ، الصفحات ۳۲۳ ، ۳۳۹

^۲ المونودی ، تفهیم القرآن ، سیلت ۴ ، استنبول : إنسان ری‌زلاری ، صفحه ۵۱۷

وہ تمہیں کز تابی نم گہلہ بوو کہ سرہتا بداروخانی بہنداوہ کہ دستی پتکرد.

دوی ٹوہی سہبئیگان بہنداوی (مارب) یان دروست کرد ہورنہ خاوهنی گہورہ ترین شارستانی لہئاو دیریدا کہ بہتا زہترین ٹاہیری تہکنیکی دروستیان کردہوو، لہراستیدا زہونہ بہیتہکان ہواری بڑوہ خساندہوون کہ دست بگرن بہسر رتیرموہ بازوگانہ گاندا، وہ بہو ہویہ شہوہ لہزانیکی پتشموتودا زانیان بہسہرہرن، بہلام لہگہل ٹوہشدا ہشتیان لہخوای گہورہ کرد کہ دہوو سوہاسگوزار ہونایہ لہسر ٹوہ ہموو نازو نیمعہلہی کہ دہووی بیان، لہبر ٹوہی بہنداوہ گہیان روخاو ہرچیہان ہوناد ناہوو بہلافاوہ کہ ویزان ہوو.

ہمہوو زہوی ناس و شوینموار ناسہکان ٹوہیان سلماندوہ کہلہ تورثانی پیژدا ہاتوہ ہمہروہ کو چزن تورثانی پیژز باسی کردوہ — کہ تہم گہلہ شایستہی ٹوہہوون کاتیک گوئیان بڑو ناموژگاری پیٹھمبیرہ کہیان نہگرت و ٹوہ ہواہیہیان بدرز خستموہ کہ پیٹھمبیرہ کہیان بڑی ہینا ہوون بہسزای لافاوی ویزانکر، تورثانی پیژز لہسورہتی (سبأ) داوہسفی تہم لافاوہمان بڑوہ کات و دہفرمویت

﴿لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِي مَسْكَانِهِمْ آيَةٌ جَنَّتَانِ عَنْ يَمِينٍ وَشِمَالٍ كُلُّوا مِنْ رِزْقِ رَبِّكُمْ
 وَاشْكُرُوا لَهُ، بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبٌّ غَفُورٌ ﴿١٥﴾ فَأَعْرَضُوا فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ
 وَبَدَّلْنَاهُمْ بِجَنَّتَيْهِمْ جَنَّتَيْنِ ذَوَاتِ أُكُلٍ خَمْطٍ وَأَثَلٍ وَشَوَّيْنِ مِنْ سِدْرٍ قَلِيلٍ ﴿١٦﴾ ذَلِكَ
 جَزَاءُ مَنْ كَفَرُوا وَهَلْ يُجْزَى إِلَّا الْكُفُورُ ﴿١٧﴾﴾ سبا (۱۵-۱۷) واته : ﴿سوتند
 بهخوا بپرستی بز خدای سببه له ولای خویاندا بهلکه و نیشانهی دهسلانی
 خوا ناشکرایه، کهنوریش دوو باخی زدر گموره بود لهلای راست و چپیی
 ناوچهکدا، فرمانیان پی درابوو که : بخون لهرزق و ولزی پموره دگارتان سوپاس
 گوزاری بن، ولاتیکی خوش و ناوهدان، پموره دگاریکی لی خوش بود لی بوورده...
 جائمان لهباتی شوکرانه بژیوی و خواپمستی پشتیان هه لکردوو بعدم بانگوزاری
 خواوه نهچون، بهزی نموره نیمش لافاریکی ویران کمرمان بسسردا بهرلا
 کردن، (کعباخ و نیستانی کاول کردن) نوسا لهجیاتی نمود دوو باخه گمورهیه دوو
 باخی درکاوای بمر و بوم تال و درهختی بیبیری وه دار گمز کمیتک درهختی
 (سدر) یش که بمر و بومیکی کمی هیده پیمان بهخشین. تابوو جووره سهخته
 توژلمان لی سندنن بهزی نموره که بی بازوو سپله بوون، نایا نیمه توژله
 همرله کافرو سپله ناستین ؟!﴾. سببه نیکان وهک نایهته پیوزه کان ناماژیان پی
 دهکات لهناوچه کدا دهژان که بهناویانگ بوو بهجوانی و رازاوهیی، وه میوه هاتی
 کوتبویه سر رنگای بازر گانیش، کهله ناستیکی زدر پیشکوتورده بوو سبهارهت
 بهشاره کانی نموسرده مه. وه بارود زخی بژیوی نم شاره له ناستیکی زدر باشدا بوو،
 وه نم گله هیچ همدلیکیان لهسر شان نمبوو وهک نایهته کش ده فرمویت ﴿كُلُوا
 مِنْ رِزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُ، قُرَى واته : ﴿بخون لهرزق و ولزی پموره دگارتان و
 سوپاس گوزاری بن﴾، بهلام خدای نم شاره ستایشی پموره دگاریان نه کرد لهسر

نم نازو نیعمتهی که خوی گوره رژاندبوی بسمیراندا، بدلکو هممو نم
 بژوییه باشمی که هیان بوو دهیان خسته پال خزیان و پشتیان له پورهردگار
 دهکردو واشیان گومان دهبرد که خزیان خارنی نم ولاتهن، وههروهها
 همرخزیان نم هممو بهرو پیشچوون و گهشسهندنهیان بز خزیان پهیدا
 کردوه، لمبری نموی شوکرانه بژیری و خوا پیرستی بکنن پشتیان ههلکردو له
 خزیان بایی بوون و خزیان بهگوره دادهنا وهك نایهتهکه دهفرمویت

﴿فَاعْرَضُوا...﴾ واته : ﴿پشتیان ههلکرد...﴾ چونکه هرچی نازو نیعمتهی خوی
 گوره بوو بسمیرانموه دهیانداپه پال خزیان و خوی گورهیان له بیرکرد، وهسور
 بوون لمسر نموی کهنمه برهممی دستی خزیانو خزیان برهممیان هیتاره،
 بهلام بههزی نم لهخزیایی بوونهیانموه هدموشتیکیان لهدست چوو زیانیکی
 گورهیان لی کومت... لمراستیدا هرچیان دروست کردبوو به دهستهکانیان لافاوه
 ویرانکرهکه لهنای بردن و تیا چوون. قورنایی پیوژز باسی تۆلهی خوی گورهمان
 بز دهکات کبه ناردنی لافاویکی ویران کرهوه بوو ﴿سَيَلَّ الْعَرِمُ قُرَى وَنَمَّ
 دهرپینه قورناییهش چزیهتی روودانی کارهساتهکهمان پی دهلیت، وشمی
 (الْعَرِمُ) بهمانای راگر یان بهست دیت (سَيَلَّ الْعَرِمُ) واوسف دهکریت کهلافاوئک
 هاتوو تاوهکو نم بهست و راگرانه ویران بکات، وهلمراستیدا رافهکره
 موسلمانهکان بابهتهکانی کات و شوینهکانیان لمسر تیشکی زاراره قورناییهکان
 دارپشتوه کهلموسفی لافاوه ویرانکاریهکهدا هاتوو، مهوودی لهتهفسرهکهیدا
 دهلی: وهك چۆن (سَيَلَّ الْعَرِمُ) لهدهرپیندا بهکار هاتوو، وشمی (هَرِمًا) لموشمی
 (عَرِمِينَ) وهرگیاهه که دانیشنوانی باشوری دوورگه نم زاراوهیان بهکار هیتاره،
 کبهمانای (بهست، راگر) دیت، وهنم وشهیدشمان لهکاتی گپران و

بدواداچورونه کانددا دهستان کپوتن کهله باشووری یمننددا جی به جی کرا
 کهبچهند واتایهک بهکاریان هیئاره که نم واتایه دبهخشیت، بز نمونه : نم
 روشیه

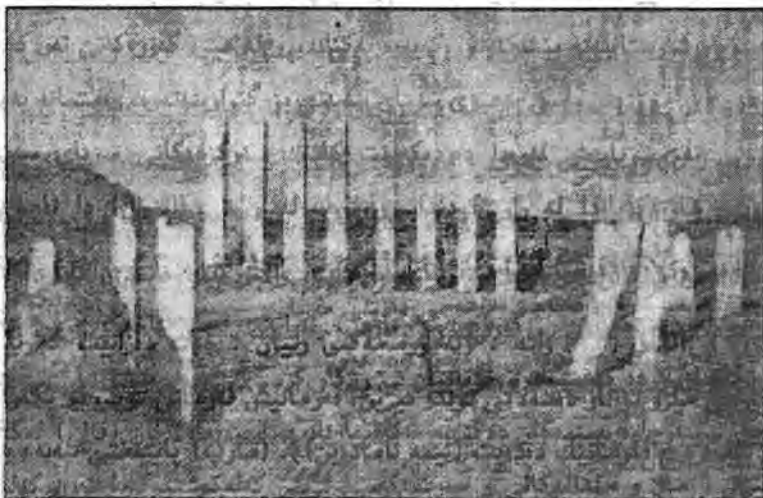
جاریکی تر بهنداوی
 سه به ، گهراپوه وهک
 چون لهپشدا هه بووی

شوتنهواری بهنداوی مارب که لهوتنه کهی سمره وه دا دهرده کهوت، یه کیگه له به ناوبانگترین جی
 دهستی سه به نیه کان. نم بهنداوه بههوی لالاویکی ویرانگه روه ویران بوو که له قورنایی
 پیرویشدا نمازه ی پیکراوه، وه سهرجهم ناوچه کشتوکا لیه گانیش بوون به ژیر ناوه وه. له راستیدا
 شاره گمش بههوی داروخانی بهنداوه که وه تیاچوو، له ماوه به کی زور کورتدا ولانی سه به ، داهاتی
 نا بووری له ده ستدا.

بز تهره هدی پاشای حبهشی داده ترا به کار هیئاره، درای چاکر دهنوهی بهنداوی

(مأرب) لسلانی (۵۴۲-۵۴۳) زاینیدا جارتکی تر بهمانی بهست یان راگر هاتوه، کمواته (سَبَلِ الْعَرَمِ) واته } رووداونکی لافاو بووه کهله دواى ویران بوونی بهنداوه کموه روویداوه }.

وهك له قورئاندا باسی ئیره كراوه ده فرمویت : ﴿ فَأَعْرَضُوا فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَبَلِ الْعَرَمِ وَيَدَّلْنَهُمْ عَلَيْهِمْ جَنَّاتٍ ذَوَاتٍ أَكْحَلٍ حُمْطٍ وَأَنْزَلْنَا مِنْ سِدْرٍ قَلِيلٍ ﴿١١﴾ سبأ (۱۶) واته } جانموان لهباتی شوكرانه بژیری و خوابمستی پشتیان ههلكردوو بهدم بانگمازی خواوه نهچوون، بههزی نهوره نیممش لافاونکی ویران كمرمان بهسمرده بههلا كردن، (كهباخ و بیستانانی كاول كردن) نهوسا لهجیاتی نهو دوو باخه گمورهه دوو باخی دركاوی بهرو بووم تاز و درهختی بیبیری وهك دار گمزۆ كهمیتك درهختی (سدر) یش كه بهرو بوهییکی كهمی ههیده پیمان بهخشین }.

نهم شاره بهتهواوهتی نوقمی ژئوتاز بوو دواى نهوه، بهسوز لافاونکی ویران كارهوه بهنداوه كهسان دارووخانه، وهتمواری باخ بیتستانی سهبهتهكانی كاول كرد

که مه‌تلیان کندبوو، وه‌مروه‌ها نو دیواره پراگرانی که له نیوانی شاخه‌کاندا دروستیان کرد بوو وهک پراگرتک هیچیان بۆ نه‌مایوه بوم شیویه له‌جیاتی نو دوو باخه گموره‌یه دووباخنی درکاروی بمره بووم تاژ و دره‌ختی بی بمری وهک دارگمژژ که‌میتک دره‌ختی (سدر) که‌بهره بوومیتکی کمی هه‌یه، پیمان به‌خشین^۱ نو‌سهروشوئینمورناسی گاور وه‌خاوه‌نی کتیبی (الکتاب المقدس کان صحیحاً) دانی به‌وه‌داناه که‌لافاهه ویرانکاریه‌که پرویداره، هه‌روهک چون له‌قورئانی پیژژیشداوه‌سفی تم ویرانکاریه هاتوه هارکات هه‌رله‌وناوچه‌یه‌شدا پرویداره، وه‌تیاچوونی دانیش‌توانه‌کشی به‌هۆی تم دارووخانه‌بوو، نه‌مه‌ش به‌لگه‌یه له‌سهر نه‌وی که نه‌مونه‌ی له‌قورئانی پیژژدا هاتوه سه‌باره‌ت به‌گه‌لی دووباخه‌که نه‌وه‌سه‌ملیتیت که‌تم پروداوه له‌پراستیدا پرویداره^۲. دوابه‌دوای کاره‌ساتی به‌نداوه‌که، زه‌ویه‌کانی تم ناوچه‌یه بوونه بیابان وشک هه‌له‌هاتن، وه‌گرتگرتین نو سرچاوه‌نی که گه‌لی سه‌به‌ه هه‌یانبوو له‌گه‌ل زه‌ویه کشتوکالیه‌ه کانیاندا تیا چون و ورن بوون، نه‌وه‌ش سه‌ره‌ه‌جاسی تم گه‌له بوو که‌به‌هۆی پشت هه‌لکردن و سوپاسگوزاری نه‌کردنیان بۆ په‌روه‌دگاریان دووچاری تم کاره‌ساته هاتن، وه‌دوا به‌دوای تم کاره‌ساته‌ش گه‌لی سه‌به‌ه بلا‌بوونه‌وه و زه‌وی و زاره‌کانیان جی ده‌هیش‌ت و پوهه و باکووری دوورگه‌که کۆچیان ده‌کرد، واته به‌ره‌ه مه‌ککو سوپا^۳. دوای نو سه‌رده‌مه‌ی تم کاره‌ساتانه تیا‌یدا‌پرویداره تۆماری عه‌ده‌ی قه‌دیم و عه‌ده‌ی جه‌دید ده‌ستی پی کردوه، له‌به‌ر نه‌ویه‌تم باسه‌ه تنه‌ها له‌قورئانی پیژژدا هاتوه. شوئینمورای (مأرب) به‌ویران بووی مایه‌وه که پۆژژک له پۆژژان نیش‌تیمانی سه‌به‌تیه‌کان بوو، خوای گموره وهک نیش‌انه‌یه‌ک له نیش‌انه‌کانی سزار تۆژه تاگاداری

^۱ فیرنر کیلر ، الأنجل کتاباریخ ، اثبات کتاب الکتب ، نیویورک : ویلیام مورو ، ۱۹۶۴ ، صفحه ۲۰۷

^۲ الدلیل الحدیث للمسافرین الی الیمن ، صفحه ۴۳

^۳ موسی بلان ، ایفس الصفحه ۲۳ ، ۲۴

نوره کسانه ده کاتوره که هلهئی نم گمل و نتهویه دویاره ده گمنوره، وه توره شمان
 له یاد نه چیت تمنا سبه نیده کان نهبون که به لاناو تیاچون، توره تا قورنای پیروز
 باسی چیرکی خارنی دویاخه که مان له سورتهی (الکھف) دا بز ده گیت توره،
 که تم پیاره دویاخه به بیت و جوانی هببو هاوشی توهی باخه کانی گلهی
 سبه و به لام همان هلهئی توره گلهی دویاره کرده و نه جامدا : وه پستی
 له خوی گموره هله کردو، رای گومان برد که تم نازو نیعمته به ره می دهستی
 خزیتمی وه هدیوخوشی ده گیت توره هی کسی ترنیه، قورنای پیروز بهم
 شیوه به بومان ده گیت توره : ﴿ وَأَضْرِبْ لَهُم مَّثَلًا رَّجُلَيْنِ جَعَلْنَا لِأَحَدِهِمَا جَنَّتَيْنِ مِنْ
 أَعْنَابٍ وَحَفَفْنَاهُمْ بِبَخْلِ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمَا زُرْعًا ﴿٣٦﴾ كَلِمَاتٍ لِّلْجَنَّتَيْنِ ؕ أَلَيْسَ لَهَا ظَلِيمَةٌ
 شَيْئًا وَقَجَرْنَا خِلْلَهُمَا نَهْرًا ﴿٣٧﴾ وَكَانَ لَهُ ثَمْرٌ فَقَالَ لِصَاحِبِهِ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ أَنَا أَكْثَرُ
 مِنْكَ مَالًا وَأَعَزُّ نَفَرًا ﴿٣٨﴾ وَدَخَلَ جَنَّتَهُ وَهُوَ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ قَالَ مَا أَظُنُّ أَن تَبِيدَ
 هَذِهِ أَبَدًا ﴿٣٩﴾ وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِن رُّدِدْتُ إِلَىٰ رَبِّي لَأَجِدَنَّ خَيْرًا مِنْهَا
 مُنْقَلَبًا ﴿٤٠﴾ قَالَ لَهُ صَاحِبُهُ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ أَكَفَرْتَ بِالَّذِي خَلَقَكَ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ
 نُطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّكَ رَجُلًا ﴿٤١﴾ لَيْكِنَّا هُوَ اللَّهُ رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِرَبِّي أَحَدًا ﴿٤٢﴾ وَلَوْلَا إِذْ
 دَخَلْتَ جَنَّتَكَ قُلْتَ مَا شَاءَ اللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ إِن تَرَنِ أَنَا أَقَلُّ مِنْكَ مَالًا وَوَلَدًا
 ﴿٤٣﴾ فَسَوَّىٰ رَبِّي أَن يُوَفِّيَنَّ خَيْرًا مِنْ جَنَّتِكَ وَيُرْسِلَ عَلَيْهَا حُسْبَانًا مِنَ السَّمَاءِ
 فَيُصْبِحَ صَعِيدًا زَلَقًا ﴿٤٤﴾ أَوْ يُصْبِحَ مَاءً غَورًا فَلَنْ تَسْتَطِيعَ لَهُ طَلَبًا ﴿٤٥﴾ وَأُحِيطَ
 بِشَرِّهِ فَاصْبَحَ يَقْلِبُ كَفْتَهُ عَلَىٰ مَا أَنْفَقَ فِيهَا وَهِيَ خَاوِبَةٌ عَلَىٰ غُرُوبِهَا وَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَوْلَا أُشْرِكُ
 بِرَبِّي أَحَدًا ﴿٤٦﴾ وَلَمْ تَكُنْ لَهُ فِتْنَةٌ يَصْخَرُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَمَا كَانَ مُنْتَصِرًا ﴿٤٧﴾ هُنَالِكَ

الْوَالِدِ لِلَّهِ الْحَقُّ هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا وَخَيْرٌ عُقْبًا ﴿١١﴾ الكهف (٣٢-٤٤) راته : ﴿ (دو باره)
 دیزه‌خیان و به‌دشتیان) نهی موحه‌مد (درودی خوی لی بیئت) نمونه‌یان بز
 بهیتمروه به دوو پیوا که‌یه‌کیکیانمان کردوو به‌خاونهی دوو باخی ریزوو دهوری
 همدوو باخه‌که‌مان به‌دارخورما ته‌نیوه و له نیوانیاندا باخ و بیستانمان فرهاهم
 هیناوه... همدوو باخه‌کش میوهی چاکیان به‌رهم هیناره و هیچیان لی خسار
 نه‌بووه و له نیوان همدوو باخه‌کشدا پوویارنیکمان هه‌لقولاندوو... جانو خاوه‌ن
 باخه‌ زور سرروهت و سامانی تری همدوو، بزیه به‌ هاره‌له هه‌زاره نیمانداره‌که‌ی روت
 کاتیک گفت و گزی له‌گه‌لدا ده‌کرد : من سامانی زور زیاترم هیده له‌تو مال و
 منالیشم به‌یتره له‌وانی تو. پوژیک چوو. بز سردانی یه‌کیک له‌باخه‌کانی
 (له‌گه‌ل هاره‌له‌که‌یدا) له کاتیکدا که ستم کار بوو له‌خوی (به‌هوی له‌خو بایی
 بوونیوه) بزیه له‌بهر خویوه وتی : گومان نابیم که‌تم باخ و باخاته همرگیز له‌نار
 به‌ییت... واش نازم قیامت به‌ریا ده‌بیئت، سویند به‌خوا نه‌گه‌ر بم گیتروه بولای
 پهروردگارم دواي مردنم، نه‌وه دل‌نیام که‌لای نه‌ویش جینگو رینگو چنده‌ها باخی
 پا‌زای له‌مه‌ باشتم بز ناماده‌کراوه. هاره‌له نیمانداره‌که‌ی له‌کاتیکدا که گفتوگزی
 له‌گه‌لدا ده‌کرد پیی وت : نایا باوه‌پرت نه‌ماوه به‌و زاتمی که‌سهرتا تزی له‌خاک
 دروست کردوو ؟! له‌وه و دوا نوتفه‌یه‌ک بوویت پاشان کردیتی به‌پیوار ؟! به‌لام من
 ده‌لیم : - الله- (به‌دی هینتری هه‌موو بونه‌ون). هه‌رنکو پهروردگارمه، هیچ جزوه
 هاوه‌ن و شمریکیک بز نه‌و پهروردگار به‌ریارناده‌م. ده‌بوا کاتیک چووسته نار
 باخه‌که‌توه بتوتایه : ماشاءالله، همرچی خوا ریستی له‌سر بیئت هه‌رنه‌وه پیش
 دیت تم هه‌موو نازو نیعمه‌ته به‌خششی خوایمو به‌هه‌رکس بییوت ده‌ی به‌خشیت،
 هیچ هیتوو توانایه‌ک بز هیچ کس نه‌ه تنها به‌هوی خواوه نه‌بیئت، نه‌گه‌ر تو من
 ده‌بیئت مال و سامان و نه‌وه له‌تو که‌متره... نه‌وه نریکو نومیده‌وارم

پەرۋەردگارم لىو باخى تۇ چاكتىم پى بەخشىت بەلايدىكىش لەناسمانوۋە بۇ باخەت
 بنىرتىت و بىكائە زەۋىدەكى روت و خلىسك و وشك... ياخود (دوور نىدە) نارى
 باخەكە رۇ بچىت و ھەرگىز نەتوانىت بەدەستى بەيتىت. (سەرغىچام پىش بىنى
 ھاۋەلى خۇناسى ھاۋەدى) سەرۋەت و سامانى بەبادرا و لەناۋ برا، نىنجا (بەدەم
 ناخ و داخ و ھىناسى سارۋە) دەستى دەدا بەدەكدا و لەسەر نەو مەسەرەفى
 كەتتىدا كىرەبو، لەكاتىنكدا باخەكە بەسەر يەكدا تىپى بو ن لە جىتى خۇيدا كاۋل
 بوو نەوسا دەپوت : خۇزگە من ھىچ جۆرە ھاۋەلىنكەم بۇ خوا بىرپارنەدايا (باۋەرى
 دامىزاۋم تەنھا بو ھەبوايا) نىتەر ھىچ دەستە و تاقمىك نەبوو جگە لەخوا فرىاي
 بىكوتىت و لە خەشى خوا دەريازى بىكات، سىر كوتوش نەبوو. ئالەو كاتاندا و
 لىو جۆرە حالاندا يارمەتى و كۆمەك تەنھا لەخواى پەرۋەردگارى ھەق و راست و
 دروست و ۋەدەگىرپىت، ھەر خۇى چاكتىن پاداخشى نامادە كىرەو، چاكتىن
 سەرغىچامىش چاۋەرپى بەختەۋراندە. نەۋى لە ئايدەكاندەبۇمان روت دەپىتەۋە:
 خاۋەنى باخەكە نكولى بوۋنى خواى نەكرد، بەلكو بە پىنچەۋانەۋە پىتى ۋاپو نەگەر
 ھاۋە بگىرپىتەۋە بۇلاى خواى گۈرەش لەم باخ و بىستانەى چاكتەر دەست
 دەكوتىت، ۋە ھەموو نەو نازو نىعمەتەنەشى كە ھەبىو ھەموۋى داۋىيە پان
 كارەكانى خۇى. تەۋاۋى نەم بىر كىرەنەۋانەش دەپۇتتە خانەى ھاۋەش بىرپاردان بۇ
 خواى گۈرە، ۋە گىرپانەۋەى ھەرچى تايىمەت بەخواى گۈرەيە بۇ غەبىرى خوا،
 ۋە لەدەستەدانى ترس و بىم بەرامبەرىە خوالەگەل باۋەپوۋن بەۋى كەنەم ھاۋەشە
 خاۋەنى جىيا كىرەۋەيدەكى تايىمەتە ھاۋەكەت نەم پىلەۋپايمە خواى گۈرە نەۋى پى ھەبىل
 دار كىرەو. نەمەش نەو رەفتارانە بوو كەگەلى سەبەۋ دەيان كىرە، ۋە دەۋە غىچامە كەشىان
 نەۋە بوو. كەۋلات و باخ و بىستانىان زۇرتاۋكەوت و نوقم بوو تاۋەكەر تى بگەن
 كەنەۋانە خاۋەنى ھىچ ھىزىك نىن، بەلكو تەنھا نەمە نازو نىعمەتتەكە خواى گۈرە
 پىتى بەخش بوۋن...

حه‌زه‌تی سوله‌یمان (سه‌لامی خوای لی بیئت) و شاژنی

سه‌به‌ه

﴿ قِيلَ لِمَا أَدْخِلَ الصَّخَّ طَلَمَّارَاتُهُ حَسِبْتَهُ لُجَّةً وَكَشَفَتْ عَنْ سَاقِيهَا قَالَتْ إِنَّهُ صَرَخَ مُمَرَّدٌ
مِّن قَوَارِيرُ قَالَتْ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي وَأَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمَانَ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

﴿ النمل ٤٤ ﴾ واته : ﴿نموسا پینی وترا بپۆره کۆشکه‌که‌وه، (کاتیک بمره
کۆشک کهوتپری ناریک له‌برده‌م کۆشکه‌که‌دا بو. به‌شوشه‌ سه‌ری گه‌را بو) جا‌که
به‌لقیس بینی وای زانی ناریکی ززه‌ و قاچی خزی هه‌لکرد تاته‌ر نه‌ییت،
سوله‌یمان وتی ئه‌و پانتاییه‌ به‌شوشه‌ سه‌ری گه‌راوه‌ (به‌لقیس سه‌رسام بو
له‌ده‌سه‌لات و کۆشک و ته‌لارو نازو نه‌عمه‌تی مادی و مه‌عه‌نوی که‌ خوای گه‌ره‌ به
سوله‌یمانی به‌خشیه‌) بۆیه‌ وتی : په‌روه‌رگا‌را من به‌راستی تائینستا سته‌مم له‌خۆم
کردوه‌، ئیتر واله‌گه‌ل سوله‌یماندا ته‌سلیمی خوای په‌روه‌رگا‌ری جیهانیان بووم﴾.

ئه‌وتله‌ماره‌ میژویه‌سه‌انه‌ ده‌رکه‌وتن که‌به‌یه‌ک گه‌یشتنی حه‌زه‌تی سوله‌یمان (سه‌لامی
خوای لی بیئت) و شاژنی سه‌به‌ئمان بۆ ده‌گه‌یترتسه‌وه‌ هه‌مه‌روه‌ها له‌گه‌ل ئه‌و شوئنه‌واره‌
ده‌ژراوانه‌شدا که‌له‌ باشووری یه‌مه‌ندا نه‌ه‌جامدرا، واته‌ له‌سه‌به‌نی کۆندا.
وه‌له‌پراستیدا ئه‌و په‌شکین و به‌دوادا چونه‌نی که‌له‌ شوئنه‌واره‌کانی ئه‌و ناوچه‌ییدا
نه‌ه‌جامدرا ئه‌وی ده‌رخست که‌ شاژنیک له‌و ناوچه‌ییدا له‌نیوانی سالانی (٩٥٠) بۆ
(١٠٠٠) پیتش زاینده‌ ژیاوه‌، که‌گه‌شتی به‌ره‌و باکوور کردوه‌ به‌ئاراسته‌ی قودس.
وه‌سوره‌تی (النمل) ورده‌کاری ئه‌و په‌روه‌دانیه‌ی که‌ له‌نیوان ئه‌م دوو سه‌رکه‌ده‌دا

پوریانداوه پیشان ددهات، هاوکات له گڼل پیشاندانی هیزی نابوری و سربازی هردو ولات و پژمی فرمانپروایی تیایدا، چیرکه که که گورهترین بشی سورهتی (النمل) ی داگیر کردوه دست پی ده کات، چیرکه که ناماژ، ده کات به شازنی سه به و نوهوالانمی که (پهپو) گواستیوه بز حمزرتی سولهیمان (سهلامی خوی لی بیت) که به کیتک بو له نندامانی سوپاکمی، قورنانی پیوژ نعم باسماان بز ده گپرتوه و دافرمولت : ﴿ فَمَكَتْ غَيْرَ بَعِيدٍ فَقَالَ أَحَطْتُ بِمَا لَمْ نَحِيطُ بِهِ وَحِثْلِكَ مِنْ سَيْرٍ بَيْنِ بَيْنٍ ﴾ (۲۲) اِنِّي وَجَدْتُ امْرَاةً تَمْلِكُهُمْ وَأُوتِيَتْ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ وَلَهَا عَرْشٌ عَظِيمٌ ﴿۲۳﴾ وَجَدْتَهَا وَقَوْمَهَا يَسْجُدُونَ لِلشَّيْءِ مِنَ دُونِ اللَّهِ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَلَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ فَهُمْ لَا يَهْتَدُونَ ﴿۲۴﴾ أَلَا يَسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي يُخْرِجُ الْحَبَّ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُخْفُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ﴿۲۵﴾ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿۲۶﴾ ﴿ قَالَ سَنْظُرُ أَصَدَقْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴾ ﴿۲۷﴾ الفعل (۲۲-۲۷) واته : ﴿ سولهیمان نذر چاوردی نه کرد (پهپو پهیدا بوو به کسر هات و نیشته و) وتی : تموی من پیم زانیوه تو بیت نمانیوه، من لهولاتی سبه تموه همواتیکی راست و دروستم بز هیتاوی !! به راستی من بوم دهرکوت نافرمتیک فرمانپرواییان ده کات و له هممو جوړه ده سلات و ناژو نیعمتیک پی به خشراوه، تهختیک پاشایمی گوره شی هدی، بینیم خوی و قوممگی سوژده بز خور دهبن له جیاتی خوا، شهیتان کارو کردهوی چموتیانی بز پازاندونمتموه، بوو هژیوه رژیازی راست و دروستی لیتگرتون، بزیه توان پرتنونی ورنارگن (شهیتان رتی لیتگرتن) بز تموی سوژده نهبن بز تمو خویایمی که نهیتمی دهرده کیشیت له ناسمانه کان و زویدا و ده زانیت تپوه چی ده شارنموه و پیش ناشکرا ده کم...خوا تمو زانیده که جگه لمو خویایمی تر نیه، خاوهنی تهختی

و معزن و گوره‌به. سوله‌یمان وتی به پپور : نینه لعمه و دوا لئو گرفتاری تو
ده‌کۆلینوه تابزاین راست ده‌کیت یان له ریزی درۆزانیت). دوا ی نعوی
کسوله‌یمان (سهلامی خوی لی بیت) نهم هه‌والانمی پینگی‌بشت له‌په‌پوره‌که‌وه
فرمانی پیندا : ﴿ اَذْهَبْ بِكِتَابِي هَذَا فَاَلْفَهِ الْيَوْمَ ثُمَّ تَوَلَّ عَنْهُمْ فَانظُرْ مَاذَا يَرْجِعُونَ
﴿ ۲۸ ﴾ الفعل (۲۸) واته : ﴿ نعوسا سوله‌یمان نامه‌یه‌کی نوسی و دای به‌په‌پور
فرمانی پیندا که) : بپۆ نهم نامه‌یه‌ بپه‌و (له‌شوئینیکی به‌ر چاردا) بزۆیان فرۆی بدو
پاشان. (له‌په‌نایه‌که‌دا خۆت حه‌شار بدو بزانه ده‌لێن چی و چ باس و خواستیک
ده‌که‌ن). دواجار قورئانی په‌یژ نهم پووداوانه. باس ده‌کات که‌له‌سه‌به‌ندا پوویاندا
دوا ی نعوی نامه‌کی سوله‌یمان (سهلامی خوی لی بیت) گه‌بشته‌لای شازی سه‌به‌وه
: ﴿ قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُؤِ إِلَىٰ آلِ كِنَانٍ كَرِيمٍ ﴿۲۹﴾ إِنَّهُمْ مِنْ سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ بِسْمِ اللَّهِ
الْخَيْمَنِ الرَّجِيمِ ﴿۳۰﴾ أَلَا تَعْلَمُونَ عَلَىٰ وَأْتُونَ مُسْلِمِينَ ﴿۳۱﴾ قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَفْتُونِي فِي
أَمْرِي مَا كُنْتُ قَاطِعَةً أَمْرَ حَقٍّ تَشْهَدُونَ ﴿۳۲﴾ قَالُوا لَنْ نَأْمُرَ بِأَنْ تُؤْمِرِي بِأَمْرِ آلِ الْاَمْرُ
إِلَيْكَ فَانظُرِي مَاذَا تَأْمُرِينَ ﴿۳۳﴾ قَالَتْ إِنَّ الْمُلُوكَ إِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً أَفْسَدُوهَا وَجَعَلُوا أَعْرَبَ
أَهْلِهَا آذِلَّةً وَكَذَلِكَ يَفْعَلُونَ ﴿۳۴﴾ وَإِنِّي مُرْسِلَةٌ إِلَيْهِمْ بِهَدِيَّةٍ فَنَاظِرَةٌ بِمَ يَرْجِعُ
الْمُرْسَلُونَ ﴿۳۵﴾ فَلَمَّا جَاءَ سُلَيْمَانَ قَالَ أَتُمِدُّونَنِ بِمَالٍ فَمَا آتَانِيَ اللَّهُ خَيْرٌ مِمَّا آتَاكُمْ بَلْ
أَسْتُرِبْذَوِّكُمْ فَتَرْجِعُونَ ﴿۳۶﴾ ارْجِعْ إِلَيْهِمْ فَلَنْ أَصِلَهُمْ بِمِثْرٍ لَّا يُقْبَلُ لَهُمْ جَهَنَّمُ مِمَّا
أَدَلَّتْ وَهُمْ صَافِرُونَ ﴿۳۷﴾ قَالَ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَيُّكُمْ يَأْمُرُ بِعَرْشِهَا قَبْلَ أَنْ يَأْتُونِي مُسْلِمِينَ ﴿۳۸﴾
قَالَ عِفْرِيتٌ مِنَ الْجِنِّ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ تَقُومَ مِنْ مَقَامِكَ وَإِنِّي عَلَيْهِ لَقَوِيٌّ أَمِينٌ ﴿۳۹﴾ قَالَ
الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ فَلَمَّا رآه مُسْتَقِرًّا عِنْدَهُ

قَالَ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي ؕ أَشْكُرَ أَمْ أَكْفُرُ وَمَنْ شَكَرَ فَلَنَأْتِيَنَّكَ أَجْرٌ مِنْ رَبِّي وَكُلَّمَا لَمْ يَلْمُكَ مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي ؕ أَشْكُرَ أَمْ أَكْفُرُ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّي غَنِيٌّ كَرِيمٌ ﴿٤٠﴾ قَالَ تَكَرَّرُوا لَهَا عَرْشَهَا نَنْظُرَ أَتَنْهَدِينَ أَمْ تَكُونُ مِنَ الَّذِينَ لَا يَهْتَدُونَ ﴿٤١﴾ فَلَمَّا جَاءَتْ قِيلَ أَهَكَذَا عَرْشُكَ قَالَتْ كَأَنَّهُ هُوَ وَأُوَيْدِنَا الْعِلْمُ مِنْ قَبْلِهَا وَكُنَّا مُسْلِمِينَ ﴿٤٢﴾ وَصَدَّهَا مَا كَانَتْ تَعْبُدُ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنَّهَا كَانَتْ مِنْ قَوْمٍ كَافِرِينَ ﴿٤٣﴾ قِيلَ لَهَا ادْخُلِي الصَّرْحَ فَلَمَّا رَأَتْهُ حَسِبَتْهُ لُجَّةً وَكَشَفَتْ عَنْ سَاقِهَا قَالَ إِنَّهُ صَرْحٌ مُّمَرَّدٌ مِنْ قَوَارِيرَ قَالَتْ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي وَأَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمَانَ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٤٤﴾ ﴿ الفعل (٢٩) - ٤٤ ﴾ واته ﴿شازن هاتوو نامهی بینی و خویندیوه، پاشان وزیران و نهجومهده کی خوی کز کردهه و) وتی : نهی ریزداران، بهراستی من نامهده کی پیروزو بهریزم بز دانراوه. نامهده که لهسوله بمانوهیه و بنمای خوی بهخشندهه میهربانوه (دهست پی دهکات و دهلیت) : خوتان بهگوره معزانن و لیم یاخی مبین و وهن موسلمان بن (واز له خور پهرستی بهینن و بدهیینهه خور مانگ و نهستیره و زوی و... هتد، بهرستن). نینجا بهلقیس به نامادههوانی وت : نهی ریزداران پاتان چیه، چی بکم باشه، خومن هیچ بریارنکم ندهاوه هتتا نیوه لئی ناگادار نبوو بن و پاتان لهسری ندها بیت. نهجومهده کی وتیان : خوت دهزانیته که نینه خاوهنی هیزو تواناو دهسلاتی توندو تیرین، فرمائیش فرمانی تویه، بی بکروه و تینفکه چ فرمائیک دهدهیت (نینه نامادههین). بهلقیس وتی بهراستی لهشکری پاشاکان کاتیک چوپنه شارو دیهاته گانوه، ویران و کاولیان کردوه و تزوی خراپه بیان چاندوه، کهسانی خاوهن دهسلات و پیاری ناوداری نهو شیرندهیان زلیل و پرسوا کردوه و همیشه نهوه پیشه یانه و بهر جزوه دهکن و همرواش دهبن (بینگومان من حمزله کاره ساتی واناکه) ... بینگومان لهبر نهوه من برپارم داوه که : دیاریسه کیان بز بنیرم، جا چارهه پی دهکم بزائم نوتیره کان چ

هوايتيكم بۆ دههيننهوه و (ههلوئستي سولهيمان چۆن دهبيت). جاكاتيك (نوئيمرى) نيردراوهكان گهيشته لاي سولهيمان، (ههوالى دياريهكەى گهيانده، سولهيمان بهتورهيهوه) پيى وت ئيوهدهتانبوتت بهماژ و سامان و ديارى كۆمهكيم بكمەن؟! من دلتيام كه نو شتانهى خوا پيى بهخشيوم ئهوه چاكتو بهنرختره كه بهئيوه بهخشيوه، نهختر من بهو دياريه دلشاد نام، بهلكو ئيوه بهدياربهكهتان شاد دهبن. (ئەى نوئيمرى بهلغيس). بگهريوه بۆلايان به خوت و دياربهكمتوه، سۆتند بهخوا دهبيت بهسهربازانتيكوه بهچينهسهربان كهنهيان ديبيت و نهتوانن بهرگرى بكمەن، دهبيت دهران بكهين لهولاتييان لهكاتيكدا ئهوان زهليل و پرسواو شكارن. (سولهيمان زانى ههپشهكەى كارىگهردهبيت بۆيه روو بهنهندامانى حكومهتهكەى) وتى : ئەى خهلكينه كامتان دهتوانيت تهختى شازنه بهلغيسم بۆ بهيتت پيش ئهوى بين بۆلام و تسليم بين. ديۆيك لهپهريهكان وتى : من بۆت دههيتم پيش ئهوى دوام تهواو بييت و لهجيتى خوت همستيت، بهپاستى من بۆ ئهوه كاره خۆم بهبهيترو نهمين دهزام. (بهلام يهكيتك له پياو چاكان) كه زانست و زانبارى له (نهيتيهكانى) كتيبى تهورات ههبوو وتى : من بۆت دههيتم بهچار تروكانديك (دهستى كرد به نزاو پارانهوه و داواى لهخوا كرد)، ئهوسا كتوپر سولهيمان بينى تهختى پاشايهتى لهلايدا دانراوه وتى نهمه لهفەز و بهخششهكانى پهروهردگارمه بۆ ئهوى تاقيم بكاتوه.. كه : ئاياسوپاسگوزاردهم يان ناشوكرو بهنمك، جانئوى سوپاسگوزارييت ئهوه بهپاستى سوپاسگوزاره بۆ خۆى، ئهوهش كه سهپلهيه، ئهوه بينگومان پهروهردگارم دهولهمندو بى نيازوه خاوهنى بهخششه بههمهوان. (ئينجا سولهيمان فرمانى دار) وتى تهختى پاشايهتيهكەى دهست كارى بكمەن (هنديك رهنگ و نهخشى بگۆزن) سهرنج دهدهين بزانبين بهلغيس دهيناسيتتوه، يان لهو كهسانه دهبيت كه نايانسنهوه. جاكاتيك بهلغيس گهيشته، پيى وترا : تهختى پاشايهتى تو ئاوايه؟! بهلغيس وتى

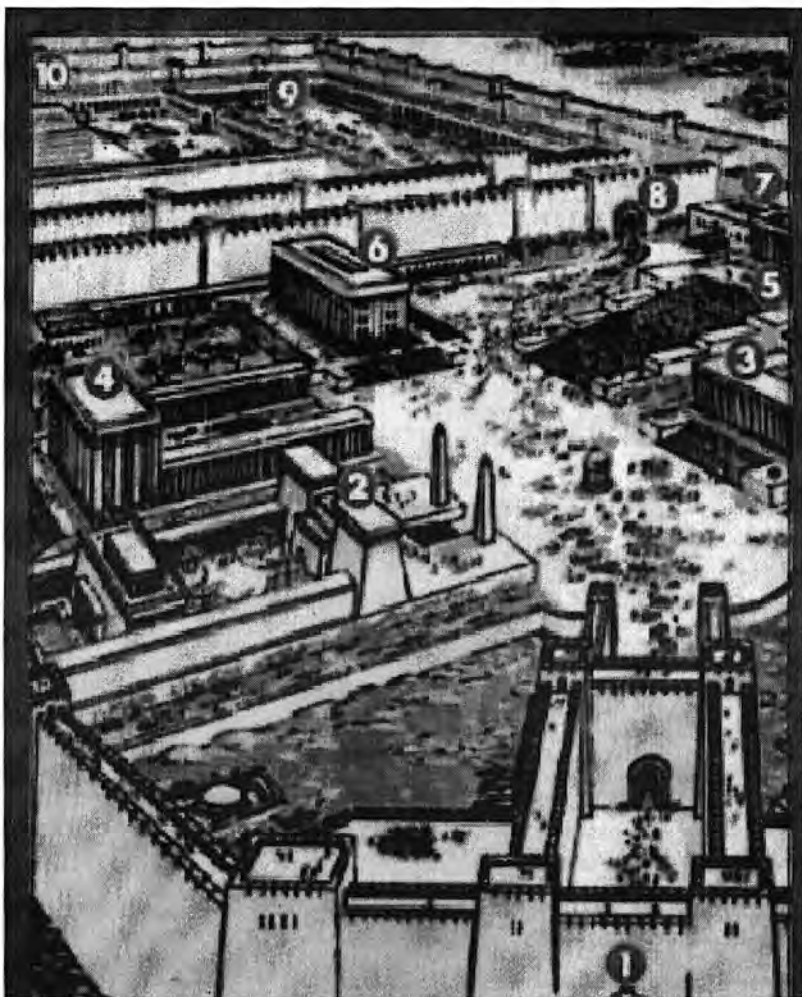
: همده‌لئی ئه‌وه و له‌وه‌چیت، ئی‌مه پیتش ئه‌مه‌ش زانیاریان هه‌بوو (ده‌ریاره‌ی تواناو ده‌سه‌لاتی سوله‌یمان) ئی‌مه. ته‌سه‌لیم بووین (نیازی جه‌نگمان نیه). نه‌و شتانه‌ی که به‌له‌قیس ده‌یه‌یه‌ست له‌جیاتی خوا بوو بوونه به‌ریه‌ست له‌دل و ده‌رونی‌دا له‌به‌رامبه‌ر ئاینی خوا‌دا، به‌پراستی نه‌و کاتی خۆی له‌ پیزی قه‌ومیکی بی باوه‌ر و خوا نه‌ناسدا بوو. نه‌وسا پیتی وترا به‌چۆزه کۆشکه‌که‌وه، (کاتی‌که به‌ره‌و کۆشک که‌وته‌ری ئاریک له‌به‌رده‌م کۆشکه‌که‌دا بوو به‌شووشه‌ سه‌ری گیرا بوو) جا‌که به‌له‌قیس بی‌نی وای زانی ئاریکی زۆره و قاچی خۆی هه‌ل‌کرد تاته‌ر نه‌ییت، سوله‌یمان وتی : نه‌و پانتاییه به‌شووشه‌ سه‌ری گیراوه (به‌له‌قیس سه‌رسام بوو له‌ده‌سه‌لات و کۆشک و ته‌لارو نازو نیه‌مه‌تی مادی و مه‌عنه‌وی که‌ خوی گه‌وره به‌ سوله‌یمانی به‌خشیوه) بۆیه وتی : په‌روه‌ردگارا من به‌پراستی تاتیستا سته‌مم له‌خۆم کردوه، ئیتر واله‌گه‌ن سوله‌یماندا ته‌سه‌لیمی خوی په‌روه‌ردگاری جیهانیان بووم.

کوشکی سوله‌یمان (سه‌لامی خوی لی بیّت)

نو نایمت و برگانہی کہ‌باسی شازنی سبہو ده‌کات بو شتووش باسی حمزرتی سوله‌یمان (سه‌لامی خوی لی بیّت) ده‌کات، قورقانی پیروز باسی ورده‌کاری تری کوشکمان بز ده‌کات نویش لایمنی گورہیی. خوی و کوشک و ولات‌که‌یمنی، کوشک‌کش پیک دیت له‌چمند پارچه‌یه‌کی هونری سرنج پاکیش وچمند شتومہ‌کیتی گران بهای ترک‌همرکس بیان بینیت سرسامیان ده‌بیّت، وده‌روازی کوشک‌کش له‌شووشه دروست کراوو رازنراوتوه، نمانه همروی بدهستی سوله‌یمان پیغمبر کاتیک کمپریه‌که هیتایببردهستی، قورقانی پیروزیش باسی نم کوشک‌یمان بز ده‌کات که‌چون کاریگری لسه‌ر شازنی سبہو دروست کردوه : ﴿ قِيلَ لِمَا ادْخَلِيَ الصَّرْحُ فَلَمَّا رَأَتْهُ حَسِبَتْهُ لُجَّةً وَكَشَفَتْ عَنْ سَاقِهَا قَالِ اِنَّهُ صَرْحٌ مُّمَرَّدٌ مِّنْ قَوَارِيرٍ ۗ قَالَتْ رَبِّ اِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي وَاَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمٰنَ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿٤٤﴾ الفحل (٤٤) واته : ﴿نوسا پیتی وترا بچوره کوشک‌کوه، (کاتیک بروه کوشک کورتی ناونک له‌بردهم کوشک‌کدا بو بشووشه سری گها بو) جا که به‌لقیس بینی رای زانی ناونکی زوره و قچی خوی هل‌کرد تاتر نبیّت، سوله‌یمان وتی : نو پانتاییه بشووشه سری گه‌راه (به‌لقیس سرسام بو لده‌سلات و کوشک و تهارو نازو نیعمتی مادی و معنوی که خوی گوره به سوله‌یمانی به‌خشیوه) بزیه وتی : پروه‌گارا من برآستی تانیتستا ستمم له‌خزم کردوه، نیتر واله‌گئل سوله‌یماندا تسلیمی خوی پروه‌دگاری جیهانیان بوم). کوشکی سوله‌یمان (سه‌لامی خوی لی بیّت) لده‌ی یه‌وریدا به (پرستگای سوله‌یمان). ناوده‌بریّت، نم کوشک‌کش یاخود نم پرستگایدا هیچ شتیک نعاوتوه جگه له (دیواری رنژناوای) نبیّت،

که جوله که بممه ده لَین (دیواری گریهنر) که نمعش بزچونی نوسره که بیستی، نمر
هزکارانی که له پشت ویرانبونی نم کوشکوهن و چند ناره چه کی تری قودس
هدلسو کوبتی غویه گوره دانانی نموه کانی دوی یهردن که له قورناتی پیوز دا
بزمان ده گیتتوه : ﴿ وَقَضَيْنَا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الْكِتَابِ لَتُفْسِدُنَّ فِي الْأَرْضِ
مَرَّتَيْنِ وَلَنَعْلُنَّ عُلُوًّا كَبِيرًا ④ 〉 فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ أُولَاهُمَا بَشْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَنَا أُولِي
بَأْسٍ شَدِيدٍ فَجَاسُوا خِلَالَ الدِّيَارِ وَكَاتَ ⑤ وَعْدًا مَّفْعُولًا ⑥ ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ الْكَرَّةَ
عَلَيْهِمْ وَأَمَدَدْنَاكُمْ بِالْمَوْلِ رَبِّبَتٍ ⑦ وَجَعَلْنَاكُمْ أَكْثَرَ نَفِيرًا ⑧ 〉 إِنَّ أَحْسَنَ أَعْسَنَةٍ
لِالَّذِينَ ظَنُّوا ⑨ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ الْآخِرَةِ لِيَسْتَوْفُوا وَجُوهَكُمْ وَلِيَدْخُلُوا
الْمَسْجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَلِيُتَبَرُوا مَا عَلَوْا تَبِيرًا ⑩ 〉 ﴿ الأسماء ٤-٧ 〉
٧) واته : ﴿ له کتیبی تمواتدا یان له (لوح المحفوظ) دا برپارمان داره و پیمان
را گه یاندون که سویند به خوا نیوه (له برنامی نیمه لاددهن و یاخی دهن) و
فسادو خرابه دوو جار لغزویدا برپا ده کمن، (لهغه فلتنی خه لکیدا) زور گمشه
ده کمن و دهسه لاتیکی زور گوره به دهست دهینن. جاکاتیک (نهی جووه کان)
به لینی یه که میان دیت (که تزلتان لی بکهینموره) بهنده تایبته کانی خزمان
ده نیرینه سمرتان که خاونهی هیزو توانای زدن، نیتر نومان به هم مو کون و
که لینیکی قهلاو شارچه که کانداه سورتنموره و ده گهرین به شونیا نندا و نم
هم رهشی تزلیه به لینی خویبه و ده بیت بیتمدی. له دوی نم لاوازیه تان نوره تان
دهه دینموره و دهسه لاتمان به سر ولاتی نیمانداراندا پی ددهین و مال و سامان و
کوی زلرتان پی دهبخشین و واتان لی ده کردن که زور ناماده بن بز هیرش بردن و
په لاماردان و پرپو یاهنده کردن. نه گمر (له کاتی دهسه لاتدا) چاکه بکمن، نموه
همریق خوتان چاک و به سووده، نه گمر خرابو تاوانیش بکمن نموه همریه خمی خوتان

ده گرتمهوه، جاكاتيك كمنزهني نه بامداني به پيئني دواچار ديت، تيمانداران كارنكتان پي ده كهن كه لمرووخسارتاندا رهنگ بباتمهوه، نموسا دها تيماندار بچنه مزگومتوه وه كو يه كه عجار چوونه ناوي، دها تير تيمانداران توژتهي خوځيان بكنه توه و ده ستيان بسمر هم رچيه كدا ده روات درنغي نه كهن (چونكه نموان له ستم و زورداري و خوځن رڼي درنغيان نه كره). له راستيدا نموانه شياوي نمو سزايمن كه تا يه ته كاني قورتان باسي ليوه كردن نمويش. له به زياخي بوون و سوياس گوزاري نه كړني به خششه كاني خوي گوره و بوو، به م شيوه يه سزاي خوي گوره داباري به سرياندا، وه به روهوام به شارو ناوچه و لاته كاندا ده گهران به بي. نيش تيمانايك تاوه كوو گه يشته زوي پيرز له سرده مي حمزه تي سوله يماندا (سهلامي خوي لي بيت)، به لام نموان به چينگري و شيوزي خوشگوزهراني نمانمهوه، به لكو جاريكي تر توشي كارل كاري هيترانمهوه، چونكه هم سوو سنووركي خوييان ده به زاندر هم رخرميكي ياخي بوون و خراپه كاري بوون كه له بنچينه دابزيان ماوه توه، وه جاريكي تر جو له كه له رابور دويه كي نزيكدا گهرانهوه بو توه ي هممان تاوچه داگو بكنه توه ده ست بكنه توه به بي كه لكي و خراپه كاري له سرزهويدا، به هممان شيوه همروهك چن پيش يه كه م ناگادار كردهوه. په فتاريان كره.

کۆشکی سولهیمان ییکهاتوه له نووتزین هونری تهکنیکی سردهمی خۆی و روالهتی جوانی، وینهکی سرهوه ناوهندی قودس دهرده خات لهماوهی دهسهلاتداریهتی حمزرتی سولهیماندا؛

۱- دهرگای باشوری رۆژناوا ۲- کۆشکی شازن ۳- کۆشکی سولهیمان ۴- دهروازهکی له ۳۲ کۆتکه ییکهاتوه ۵- دادگای یاسا ۶- دارستانی لوینان ۷- مالی قهشه گهوره گان ۸- دهروازهی بهرستگاکه ۹- جهوشی بهرستگاکه ۱۰- بهرستگا.

كۆشكى سولەيمان

دوای وئران بونى پەستگای
سولەيمان جگە لەدیواری رۆژئاوای
كە جولەكەكان كۆریوویان بۆ
دیواری گریه نەر هیچی تر
نەماپوهه .

دوای ئازادکردنی قودس لەلایەن
موسڵمانەكانهوه لەسەدهی
حەوتەمدا، موسڵمانەكان
مژگەوتی عومەرو (قبة الصخره)
یان دروست کرد، لەكانیگدا رۆژنك
لەرۆژان ئەم پەستگایە
دروستکرا، وەبەردەوام قودس
پارێزگاری لەمە دەگات. (قبة
الصخره) لەلای راستهوه
دەردەگەوت

بهشی نویم هاوه لانی نهشکهوت

﴿ أَمْ حَسِبْتَ أَنَّ أَصْحَابَ الْكَهْفِ وَالرَّقِيمِ كَانُوا مِنْ آيَاتِنَا عَجَبًا ① ﴾

سورتهی همزه له قورتانی پیروزدا ناوی سورتهی (الکھف) ه و باس له چیرذکی کوزمه له لاونک دهکات که پنیایان برد بز یه کینک له نهشکهوته کان تاوه کو له چاری دهسه لاتداره بی باوه رکه یان خویان حشار بدن که بیوای به خوی گوره نبو و بپرواداره کانیشی له ههمان کاتدا ده چوساندهوه، نایته کانی قورتانی پیروزیش دهریاری نم چیرذکه زانیاری تمواومان ده داتی که ده فرمویت ﴿ أَمْ حَسِبْتَ أَنَّ أَصْحَابَ الْكَهْفِ وَالرَّقِيمِ كَانُوا مِنْ آيَاتِنَا عَجَبًا ① ﴾ إِذْ أَوَى الْفِتْيَةُ إِلَى الْكَهْفِ فَقَالُوا رَبَّنَا آتِنَا مِنْ لَدُنْكَ رِزْقًا وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا ② ﴾ فَصَرَبْنَا عَلَيْهِمْ إِذْ دَخَلْتَهُمْ فِي الْكَهْفِ سِنِينَ عَدَدًا ③ ﴾ ثُمَّ بَدَّلْنَاهُمْ نِجْمَهُمْ إِذْ كَانُوا فِي سُبْحَانَكَ إِسْرًا أَمْدًا ④ ﴾ مَخْنُوقًا نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُم بِالْحَقِّ إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى ⑤ ﴾ وَرَبَطْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ إِذْ قَامُوا فَقَالُوا رَبَّنَا رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَنْ نَدْعُوَ مِنْ دُونِهِ إِلَهًا لَقَدْ قُلْنَا إِذَا شَطَطْنَا ⑥ ﴾ هَتُوْلَاءَ قَوْمَنَا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ إِلَهًا لَوْلَا يُاقُوْت عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ بَيِّنٌ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ⑦ ﴾ وَإِذْ اعْتَرَفْتُمُوهُمْ وَمَا عَبَدْتُمْ إِلَّا اللَّهَ فَأَوْسَا إِلَى الْكَهْفِ يَنْشُرْ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيَهَيِّئْ لَكُمْ مِنْ أَمْرِكُمْ مَرْفَعًا ⑧ ﴾ * وَرَبَّى السَّمْسُ إِذَا طَلَعَتْ تَوَارُؤُ عَنْ كَهْفِهِمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَإِذَا غَرَبَتْ تَقَرَّبَتْ ذَاتَ الشِّمَالِ وَهُمْ فِي فَجْوَةٍ مِنْهُ ذَلِكَ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضِلِلْ فَلَنْ يَجِدَ لَهُ وَلِيًّا مُرْشِدًا ⑨ ﴾

وَتَحْسَبُهُمْ أَيْقَانًا وَهُمْ رُقُودٌ وَنُقِلْتُمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَذَاتَ الشِّمَالِ وَكَلْبُهُمْ بَسِيطٌ
ذِرَاعِيهِ بِالْوَيْدِ لَوْ أُلْقَتْ عَلَيْهِمْ لَوَلَّيْتَ مِنْهُمْ فِرَارًا وَلَمْلَمْتَ مِنْهُمْ رُعبًا ﴿١٨﴾
وَكَذَلِكَ بَعَثْنَاهُمْ لِيَتَسَاءَلُوا بَيْنَهُمْ قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ كَمْ لَبِئْتُمْ قَالُوا لَبِئْنَا
يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالُوا رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا لَبِئْتُمْ فَابْعَثُوا أَحَدَكُمْ بِوَرِقِكُمْ هَذِهِ
إِلَى الْمَدِينَةِ فَيَنْظُرَ آبِيًا أَزْكَى طَعَامًا فَلْيَأْتِكُمْ بِرِزْقٍ مِنْهُ وَلْيَتَلَطَّفْ وَلَا
يُشْعِرَنَّ بِكُمْ أَحَدًا ﴿١٩﴾ إِنَّهُمْ إِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ يَرْجُمُوكُمْ أَوْ يُعِيدُوكُمْ
فِي مَلَبِهِمْ وَلَنْ تُفْلِحُوا إِذَا أَبَدْنَا ﴿٢٠﴾ وَكَذَلِكَ أَخْرَجْنَا عَلَيْهِمْ لِيَعْلَمُوا أَنَّ وَعْدَ
اللَّهِ حَقٌّ وَأَنَّ السَّاعَةَ لَا رَيْبَ فِيهَا إِذْ يَتَنَزَّعُونَ بَيْنَهُمْ أَمْرَهُمْ فَقَالُوا ابْتِئَا عَلَيْهِمُ
بَنِيَنَّا رَبُّهُمْ أَعْلَمُ بِهِمْ قَالَ الَّذِينَ غَلَبُوا عَلَىٰ أَمْرِهِمْ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِمُ مَسْجِدًا
﴿٢١﴾ سَيَقُولُونَ نُلْنَاهُ رَابِعَهُمْ كَلْبَهُمْ وَيَقُولُونَ خَمْسَةٌ سَادِسُهُمْ كَلْبُهُمْ رَجْمًا
بِالْغَيْبِ وَيَقُولُونَ سَبْعَةٌ وَثَامِنُهُمْ كَلْبُهُمْ قُل رَّبِّي أَعْلَمُ بِعَدَّتِهِمْ مَا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا
قَلِيلٌ فَلَا تَحْمَارِ فِيهِمْ إِلَّا مِرَّةً ظَهَرَ وَلَا تَسْتَفِثِ فِيهِمْ مِنْهُمْ أَحَدًا ﴿٢٢﴾ وَلَا تَقُولَنَّ
لِشَأْنِي إِنْ فَعَلْتُ ذَلِكَ غَدًا ﴿٢٣﴾ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ وَادْكُرْ رَبَّكَ إِذَا نَسِيتَ وَقُلْ
عَسَىٰ أَنْ يَهْدِيَنِّي رَبِّي لِأَقْرَبٍ مِنْ هَذَا رَشَدًا ﴿٢٤﴾ وَلِيُثْرُوا فِي كَهْفِهِمْ ثَلَاثَ مِائَةٍ
سِنِينَ وَازْدَادُوا فِتْنًا ﴿٢٥﴾ قُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا لِيُثْرُوا لَهُمْ غَيْبُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
أَبْصِرْ بِهِ وَأَسْمِعْ مَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا ﴿٢٦﴾
الكهف (٩-٢٦) وانه : ﴿فَأَيُّ رَادِدِ غَيْبِ كَاتِبِ إِسْرَائِيلَ يَارَانِي نَشْكُوتُ وَتَابِلُز
(كِنَاوِيَانِي لِمَسْرُ نُوَسْرَاوِه) لِهِنِشَانِه وَبِهَلَكِه سِرْسُوپِهِنْدِرَاكَانِي نِيْمَن ١٤.

کاتیک لاهه‌کان پمیان برده بمر نمشکوته‌که ونزیان کرد وتیان : پموره‌دگارا له‌لایم خۆتوه. په‌حمهت و میهره‌بانی تاییه‌تیمان پی ببه‌خشمو لمسۆزی خۆت به‌مروه‌رمان بکو ریگی ریگاری و سفره‌زیمان بۆ بسازنه لهم کاره‌ماندا. تینجا (تیمش نزمان گپا کردن) پموره‌مان هینا بسمر گوتیاندا، (تابه‌نارامی) چمنده‌ها ساژ له‌نمشکوته‌کدا بۆ خۆیان (به‌خوتویی) پیننه‌وه. پاشان (دوای ماره‌یه‌کی دورو درژ) له‌خو خه‌برمان کردنه‌وه و له‌نوستن هه‌ستان تابزاین کام ده‌سته‌یه‌یان ده‌زانن که‌چمنده‌ خویان ئی کتوتوه. نیمه‌ به‌راستی و دروستی هه‌والتی به‌سره‌اتی نمو لاونه‌ت بۆ ده‌گپینه‌وه، به‌راستی نه‌وانه‌ لوانیک بوون باوه‌ری دامه‌زراویان هینابوو به‌پموره‌دگاریان، نیمش زیاتر له‌نوری تیمان و هیدایه‌ت به‌مروه‌رمان کردن. نیمش دله‌کانیا‌تمان دامه‌زراو کردوو ترسمان تیدا نه‌هیشت کاتیک هه‌ستان و وتیان : پموره‌دگاری نیمه‌ پموره‌دگاری ناسمانه‌کان و زویه، هه‌رگیزه‌اناو هاوار بۆ هیچ خویه‌کی تر نابین جگه‌له‌و، نه‌گه‌ر له‌و راستیه‌ لابه‌دین، سرتند به‌خوا نه‌وه بی گومان نیمه‌ له‌و کاتدا قسه‌ی نابه‌جی و نادره‌ستمان کردوو. نانه‌وانه‌ قومه‌که‌ی خۆمان شتی تریان کردوو به‌ خوی خۆیان، ده‌با به‌لگه‌یه‌کی ناشکراش به‌یتن له‌سریان، جاکئ ستم کارتره‌ له‌وه‌ی که‌ درۆ بۆ خوا هه‌لده‌به‌ستی؟، (هه‌ندیکیان وتیان) جائیسته‌که‌ ئیوه‌ به‌ریارتان داوه‌ خۆتان دورو په‌ریز بگرن لهم خه‌لکو له‌و شتانه‌ که‌له‌ جیاتی خوا ده‌یانپه‌ستن، تنها خویه‌ستی بکه‌ن ده‌په‌نا به‌رنه‌ به‌رنه‌شکوته‌که‌ نه‌وکاته‌ پموره‌دگارتان په‌حمهت و میهره‌بانی خۆیتان به‌سره‌دا په‌خش ده‌گاتوه‌ و هۆکاری هه‌وانه‌تان بۆ دا‌ین ده‌کات کاتی که‌خۆر هه‌لدیت تیشه‌که‌ی ده‌بینیت له‌لای راستی نه‌مشکوته‌که‌وه‌ ده‌دات و تیه‌په‌ده‌بیت، کاتیکیش که‌ ناوا ده‌بیت له‌لای چه‌پی ده‌دات و تیشه‌که‌یه‌یان به‌سره‌دا تیه‌په‌ده‌بیت، له‌وکاتدا نمو لاونه‌ له‌ناو بۆشایی فراوانی نه‌مشکوته‌کدا را‌کشاون، نه‌وه‌ هه‌م‌وه‌ی به‌لگو نیشانه‌یه‌که‌ له‌به‌لگو نیشانه‌کانی

خوا، نموی خوا هیدایمتی بدات همئو هیدایمت دراوه و پزنمویی وەرگرتوه،
 نموش خوا گومپای بکات، نموههرگیز کمسکت دست ناکومت که پشتیوانی
 بکات و پزنمویی بکات. (پاشان دیمنیان دههینیتته برچاروده فموموت)
 وادزانیت بدخبهرن لهکاتیکدا بهخوتوویی پاکشاون، نیمه نم دیوو نم دیویان
 پی دهکین و بهلای چهپیاندا ههلیان دهگپرنهوه (بۆنموی زهوی جهستهیان
 نهخوات و هوای پاک لینیان بدات)، سهگهکشیان چهمۆلئی داداره لهبردهم
 کهلهبری نمشکومتهکدا، نهگرتو (نئی پیغهمبر. درودی خوی لی بیت، نئی
 نیماندار) سمرکت بکیشایه بۆسمر دیمنیان نموه بهپهله ههلههاتیت و ترستیکی
 زۆر له دیمنیان دهچوه دلتوه. همریو شتوهپهش کهبهدهسهلاتی خومان خومان
 لی خست خمبرمان کردنوه، بۆنموی لهیهکتز بهرسن، یهکیکیان وتی : باشه نموه
 ئیوه وادهزانن چهنده خوتوون، هندیکیان وتیان : پۆژیک یان کهمتر لهپۆژیک
 خوتوون، هندیکی تریان وتیان : مهگمر بهروردگارتان خوی بزانیته چهنده
 خوتوون، دیاره هستیان به برستی کردوه، بۆیه لاریکیان پیشنیاری کردو
 وتی : دههکیکتان بنیرن بائم پاره زیوهتان بیات بۆ شار، جاسرنج بدات بزانیته
 کی خۆراکی خاوتنتری هیده باله و خۆراکهتان بۆ بکریته و بۆتان بهینیت، باوریا
 و نهرم و نیان و لهسهر خۆش بیت، باکسیش ناگادارنهکات لهکارو بارتان. چونکه
 بهراستی نموت پمرستانه نهگمر بیتان بزانت، نموه بهرد بارتان دهکمن یان دهتان
 گپرنهوه بۆ ناو تاینی خویان، نموکاته نیت. ههگیز سرفراز نابن. (وادیاره
 کهیهکیکیان ناردهوه بۆ کرینی خوارهمهنی و پاره زیوهکمی دهرهیناوه، کابرای
 دوکاندار خهلکی لهدهور کۆدهکاتوه، چونکه میژووی سکمی پارهکه زۆر کۆن
 بو، نموسا بۆیان دهرکوت نم لاوه یهکیکه لهوانهی کهچهند سدهیهکه لهسو بهر
 لههست پاشای بت پمرست و ستهمکار ههلاتوون، خهلکهکه لهگهلهک لهکدها بهرو
 نمشکومتهکه بۆ سردانی نموانی تر چون) نابه و شتوهپهش خهلکیمان پزنمویی

کرد تابیان دژنموه و بزنان و دلتیان کهمراستی بهتینی خوا لوزندوو کردنموه
 مردوه‌کاندا؛ حق و راستو بیگومان قیامتیش هر دیت و هیچ گومانی تیندا
 نیه (لموئ کهمیداریان شاد بوون لاره‌کان خموی یه‌کجاریان ئی کموت)
 له‌کاتیکدا نمو خه‌لکه کیشه‌یان بوو له‌سرمه‌سه‌له‌ی زیندوو بوونموه ئینجا
 هندیکیان وتیان : باچند خانویه‌کیان له‌سر دروست بکن، پوره‌دگاریان
 زانابه‌پیان، به‌لام توانمی که ده‌سه‌لاتیان هه‌بوو به‌سر کارو باراندا وتیان :
 بیگومان مزگوتیکیان به‌سروه دروست ده‌که‌ین (که‌نمه‌ش شتیکی داهیتراو
 بوو له تاینی گاوریدا که له‌سر گۆری پساوچاکان په‌رستگایان دروست ده‌کرد). جا
 (ده‌ریای ژماره‌ی یارانی ته‌شکوت) له‌تاینده‌دا ده‌لتین : سیان و چواره‌میان
 سه‌گه‌که‌یان، هندیکی تر ده‌لتین : پینجن و شه‌شمیان سه‌گه‌که‌یان، که‌هموو
 نه‌مانه‌ قسه‌یه‌کی بی‌به‌لگن و چیتو له‌تاریکی کوتانه، هندیکی تر ده‌لتین هه‌وتن
 و هه‌شته‌میان سه‌گه‌که‌یان، ئمی موحه‌مه‌د (درودی خوی ئی بیت) پینان بلی :
 هرپوره‌دگارم خوی ده‌زانی ژماره‌یان چهنده، ته‌نها که‌می‌ک نه‌بیت کس ژماره‌یان
 نازانیت، له‌به‌رئوه موحاده‌له مه‌که له‌باری نه‌وانوه جگه‌له موحاده‌له‌یه‌کی
 ناشکر و ناسان نه‌بیت، ده‌ریاه‌شیان له هیچ که‌می‌ک له‌خاوه‌نانی کتیب مه‌پرسه،
 هرگیز ده‌ریای هیچ شتی‌ک و هیچ کارتی‌ک مه‌لتی، من به‌راستی سه‌بینی نه‌خام
 ده‌ری نمو کاره‌م... مه‌گه‌ر بلتیت : نه‌گه‌ر خوا بی‌موت و ویستی په‌روره‌دگاری له‌سر
 بیت، یادی په‌روره‌دگاریشت بکه کاتیک که‌له بیوت چوو بلتیت (إنشاءالله)
 له‌ته‌خامدانی هرکاریکدا بلی نو‌میده‌وارم په‌روره‌دگارم پرتنومیم بکات بز
 به‌لگه‌یه‌کی نزیکتر له‌مه تابوو شیوه‌یه‌ی که پیتی چاکه و لای په‌سه‌نده جی به‌جینی
 بکم. نوسا نیت یارانی ته‌شکوت سی سهد سالی ته‌واری (هه‌تاوی)
 له‌ته‌شکوته‌که‌یاندا مانوه (نه‌گه‌ر به‌سالی مانگی حیسابی بکه‌یت) نۆدانه سالی
 تریشیان خسته‌سر (واته ده‌کاته ۳۰۹ سال خوریان ئی کموت). پینان بلی : خوا

خوی ده زانیتت بهماوهی مانوه بیان له نیشکوته کیدا، هه‌ریز خواجه زانینی نه‌ینی ناسمانه‌کان و زهوی، نای که‌چهنده بینه‌رو بیسه‌ره خوی گه‌وره ! هیچ کس نیه جگه‌له زاته پشت و په‌نای خه‌لکی بیت، بیتگومان ئه‌و خواجه له‌کاره فرمانه‌روایه‌یه که‌یدا هیچ کس ناکات به‌هاتار هابه‌شی خوی. بیرو‌بابه‌کان سیمبارت به‌هواره‌لانی نیشکوت که‌له‌په‌رتو که‌ نیشلامی و مسیحیه‌کاندا تا نه‌ندازه‌یه‌ک وک یه‌ک پیایدا هه‌لده‌ده‌ن، ده‌لئیت : ئه‌و کۆمه‌له‌ لاوانه له‌سایه‌ی تیمپراتۆر دیسیوسی ستم‌کاری پۆمانیده‌ده‌ژبان، وه‌ئو لاوانه پوه‌په‌رووی دیسیوسی یاخی وه‌ستانه‌وه‌و گه‌ل و نه‌توه‌که‌شیان ناگادار‌کرده‌وه و جار‌له‌ده‌وای جار نامۆژگاریان ده‌کردن که‌ده‌ست بگرن به‌تاینی راست و دروستی په‌وره‌دگاره‌وه و ده‌ستی ئی به‌رنه‌ده‌ن، به‌لام گوئ پیته‌دانی گه‌له‌که‌یان بۆ ئه‌و بانگه‌وازه و بی ناگیان بۆ له‌پاژ نه‌وه‌ده‌ئه‌وه‌چوساندنه‌وه‌یه که‌توشیان هات له‌لایه‌ن ئه‌و ده‌سه‌لاتداره‌ نا‌په‌روایه‌یانوه که‌تاسنووری مردن و له‌ناو‌چوون وه‌فروتو‌نا‌بوون ترسناک بوو، نهمه‌ش وای لی‌کردن که‌ نیشتی‌مانه‌که‌یان به‌جی به‌یتن. تۆماره‌ می‌ژوویه‌کان ژماره‌یه‌ک قه‌شی گه‌وره‌ی مسیحی نا‌شکرا ده‌کات که‌ سیاسه‌تی چوساندنه‌وه و تۆقاندن و سزادانیان پیاده‌ ده‌کرد ده‌ره‌ق به‌ په‌واداره‌ سه‌ره‌تاکانی مسیحیه‌ت که‌ پابه‌ند بوون به‌تاینی سه‌ره‌کی خا‌وینی مسیحیه‌وه. فرمانه‌په‌وای پۆمانی بیلینوس که‌ فرمانه‌په‌وایی باکووری نه‌نا‌زۆتی ده‌کرد له‌ده‌ورو به‌ری سالانی (٦٩-١١٣ ده‌وای زاین) دا له‌نامه‌یه‌کدا که‌ بۆ تیمپراتۆر تریانوس نویسه‌یه‌تی تیایدا هاتوه‌ که‌ ده‌لتی کۆمه‌له‌ مسیحیه‌ک سزادان به‌هۆی مل نه‌دانیان بۆ به‌ندایه‌تی کردنی په‌یکه‌ری نیمپراتۆر، وه‌تم نامه‌یه‌ش به‌یه‌کێک له‌گه‌رنه‌گه‌رتین به‌لگه‌نامه‌کان دا‌ده‌نه‌رت که‌ ئه‌و چوساندنه‌وانه‌شی سه‌ماندوه‌ که‌ مسیحیه‌ سه‌ره‌تاکانی ئه‌وکاته‌ دوو‌چاریان ده‌هاتن، وه‌له‌بارده‌وه‌خیکێ له‌م شتۆزه‌شدا ئه‌و کۆمه‌له‌لاه که‌ داوا‌کرا‌لیتیان

په يکړی نيمپراتور بيمرستن ثوانيش نوم او ايا نه يان په تکرده وو و تيان : ﴿
 وَرَبَّطْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ اِذْ قَامُوا فَقَالُوا رَبُّنَا رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ لَن نَّدْعُوْا مِنْ
 دُوْنِهٖ اِلٰهًا لَقَدْ قُلْنَا اِذَا شَطَطًا ﴿١٦﴾ هَتُوْلًا قَوْمًا اَتَّخَذُوْا مِنْ دُوْنِهٖ اِلٰهَةً
 لَّوْلَا يَأْتُوْنَ عَلَيْهِمُ سُلٰطٰنٌ بَيِّنٌ فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ اَفْرَىٰ عَلَىٰ اللّٰهِ كَذِبًا ﴿١٧﴾

﴿ الكهف (١٤-١٥) واته : ﴿ تيمش دله كانيانمان دامرزوو كروو ترسمان تيدا
 نهيشت كاتيك هستان و تيان : پوره دگاري تيمه پوره دگاري ناسمانه كان و
 زويه، هرگيز هاناو هاوار بو هيچ خويه كي تر نابهين جگه لمو، نه گم لمو راستيه
 لابهين، سوتند به خوا نومه بي گومان تيمه لمو كاتدا قسمي نابه جي و
 نادرستمان كرووه. نانوانه قومه كهي خومان شتي تريان كرووه به خوي
 خويان، دها به لگه كهي ناشكراش بهينن لسمريان، جاكې ستمكارتره لموي كه
 درو بو خوا هه لده به ستي ؟ ﴿ به لام سهارهت بمو ناوچهي كه هاره لاني نمشكوتي
 تيدا ژيان، پايوچووني جياوازي زوري لسمره، نموي كه زياتر لمواستيموه نزيكتره
 ناوچهي (ترسوس) ه، واتيكراي سدرچاوه مسيحيه كان (تيفسوس) يان وه
 ناوچهي نمشكوته كه ديازي كرووه كه نمو لاره پروادارانه پنايان بو بردووه،
 وه مندي توژيرو پاره كمراني موسلمانيش لسمر نم پايهين، له گه ل نموي نمواني
 ديكه يان بدمرژي نمويان روشن كرووه نموه كه (تيفسوس) جينگاو شويني
 نمشكوته كه نه بووه، وه همتيان دا نموه سملينن جينگاي راست برتي بووله
 (ترسوس)، به هر حال تاوتويي هر دوو ناوچه كه ده كين و ليتيان ده كوژينموه.
 وه له گه ل جياوازي پايوچوونه كان سهارهت بمناوچه كه، توژيرو پاره چياني
 موسلمان و مسيحيه كان لسمر نموه يه كده نكن كه تم پروداوه لسمرده مي
 نيمپراتور ديسيوسي پلامانيدا روويداوه كه به (ديسيانوس) ناسراوه لده وروبري

(۲۵۰) زاینی. دا، ناشکرایه که دیسیوس و نیرون یه کتیک بوون لوز نیمپراتوره
 رومانیا نئی که مسیحیه گانیان ده چوساندهوه، لوماره کورتهی ده سه لاتاریتیدا
 دیسیوس لوسر هموو تاکتیک گهله کی پیتوست کردبوو که قوربانی
 به خواکانی رومان پیشکش بکن، وه لوسر همومان پیتوست بوو که قوربانی
 پیشکش بوو بتانه بکن به لکو پروانامه یهک ده سته بوریکن که بیسته به لگه
 لوسر نموی توان بوکاره هلساون، به مبهستی نموی که پیشکش شی کاره نندانی
 ده سه لاتاری بکن، نه گور کسیتک تم کارهی نه نجام ندایه لسینداریان ده دا،
 سزچاوه مسیحیه کان ده لیتن : زورینهی زوری مسیحیه کان تم بتانه یان روت
 کردهوه، وه ده ستیان دایه ده چورون له شاریکوه بز شاریکی تر، پهنگه هاوه لانی
 نه شکوت ده سته یهک بن لوم مسیحیه سهره تایبانه. لیردها پیتوسته جهخت لوسر
 خالتیکی زور گونگ بکه ینموره، نموش نمویه : تم بابهته وهک چور کتیک له لاین
 هندئی موسلمان و گاورو تریژوره موفسیره کانهوه ده گپرتتوره، کورای لی هاتوره
 بگوریت بز داستان نموش لده ره نجامی نموی زیادهو درزبانی که هینرا ونهته
 ناریموه، له گهژ نموش داتم بابهته به روداوکی میژوی پی راسته قینه ده میتیتتوره.

ناپاهاولانی ئەشکەوت لە ئیفسوس دا یون ؟

ناماژە بەچەند ناوچەو شارێک دەکرێت لەسەرئەوی کە ئەموناوچانە ئەموناوچانەن کە هاوولانی ئەشکەوتیان تێدا ژیاو، هۆکاری ئەم جۆرە قسەو پیاوئەش ئەویە کەخەلکی بەگشتی بو هیاویەون کە ئەم لاو ئەزاوئەبەردانە لەشارەکەیاندا ژیاوین و بەشێکێن لە خۆیان، ئەمە سەرەرای ئەوی کە ئەم نیتوان ئەشکەوتەکانی ئەم ناوچەیدا هاوئێوەیەکی گەورە هەبە، بۆ ئەمۆنە : لەئەواوی ئەم ناوچانەدا جینگەو خواپەرستی تێدا یە دەوترێت : لەناو ئەم ئەشکەوتانەدا بوئیاو نراو. وەک زانراو، ئیفسوس لای مەسیحیەکان بە جینگایەکی پێرژ دادەنرێت، هۆکشی ئەویە : لەم شارەدا مائیکی ئی یە گوا یە دەئێن : مائی حەزەتی مەرمەمە، کە دواجار گۆراو بۆ کێتسا، پەنگە هاوولانی ئەشکەوت لەیەکێک لەم شوئە پێرژانەدا نیشتهجێ بوو بن، وەهەندێ لەسەرچاوە مەسیحیەکانیش بۆ دەورتر لەمە بۆی دەچن و جەختیش لەسەر ئەو دەکەنۆو کە ئەم جینگایە شوئنی هاوولانی ئەشکەوتە. کۆنترین سەرچاوەش لەم بابەتەدا قەشەییەکی سوربە بەناوی جیمس کە قەشەییەکی ساروقە لە سالی (٤٥٢) زاینیدا لەدایک بوو، مێژوونوسی بەناویانگ (جیبون) ژمارەیک لەو پڕگانی کۆکردووەتووە کە جیمس لە کتێبەکەیدا بەناوی ((دەرمانی نیمیپراتۆری پڕمانیدا)) هیناویەتی وەبەیتی پڕاویەتەکانی ئەم کتێبە ئەو نیمیپراتۆری کە هەستاو بەنازاردانی حەوت لەو پڕوادارە مەسیحیانە و ناچاری کردوون کە خۆیان لەناو ئەشکەوتەکەدا بەشارنەو دەیسوس بوو، وەدیسوس لەناو نیمیپراتۆری پڕمانیدا لەدەوروویەری سالانی (٢٤٩-٢٥١) زاینی دەسەلاتداری کردوو، وەدەسەلاتەکەشی جیاوەکرێتووە بەوی کەبەناویانگ بوو بەو سزادانی کەبەسەر شوئەتەتوانی حەزەتی عیسا دا جێ بەجێ کرا، سەبارەت بە پراوەکەرە موسلمانەکانیش پێیان وایە کە ناوچەو ئەفسوس ئەم ناوچەییە بوو کە هاوولانی

نمشکوتی تیدا بووه، بهلام جیبون پیئی وایه که نیفسوس ناوچی هاوولانی
 نمشکوت بووه، وهبو پییئی که نم ناوچهیه کهوتوته کناری پرژ ناوای تمنازلوه
 گورهترین نازوقی دراییی نیمپراتوریی پڑمانی بووه، وهنمپر به
 شوتنوارهکانی نم شارش دهوترت ((شاری نیفسی شوتنواره)) بهپیئی
 سرچاره نیسلامیهکانیش : ناوی نمو نیمپراتوره (تینوس) بوو که هاوولانی
 نمشکوت لهسرده میدا بیدار بوونوه، بهلام جیبون پیئی وایه : ناوی نیمپراتوره که
 ((شودوسیوسی دووم بوو)) نم نیمپراتوره له دوروبوری سالانی (۴۰۸-
 ۴۵۰) زاینی دهسلاتداریی کردوه، دواي نموی که نیمپراتوریته که گزرا بز
 مسیحی. بابگرتینموه بز نمو نایمتانی کهوسفی دهروازی نمشکوته که دهکن،
 هندئی لمراشه کمران دهلین دهروازی نمشکوته که بهرو باکورر پرودهدات
 تیشکی خور ناچتته ناوبوه، بهم شیویه هرکس بهلای نمشکوته کدا تیپرد بیئ
 شتیک لمناریدا بهدی ناکات، نایته پیژره کمش ناماژه بهوه دهکات که دهفمریئ
 : ﴿ وَرَى السَّمْسِ إِذَا طَلَعَتْ تَرَوُّهُ عَنْ كُهُفِهِمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَإِذَا غَرَبَتْ
 تَقَرُّصُهُمْ ذَاتَ الشِّمَالِ وَهُمْ فِي فَجْوَةٍ مِنْهُ ذَلِكَ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ لِيَهْدِيَ اللَّهُ الْفَهْرَ
 الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضِلِلْ فَلَنْ يَجِدَ لَهُ وَلِيًّا مُرْسِدًا ﴿١٧﴾ ﴿ الكهف (۱۷) واته :
 ﴿کاتی کهخور هلدیت تیشکه کمی دهیینت لهلای راستی نمشکوته کهوه دهدات و
 تیپرد بیئ، کاتیکیش که ناوا ده بیئ لهلای چدی ده دات و تیشکه که بیان بهسردا
 تیپرد بیئ، لهوکاتدا نولوانه لمناو بزشایی فراوانی نمشکوته کدا پراکشاون،
 نمو هدموی بهلگمو نیشانهیه که له بهلگمو نیشانهکانی خوا، نموی خوا هیداییتی
 بدات هنرئوهیداییت دراوه و رینموی وهرگرتوه، نمویش خوا گومرای بکات،
 نموهرگیز کسینکت دهست ناکهوت که پشتیوانی بکات و رینموی بکات. ﴿
 شوتنوار ناس دکتور (موسا باران) له کتیبه کهیدا بهناوی ((نیفسوس)) دهلی :

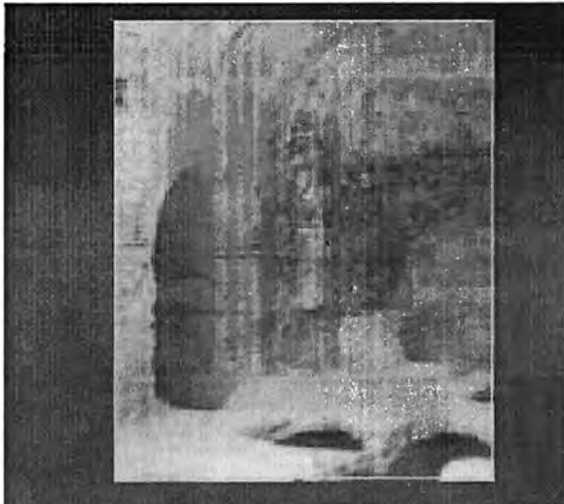
نم ناوچديه نو جيگهيه بووه كه لاره پرواداره کانی تيدا ژيان، ههروه ها ده تی :
 لهسالنی (۲۵۰) زاینیدا حموت لار تاینی مسیحیان هه لێژاردو هاوکات
 بته کانیشیان په کردوه و پشتیان تی کردن، وه له ههولتیکیاندا ئهولارانه بۆ تهوی
 ده ریز بن و لهوشاره دا بچنه دهروه نه شکوتیکیان بهدی کرد که کموتبویه
 خواروی پۆژهلاتی کیتی (بیون) ه، دواتریش سه ریزه پۆمانیه کانیش نه مهیان
 بینی و دیوارتیکیان له سر ده روزهی نه شکوته که دروست کرد^۱. وه نه مه پۆش
 ژماره یه که له کۆشکه ئاینیانه ده بیتریت که له سر نه م گزرو بهردا نه دا دروست
 کراوه، نو هه لکۆلتهوانمی که په میانگای شوته وارناسی نوستالی له سالی (۱۹۲۶)
 دا پیتی هه ستاره ئاشکرای کردوه که له قه دباتی کیتی (بیون) دا چند
 شوته وارنکی هاوه لاتی نه شکوت به دیار کموتوه که میژوی دروست بوونی
 ده گه پرتته بۆ ناوه پستی سه دهی حموت نه م له (سه رده می ده سه لاتداریه تی
 شیودرسیوسی دوره م)^۲ دا.

نایا هاوه لاتی نه شکوت له ترسوس دا بوون

دوره م جیگا که ناماژی پی ده کریت ترسوسه که هاوه لاتی نه شکوتی تیدا
 نیشته جی بوون، له راستیدا نه شکوتیک هه یه که زۆر هاوشیوهی نو وه سفانه یه
 که له قورناتی پیژندا باس کراون تهویش له سر شاخیکه به ناوی (ئینسلوس) یان
 (بینسیلوس) ه و له باکووری پۆژئاوی ترسوسدا یه. زۆرینه ی زۆری توژره
 موسته مانه کان بپوایان وایه که ترسوس شوینی نیشته جی بوونی هاوه لاتی
 نه شکوته، ته به ریش که به یه کیک له مه رجه هه گه ره کانی ته فسیری ئیسلامی
 داده نریت له کتیبه که ییدا به ناوی (تاریخ الامم) ناوی نه وشاخه ی دیاری کردوه

^۱ ماسنون، اوبرا مینورا، المجلد الثالث، الصفحات ۱۰۴ - ۱۰۸
^۲ الطبری، تاریخ الامم.

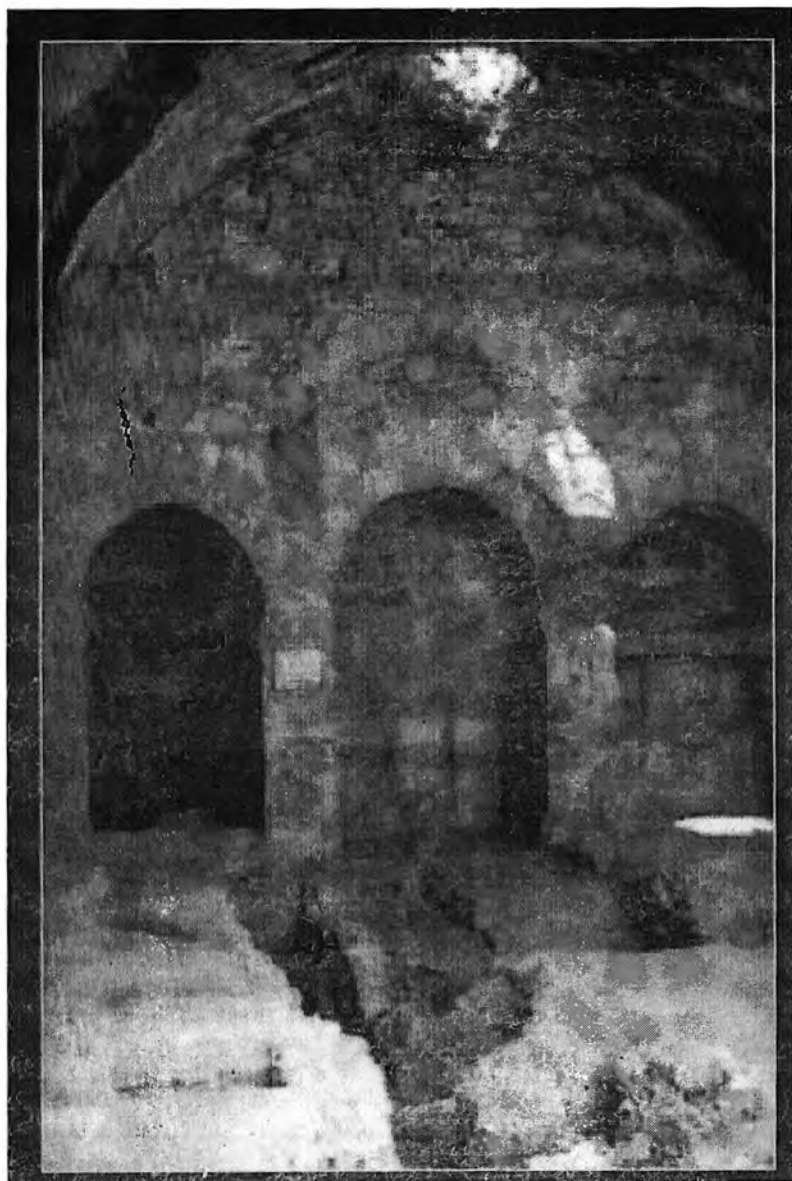
که نه شکوته کوی تیدا بووه بهروی که بریتیه له (بینیکیلوس)، وه دهلی تم
 شاخمش ده کویته ترسوسوه^۱ هارکات (محمد نهمین) یش که توژره رنکی
 گهره یو یه کیکه له ممرجه کانی تهفسیری قورناتن هاروپایه له گملا شو بز چونهدا
 که بینیکیلوس ناری شو شاخهیه و کویته ترسوسوه.

روی ناوهوی نهشکوتی
 ئیفسوس، که بیان وایه
 نه و نهشکوتهیه که
 هاوه لانی نهشکوت
 په نایان بو بردوه.

محمد امین

کبوی نیفسوس له روی دهره وه.

ههندی جار بینیکیلوس به نینکیولس دهخوینرتتوه، وهک دهلتی هوی نم
 جیاوازیهش له نیوان همدوو وشه کهدا هۆکی له ووتنی پیستی (پهه) یاخود
 لابرندی نم پیسته لهوشه بنهراویه کهدا که پیستی دهوتریت (میژوو وشه دهخوات^۱)
 فخره دین رازی - که توژدهریکی ناسراوی دیکهی نیسلامیه دهلتی : له گهلتی نهوی
 که نم نارچهیه نیفسوسی پی دهوتریت، بهلام مههست لیره دا ترسوسه، چونکه
 نیفسوس شتیک نیه جگه لهوی که ناوهکی ترییت بۆ ترسوس^۲. وه له مهصدا له لای
 همدوو موفهسیر بهیزاوی و نهسهفی جیاوازیهک نیه ههروهه له تهفسیری (الجلالین
 والتبیان) و ژنارهیهک له تریژهری نیسلامی تریش بهههمان شتویه، که تهواوی
 نهوانمش کۆکن لهسر نهوی که جینگای هاره لانی. تهشکوت (ترسوس) ه وه راقهی
 نم نایهته پیرزهشی بۆ دهکن کهده فرموتیت : ﴿ وَتَرَى السَّمْسَ إِذَا طَلَعَتْ
 تَرَوُّهُ عَنْ كَهْفِهِمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَإِذَا غَرَبَتْ تَقَرَّبُهُمْ ذَاتَ الشِّمَالِ وَهُمْ فِي فَجْوَةٍ

فخرالدین الرازی
 من تفسیر القاضی البدوی، النسفی، الجلالین والتبیان

مَنْهُ ذَلِكَ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضِلِلْ فَلَنْ يَجِدَ لَهُ وَلِيًّا
 مُرْشِدًا ﴿١٧﴾ الكهف (١٧) واته : ﴿کاتی که خور هلدیت تیشکه کهی دهینیت
 لهلای راستی نیشکوته کهوه دهدات و تیپمرده بیت، کاتیکیش که ناوا ده بیت
 لهلای چپی دهدات و تیشکه که یان به سردا تیپمرده بیت، لومکاتهدا نو لاوانه
 لهناو بزشایی فراوانی نیشکوته کهدا راکشاون، نهوه هدمووی به لگمو نیشانه یه که
 له به لگمو نیشانه کانی خوا، نهوه ی خوا هیدایه تی بدات همرنو هیدایه تی دراوه و
 رینمووی وه رگرتوه، نهوه ش خوا گومرای بکات، نهوه هرگیز که سیکت ده ست
 ناکوت که پشتیوانی بکات و رینمووی بکات﴾. که ده روازه ی نیشکوته که ش
 روی کرده ته باکور

نیشکوتی ترسوس وای بو ده چن که شونی
 هاوه لانی نیشکوته

وه له سرده می نیمپراتوری عوسمانیشدا شونمواری هاوه لانی نیشکوت جینگه
 گرنگی پیدانی تویره ره کان بووه، که هه ستاون بدجی بدجی کردنی هندی
 تویره نهوه له سرد شونمواره کانی هاوه لانی نیشکوت، وه هندی پیام و زانیاری
 نالو گوزر سه باره ت بهم بابه ته له نمرشیفی سردک وه زیرانی عوسمانیدا هه یه، بو

نمونه : لئو نامیده‌ا که بمرئوبه‌برایه‌تی ناوخن لئمتروس ناردوریه‌تی بز سوزکی
 خنزرنه‌ی عوسمانی، که داوایه‌کی فدیومی تئدایه‌ کتیایدا داوای دیاری کردنی
 موچه ده‌کات بز لئو کسانه‌ی که‌هله‌دستن به‌پاک‌کردنوه و چاودیری کردنی
 ئمشکوتی (هاوله‌لانی ئمشکوت) وه‌لئو‌لامی ئم نامیده‌شدا که‌ئوه‌ی له‌خن
 گرتوه له‌ خنزرنه‌ی ده‌ولتدا موچه‌ی چمند که‌سایه‌تیه‌کی وه‌ک ئمانه‌ دا‌بین
 بکرت، پئوسته‌ پشت راست بکرتنوه لئو ناوچه‌یدا که‌ ئمه‌ بیگومان ناوچه‌ی
 هاوله‌لانی ئمشکوته، وه‌ئو پشکینانه‌ش که‌ ئم‌جم دران به‌ پینی ئمه‌ زژر به‌سودن
 له‌ دیاری کردنی چیگاکدا. وه‌لئو راپورتی که‌له‌لایمن ئم‌جمونی نیشتمانیوه
 رپکخرا ده‌لی: (ئم کیوه‌ ده‌کوتته‌ لای باکوری تروسوس له‌میر نشینی (ئزنه)
 که‌ کیریکه‌ دوو کات ژمیر له‌ تروسوسوه‌ دووره، وه‌ده‌روزه‌ی ئم کیره‌ش پوو
 به‌رووی باکوره‌ به‌ ترواری وه‌ک چۆن له‌قورتانی پیژژیشدا باس کراوه^۱). سه‌بارت
 به‌کات و شوننی هاوله‌لانی ئمشکوت کتیایدا ژبا‌بن مشت و مره‌کان ه‌روا
 ماونتموه، ئم‌مش واده‌کات له‌ده‌سه‌لاته‌کان که‌ به‌دوادا‌چوونی زیاتر بز
 توژژینوه‌کان بکمن لئو بواره‌دا، چونکه‌ راو بزچوونی زژر ه‌له‌ده‌گرت. که‌واته‌ :
 تاکو ئیستا هیچ شتیک سه‌بارت بم بابه‌ته‌ نه‌سه‌لئترووه، وه‌ئو پرسیاره‌ش لیتره‌دا
 ده‌میئیتنوه : له‌ چ سرده‌مه‌یکدا ئو لاره‌ پروادا‌رانه‌ ژبا‌ون ؟ وه‌ئو کیره‌ش که‌له
 قورتانی پیژژدا باسی لیته‌ کراوه‌ ده‌کوتته‌ کویره‌ ؟ ئم‌مش تاکو ئیستا به‌بی
 وه‌لامیکی دلنیا که‌روه‌ ماوه‌توه‌...

^۱ Sidney Fox: سیدنی فوکس ، Klaus Dose کلاوس، داز The Origin of life
 Molecular Evolution and التطور الجزيئي وأصل الحياة ، نیویورک : ۱۹۷۷
 Marcel Dekker ص ۲

کوتایبی

خوای گموره فمومیتی : ﴿ أَوْلَمَّا يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ
 مِن قَبْلِهِمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَثَارُوا الْأَرْضَ وَعَمَرُوهَا أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا
 وَحَمَلَ تَمْرَهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانُوا لِيُظْلَمُونَ ﴿٩﴾ الووم (٩) واته : ﴿نایا بفسر زهویدا نه گمپاون، تاته ماشا بکمن
 و سرنج بدن چیمان بفسر نمو نتموانهی پیشی نهماندا هیتاوه، لمان زور
 بهیترو بدسهلات ترو، زهویان ژیره و ژور ده کرد (واته دهیان کیلا بز
 کشتوکال و کانزایان لی دهمه هیتا) و ناوه دانیان کرد بوویوه زیاتر لمان
 پیغمبره کانیشیان کاتی خوی بهلگهی زور و ناشکرایان بز هیتان ؟ (بهلام بر
 سوود بوو، زلزیهیان بروایان نه کرد) جاوه نهمیت خوا ستممی لی کردبن، بهلگو
 هورخویان ستممیان له خویان ده کرد. نمو گهل و نتموانهی کتاکو نیتستا
 چهز که کانیا نمان گیترایموه سیفته کانیان هاوشیوهی یه کن، وهک : سربیتیچی کردنی
 فرمانه کانی خوای گموره یاخی بوون لییان، هاوبهش بز خوا دانان، لوت بهرزو
 و خویه گموره زانین لفسر زهویدا، زهوت کردنی مافی خهلکی بستتم، نالوده بووز
 بهکاری سینکسیوه، ستمم کردن، وههمروه ها چند سیفته تیکی تریش که له ناویاندا
 بلاوهی کردبوو، وهک : پیشتیل کردن و ستمم کردن نمو موسلمانانهی که له دهوور
 بهریاندا دهژیان، وه به هممو شیتوازتک همولیان ده دا که ترس و بیم له ناوه لیاندا
 دروست بکمن. له راستیدا مسبهست و تامانج له پان گیترا نهموی قورناندان بز نه
 پمندی ناموزگاریانه نموه نیه که چند وانه یه کی میژوویی بدات به خوننر، قورنانه
 پیلوز پیمان ده فمومیت : نمم چهزکانه پمندی ناموزگاری و نمونن، چونکه نمو

پیغمبرانهی کهنه‌توبه‌گایان تیاچوون نامزگاری ثوانه ده‌کن کبه دویاندا
 دین بز سر ینگی راست : ﴿ اَفَلَمْ يَدَّبَّدُوا اَمْ لَهُمْ كَمٌ . اَهْلَكَآ قَبْلَهُمْ مِّنَ الْقُرُونِ يَمْشُونَ فِي
 مَسٰكِنِهِمْ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّاُولٰٓئِ الَّتٰهٰنِ ﴿۱۲۸﴾ طه (۱۲۸) واته : ﴿ نایا بزبان
 پرون نمبووه‌توبه کهچندها نومه‌ان پیش ثمان لمانا بر دوه، بناو شریتموار و
 مان و حالیندا هاتوو چو ده‌کن، بدراستی ناله و بسمر هاتاندا به‌لگوو نیشانهی
 زور هدیہ بز خاوهن بیر و هوشمنده‌کان. نه‌گهر پندوو نامزگاریمان لم نمونانه
 وهرگرت، نوسا ده‌بینین چند به‌شیکی زور له‌کومه‌لگاگانمان باشتر نین لمو
 کومه‌لگایانهی که لمانا بران، وه‌نوهی که چیزکه‌کانی قورنانی پیروز به‌ه‌لوه‌شان
 و یاخی و سفیان ده‌کات. بز نمونه زوریی دانیشتوانی کومه‌لگاگان له
 نمبرماندا به‌پژیه‌کی زور نیر بازیو کاری ناروا نه‌جام دوه‌ن، که‌تممش گه‌لی
 (لوه‌ا) مان بیر ده‌خاتوبه، زوریی نموانهی که‌کاری ناروه‌ای سیکی ده‌کن خزیان
 به‌پیز ده‌کن له‌گه‌ل نموانهی ده‌رکوتهی کومه‌لگه‌ن لم‌بستنی کوره‌کانی سیکی،
 واته : ثوانه لم لاداندا زور له‌دانیشتوانی (سدموم و غومورا) خراپه‌کارتن.
 تمواوی نمو کومه‌لگایانهی که پیشان دران به‌کاره‌ساتی سروشتی لمانا چوون وه‌لک
 : زمین لمرزه، ره‌شبا و گرده‌لول، لافار، هتد...، هدروها نمو کومه‌لگایانهش
 کبه همان ینگی گومرپایدا ده‌پون و بو‌تریشیان هدیہ که همان تارانی
 گه‌له‌کانی پیتشو چند باره بکننوه ، نموه ییگومان به‌همان شیوه سزاو توله
 یده‌یان پی ده‌گرتیت. پیترسته ثومان له‌یاد نه‌چیت که خوی گوره ده‌توانیت
 سزا بنیریت بزه‌ر گه‌لیک که ویستی لمسر بیت وه‌ل چ کاتیکیشدا بیت سزایان
 ده‌دات یاخورد ده‌توانیت وازیان لی به‌پیتیت تاوه‌کو له‌زیانیکی ناسایدا بزین پاشان
 له‌دوا بزودا سزایان ده‌دات، خوی گوره له‌سوره‌تی (العنکبوت) دا ده‌فرموتیت :
 ﴿ فَكَلَّا اٰخَذْنَا بِذُنُوبِهِمْ فَمِنْهُمْ مَّنْ اَرْسَلْنَا عَلَیْهِ حٰصِبًا وَاَنْهٰرًا مِّنْ اَخَدْتُهُ

الصَّيْحَةُ وَمِنْهُمْ مَنْ خَسَفْنَا بِهِ الْأَرْضَ وَمِنْهُمْ مَنْ أَعْرَفْنَا وَمَا كَانَتْ
 اللَّهُ يَظْلِمُهُمْ وَلَكِنَّ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٤٠﴾ ﴿العنكبوت (٤٠) واته :
 ﴿نیمه همیره کتیک یان هر دهسته یك لهوانه مان به سزای تاوانی خوی گه یاند،
 جاهه یانبوو ببرد بارغان کرد، هدیان بوو دهنگو سهدای به هیتر لهناری برد، هدیان
 بوو بهناخی زویدا برده مانه خواروه، هشیان بوو نوقمی ده ریامان کرد،
 جاوه نه بیئت خوا ستمی لی کردبن، به لکو خویان ستمیان له خویان کرد﴾.
 هبروه ها قورنانی پیروز باسی پرواداریکی خانواده ی فیرعومنان بز ده کات، که
 پیانویکی پرواداریوه له خیزانی فیرعون لهسردمی حمزده تی موسادا که
 باره ده کمی شارد بووه. نم پیاره به گه له کمی روت : ﴿ وَقَالَ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّا
 أَخَافُ عَلَيْكُمْ مِثْلَ بَورِ الْأَحْرَابِ ﴿٣٠﴾ مِثْلَ دَابِ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذِينَ مِنْ
 بَعْدِهِمْ وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِلْعِبَادِ ﴿٣١﴾ وَيَقُولُوا إِنَّا أَخَافُ عَلَيْكُمْ يَوْمَ التَّنَادِ ﴿٣٢﴾ يَوْمَ
 تُؤَلُّونَ مِنْكُمْ مَدِيرِينَ مَا لَكُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِرٍ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ﴿٣٣﴾ ﴿ غافر
 (٣٠-٣٣) واته : ﴿نمو پیاره کی نیمانی هینا بوو وتی : نینگومان من دترسم
 پوزوکتان بهسری بیت وهکو نمو پوزوی بهسری گرزو قومه ناله باره گانی پینشودا
 هات... وهکو تهری که بهسری قومی نوح و عاد و ثمود و نهوانی بدوای نهواندا
 هاتن، جاوه نه بیئت خوا بییویت ستم له بنده کان بکات و حمز بهتیاچو نیان بکات،
 نهی قوم و هوزم من بهراستی دترسم له پوزوی هاوارو ناهو نالو بانگ کردنتان
 بز لیپرسینهوه له قیامتدا. نمو پوزوی که همرو لهبری هلدین و پشت
 هلدنه کن و همرو سرگردانن، نازانن چی بکن و روو بکنه کوی، کس نیه
 پیناتان بدات له خشم و قینی خوا، نهوش خوا گومرای بکات بهوی خراپه کاری
 خویوه، هیچ کسی تر ناتوانیت هیداییت و رینومی بکات﴾. لهراستیدا تهری

پیغمبران کنترراون باسی رژی دویان بز گله‌کهایان کردوه، وههوتی
 نه‌اشیاداره بسزای خوایی بیان ترستین، توار وهک نو پرواداری کبابره‌کهی
 خوی شاردبوویه، تیکرای پیغمبرانیش ژیانان لم پیناره‌دا ترخان کرد
 وه‌گله‌کشیان چند جار لم باسانه وریا کردوه‌توه، وهلمو کاتانشدا که
 پیغمبره‌کانیان بانگ‌بشتی گله‌کهایان ده‌کرد گله‌کانیان تو‌متیان بز دروست
 ده‌کردن وهک : در و تماعی دنیان و خویه‌گوره‌دانان و داوای پله و پایه و
 گوره‌یی. دواتریش گله‌کهایان ده‌گوره‌سمر همان کارو پیشی خویان به‌بی
 نهوی بی له‌ناموژگاری پیغمبره‌کانیان بکنه‌وه، هشیان بز ده‌رشت بز
 دورترین شوین تاره‌کو پروادرتک بکوژت یاخود له شوینه‌کهی خویاندا
 دریده‌ریان بکات، وه‌له‌همو حالته‌کانیشدا ژماره‌ی پرواداران کهمبوه
 وه‌لکاتی دابزینی نازرو نه‌شکه‌غهی خوییدا. بز سمر نو گه‌لانه خوی گوره
 تمنه‌ای پیغمبران و شوینه‌کوتوانیان ده‌ریاز ده‌کرد لو سزاو تو‌لویه. له‌گهل نهوی
 هزاران ساک تیپو بو وه‌ژرتک لو‌گوران‌کاربان‌شی کبه‌سمرجین‌گاو‌شارستانه‌تین
 مرو‌ثایه‌تیدارویاندا، که‌چی نه‌ویته‌کها‌تمو رژمه‌کومه‌لایه‌تیه‌ی کافرانش که‌باسمان
 لیوه‌کردن نه‌گوران، نینجا وهک باسمان کرد تواروی نو هژکاره‌خرپانه‌ی
 که‌نو‌گه‌لانه له‌چیزکه قورنایه‌کاندا باسکراون له‌بشیک له‌کومه‌لگا
 مرو‌ثایه‌تیه‌کاماندا‌همن، همره‌ک چون گه‌لی مدیمن ترازوبازیان ده‌کرد،
 کومه‌لگای نه‌مرو‌شمان فروفیل و داگیرکاری ده‌کات، همره‌ها چندین کومه‌ل و
 تاقی خراپه‌کاری ویدره‌رشت همن که‌هیچیان له‌گهل ونه‌کهی لو‌ط که‌متریه له
 گنده‌تی و لادانیاندا، وه‌له‌همو کاتیکیشدا له‌هنده‌ی ناونددا بمرگریان لی
 ده‌کریت، وه‌بشیک‌ی گوره‌ی کومه‌لگاش وهک گه‌لی سبه‌ه خالی نیه له‌وکسانه‌ی
 که‌خوبزل زان و کوفرانه بژیری نیعه‌ ته‌کانی خوی گورهن، وه‌همره‌ها وهک گه‌لی
 تیره‌میش سوپاس گوزاری به‌خششه‌کانی خوی گوره‌ناکمن، وه‌جزره‌هاتازارو

نه‌شکه‌نجبو تۆمەت وەك گەلی نوح بۆ پرواداران دروست دە‌کەن، وەستەمکارو
 زۆرداریشن وەك گەل و نەتەو، کەمی عاد. ئەمانە هێما و نیشانه‌یه‌کن... دە‌بێت هەمیشە
 ئەومان لە‌یادبێت کەمتر چەندە کۆمە‌لگاکان لە‌گۆراندان و ژیان و ژیاڕی
 کۆمە‌لگاش لە‌ناستیکی پیشکەوتو دە‌بێت. هە مەرو ئەمانە هێچ نین وە لە‌مە‌پەری
 گۆرگێشدا نین، وە هێچ کام لە‌مانە لە‌سزای خۆی گەورە دە‌ریازمان ناکات، خۆی
 گەورەش ئەم راستیە بۆ هەموومان باس دە‌کات و دە‌فەرمۆیت : ﴿ اَوْلَٰئِیْ سَبِيْرًاۙ فِی
 الْاَرْضِ فَنظُرُوْا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِیْنَ مِنْ قَبْلِہُمْۚ كَاثِرًاۙ اَشَدَّ مِنْہُمْ قُوَّةً وَّاَنۡزِلُوْا
 الْاَرْضَ وَّعَمَّرُوْہَاۙ اَكْثَرِمِمَّا عَمَّرُوْہَا وَّجَاۗءَتْہُمْ رُسُلُہُمْ بِالۡبَیِّنٰتِۙ فَمَا كَانُ
 لِيُظۡلِمُوْہُمْۙ وَ لٰكِنۡ كَاثِرًاۙ اَنۡفُسُہُمْ یُظۡلِمُوْنَ ﴿١٠﴾ ﴿ الروم (٩) واتە : ئۆ ئایا بە‌سەر
 زەویدا نەگەڕاون، تاتە‌ماشا بە‌کن و سەرنج بە‌دن چیمان بە‌سەر ئێو نەتوانە‌ی پیش
 ئەماندا هێناوە، لە‌مان زۆر بە‌هێزتر و بە‌دە‌سە‌لاتر بوون، زەوییان ژێر و ژوو دە‌کرد
 (واتە دە‌یان کێلا بۆ کشتوکار و کەنزا‌یان ئی دە‌دە‌هینا) و ئاوە‌دانیان کرد بوووە
 زیاتر لە‌مان، پێ‌خەمبەرە‌کانیشیان کاتی خۆی بە‌لگە‌ی زۆر ئاشکرا‌یان بۆ‌هینان ؟
 (بە‌لام بی سوود بوو، زۆرە‌یان بڕوایان نە‌کرد) جاوە نە‌بێت خوا سە‌می ئی کرد بێ،
 بە‌لکو هەر خۆیان سە‌میان لە‌خۆیان دە‌کرد.

هە‌لە‌ کانی تیۆری پەرە‌سە‌ندن

لە‌راستییدا تیۆری پەرە‌سە‌ندن یاخود بێ‌ئین داڕینی ئێو تیۆریە‌یه‌ لە‌ بە‌رامبەر
 بێ‌زگە‌ی دروست بوونی زیندە‌وەرە‌کاندا هاتووە‌ کایە‌وە، بە‌لام ئەم قە‌سە‌تۆ‌کە‌ بی
 مانایانە‌ نە‌وێندە‌ بڕی نە‌کرد بە‌و بێ‌ئینی کە‌هێچ پە‌یوە‌ندی‌کە‌ی بە‌زانستە‌وە‌ نیە، ئە‌مە
 سەر‌پۆ‌ی ئێوی ئە‌م تیۆرە‌ دوورە‌ لە‌مە‌پە‌رە‌و پیش چون و سەر‌کۆتێ‌کی‌شە‌وە، ئە‌م

تیۆره بانگهشه بۆ ئهوه دهکات کهژیان له مادهیهکی نازیندوو دروست بووه، وه
 ئهوش له نهفجاسی پزیکوتی کوژرانوه بووه، بهلام زۆر بهزویی ئهم بانگهشانه بی
 تا کام بوون و پوکانهوه لهبرامبهر راستیه زانستیهکاندا که دروست بوونی زیندوو
 نازیندوو له لایهن پهرهرد گارهوه سملاند. لهبر ئهوه ئه زاتهی که بونهوهری دروست
 کردوه و تهرازوویهکی وردو درشتیشی بۆ. داناوه، بینگومان تمنها خوای
 پهروه گاره، وه تیۆری پهرو سهندن ناتوانیت راستیهکان بیهکیت چونکه نوساره به
 بیهکوه که نکولی دروست بوونی بوونهوهکان دهکات له لایهن پهروه گارهوه و
 لهبری ئه مهشدا پشتگیری له (پزیکوت) دهکات، به دلتیایشوه کاتیک لایهنهکانی
 ئهم تیۆره له هموو پهروه کانیوه شی ده کهینهوه، دهبینن به لگه زانستیهکان یهک
 بهیهکی ئهم تیۆره به درۆده خهمنوه، چونکه پزیکهستنی بوونهوه زیندوهکان زۆر
 ئالۆزه لهوش ئالۆزتر بوونهوه نازیندوه کانه، بۆ نمونه : گهردیلهکان به پیتی
 چهند پیوهزیکی زۆر ورد دانراون وه به پیتی ئه یاسا هستیاریه یان که هدیانه
 دهوانین له پزیکوی توژیئنهوه جۆربه جۆره کانهوه به ناشکرا ئهم پیوه رانه ببینن،
 له گهژ ئهوهشدا ئهم گهردیله لانه له جیهانی زیندوودا بوونیان هدی، بهلام به شیهوه یهک
 زۆرتر ئالۆزن، وه به مادهیهکی سه ره کیش داده نریت بۆ پزیکهستانی پزۆتین و
 نه مزیه کان وه خانه کانیش به شیهوه یهک و له پزیکوی چهند پیوهزیکی هستیارو سه رنج
 پاکیش کارده کهن. له راستیدا ئهم پزیکهستانهش هژکاریکی سه ره کی بوون بۆ
 به درۆ خستنهوی بانگهش کهرانی ئهم تیۆره به تیپه پوونی کۆتاییهکانی سه دهی
 بیستم.

ئەو ئاستەنگانەى كەھەرەسى بە داروینزم ھیتا

ئەم تىۋرە بەشىۋەيدەكى دىارى كراۋ لەسەدى نۆزدەدا دەرکوت كەلە يۈزكەيدەكى كەلەكە بوۋە ھەلئىنجرابو، كەرەگ و پىشەكەى دەگەرئتمەۋ بۆ شارستانىمەتى ئىغرىقى، بەلام ئەو رۇددارەى كەبوۋە مایەى بەرەو پىشچوۋنى ئەم تىۋرە لەنئو جىھانى ئەمپزەماندا دەرچوۋنى كىتیبى (بىچىنەى جۆرەكان) ى چارلس داروین بو، كىتايىدا دانەرى ئەم كىتیبە دژايمەتى و نەياری خۇاى گورە دەكات بەۋى كەبوۋنەۋەرە زىندوۋە جۆرەجۆرەكانى دروست كردىتت،

ۋەلەبرى ئەمەشدا بانگەشە بۆ ئەو يۈو پاىە دەكات كەتمواری بوۋنەۋەرە زىندوۋە كان لەيەك باپىرەۋە گەشمەيان كردوۋە، ۋەبە تىپەرپوۋنى كاتىش جىاۋزى لەنئو زىندەۋەرەكاندا دەرکوت و دەرەنجام ئەو گۆزپانە جىاۋزىدەيان ئىنكەۋتەۋەرەلەپاستىدا ئەم بانگەشانەى داروین

پشتى بە ھىچ بەلگەيدەكى زانستى نەدەبەست، ۋەنەبوۋە مایەى ئەۋەى بىتتە (مەشت و مېرىكى ژىرانە و مەنتىقى) جگەلەۋەى كەتمەنھا خۇدى خۇى دانى بەم يۈو پايدەدا دەنا، تەننەت ئەم كىتیبە بەشىكى بەناۋى (ئاستەنگەكانى تىۋرەكەى) لەخۇ گرتوۋە كەبە درىژى باس لەدان پىندانانى داروین خۇى دەكات لەبەرامبەر ژمارەيەك لەو پىرسىارانەى كەئەم تىۋرە دەسەو سان بوۋە لەۋلام دانەۋەيان، بەو شىۋەيەش كۈن و دەلاقەى فىكىرى لە دىۋارى تىۋرەكەدا دروست بو، ۋەبەئوئاۋاتەۋە بو كە بەگات بەو زانستە پىشكەۋتەۋە بۆ ئەۋەى ۋەلامىكى گونچار بۆ ئەم پىرسىارانە بەئزىتەۋە، تاۋەكو بە تىپەرپوۋنى كات پەرەسەندى زانستى بىتتە كىلى تىۋرەكەى. ۋەئەم ھىۋار ئاۋاتەى لە كىتیبەكەيدا باس كردوۋە، بەلام زانستى نۆى داروینى ئاتومىتد كردوۋ يەك بەيدەكى ھەۋلەكانىشى بەدۇخستەۋە، دەتۋانن سى لە

و هۆکاره سهوهکیانه باس بکهین کهوای کرد وهک تیۆری زانستی کۆتایی به داروینزم بهیئتیت نمو هۆکارانهش نمانمن :

۱ - لهراستیدا نمو تیۆره بهتواوتهی بی تا کام بوو لهپهروی نمو کهنهیتوانی پاقهیهکی زانستی بۆ

چۆنیتهی پهیدا بوونی سهرهتای ژیان بدۆزۆتسهوه.

۲ - نموونی هیچ بهلگهیهکی زانستی که پالپهستی (بوونی هۆکاری تایبهت به تالیتهی پهسهندن بکات) وهک هۆکارێک بۆ گونجاندن له نێو زیندهوهراندا.

۳ - تۆماره بهبهردهبووهکان کهههلهکنهراون نموهمان بۆ پۆشن دهکهنهوه که زیندهوهری جۆر بهجۆر لهیهک کاتدا دهکهوتوون، نموهمش پیتجوانهی بانگهشهکانی تیۆری پهسهندنه. وهبه درێژیش باس لهم سێ هۆکاره دهکهین.

بنچینهی ژیان : نمو کوۆسپ و تهگهراوهی ههرگیز شی

نابنهوه

تیۆری پهسهندن بانگهشهی نمو دهکات که ژیان و تهاوری زیندهوهران لهیهک خانه دروست بوون پیتش (۳،۸) ملیار ساڵ لهمهو پیتش، بهلام چۆن تنها یهک خانهی زیندوو له شیتاوه پینکهاتهیاندا دهپیت به ملیۆنهها زیندهوهری جۆریهجۆر ؟ وهتهگهر نمو پوووانهش بهراستی پوویداوه بۆچی هیچ بهبهردهبوویهک نه دۆزراوه تهمه بهسملیتنی ؟ نمو تیۆره نهیتوانی وهلامی نمو پرسیارانه بداتهوه، وهبهر لهوهی بچینه نار وردهکاری نمو باسانهوه پیتووست دهکات وهستانیک بکهین لهبهردهم بانگهشهی یهکهمهدا که خۆی له ((لهخانهی دایکدا)) دهپینیتتهوه. تۆ بلتی نمو خانهیهچۆن پهیدا بوو بی ؟ نمو تیۆره بانگهشه بۆ نمو دهکات که نمو خانهیه تنها لهتهنجامی ریکهوتهمه پهیدا بووه، وهله ههل ومهرجیکی سروشتیداو بهبی هیچ جۆره کاریگهریهکی دهرهکی یان ناسروشتی هاتونهتهبوون واته نمو تیۆره

بهره‌هایی بی‌زکمی بدیهیتان رهنده‌کاتمه، به‌واتایه‌کی دیکش نم تیوره بانگه‌شی نموده‌کات که‌نم خانیه به‌وی یاسا سروشتیه‌کانهوه پیدابووه به‌یی بوونی هیچ جزوه رنک‌خستنتیک یاخورد نه‌خشه‌سازیدک، بدکو نم خانیه لمرنگی رنکوتنه هرهم‌کیه‌کانهوه پیدابووه، جابه‌پیی ی نم تیوره ماده نازنده‌کان له‌ته‌جمی رنکوتنه وهستون به‌بهرهم هیتانی خانیه‌کی زیندوو، به‌لام نم بۆچونش دژه له‌گن بنه‌مای یاسا باید لۆجیه‌کاندا که‌هن.

ژیان ته‌نها له‌ژیانه‌وه دروست بووه

داروین له کتیه‌که‌یدا هرگیز باسی له بنچینی ژیان نده‌کرد، هۆکش

ده‌گه‌رتنه بۆ سروشتی نو تینگه‌یشتنه زانستیه

هه‌له‌یه‌ی که‌له‌سهرده‌می خۆیدا باو بووه، به‌وی که‌وا

دروست بوونی ژیان بنه‌ره‌تیکی زۆر ساده‌ی هه‌یه.

وه‌زانستی نوکاته و هیتتا له ژیر کاریگری

تیوری دروست بوونی ((له‌خۆه ژیان)) دابوو

که‌هر له‌سه‌ده‌کانی ناوه‌راسته‌وه هه‌بووه، بانگه‌شی

نوه‌ی ده‌کرد که زینده‌ه‌وان زۆر به‌ناسانی

له‌ساده‌ی نازنده‌وه دروست ده‌بن، وه‌نم تیوره

پشتی به‌ست به‌و به‌لگه‌یه‌ی که‌ گوايه زۆریوونی

می‌روه‌کان له‌پاشماوه‌ی خۆراکی زۆر بلاو بووه

دروست بوون وه‌زۆریوونی مشکیش

له‌ناوسایله‌کانه‌وه دروست بوون، هتتا ده‌ست کرا

به‌تاتی کردنوه‌ی نوێ بۆ سه‌مانندی نم بی‌زکه‌یه،

لویس باستره سرکه‌وتنی به‌ده‌ست

هتتا له پوچه‌ل کردنه‌وه‌ی تیوری

په‌ره‌سه‌ندندا که ده‌لی: (ماده

زینده‌کان له‌ساده نازنده‌کانه‌وه

پیدابوون) ئه‌ویش لمرنگی چهند

تاقیکردنه‌وه‌یه‌کی سرکه‌وتنه‌وه بوو

که به‌ه‌وایدا نوشوستی به‌یه‌کیک

له‌بانگه‌کانی تیوری په‌ره‌سه‌ندن

هتتا.

هندی دانمونه‌یان سر پاچه قوماشیکی پیس ودرار دانا که پیش بینی دهرکومتنی مشکیان ده‌کرد، دوی ماوه‌یه‌کی دیاری کراو ههروه‌کو دهرکومتنی کرمان لیسر گوشتی بۆگمن وه‌ک به‌لگور سلماندینک دانا لیسر دروست بوونی ژیان له بی گیان و ماده‌ی نازیندوو، لهدواییدا روونکرایه‌وه که‌نم کرمانه به‌و شیوه‌یه له‌خوزه دهرناکمون، به‌لکو له هیلکه‌ی بچوکی به‌چاو نه‌بینراو دینه دهره‌وه، میش دیان گوژرتموه و له‌ودا دایان ده‌نیت، به‌لام لهو سرده‌مه‌ی که داروین تیوره‌که‌ی خوی خسته روو بیژکه‌ی دروست بوونی به‌کتریا زۆر به‌سانایی له‌ماده‌ی نازیندوه‌وه یه‌کینک بوو له‌بیژکه‌ی بلاوه‌کان له ژیر زانستدا، زانای بایه‌لۆجی فه‌رنسی به‌ناو بانگ لوپس باستر دوی پینج. ساژ له‌بلاوه‌کردنوه‌ی کتیبه‌که‌ی داروین (بنچینه‌ی جزه‌کان) هه‌ستا به‌هه‌له‌شاندینه‌وه‌ی نم بیژکه‌یه به‌ شیوه‌یه‌کی زانستی، له کاتیکدا که‌نم بیژکه‌یه یه‌کینک بوو له‌بنه‌ماکانی تیوری په‌سه‌ندن، کوزته‌ی له‌وه‌ی خه‌بامی که باستر پیی گه‌یشبت (دوی لیکۆلینه‌وه و تاقی کردنوه‌ی هه‌مه‌جزو دووو درژژ له‌وه‌بوو که دروست بوونی ژیان له‌ماده‌ی نازیندوه‌وه هه‌له‌یه‌کی گه‌ره‌یه‌وله‌گه‌ل بادارۆشت) ^۱ بانگه‌شه‌که‌رانی تیوری په‌سه‌ندن تاماوه‌یه‌کی زۆر له‌به‌رامبه‌ر له‌وه‌لگه‌زانستیانه‌ی که‌لوپس باستر پیی گه‌یشتبوو ده‌وه‌ستانه‌وه. به‌لام زانست به‌وگه‌شه‌سه‌ندنه‌ی به‌خۆیه‌وه بینی له‌وه‌ی سلماند که‌پینکه‌ته‌ی خانه چهند ئالۆزه، نه‌مه‌ش له‌وه‌مان بو‌درده‌خات که‌دهرکومتنی شتیکی ناوانالۆز هه‌ر له‌خۆیه‌وه دروست نابیت.

^۱ Oparin I. Alexander الکسندر. اوبارین ، Oparin of life أصل الحیاة ، ۱۹۳۶ ، نیویورک ، مطبوعات دوفر ۱۹۵۳ طبعه مکرره ص ۹۶.)

ثو هوولټه بئ سوډانهى كه له سه دهى بيستدا دراوڻ

له سوره تاي سه دهى بيستهمدا زاناي پووسى ناسراو به ئه ليكسهندو ئۆيارين
Alexander Oparin يه كه م بوو له سر بنچينهى دروست بوونى ژيان
 دواو، مستيشى ئه بوو كه هستيتت بعباسكردى چۆنيه تى ده ركوتنى يه كه م
 خانى زنده بوو له كاتيكدا تيۆرى پهرسندن بانگهشئ ئه وى كرډبوو
 كسره تايه كى هاربه شه بۆ هموو جۆره كانى زنده وهران، ئۆيارين له سيه كانى
 سهراتاي سه دهى بيستهمدا هوولتى دا به پيشكشكردى هه ندى له گرمانه كانى
 بانگهشئ بۆ ئه و ده كرد كه ده گوئى ژيان له يه كه م خاندا دروست بيت،
 كه له مادهى نازيندوه وه سهرى هه لداوه له ده ره نجامى ريكوتوه، هه رچه نده تم
 هوولتهى سهر كوتنى بده ست نه هينا، ئۆيارين ناچار بوو دان بنيتت به ودا
 كه بده اخوه بيۆكهى ده ركوتنى (يه كه م خانى زيندو له مادهى نازيندوه وه

به تاريكترين خان ده ژميۆريت له تيۆرى پهرسهندندا).¹ پاشان

هه ندى له زانايانى پهرسندن هه ستان به شوڻكوتنى
 ريگه ئۆيارين بۆ گهران به شوڻ رافه كرى پهرسندن
 له بابته ده ركوتن و دروست بوونى بنچينهى ژيان و له م
 باره به وه چهنه تا قى كرډه وه كيان نه نجامدا، به ناو بانگه ترين

تا قى كرډه وه تا قى كرډه وه كهى زاناي كيمييازانى
 نه ميريكى ستانلى ميلر بوو له سالى (١٩٥٣) دا
 نه نجامى دا، ميلر نه گهرى بوونى هه ندى مادهى خاوه ن
 گازى تايه تى دانا له توۆرى هه وادا، وتى ئه رگازانه هه موو
 له راستيدا ئه ليكسهندو ئۆيارين
 له سر جه م تا قى كرډه وه كانيدا
 كه نه نجاميدا بۆ سه له ندى
 ئه وى كه بگاته رافه به كى
 پهرسهندن بۆ بنچينهى زيانى
 سهر كوتنو نه بوو.

¹ New Evidence onevolution of early atmosphere and life دليل جديد عاى نظور
 الغلاف الجوى القديم والحياة، نشرة موجزة صادرة عن جمعية الأنواء الجوية الأمريكية، المجلد
 ٦٣ نوفمبر ١٩٨٢ ص ١٣٢٨ - ١٣٢٠

لهيڊڪ شوٽندا ڪۆڪراونتموهودانراون دواتریش وزهيان پيتدراوه، وهتوانيوپهيمتي هندیئ لموترشه نعيمی يه بدهاست بهينی ڪدههچيته نار پينڪهاتمی پروٽينموه، وه نمو تاتی ڪردنموهی ڪلهو سالاندا پيشڪمشی ڪرد وهك هينگاوٽکی گرنگ لهليٽڪدانموهی پهرسندن دا نارٽنمی راستيهگان نيہ، وه روونی ڪردهوه ڪهتو مادانمی ڪمبهگاری هيتاوه لهتاتی ڪردنموهڪهيدا زؤر جياواز بووه لمو مادانمی ڪه له قؤناغهگانی يهڪممی ژيانداههبورن وهنممش لهسالانی دوايدابهتمواوهتی سلينترا^۱.

وه ميلور دوی چمند سائٽڪ له بي دهنگی دانی بوهودانا ڪه تاتی ڪردنموهڪمی هيچی بدهاست نههيتاوه^۲، وه هموو نمو تاتی ڪردنموهانی ڪهزاناگانی پهرسندن به درٿزایی سدهی بيست نهخاميان دا بؤ ليٽڪدانموهی سهرتای دروست بوون و بنچينمی ژيان به پيچموانمی تيؤری پهرسندن ڪؤتایی پي هات، زانايهڪمی ڪيميایی پؤ فيسؤر جيغری بادا Jeffrey Bada دانی نا بدم راستياندا لمو وتارهيدا ڪله بهناويانگترين ڪؤفاری لهخؤگری تيؤری پهرسندن لهسالتي (۱۹۸۸) دا بلاوی ڪردهوه نمويش ڪؤفاری (زهوی) ه تيدا دهٽي: (ٽيمه سدهی بيستهمان بهجي هيتشت ڪهچی هيتشتا روو بهرووی همدان گرفت دهبينموه ڪلهلسهرتای دهست پي ڪردنی سدهی بيستدا همدان بوو ڪه نمويش نمويه چؤن ژيان لهسهرتاهه دروست بوو ؟)^۳.

^۱ Stanley miller ستانلي ميللر ، Moleculer Evolution of life : Current status of the prebiotic synthesis of small Molecutes ۱۹۹۸ ص ۴۰

^۲ Jeffrey Bada جيغري بادا ، الأرض Earth ، فبراین ۱۹۹۸ ص ۴۰

^۳ تشارلز داروين ، اصل الأنواع : نسخة طبق الأصل للطبعة الأولى مطابع جامعة هارفارد ۱۹۶۴ ص ۱۸۹

ئاليه ته خه ياليه كانى تيؤرى پهره سەندن

مەسەلى دووم كەبوو ھۆى ئەوى تيؤرى داروين لە بىخ دەريھىنى ئەو تيؤرە بوو كە بە دەوى (ئاليه ته كانى پهره سەندن دا) دەسپۆتتەو، ئەم بانگەشەش لە ھىچ شونىكى دۇنيای زانستدا نەسەلئىترا ئەوئش لەبەر نەبوونى راستى لەرووى زانستى و ناوەرۆكە كەيموھ كە توانای پهره سەندنى زىندە دەوى نەبوو. وەبەيتى بانگەشە كانى داروين پهره سەندن لە تەبجاسى (ھەلبژاردنى سروشتىوھ) پوویداو، وە گرنگىھكى بى رنەى دا بوو بەم بانگەشە، تەنانت ئەم بانگەشەشى لە پىشتادا رۆشن كرد بوو یموھ لە و كىتەبەيدا كەبە (بەنجىنەى جۆرە كان ناسرابوو ئەوئش لەرێگەى ھەلبژاردنى سروشتىوھ). لە راستیدا چەمكى ھەلبژاردنى سروشتى پشت ئەبەستىت بە بىرۆكەى مانەوى بوونەوھە ھەرچاك و گونجاوھە كان لە گەم ئەو بارودۆخە سروشتى دەروىرى، بۆ نمونە: ئەو ئاسكەى ئەتوانى بە شىوھەكى خىراتر رابكات لەناو ئەو مینگەلى كە لە لايمەن دېندەوھ ھىرشى كراوھە سەر ئەتوانى لەبژاندا پىنئىتتەو، بەم شىوھە تەنھا ئەوانە دەمىننەوھە كە بە ھىزوخىران، بەلام ئەو ئاليه ته بەلگە نىھ بۆ پهره سەندنى ئاسك ھەروھەكو بەلگەش نىھ بۆ گۆرەن و بۆ جۆرەكى ترى، زىندە دەوران، بۆ نمونە: گۆرەنى ئەو ئاسكە بۆ نەسپ، كواھە (ھەلبژاردنى سروشتى) خاوەنى ھىچ ئالىمىتىكى پهره سەندن نىھ وە ناتوانرێت پى بىسترت، تەنانت خودى داروين ئەم راستى زانى بوو، بۆىھ ئە بىنن كەلە كىتەبە كەيدا (بەنجىنەى جۆرە كان) با سى دەكات و دەلئىت: (ئەگەر چەند گۆرەنكارىھكى بەكەلك پوونەدات ئەوا ھەلبژاردنى سروشتى ناتوانى ھىچ كارێك بكات^۱).

^۱ تشارلز داروين، اصل الأنواع: نسخة طبق الأصل للطبعة الأولى مطابع جامعة هارفارد ۱۹۶۴
ص ۱۸۴

کارپگری لامارک

ئو پرسیاره کدیته ناروه ئهویه : چۆن ئم گۆپانه بسودانه پوویاندا ؟ داروین بهپالپشتی بیروپای ئهویوانی پیش سهردهمی خزی وهک لامارک وهلامی ئم پرسیارانی داوتهوه، زانای زیندههرزانی ئهپرسی لامارک کهله پیش دارویندا به چند سالتیک ژیاوه ومردوه، ئم زانایه بانگهشهی ئهوی دهکرد که زیندههران دوچاره چند گۆپانکارهک دهبنوه وهئم گۆپانهش بۆ ئهوهکانی داهاتوو دهگۆیزرتتوه، ئهوه دواي ئهوه ئهگۆپانکاریانه وهردهگرن لهئهفهامدادهیته هۆی دهرکوئتی جۆری تازه و نوئ، وهبهپیتی بانگهشهی کانای لامارک که زهپافی وهک نمونه هیتایهوه که وای دهرخست له ئاسیکوه پهری سهندوه لهناکامی درێژکردنی ملی بۆخواردنی کهلای لقه بهرزهکانی دهرختهکان که بووته هۆی پهرهسندنی ملی لهئهویهکهوه بۆ ئهویهکی تر، وهداروینیش نمونهیکی هاوشیوهی وهک ئهوه له کتیبهکهیدا بهناری (بنچینهی جۆرهکان) پیشکش کردوه که دهلیت نههنگ له ورچهوه دروست بووه لهئهفهامی خواردنی بونهوره ئارهکان وهئمهش وای لیکرده لهنیوان کاتیک وکاتیکی تردا بهچیتتوه ناوئارهوه^۱. ئهویاسا بۆماوهبیانی که مهندل دۆزیوه و ئهوی پهرهسندنی که بهسهر زانستی جینی دا لهسهدهی بیستمدا. هاتوه بووه مایهی کۆتایی پی هیتانی ئهوه داستانه خدیالیهی که وتراوه سیفاتی وهگهار لهئهویهکهوه بۆ ئهویهکی تر دهگۆیزرتتوه، بهم شیویه (نالیتهی ههلبژاردنی سروشتی) که داروین پیشکشی کرد نالیتهیکی بی سووهوه هیج کارپگریهکی نیه له تیرواینی زانستی نوئ وه.

^۱ B. G. Ranganathan بی. جی. رانکاناتان. Origins الأصول ؟ بنسلفانیا : مانشیت الحقیقه

الموثوقه ۱۹۸۸

داروینزومی نوئی و بازدانه بۆماوهییه کان

داروینیه کان ههستان بهیه کخستنی تهواری ههولته کانیان بهرامبهر گرفت و کیتشی هزری که رووبه پرووی ده بونهوه بهتاییهتی له سیهکانی سهدهی بیستدا، لهبهر تهوه پیتشینیازی تیۆرتکی نوئیان کرد و ناویان نا (تیۆری پیکهاتنی نوئی) یاخود تهوهی که ناسرا به (داروینزومی نوئی)، به پیتی تهم تیۆره هۆکارکی ترههیه که کاریگهری په رهسه دندی ههیه لهبهرامبهر ههلبژاردنی سروشتیهوه، وه تهه هۆکارهش بریتی بوو له چهغه بازدانیکی بۆماوهیی یاخود جینی

| شاخه ههستیاره کان

لاق

کومانی قیدا نه ههر له سهره قای سهدهی بیستهمهوه داروینیه کان بهردهوام له مهولی تهوه دا بوون که چهغه بازدانیکی بۆ ماوهیی له میندا به نه نهجهام بگهیهنن بۆ سه لهماندنی سهوهی تهه بازدانانه، جگه له وهی تههم تا قیکردنهواندی که دهیان ساله بهردهوامه له نهجهامه کیشی نه نهیا مینشی کهم ته ندانم و تیکچوو نه خویش بوو تههم و نهیهی لای چهپی سه رهوهی و نهیهکی مینشی میوهیه به شیهوه ئاسایه کهی خۆی به لام و نه کهی لای راست سهری مینشیکه له نه نهجهامی تا قیکردنهوه کاندای تووشی زیان هانوهوه.

که ده بیته هۆی روودانی تهو گۆرانه به سهوداندی که ده یانموت، وه تههم بازدانانهش روو ده دهه یان لهبهر هۆکاری توشهاتی تهو تیشکانه یان نه نهجهامینکی هه لتهیه له گرتنهوهی بۆ ماوهیی جینی دا. وه بهردهوام تههم تیۆره پشتگیری له په ره سه ندن

دهكات لای زیندوهران له ژیر ناریشانی داروینزومی نوی دا، وهنم تیؤروش به دریتی باس لهوه دهكات كه ننداامهكان و پینكاتهكانی لاشه كهزیندوهران خاوهنیان لهچمند پینكاتهیهکی نالۆزی وهك چاوو گوئی و جگرو هتد...تهنها لهژیر کاریگریهکی رودانی چمند بازدانینکی بۆماوهیبوه پینكاتهوون یان دهركوتوون یاخود لهپینگی رودانی گۆرانکاریهوه هاتوه كه له جینهكاندا رویداوه، بهلام نهم بانگهشیه رووهروی زانستی راستهقینهی پزیشکی بووهتوه چونكه بازدانه بۆماوهیبهكان بهبهرهوامی زیانمندبووه لهسر زیندوهران وهپۆژنك لهپۆژانیش نمبوته هۆی سوود پینگهیاندن. هۆی نهمش زۆر روونه چونكه گهردیلهكانی DNA لهپینكاتهیهکی زۆر نالۆز دروست بووه، وههر گۆرانکاریهکی گهردیلهیی ههرمهکی ههرچمند ناسكیش بیت ییگومان ههر کاریگریهکی خرابی دهیت، وه نهم راستیه زانستیهش زانای نهمریکی ب. ج. رانكاناشان B.G.Ranganathan كه پسپۆره له زانستی جینهكاندا لهباریهوه دهلی : بازدانه بۆ ماوهیبهكان زۆر بچوك و ههرمهك و زیانبهخشن وهچارو بارنیش نهیت روونادن، وهلهباشترین باردا هیشتا ههر کاریگریهکی زۆركم دهیت. نهم سی تاییهتمندیه گشتیه نهم روون دهكاتوه كه بازدان پۆلی ناییت لهكاری پهرسهندندا، بهتایبته ههرگۆرانکاریهکی ههرمهکی لهشتیگی نالۆزدا دهیت زیانمندبیت یان ناکاریگریت، بۆنمونه: ههرگۆرانکاریهکی ههرمهکی و کویرانه له كاتۆمیری دهستدا بیت بهرو پینشی نابات و وای لی ناكات بهرو پینشوه پروات. نهگرمی گهره نهویه كهتوشی زیانینکی بكات یاخود هیچ کاریگریهکی نهیت¹. بهراستی نهمه رویداوه چونكه همتا نهمپۆش بوونی بازدانینکی بۆماوهیی نههاتوته تاراوه كه هۆكاریت له چاكکردنی پینكاتهی جینی لاشی

¹ تشارلز داروین، اصل الأنواع: نسخة طبق الأصل للطبعة الأولى مطابع جامعة هارفارد ۱۹۶۴ ص ۱۷۹

زیندوهردا. بەلگە زانستیه‌کان سلماندویانه تا ئیستا ھەر بازدانیکی بۆماوویی بویت زیانمەندبوو، وە بەم شتوازه پوون دەبیتمووە کەئەم بازدانه بۆماووییە کەکرانەتە ھۆکارێک بۆپەرەسەندنی زیندوهران لەلای داروینزیمی نوێ تەمنا ھۆکارێکی خراپەکاری کاریگەرن لەسەر زیندوهران، بەشتوازتێک کە زۆرکات کەم ئەندام دەبن، (وہباشترین نمونەش بۆرودانی ئەم بازدانه بۆماووییە لەلەشی مرۆفدا بریتییە لەتووشبون بەنەخۆشی شێرپەنچە) وە لە حالەتیکی بەم شتوودا ناتوانرێت بازدانه بۆماووییەکان کە کاریگەری زیانمەندیان ھەیە بەئامرازێکی زانستی دا بنرێت بۆپارێژ کردنی کرداری پەرەسەندن. وە لەلایەکی ترەوە ئامرازێ ھەلبژاردنی سروسشی ئەریش لە رۆژی خۆیمو ناکرێ خۆی بەتەمنا کاریگەری ھەبێ بە پیتی ی دان پێدانانەکانی داروین، وەبەم شتوازش چەمکیک نیە بەپەرەسەندن ناو بپریت، واتە کرداری پەرەسەندن لە زیندوهراندا ھەرگیز پووی نەداو.

تۆمارە بەبەردبووھەکان

کاریگەریان نیە لەسەر دروستکراوھ گۆراوھەکان یاخود بازنەناوھەندەکان

تۆمارە بەبەردبووھەکان بە باشترین بەلگە دادەنرێن لەسەر بەرپانەبوونی ھیچیک لەو سیناریزیانەمی کە تیزری پەرەسەندن بانگەشەیان بۆ دەکات، ئەم تیزرە بانگەشەمی ئەو دەکات کە بونەرە زیندووەکان بەھەموو جۆرەکانیانموە یەک لەیەکتەردروست بوون، جا لەبەر ئەو بە پیتی ئەم بانگەشەییە دەکرێت جۆرێک لەو بونەرە زیندوانە بە تێپەر بوونی کات بییت بۆ جۆرێکی تر، وە بەم شتووەیەش چەند جۆرێکی جیاواز لە زیندوهران پەیدا بوون، بە پیتی ئەم تیزرە ئەم گۆرانی ھەمە چەشتەییە سەدەھا ملیۆن سالی خایاندووە. وەبەپیتی ئەم بانگەشەییە دەبییت بوونی چەند جۆرێکی

گۆز او ياخود بازنه‌ي ناوه‌ند هه‌بن كه‌به‌ دېرژايي ماوه‌كه‌ي گۆزاي هه‌مه‌ چه‌شهي نه‌ زهنده‌وه‌ره‌كاندا روياندا يه‌ت. بۆ نمونه ده‌كره‌ت چه‌ند بو‌نوه‌ريك هه‌بن كه‌ هه‌لگري سيفاتي هاويش بن له‌ماسي و خشۆكه‌كاندا، چونكه‌ نه‌وانه له‌سه‌ره‌تادا بو‌نوه‌ري ناوي بوون و له‌ناوتاو‌يشدا ژياون دواتر به‌ شيتوازي پله‌به‌ندي گۆزاون بۆ خشۆكه‌كان. ياخود ده‌بوو چه‌ند بو‌نوه‌ريكي خاوه‌ن سيفاتي هاويش له‌باننده و خشۆكه‌كان بووين چونكه‌ نه‌مانه له‌سه‌ره‌تادا خشۆك بوون دواتر گۆزاون بۆ بالنده. وه‌ك نه‌وان ده‌لته‌ين نه‌م بو‌نوه‌ره‌ جياوازانه له‌قه‌زناغي گۆزان تيه‌مه‌ر بوون كه‌واته له‌ كاته‌دا خاوه‌ني تيك چوونتيكي شيتويي بووين يان كه‌م نه‌ندام بووين، وه‌بانگه‌شه‌كه‌راني په‌سه‌ندن نه‌م جو‌ره بو‌نوه‌ره‌ گۆزاوانه به‌ناوي (بازنه ناوه‌نده‌كان) ناوزه‌ ده‌كه‌ن. نه‌گه‌ر وادا بنه‌تته‌ين نه‌م. (بازنه ناوه‌نده‌انه) له‌ مي‌تروويديكي دووردا ژياون، نه‌وسا ده‌بايه‌ كه‌ نه‌مانه به‌ ژماره‌يه‌كي زۆر و هه‌تجه‌گار جو‌زاو جو‌زه‌ چه‌ندين ملياريان لئ پيدا بباويه‌وه. ده‌بوو كه‌له‌ر دۆزراوه به‌مه‌ردبوونش شو‌ننه‌وارنكيان لئ جيه‌مايه، داروين نه‌م راستيه له‌ كته‌به‌كه‌يدا به‌م شيتوازه باش ده‌كات (نه‌گه‌ر تيزه‌كه‌م راست يه‌ت نه‌وه. ده‌يه‌ت كه‌ته‌م زينده‌وه‌ره به‌يرانه له‌يه‌كته‌ك له‌سه‌رده‌مه‌كاندا له‌سه‌ر زه‌ويدا ژياون... وه‌باشترين به‌لگه‌ش له‌سه‌ر بوونيان نه‌وه‌له‌كه‌ولنه‌رانه‌ن كه‌ به‌مه‌ردبوه‌كاني تيدا دۆزراوه‌ته‌وه^١.

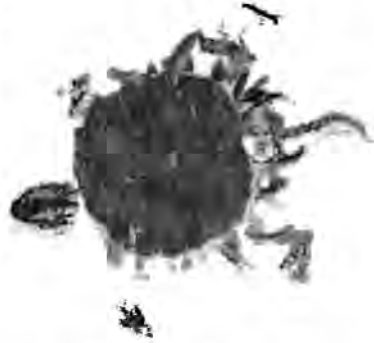
^١ Derek A. Ager ديريك. ا. آجر ، The Nature of the fossil record كبيعه سجلات. المفريات محاضرات الجمعية الجيولوجية البريطانية المجلد ١٩٧٦٨٧ ص ١٣٣.

بئى ئومىدپە كانى داروين

لەناوېراستى سەدى نۆزدە تاكو ئىستاش ھەلگەندىن و پشككىنى زۆر باش ئەفجام دراو بەلام ھىچ شوئىنموزىك نە دۆزراوئەتەو ئەم (بازنە ناوئەدانە يان شىوہ گۆزراوانە) بەلكو بىپىئەچموانوہ بەبەردبووہ كان كەلئەئەفجامى ھەلگەندە كانموہ دەست كەوتوون سەلماندىوانە كە بۆچونى داروئىنە كان كە دەئى : سەرجم زىندەوہرە جۆرە جۆرە كان لە پرىتكدا و ئەسەر باشتىن شىواز ھاتوونئە بوون تەواو پىئەچموانى پاستىيە كانە. وەپەكىك لەلايەنگرانى داروئىن بەناوى (دېرىك واپكر) **W. Ager** كە **Derek** كە پىسپۆرى بەرىتانىيە لە زانستى بەبەردبووہ كاندا دانى بەم پاستىيدا ناوہ كە دەئى : گرفتى پاستەقىنەئى ئىمە برىتتە لە دۆزىنەوى بوونمەرتكى زىندەوى تەواوتى جائەمە ئەسەر ئاستى جۆروشىوہ يان كۆمەل بىت كاتى لەپاشماوہى بەبەردبووہ كان رەدبوئىنەو، وە ئو ھالەتەشمان ھەموو كاتىك پوو بەروو بووئەتەو بەبى ئەوى كە ھىچ شوئىن پىئەكى يەكىك لەبەدبەھاتووانە بەدۆزىنەو^۱، واتە بەبەردبووہ كان ئەوہيان بۆ سەلماندىن كەتەواوى زىندەوہرە كان لە پرىتكدا دەرگەوتن بەبى ھىچ شىوازىكى گۆزراوى. ئەمەش لەپاستىدا پىئەچموانى بانگەشەكانى داروئىن كەدەيكرەن، ئەمەش ئەوہ دەگەيەنئىت كە ئەم زىندەوہرانە بەدبەھاتوون، لەبەرنەو ئەنھا راھوشىكرەنەوہەك بۆئەوى زىندەوہرىك بەبى ئەوى باپوہەيكى ديارى كراوى ھەبىت و لە پرىتكدا ھاتبىتتە بوون ئەبىت بەدبەھاتووبىت، و ئەم پاستىمەش زاناي زىندەوہرە ناسى بەناو بانگى وەك دوگلاس فوتوئىما **Douglas Futuyma** پەسەندى كەردوہ كە دەئىت : لە پاستىدا بەدبەھاتن و پەرسەندن دوو چەمك يان دوو راھى باون بۆ راھە كەردنى

^۱ Douglas l. Futuyma دوغلاس. جى. فوتوئىما، العلم فى ففص الاتھام، نيوئورك : مطبوعات بانثوون ۱۹۸۲ ص ۱۹۷

تۆماره بهبهردبوهگان بهگهورهترین رنگر داده نرئت
 لهبهردم بلاو بونهوی تیۆزی پهسه نهندا، چونکه
 ئهو تۆمارانه دهريانخستوه که بوونهوره زندهوهگان
 لهپریکدا و بهم شیوه ی ئیستایان پهیدا بوون بهبی
 ئهوی هیچ جۆره هاوشیوهیهکیان ههیت. وه ئهم
 راستیهش بهدلتیایهوه ئهوه دهردهخات که ئهواوی
 بوونهوره زندهوهگان دروست کراون.

بوونی زندهوههراڻ له دونیای زانست دا، جا زندهوههراڻ یان لهناکاو لهپریکدا
 لهسهر زهوی پهیدا بوون لهسهر باشرین شیواز یان نا، واته لهبهر تهنجامی ئهو
 گۆزانهی که بهسهر جۆرهگان دا یان بهسهر باپیرهکانیاندا که له پیش تهماندا ژباون
 هاتوه، وه تهگهر له پریکدا و به شیوهیهکی تهواریش پهیدا بووین دهیت هیتزیکی
 بی سنوور ههیتت هاوکات لهگهڵ هۆشیک که تاگای له ههسوو شتیك بیئ و
 سهرپهرشتی بوونی ئهم بوونهوره زندهوههراڻی کردیئت. ١ بهم شیوهیه رۆشن دهیتتوه
 که بهبهردبوهگان ئهوه دهسلینن که زندهوههراڻ له پریکدا لهسهر زهوی پهیدا
 بوون و لهسهر باشرین شیوه، کهواته بنچیتتهی جۆرهگان بهدیهااتنه نهک پهسه نندن
 وهک ئهوهی داروین وای بۆ دهچیتت.

Solly Zuckerman سوللی زاخرمان ، Beyond the ivory tower من خلال البرج
 العاجي ، نیویورک منشورات توبلینغر ١٩٧٠ ص ٧٥ - ٩٤
 Charles E. Oxnard ، موقع أوستر الو بیئیسنس فی السلم التطوري للانسان : ارضية ملانعة
 للشوك ، مجلة ٢٥٨ ص ٢٨٩

چیرۆکی ههلبهستراو سهبارهت به پهرهسهندنێ مرۆڤ

له راستیدا گرنهگرتین ئهو بابهتانهی که بۆ مشت و مرکردن پیتشیا زکراون سهبارهت به تیۆری پهرهسهندن بێ گومان بریتیه له بناغه مونهچینهی مرۆڤ، له مروانگهیهوه تیۆری داروینی بانگهشهیه ئهوه دهکات که ئهم مرۆڤهیه ئیتستا ههیه له تهجمامی پهرهسهندنێ بونهوهی زیندووی هاوشیوهی وه که مهیون گهشهیه کردوه، که له دێر زهمانهوه ژیاوه، وه ماوهی پهرهسهندنه که دهگهڕێتتهوه بۆ (4 - 5) ملیۆن ساڵ له مهوپیتش، وه ئهم تیۆره بانگهشهیه بوونی ههندێک شیاوێ ئهوکاتهی مرۆڤ دهکات که لهو ماوهیدا ژیاون، وه بهپیتی ئهم بانگهشه خهیاڵیه چوار کۆمهلهی سهبرهکی ههین لهناو کرداری پهرهسهندنێ مرۆڤدا که بریتین له :

1 - ئوسترالوپیتھیکوس.

2 - هومو هابیلیس.

3 - هومو ئهریکتوس.

4 - هومو ساینس.

بانگهشه کهرانی پهرهسهندن بهبایهه گهوهی مرۆڤی ئیتستا دهتین (ئوسترالوپیتھیکوس) یان (مهیمونی باشوور) بهلام ئهم بهدیهینهراوانه شتیکی نین جگه له جۆره مهیمونیکه جیاواز که تیاچوون، وه له راستیدا توێژینهوهکانی ههریهک له پروفیسۆر تشارلز ئۆکسناردی ئهمریکی Charles Oxnard و ئوردسۆلی زاخرمانی بهریتانی Solly Zuekerman که یهکیکن له بنهراوانه گرتین زانایانی بواری توێژینهوه لهسهر مهیمونی باشوور ئهوهیان سهلانده که ئهم جۆره زیندوههراوه تهنها جۆرێکی لهناوچوون له مهیمون که به هیچ شیهویهک پهیوهندی به مرۆڤهوه

نيه^۱. وهنمو قوناغهي بهدواي مهيموني باشوردا ديت لهلايمن داروينيه كانموه پيتي دوترتيت (هومو) يان (مردؤ) وهلسه رجعم قوناغه كاني (هومو) دا نم زينده وهره زؤرتين پهرسه نديني بهسردا هاتوره لهچاو مهيموني باشوردا، وه داروينيه كان ههستان بداناني پاشماوهي نم جزره مهيمونه لهناوچروانه نمويش وهك بهلگه يهك لسره راستي و دروستي تيؤره كه يان وه بؤ سلانديني نمويش كه نه خشي نم پهرسه نديني خه ياليه هه بوه، وه ده لپين خه يالي چونكه تاكوو نيسيستا هيج پهيوه نديني كي پهرسه نديني له نيوان نم جزره جياوازاندا نهمسلي تراوه.

هيج نؤمارتيكي به يره بوو نيه پالهي تيؤري پهرسه نديني بگات، به يتيجه وانموه نمويش نؤماره به يره بوانهي نمويش يان سلاندي خالتيك يان جياوازي هه يه له نيوان مروؤ و مهيموندا ناگرتي پيا تيهر بين، به لام سه رهاي نم راستهش داروينيه كان به رده وام به يره وي له تيؤره كه يان ده كه نمويش به ياره متي چند ونيه يه كي خه يالي كه هه لده سن به داناني چند شيؤه يهك لسره نمويش ونيانه به شيوازيك بينه مايهي سه رنج راکيشاني خه لك و هاوكات بينه مايهي پالهي بؤ تيؤره خه ياليه كه كه پي وايه له نيوان مروؤ و مهيموندا بوونه ورتكي ديكه هه يه.

نهرست ماير Ernest Mayer كيه كيكيكه له بانگ شه كهراني تيؤري پهرسه نديني لهسده ي بيستدا نم تيؤره ي به خه يالي داناره كه ده لتي : (نمو زنجيره يه يه)

^۱ J. Renaie جي رينيه ، Darwin's Current bulldog: fines Nayr نهرست ماير : سفسطه داروين المبتوره ، المجله العلميه الامريكيه ديسمبر ۱۹۶۲

که بز هوموساینینس در ژده بیتتوه نه لقه کانی پچراون به لگو بزوریش بوون) ^۱.
 وه زغیره یه کی تر هیه داروینیه کان بز سلمانندی راستیه کانیان هوتلی بز دده دن که
 ینکها توره له مهیمونه کانی باشور (نوستا نوییثیکوس) وه (هوموهایلیس،
 هومواریکتوس، هوموساینیس) واته کزترینیان به باپیرهی نمو وه چیه داده نریت
 که بعدوایدا دیت، به لام نمو دزیننهوانی که زانایانی ببهردبوناس پدیان پین
 بردوون و سلمانندیوانه که مهیمونی باشورو هوموهایلیس وهومواریکتوس
 لههمان کات و لهشونی جیوازدا هببون ^۲، لهوش گرنکتر توهیه که بوونی
 چند جۆرک له هوموتریکتوس هتاسردهمه تازه کانی نم دواپیه ژیاون، وه
 ژیانیشیان بهسربردوه شان بهشانی یه کترله گمّن هومو ساینیس نیاندر تالیسیسن
 و هومو ساینیس که به (مرژی نیستا) ده ناسریت ^۳. وه نم دزیننهوانه ناراستی
 توهیان سلمانند که هیچ کامیان باپیرهی توهی تریان نیه، وه له بردهم نم بیژکه
 هزیده اکروپروپرووی تیوری داروین له پهره سندنندا کرایوه، یه کیتک له
 بانگشه کمرانی نم تیوره بناوی ستیفن جی کولد
Stephen
Jay Gould که پسپوره له ناستی ببهردبووه کاندا له زانکزی هارفارد ده لّی :
 (نه گمر توه سی جۆره که هاوشیتوی مرژن له یلک سردهمدا ژیاون، کهواته چی
 بهسر ره چهلک و بنچینهی مرژندا هاتوه ؟ دیاره که هیچ کامیان باپیرهی توهی
 تریان نیه، لهوش ناخوشت توهیه کاتیک برارورد له نیوانیاندا ده کزیت ناگهین

^۱ Alan Walker ، العلم العدد ۱۹۸۰۲۰۷ ص ۱۱۰۳ ، A.J. kelso ، الأثرلوبوجیا الفیزبائیة ،
 الطبعة الأولى ، نیویورک : شركة J.B. Lipincott
 ۱۹۷۰ ص ۲۲۱ ، D.Leakey ، اولدیوای کورکی العدد ۳ کمبریج : مطابع جامعة کمبریج

۱۹۷۱ ص ۲۷۲

^۲ مجلة نوفمبر ۱۹۹۶

^۳ S.I. Gould س. ج. کولد : Natural التاريخ الطبيعي العدد ۸۵ ۱۹۷۶ ص ۲۰

بهیچ پدیوئندیه کی پهرسهندن له نیوانیاندا^۱ زۆر براهشکاری نو چۆر که خهیاڵیه دروستکاروی که له باره ی پهرسهندن مرۆڤه ئه دوی و بهاس له جۆرێک زیندهوهر دهکات که بهشیکه مهیووه بهشه که دیکه مرۆڤه هاوکات له پرتگی راگه یانندن و میدیاکانیشوه گزنگی و بایهخی زۆری پیندراوه له پراستیدا هیچ بنه مایه کی زانستی نیه، وهزانو پسرۆری بهریتانی لۆرد سولی زاخرمان بۆ ماوه ی پانزه ساڵ له سر مهیووه به بهرد بووه کانی باشوور له لیکۆلینوهی بهرده وامدادبوو، له گهڵ ئه وه شدا که ئه م زانایه تاقیگه یه کی زانستی تایبه تی خۆی هیه وه ک پسرۆرێک له زانستی به بهرد بووه کاندا، وه گه یشته ئه و راستیه ی که هیچ زغیره یه کی په یووست له نیوان ئه و زیندهوهره مهیووه هاوشیوانه دا. نیه به مرۆڤه، وه دانیشی نا به م ئه جمعه دا هه رچنده خۆی هه لگری بیروباوه ری داروینیه، زاخرمان هه ستا به دانانی خشته یه کی تایبه ت به زانیاره کان وه تیایدا هه موو ئه و لقانه ی که به زانستی ده زانین پله پهندی کرد، هاوکات له گهڵ ئه و لقانه ی که وای داده نا له دهره وه ی زانستان، وه به پینی خشته که ی زاخرمان ئه و لقه زانستیان هه ده گرتوه که پالپستی چهند به لگه یه کی مادی زانستی کیمیا یی و فیزیایی. وه به وای ئه مانیشدا زانستی زیندهوهر ناسی دین وه و اتریش زانستی کۆمه لناسی، وه له وای هه مووشیانوه واته له که ناری خشته که دا ئه و به شان ه دین که سه ر به زانست نین، وه له م به شه شدا گۆرینه وه ی بیروا کان و هه ستی شه شم و هه ست کردنی دووری دانا، وه و اجاریش زانستی پهرسهندن مرۆڤ، وه زاخرمان له کۆتابه شی ده کۆلینتوه و به م شتیه یه لیتی ده دوی (کاتیک له زانسته مادیه کانه وه گۆزه ده که ین به ره و له که کان که پدیوئندیان به زانستی زیندهوهر ناسی و زانستی دوور یان هه سته کردن له دهره وه هیه و ته نه نه ت زانستی زانیی میژووی مرۆڤ له پرتگی

^۱ Beyond The Ivory Tower. Solly Zuckerman من خلال البرج العاجی، نیویورک :

منشورات توبلینغر ۱۹۷۰ ص ۱۹

پاشماره بېمېرېدېووه کانهوه، دېبېنېن که همموو شتيک ته گمري بووني هديو لوانه يه بېيت، بعتايېمت کسنيک که باوهري بمتيوري پمړه سندن هېيت نوا نو کات ناچار دېيت له همدان کاتدا باوېر به نه گمړه د ژبه يه که کانيس بهييتت) کواته چيژکي هه لېستارو له پمړه سندنې مرؤفا جگه له بېروا يه کي کورانه نېيت هيجي تر نيه، که له لايمن همدې کسموه کراوه بدلېنگدانوه ي ناژيرانه بې بنچينې همدې له بېمېرېدېووه د ژور اوه کان.

ته کنيکه بالا کان له چاوو گوئ دا

له راستيدا تيوري پمړه سندن توار بې توانايه له بېر دم پافه کورني بابېتيکي ديکدا نويش چونيتمې بووني نم ناسته بېر زيه له هستکردندا چاچ له چاوداييت ياخود له گوئ دا، بېر له وې بابېتي چاوش بکه ينوه زور به کورتي چاريک دهخشيتمېن بېسر چونيتمې به جي هيتاني کرداري بېنېن له چاودا، نو تيشکې بېر شته کاني دهورو پشتمان ده کوريت بې شتياوزکي هه ليو گمړاو ديداتوه له چاو، و نه م تيشکې له رېگي نو خانانې که له تيوري چاودا همن ده کوريت به چند هيمايه کي کاره بايي که ده گمړتتوه بې مې له بندې بېنېن که ده کورته کورتي مزي مرؤفا، وه وای زغېر يه ک کارلېنگردن پافې نم هيمايانه ليک دهورتتوه و له رېگي ناوهندي بېنېنوه ده کورن به ورنه يه بې نو شته. وه وای نم نمايشه کورته باکميتک بېر بکه ينوه له وې که ليې دهورن : مزي مرؤفا دووره له تيشک، واته ناوه رېکي مي شک بېتواوه تي تاريخه و تيشکيش ناتواني بېيته ناويهوه، يا رونت بليېن به هيج شتياوزک ناتواني بگانه ناوهندي بېنېن، پيدېچې نو ناوهنده له همموو شرتنيک تاريخکرييت، به لام مرؤفا دهوانيتت به يارمېتي نم

¹ Richard Lewontin ريتشارد ليونتن ، The demon-haunted world العالم المثابة

الشريفة ، دليل نيويورك للكتب 9 يناير 1997 ص 28

ناوهنده زۆر تاریکشموه ببینی، له پال ئهوهی که ئهم بیهینه تیژوو پوونه تا ئهو
 پراڤهیهی که زانستی نوێی پتیشکووتووی سهدی بیست و یهگیش لاوازه
 لهبرامبهریدا کهشتیک له وێنهی ئهو پهیدا بکات، بۆ نمونه تهماشای ئهو کتێبه
 بکهن که لهبهر دهستاندایه وه سهیریکهی ههرچوار لای خۆشتان بکهن نایا چ
 وێنهی که دهبینن وهک ئهو وێنهی که ئیستا دهیبینن پوون و ئاشکرا بووه ؟ ئهو
 پوونیهی ئهو وێنهدا ههیه ناتوانریت ببینریت نهگهر لهچاکترین تهلهفزیۆنیشدا
 بیت که ئیستا دروست کراوه، وه بهردهوام نهندا زیارو شارهزاکان ماوهی سهد ساڵه
 کاران و کۆژندهن بۆ بهدهست خستنی وێنهیکی پوونی وهک ئهوهی که ئیوه ئیستا
 بهچاوی خۆتان دهیبینن، وهجاریکی تریش سهیری شاشهی تهلهفزیۆنهکه بکروه
 دیسانهوه سهیری کتێبهکهی بهردهستت بکه، لهویدا جیاوازیهکی گهروهو بهرفراوان
 له نێوان ئهو دوو وێنهدا ههیه لهلایهنی پوونی و خاوتنی وجوانیدا، ئهمه جگه
 لهوهی وێنهی تهلهفزیۆنهکه دوو دوریه بهلام ئهوهی بهچار دهیبینریت سی دوریه،
 ماوهی چهندین ساڵه چهند توێژینهوه و پرۆژهیهک ههیه دهکریت بۆ بهرهم هێنانی
 تهلهفزیۆنیک کهوتنهکهی سی دوری بیت وهک ئهو وێنهی بیت که مرۆڤ دهیبینریت،
 وهمرۆڤ لهدروست کردنی ئهم تهلهفزیۆنهدا سهراکهووتنی بهدهست هێنا بهلام وێنهی
 سهراکهووتنی به بهکارهێنانی چاویلکهی تایبهتوه نهیبیت نابینریت، ئهمه جگه
 لهوهی وێنهی کانیشتان تهنها دهسکردهو ههچی تر، چونکه پشتی وێنهکه پوون نیهو
 پێشهکهشی له پارچه کاغذیک دهچیت و ههرگیز ناتوانریت وێنهی که دروست
 بکریت شان بهشانی ئهو وێنهی بیت کهچاوی مرۆڤ پهی پی دهبات، چونکه ئهو
 وێنهی که کامیترایان تهلهفزیۆن دروستی دهکات دهیبیت توێژیک ناتاواری
 تێدا بیت یان بهشینک له خاوتنیهکهی لهدهست بدات، لیتهدا داروینیهکان بانگهشی
 ئهوه دهکهن که ئهو پوون و تیژییهی له دروستکردنی وێنهکهدا لهلایهن بیناییهوه به
 رێکوت پوویداوه، وههگهر یهکێک لهوان پیتان بلتت ئهو تهلهفزیۆنی که له

ژووره که تان دایه دوپاره نعویش به رینکوت دروست بووه بهوی که گمردیله کان
 کزبوننتموه له گمژن یدکتریدا و له ناو خزینادا نم نامیتره سهیره یان دروست کردوه
 که بیی دوتریت ته له فزیزون، نایا بهج شیتوازیک نم همواله لیک دده نموه ؟ نایا
 چون گمردیله کان به کارنک هه لدهستن که ملیژنهما کس له بهرامبیردا بی
 دهسلاته ؟ کمواته نه گمژن نمستم بیت نامیتریک که زور ساناتره له چاو بهرینکوت
 بیته ناراه همروهها بهو شیتوازه خودی چاو و نهو ویندیبهی که چاو دروستی دهکات
 نمستمه به رینکوت بیته ناراه، وه همان شت ده کریت بکریت به نمونه بز گوی.
 چونکه گویچکمی دهره هه لدهستیت به پیشوازی شهپوله دهنگیه کان وه کوزیان
 ده کاتوه پاشان گویچکمی ناوه راست هه لدهستی به بههیزکردنی نم شهپولانو
 گواستنوه یان بز گویچکمی ناوه وه و نعویش له لایین خویوه هه لدهستیت به
 گویزینی نهو شهپوله دهنگیانه بز چند هیمایه کی کاره بایی که ده گوازیلنوه بز
 نار مژخ، وه لیژهدا له بینین و چاردا چی پویدا به همان شیتوش لیژهدا رو
 دهات، چونکه ناوه ندی بیستن له نارمژخدا هه لدهستیت به لیکدانوهی نهو هیمایه
 کاره باییانه بز دهنگینکی بیستراو. وه ده توانریت همان لیدوان بکریت بهومانایه
 مژخی مژو داخراوه به رووی دهنگه کاند، همروهک چون بهرامبیر روونایه
 داخراوه، واته له ناو میشکدا دهنگ بوونی نیه نه گمژچی ژاوژاو دهنگی بهریش
 له دهروبیردا هیمیت، له گمژن نهوهدا ههست به ههستوهترین دهنگ و
 روونترینان ده کریت له لایین میشکوه، وه نیوش ده توان بههزی نهو
 میشکاتنوه که دهنگی تیدانیه گوی له تزرکسترایهک بگرن که سه مفرنیالی
 دهات، یان گوی بیستی ژاوژاوی سرچادهو کولانه کان بین، بهلام نه گمژ له کانی
 گوی گرتن له موسیقایدکی دهنگ بهرزه انا میترکی پیوانی دهنگ له سر میشک
 دا بریت نموکاته دلنیا ده بین لهوی که بیدهنگیه کی تووامان له نارمیشکدا دهست
 ده کموت. همروهک چون ته کنه لژیا مان به کارهینا بز وردهترین وینه کان و

روونترینیان همان شت باس ده‌کمین بز دنگیش، هولوته‌کانیش برده‌وامن ماوهی
 ده‌یان ساله بز ده‌ستخستنی روونترین و باشترین دنگ. نامیره‌کانی تومار کردنی
 دنگ و نامیره‌کانی بیستنی موسیقا و نامیره‌کانی تری ته‌لیکتزنی که
 هستیارین برامبیر دنگ هر هم‌موریان له‌ته‌خامی تو هولاندها دوست کراون.
 وه‌لگه‌ل ئه‌وی ژماره‌یه‌کی زور ته‌ندازارو هه‌لکوتوو له‌ویواره‌دا همن، تو نامیره
 دوستکراوانی دنگ که له‌لایمن چاکترین کارگه‌کانه‌وه برهم هینراوه تو
 دنگی که ده‌ریده‌کن ناتواویه‌کی تیدایه که‌ته‌ندازیه‌ک له‌خاوتنی و پوویه‌کی
 وون کرده‌وه، به‌لام تو دنگی له‌گوچه‌که‌مانه‌وه پیمان ده‌گات روونترین
 و خاوتنترین دنگه چونکه گوچه‌کی مرژ له‌کاتی بیستندا تو زیک‌مزیک و
 ژاره‌ژاوهی له‌گه‌ل‌دانیه به‌لکو هه‌ل‌ده‌ستیت به پیشوازی کردن له دنگه‌که به‌بی هیچ
 گوزران‌کاریه‌ک، تم شته‌ش به‌برده‌وامی بووه و هه‌روه‌کو خزیشی کاری کرده‌وه
 له‌وه‌تی مرژ تائینستا بعدی هینراوه، وه‌هیچ نامیریک له دوست کراوه‌کانی
 ده‌ستی مرژ دنگی بیت یان وینه‌یی به‌پله‌ی رزاشنی و وردی چاو و گویی خوا
 کردی مرژ به‌هیتز نه‌بون، به‌لام راستیه‌کی گه‌روهی دیکه هدی له‌دیوو هستنی
 بیستنی مرژ‌وه‌یه به روونی ده‌رپرین له‌خوی ده‌کات. باله‌خومان بپرسین

هه‌ستکردنی تاییه‌ت به بیستن و بینین له‌ناو میتشکدا بز کی ده‌گه‌رته‌وه ؟ چی
 له‌ناو میتشکدا هدی و تو جیهانه گه‌شپر له‌رنگه ده‌یینیت له‌چار ده‌روماندا یان
 گویی له دنگی بالنده‌وه موسیقای سه‌مفونییای کاریگه‌ر ده‌بیت یان بزنی خۆشی
 گوله‌ خاوتنه‌کان ده‌کات ؟. هیتما کاره‌باییه‌کان که له‌ته‌ندامه زیندوه‌کانی لووت و
 گوی و چاره‌دا همن ده‌رین به‌روه میتشک وه‌له‌رنگی خویندنه‌وهی کتیبه زانستیه‌کانی
 زینده‌وه‌رانی کیمیاو فیزیواوه ده‌توانین بزانین تو هیتما کاره‌باییانه له‌میتشکدا ده‌بن
 به وینه‌وه دنگ ویزن. به‌لام راستیه‌ک هدی په‌یو‌سته به‌م باسوه که ناتوانین له
 هیچ کام له‌م کتیبانه‌دا بعدی بکه‌ین، نایا نه‌وشته چی به که بزین ده‌کات یان

دهیستی یان دهینی لمانو میٚشکدا ؟ چونکه لمانو میٚشکدا سیستمیکی پیشکوتوی تایبعت هدیہ دهتوانی بیینی و بیستی و بۆن بکات به بی پتروست بوون به چار گوی و لووت. نایانم سیستمه پیشکوتوه بۆ کی ده گپرتوه ؟. نم سیستمه پیشکوتوه تمنها بریتیه لو گیانهی که خوی گمورهی زانار دانا بادی هیناره، چونکه گیان پتروستی به چار نیه همتاره کو بیینی وه پتروستی به گوی نیه همتاره کو بیستی وه پتروستی به میٚشک نیه همتاره کو بی بکاتوه لمانو که لمانو دورترن. هتلبت نم سیستمه پیشکوتوه بۆ نو میٚشکه ناگپرتوه که له کومهٚتیک ده مار یان خانمی هسته و پینکها توه، له بروتوه دارونیه کان بی توانان که گومان ده بن بعوی که بنچینهی هموشیتیک مادهیه کاتیک که دهستمزده بن له برامبیر نم پرسیاراندا. پتروسته له سر مرۆ تپروانینی تهاوی همیت له برامبیر نم راستیدا له لایه که چند سانتیمترکی چوارگوشهیی له میٚشکدا ده توانیت وینهی سی دوری دریکات و بوونوره کانی پی بیینیٚت وه گمشه کردترینی رهنگه کانیسی دروغات به هوی توانا دهسلاتی خوی بالا دست، کواته پتروسته له سر مرۆ که له پوره دگاری خوی بتسی و ستایشی بکات و پی زان بیت بو هموو نازو نیعمه تانی که به سره وه هدیتهی.

بیروباوه ری مادی

له راستیدا تیوری تایبعت به پوره سندن و نو کم و کورپانهی که له گم له گم و زانسته ناشکرکاندا هدیہ خستروو هاوکات له گم نو کم و کورپهیی که بیژکی پوره سندن سبهارهٚت به بنچینهی ژیان هدیتهی له گم یاسا زانسته کاند، وه هوره ها باسمان له چۆنیتهی نه بونی کاریگری تیوری پوره سندن کرد بۆ سرجه م هۆکاره کان که نم تیوره بانگشه یان بۆ ده کات، وه له گم نه بونی هیچ شرتنوارنکی به بوردبو که شتیه گۆراو یان بازنه ناوئنده کان بسملینیت که به سر

ژياندا هاتوه لمميژودا، لمبرنم هويه دهگينه نو راستيمی که پيتوسته واز نو تيوره بهينين کلهگمل ياسازانستی و عقليهکاندا هاورانين، ودهبيت نم تيورهش کوتايی پي بيت وک چون به دريژايی ميژوو چندين تيوري هاوريندی نو کوتاييان پي هات که همنديک نو تيورانه بانگشهی نوپيان دهکرد که زوی چمق و ناو کرکای گوردونه، بهلام سیر لوهدايه که همنديک بۆ پالپشتی کردن لم تيوره و مانووی لمبرامبر نو پووداو و زانستيانمی کله نارادان، جدخت لمبر نو دهکنوه کههر پهخنهیک پوو بهرووی نم تيوره بکرتتوه هيرش کردنه بۆ سر زانست و زانايان. هوی نممش دهگرتتوه بۆ نووی همنديک لایم مسهئهکيان. وک باوهړنکی توند ودرگرتوه کهناتوان وازی لي بهينين. نولایمانهش بيروپوچونيان به مادی ناسراوه بگره به هزی مادي شوه بستران بهبهستنوهيکی کورانه نو داروينهکان ليکدانووی مادی بهتمها ليکدانوهيک دهزان بوسروشت.

وه هندی جاريس نم لایمانه دان به راستيهکانی پيشودا دنين وک چون ريشارده ليونتق Richard D Lewontin دهلي کيهکيکه له تيوره بناو بانگهکانی زانستی جينيهکان کله زانکوی. هار فارد کارهکات و هارکات يهکيکيه نو بهرگری کاره توندپوانهی که پالپشتی له تيوري پهرسهندن دهکات ودهوی بهکسيکی مادی دادهبيت پاشان به پياوړکی زانست ناس (نيمه پرومان بهماده هديو بو شتانهش کهله پيشدا پرويان پي هينرابوو، وه نو پروا پيشينی کبه فلسفه مادی و نو پهيونديمی کهله گهليدا همانه وامان لي دهکات راقه و ليکدانوه و تيگهيشتمان بۆ هموو ديارهکانی جيهان مادی بيت، نهک بۆياساکانی زانست و بنهماکانی، وه نو پروا پههايمان بهماده وی کردوه که هوزارنک بيت بۆ پالپشتی کردنی بي سنووی سرجم نو توژينموانهی کهدهکريت بۆ نووی راقه ليکدانوهيکی ماديانه بکين بۆ تيکپرای

دیارده‌کان که له جیهانی ئهمڕۆماندا ههیه، وه‌له‌بهر ئه‌وه‌ی مادی گمراپی راستیه‌کی
 ره‌هایه ههرگیزنابیتت پرتگه بدریتت که ئهم ڕووداوانه ڕاڤهی خواییان بۆ بکرتت.
 گومانی تیدا نیه ئهم وشانه ره‌نگدانموی بیرو بۆچوونی دراگه‌وتوانمی ئهو زانایانه‌یه
 که په‌یوه‌ندی کۆترانه‌یان به‌ماده‌وه ههیه، وه به‌پیتی په‌یره‌وانی ئهم تیۆره که‌تیایدا
 بۆچوون واداده‌نیتن که جگه له‌ماده شتیکی دیکه‌نیه، وه‌له‌بهر ئه‌وه ڕواییان وایه
 ماده نازیندوه‌کان هۆکارنکن بۆ بوونی ماده زیندوه‌کان، به‌و مانایه‌ی که
 ملیۆنه‌ها جۆری وه‌ک با‌لتنده و ماسی و زه‌رافه و پلنگ و می‌ترو دارو دره‌خت و گۆل
 و گۆلزارو نه‌همنگ و تمنانته مرۆفیش هیچ نین جگه له‌بهرهممی ئهو گۆرانه
 ناره‌کیه‌ی که‌به‌سهر ماده‌دا هاتوه به‌هۆی هۆکاره سروشتیه‌کانم وه‌ک لیتزسه‌باران
 و هه‌وره بروسکه. له راستیدا ئهم جۆره بیرو باره‌رانه ته‌واو پینچه‌وانه و دژه له‌گه‌ڵ
 بنهماکانی عه‌قل و زانستدا، به‌لام داروینیه‌کان به‌رده‌وام به‌رگری له‌و بۆچونانه‌یان
 ده‌کهن له به‌رژه‌وه‌ندی ئاماغه‌که‌یان وه‌ک ده‌لین (ههرگیز نابیتت پرتگه بدریتت
 که‌ئهم ڕووداوانه ڕاڤهی خواییان بۆ بکرتت). وه هه‌موو که‌ستیک له‌روانگه‌ی مادیموه
 سه‌یری حالته‌ی بنچینه‌ی ژیان بکات، ئه‌وا ئهم راستیه وه‌کو خۆری دره‌وشاوه
 ده‌بینیت ، چونکه له راستیدا ته‌واوی بوونه‌وره زیندوه‌کان له ژیر کاریه‌گره‌یه‌کی
 به هه‌یزه‌وه په‌یدا بوون که‌ئهو هه‌یزه کۆتایی نایه‌ت و له‌بن نایهو ئهو هۆش و به‌ره‌ش
 سنۆریکی بۆ نیه، واته له‌لایهن به‌دیته‌نرێکه‌وه دروست بووه، وه‌ئهم به‌دیته‌نهره‌ش
 خۆای گموره و به‌توانایه که هه‌موو شته‌کانی له‌نه‌بوونه‌وه دروست کردوه و پیتی
 فهرمووه (دروست به‌دروست بووه).

پوخته يه ك دهر باره ي و هر گير

- ناوي تمواوي اشاهو عومر عارفا له ساالي ۱۹۷۴ له شاري هه له بجه له دايك بوه هه نكري
بروانامه كاني ادبلوم و به كالوريوسه) خاوه ني كه م بهرهمانه يه:
- ۱- به ناوي تووه ده زين- چاپكراوه
 - ۲- دهوله تي سه لچوالي به هلو كاري انيهاد جه لال) - چاپكراوه.
 - ۳- ديارى بوك و زاوا بو زن و مي ردي ئيسلامي به خته وهر- چاپكراوه
 - ۴- ئيمامي غزالي- له زير چاپدايه.
 - ۵- ئادابه كان- له زير چاپدايه
 - ۶- چون مندا له كانمان فير بكه ين كه ره چاوي كه ساني تر بكن- له زير چاپدايه.
 - ۷- كرتكي ويزدان له قور ئاندا- له زير چاپدايه.
- چهند بهرهميكي ديكه ش وهر گيران له فارسي و عه ره بيموه به دهسته وه يه

پیرست

- ٦ ----- پشەکی وەرگیز
- ٨ ----- بۇ خولنەر
- ١٠ ----- دەربارەي نوسەر
- ١٣ ----- کارەگانی نوسەر ئەمانەي لەخۆگرتووہ :
- ١٤ ----- کتیبەگانی نوسەر بۇ منداڵان :
- ١٤ ----- بەرھەمەگانی دیکەي نوسەر گە باپەتە قورئانیگانی لەخۆگرتووہ :
- ١٥ ----- سەرەقا
- ١٩ ----- پشەکی
- ٢٧ ----- بەشی یەکەم تۆفانی نوح
- ٣١ ----- نوح پیتەمبەر و تۆفانەکە لەقورئانی پیرۆزدا
- ٣١ ----- نوح پیتەمبەر بانگی گەلەکەي دەگات بۇ سەرنایینی راست و دروست
- ٣٢ ----- نوح پیتەمبەر گەلەکەي بەسزای سەختی خوایی ئاگادار دەگاتووہ
- ٣٣ ----- بەررۆ خستەووہي گەلەکەي نوح
- ٣٥ ----- ئامۆزگاری خوای گەرەبۆ نوح گەوا دلتەنگ نەیت
- ٣٦ ----- پارانەوہي نوح (سەلامی خوای لی بیت)
- ٣٧ ----- دروست کردنی کەشتی
- ٣٧ ----- تیاچوونی قەومی نوح (سەلامی خوا لی بیت) بەئۆفان
- ٣٨ ----- تیاچوونی کورەکەي نوح (سەلامی خوای لی بیت)
- ٣٩ ----- رزگارچوونی برواداران لەتۆفانەکە
- ٣٩ ----- سەرۆشی مادەي بۆ تۆفانەکە
- ٤١ ----- وەستانی کەشتیەکە لەسەر بەرزاییەکی سەر زەوی
- ٤١ ----- لایەنی ئاراستەگراو لەرۆرداوی تۆفانەکە
- ٤٢ ----- ئایا کارەساتی تۆفانەکە جەانی بوو یاخود ناوجەبی
- ٤٦ ----- ئایا تیکرای نازەلان لەسەر کەشتیەکە هەلگیراوین !
- ٤٨ ----- ئاوەکە تاج بەرزاییەک گەبشت !
- ٤٨ ----- ناوجەي زریانەکەي نوح (سەلامی خوای لی بیت)
- ٥٠ ----- بەلگی شولنەواری بۆ تۆفانەکە
- ٦٠ ----- ئەوتاین و شارستانەي گەباسی زریانەکیان کردووہ
- ٦١ ----- تۆفانی نوح لە مەمەدی قەمەندا

۷۴	تۆفاننى نوح له محمدى جهديدا
۷۶	ر
۶۶	يوايىتى شارستانىمىتەكانى تر لەبارى تۆفانمە
۷۱	بەشى دووم
۷۱	زىانى ئىبراھىم يىتمەبەر (سەلامى خۋاى لى بىت)
۷۶	ئىبراھىم (سەلامى خۋاى لى بىت) بەيى رىوايىتى محمدى قەدىم
۷۷	ئىبراھىم (سەلامى خۋاى لى بىت) بەيى رىوايىتى محمدى قەدىم
۷۸	شۈننى لەدايك بوونى ئىبراھىم (سەلامى خۋاى لى بىت) بەيى رىوايىتى محمدى قەدىم
۸۰	بوچى محمدى قەدىم گۆزا
۸۳	بەشى سىم
۸۳	قەومى لوگ و ئەوشاردى كە زىرا و زوزگرا
۹۳	ئايىنە پۆشەنگان لە دەرياچى لوگ دا
۱۱۱	شارى بۆمباي توشەنى ھەمان چارەنوس ھاتون
۱۱۵	بەشى جوارەم گەلى ھاد و ئوبار ((دورگەي لماوى))
۱۲۰	شۈننەوارە دۆزراۋەكانى شارى ئىرەم
۱۲۷	گەلى ھاد
۱۲۹	ھىجرەمەوت، ئەۋەكانى ھاد
۱۳۳	گانياۋو باخچەكانى ھاد
۱۳۶	چۈن گەلەگەي ھاد تياچوو
۱۴۱	بەشى يىنچەم پە موود
۱۴۴	ھەزرىتى سالىح (سەلامى خۋاى لى بىت) و گەياندى پەيامەگەي
۱۵۰	باشماۋە دۆزراۋەكانى گەلى پەموود
۱۵۶	بەشى شەشم فېرەۋنى نوقم بوو
۱۵۷	بەشى شەشم فېرەۋنى نوقم بوو
۱۵۸	بەشى شەشم فېرەۋنى نوقم بوو
۱۵۹	دەسلاتى فېرەۋنىەكان
۱۶۱	بىرو باۋمپە ئايىنەگان
۱۶۵	ئەمىن ھوتەبى جوارەم فېرەۋنى يەكتاھەرىست
۱۶۸	ھاتى ھەزرىتى موسا (سەلامى خۋاى لى بىت)
۱۷۱	كۆشكى فېرەۋن
۱۷۲	ئەۋكارەسات و مەنبەتپانەي دورچارى فېرەۋن و دارو دەستەگەي بولمەۋە
۱۸۱	چوۋنەدەرەۋە لە مىسر

- تایا ئەم کارەساتەتی که پەڕویدا لە دەریای ناوەراستدا بوو یان لە دەریای سووردا؟ ۱۸۴
- ژێر ناوکوتی فیرەهون و داروودەستەکی لە دەریادا ۱۸۵
- بەشی جەوتەم، گەلی سەبەو (لافاوی وێزانگەر) ۱۹۲
- بەشی هەشتم ۲۰۸
- جەزەوتی سولەیمان (سەلامی خۆی لی بیت) و شازنی سەبەو ۲۰۸
- کۆشکی سولەیمان (سەلامی خۆی لی بیت) ۲۱۴
- بەشی نۆیەم هاوولانی ئەشکەوت ۲۱۷
- بەشی نۆیەم هاوولانی ئەشکەوت ۲۱۸
- بەشی نۆیەم هاوولانی ئەشکەوت ۲۱۹
- تایا هاوولانی ئەشکەوت لە ئیفسوس دا بوون؟ ۲۲۷
- تایا هاوولانی ئەشکەوت لە ترسوسی دا بوون ۲۲۹
- کۆتایی ۲۳۵
- هەلەکانی تیۆری پەرەسەندن ۲۳۹
- ئەو ناستەنگانەتی کەمەرەسی بە داروونزم هینا ۲۴۱
- ژیان تەنها لە زیانەوه دروست بووه ۲۴۳
- ئەو هەولە بی سودانەتی که لەسەدی بێستدا دراوین ۲۴۵
- ئایەتە خەیاڵەکانی تیۆری پەرەسەندن ۲۴۷
- کاریگەری لامارک ۲۴۸
- داروونزمی نوێ و بازدا ئە بۆماوەیەکان ۲۴۹
- تۆمارە بەبەردەبووه کان ۲۵۱
- بی ئومیدیه‌کانی داروین ۲۵۲
- جیروکی هەلبەستراو سەبارەت بە پەرەسەندنی مرۆڤ ۲۵۵
- لەکنیکە بالانگان لە چاوو گوێ دا ۲۵۹
- بیروباوەڕی مادی ۲۶۲
- پوختەیه‌ک دەریارەتی وەرگێتر ۲۶۶

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

نه ته وه له ناوچووه کان

نویسنی
هارون بهجیا

وډیر کیرانی
شاهنؤ عومهر عارف

جایی بدکده
۲۰۱۰

کابل و کراوه کانی خانسی چاپ و بلاوگره زووی چارچوا

فهرهاد
Designer
07702461060